

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

*Moldavian Journal
of International Law
and International Relations*

*Молдавский журнал
международного права
и международных отношений*

*№. 3
2011*

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Publicație periodică științifico-teoretică
și informațional-practică fondată de
Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

Asociați:

Institutul de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova,
Asociația pentru Politică Externă
și Cooperare Internațională din Republica Moldova

Înregistrată de către Camera Înregistrării de Stat
de pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova
Certificatul nr. MD 000039
din „04., august 2009

Apare din 2006 de 4 ori pe an
Nr. 3 (21) 2011
ISSN 1857-1999

REDACTOR-ȘEF:

BURIAN Alexandru
doctor habilitat în drept, profesor universitar

SECRETAR ȘTIINȚIFIC:

CHIRTOACĂ Natalia
doctor în drept, conferențiar universitar

CONSILIUL REDACȚIONAL:

ANGEL Jose Luis IRIARTE, doctor în drept, prof. universitar (Spania);
ARHILUC Victoria, doctor habilitat în drept, profesor cercetător (Italia);
BALAN Oleg, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar (Moldova);
BENIUC Valentin, doctor habilitat în științe politice (Moldova);
FUAREA Augustin, doctor în drept, profesor universitar (România);
HEINRICH Hans-Georg, doctor în drept, prof. universitar (Austria);
KAPUSTIN Anatolii, doctor habilitat în drept, profesor universitar (Rusia);
MAZILU Dumitru, doctor în drept, profesor universitar (România);
NAZARIA Sergiu, doctor habilitat în științe politice (Moldova);
POPESCU Dumitru, doctor în drept, profesor universitar (România);
ROȘCA Alla, doctor habilitat în științe politice; profesor universitar (SUA);
SACOVICI Vasili, doctor habilitat în științe politice (Belarusi);
SEDLIȚCHI Iurie, doctor în drept, profesor universitar (Moldova);
TIMCENCO Leonid, doctor habilitat în drept, prof. universitar (Ucraina)

REDACȚIA:

CHINDÎBALIUC Oleana (redactor)

ADRESA NOASTRĂ:

Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. Gh. Iablocikin, 2/1, bir. 305, MD 2069.
Tel. (37322) 23.44.17; Fax: (37322) 43.03.05
e-mail: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru;
alexandruburian@yahoo.com
<http://www.iisd.md>; <http://www.rmdir.md>
Indexul: PM 32028

Formularile și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna
poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.
Responsabilitatea asupra conținutului articolelor
revine în exclusivitate autorilor.

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional
și Relații Internaționale”, 2011.

Toate drepturile rezervate.

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

- **SÂRCU Diana, RUSU Valentina**. Conceptul de date cu caracter personal și categoriile de date personale protejate în cadrul Consiliului Europei.....5

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

- **GRIBINCEA Lilia**. Societățile Europene (*Societas Europaea*).....14

RELATII INTERNAȚIONALE

- **BURIAN Alexandru, GURIN Corina**. Negocierile diplomatice și soluționarea pașnică a diferendelor internaționale.....24
- **PINTESCU Florin**. Relațiile bilaterale dintre Republica Moldova și România în perioada 2000-2010. Considerații geoeconomice și geostrategice.....33

TRIBUNA DOCTORANDULUI

- **CHINDÎBALIUC Oleana**. Transformările geopolitice în lumea contemporană și impactul acestora asupra ordinii energetice (Геополитические трансформации в современном мире и их влияние на энергетический порядок).....44
- **PÎRLOG Vitalie**. Convergența libertății de exprimare protejate de convenția europeană a drepturilor omului cu alte drepturi și libertăți.....57

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- **ENACHE Marian**. Perspectiva unei noi modificări a Constituției României propuse prin Proiectul de revizuire inițiat în anul 2011.....67
- **GURIN Corina**. Răspunderea juridică civilă pentru produse defectuoase analizată prin prisma normelor de protecție a consumatorului.....80
- **MEDVEDEV Andrei**. Identitatea cultural-națională a Moldovei în contextul cercetărilor sociologice (Национально-культурная идентичность Молдовы в зеркале социологических исследований).....88
- **ȘARAFULINA Elena**. Asigurarea respectării drepturilor omului în contextul studierii entităților statale cu caracter statal contestat.....96

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

- **BURIAN Alexandru**. Conflictul transnistrean și perspectivele soluționării acestuia: o viziune de la Chisinau (Transnistrian conflict and the prospects for its resolution: a view from Chisinau).....101
- **LAVRIC Aurelian**. Abordări la soluționarea conflictului în diferendului transnistrean (Approaches to the conflict settlement in the transnistrian dispute).....124
- **KRUGLAȘOV Anatolii**. Vectorul integrării europene a Ucrainei și Republicii Moldova: probleme și posibilități de interacțiune constructivă (Евроинтеграционный курс Украины и Молдовы: проблемы и возможности конструктивного взаимодействия).....139
- **TRUȘIN Iurie**. Identitatea moldovenească și vectorul politicii externe a Moldovei (Молдавская идентичность и внешнеполитический выбор Молдовы).....147

BIBLIOTECA SPECIALIZATĂ

- Noi publicații.....150

NOUȚĂȚI ȘTIINȚIFICE

- Condițiile de prezentare a manuscriselor pentru publicare în “Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale”.....158
- Date despre autori.....164

**MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW AND
INTERNATIONAL RELATIONS**

Scientific-theoretical and information-practical
periodical publication founded by
Association of International Law from the Republic of Moldova

Co-founders:

Institute of History, State and Law
of the Academy of Sciences of Moldova,
Institute for Strategic Studies
from the University of European Studies of Moldova,
The Moldavian State Institute of International Relations,
Association of Foreign Policy
and International Cooperation from the Republic of Moldova

Registered with State Chamber of Registration
of Ministry of Justice of the Republic of Moldova
Certificate Nr. MD 000039
"4", August 2009

Published quarterly
No. 3 (21), 2011
ISSN. 1857-1999

EDITOR –IN – CHIEF:

BURIAN Alexander
Doctor Habilitat of Law, Full Professor

SCIENTIFIC SECRETARY:

Natalia CHIRTOACA,
Doctor of Law, Associate Professor

EDITORIAL BOARD:

ANGEL Jose Luis IRIARTE, Doctor of Law, Professor (Spain);
ARHILIUC Victoria, Doctor Habilitat of Law, Professor (Italy);
BALAN Oleg, Doctor Habilitat of Law, Associate Professor (Moldova);
BENIUC Valentin, Doctor Habilitat of Political Science (Moldova);
FUERE A Augustin, Doctor of Law, Professor (Romania);
HEINRICH Hans-Georg, Doctor of Law, Professor (Austria);
KAPUSTN Anatoly, Doctor Habilitat of Law, Professor (Russia);
MAZILU Dumitru, Doctor of Law, Professor (Romania);
NAZARIA Sergei, Doctor Habilitat of Political Science (Moldova);
POPESCU Dumitra, Doctor of Law, Professor (Romania);
ROSCA Alla, Doctor Habilitat of Political Science, Professor (USA);
SACOVICI Vasiliu, Doctor Habilitat of Political Science (Belarus);
SEDLITSCHI Yuri, Doctor of Law, Professor (Moldova);
TIMCENCO Leonid, Doctor Habilitat of Law, Professor (Ukraine).

EDITORSHIP:

KINDIBALYK Olyana (editor)

OUR ADDRESS:

MD-2069, Republic of Moldova, Chisinau,
2/1 Ghenadie Iablocikin str., of. 305
Tel. (37322) 23.44.17; Fax: (37322) 43.03.05
e-mail: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru;
alexandruburian@yahoo.com
<http://www.iisd.md>; <http://www.rmdiri.md>
PIN: PM 32028

**The views of Editors do not necessarily coincide
with the opinions of the authors.
The responsibility for the authenticity and accuracy of the facts
in the published articles rests with the authors**

© Moldavian Journal of International Law
and International Relations, 2011

All rights reserved.

CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

- **SARCU Diana, RUSU Valentina.** The concept of personal data and the categories of personal data protected within the Council of Europe.....5

PRIVATE INTERNATIONAL LAW

- **GRIBINCEA Lilia.** European Company (*Societas Europaea*).....14

INTERNATIONAL RELATIONS

- **BURIAN Alexander, GURIN Corina.** International negotiations and the peaceful settlement of international disputes.....24
- **PINTESCU Florin.** Bilateral relations between Moldova and Romania during 2000-2010. Geoeconomic and geostrategic considerations.....33

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

- **KINDIBALYK Olyana.** Geopolitical transformations in contemporary world and their influence on the energy order.....44
- **PIRLOG Vitalie.** The convergence of the freedom of expression protected by the European convention of human rights with other rights and freedoms.....57

THE SCIENTIFIC COMMUNICATIONS

- **ENACHE Marian.** Perspective of a new amendment to the constitution. Draft revision of the Romanian Constitution, proposed in 2011.....67
- **GURIN Corina.** Civil liability for defective products analyzed in terms of consumer protection rules.....80
- **MEDVEDEV Andrey.** National and cultural identity of Moldova in the mirror of sociological research.....88
- **SHARAFULINA Elena.** Respect of Human rights in the process of territorial formations with contestable juridical statues studyng.....96

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

- **BURIAN Alexander.** Transnistrian conflict and the prospects for its resolution: a view from Chisinau.....101
- **LAVRIC Aurelian.** Approaches to the conflict settlement in the transnistrian dispute.....124
- **KRUGLASHOV Anatoly.** European integration course of Ukraine and Moldova: challenges and opportunities for constructive engagement.....139
- **TRUSHIN Yurii.** Moldovan identity and foreign policy choices of Moldova.....147

SPECIALIZED LIBRARY

- News publications150

SCIENTIFIC NEWS

- Conditions and requirements for publication materials and their design submitted to the "Moldavian Journal of International Law and International Relations".....158
- About authors.....164

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Научно-теоретический и информационно-практический
периодический журнал, основанный
Ассоциацией международного права Республики Молдова

Соучредители:

Институт истории, государства и права
Академии наук Молдовы,
Европейский университет Молдовы,
Молдавский государственный институт
международных отношений,
Ассоциация внешней политики
и международного сотрудничества Республики Молдовы

Зарегистрирован Государственной Регистрационной Палатой при
Министерстве юстиции Республики Молдова
Сертификат № MD 000039
от «4» августа 2009 года

Выходит с 2006 года. Издаётся 4 раза в год
№ 3 (21), 2011 год.
ISSN 1857-1999

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

БУРИАН Александр
доктор юридических наук, профессор

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Наталья КИРТОАКЭ
кандидат юридических наук, доцент

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

АНХЕЛ Хосе Луис ИРИАТИ доктор права, профессор (Испания);
АРХИЛЮК Виктория доктор юрид. наук, профессор (Италия);
БАЛАН Олег доктор юридических наук, доцент (Молдова);
БЕНЮК Валентин доктор политических наук (Молдова);
КАПУСТИН Анатолий доктор юрид. наук, профессор (Россия);
МАЗИЛУ Думитру доктор права, профессор (Румыния);
НАЗАРИЯ Сергей доктор политических наук (Молдова);
ПОПЕСКУ Думитра доктор права, профессор (Румыния);
РОШКА Алла доктор политических наук, профессор (США);
САКОВИЧ Василий доктор политических наук, доцент (Беларусь);
СЕДЛЕЦКИЙ Юрий кандидат юрид. наук, профессор (Молдова);
ТИМЧЕНКО Леонид доктор юрид. наук, профессор (Украина);
ФУЕРЕА Августин доктор права, профессор (Румыния);
ХЕЙНДРИЧ Ханс-Георг, доктор права, профессор (Австрия)

РЕДАКЦИЯ:

Оляна КИНДЫБАЛЮК (редактор)

НАШ АДРЕС:

ул. Г. Яблочкин, 2/1, оф. 305, мун. Кишинёв,
Республика Молдова, MD 2069
Тел. (37322) 23.44.17; Факс: (37322) 43.03.05
e-mail: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@yahoo.com
<http://www.iisd.md>; <http://www.rmdir.md>
Почтовый индекс: RM 32028

Мнения редакции не обязательно совпадают
с мнениями авторов публикаций.

Ответственность за точность проводимой информации
и изложение фактов лежит на авторах.

© «Молдавский журнал международного права
и международных отношений», 2011.

Все права зарегистрированы.

С О Д Е Р Ж А Н И Е

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

- **СЫРКУ Диана, РУСУ Валентина.** Концепция персональных данных и категорий персональных данных, защищенных в рамках Совета Европы.....5

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- **ГРИБИНЧА Лилия.** Европейская Компания (*Societas Europaea*).....14

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

- **БУРИАН Александр, ГУРИНА Корина.** Международные переговоры и мирное урегулирование международных споров.....24
- **ПИНТЕСКУ Флорин.** Двусторонние отношения между Республикой Молдова и Румынией в 2000-2010. Геоэкономические и геостратегические соображения.....33

Т Р И Б У Н А М О Л О Д Ы Х У Ч Е Н Ы Х

- **КИНДЫБАЛЮК Оляна.** Геополитические трансформации в современном мире и их влияние на энергетический порядок....44
- **ПЫРЛОГ Виталий.** Связь свободы слова защищаемой европейской конвенцией по правам человека и других прав и свобод.....57

НАУЧНЫЕ СООБЩЕНИЯ

- **ЕНАКЕ Мариан.** Перспектива новой поправки к конституции. Проект пересмотра Конституции Румынии предложенный в 2011 г.....67
- **ГУРИНА Корина.** Гражданско-правовая ответственность за дефектную продукцию проанализированы с точки зрения правил защиты прав потребителей.....80
- **МЕДВЕДЕВ Андрей.** Национально-культурная идентичность Молдовы в зеркале социологических исследований.....88
- **ШАРАФУЛИНА Елена.** Обеспечение соблюдения прав человека в контексте исследований территориальных образований со спорным государственным статусом.....96

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

- **БУРИАН Александр.** Приднестровский конфликт и перспективы его разрешения: взгляд из Кишинева.....101
- **ЛАВРИК Аурелиан.** Подходы к урегулированию конфликта в приднестровском споре.....124
- **КРУГЛАШОВ Анатолий.** Евроинтеграционный курс Украины и Молдовы: проблемы и возможности конструктивного взаимодействия.....139
- **ТРУШИН Юрий.** Молдавская идентичность и внешнеполитический выбор Молдовы.....147

СПЕЦИАЛИЗИРОВАННАЯ БИБЛИОТЕКА

- Новые публикации.....150

НОВОСТИ НАУЧНОГО МИРА

- Условия опубликования и требования к предоставляемым материалам в «Молдавский журнал международного права и международных отношений».....158
- Наши авторы.....164

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC**CONCEPTUL DE DATE CU CARACTER PERSONAL
ȘI CATEGORIILE DE DATE PERSONALE PROTEJATE
ÎN CADRUL CONSILIULUI EUROPEI**

SÂRCU Diana^{*}
RUSU Valentina^{**}

**THE CONCEPT OF PERSONAL DATA
AND THE CATEGORIES OF PERSONAL DATA PROTECTED
WITHIN THE COUNCIL OF EUROPE**

Whereas law is a complex and dynamic system, responsive to the historic, social, economic and other changes, legal doctrine has the role to reflect these changes continuously and to point out new concepts and legal institutions. However, there are some areas or sensitive issues that generate ambiguity, in that it exceeds the legal doctrine evolution speed. One such issue is the personal data. The concept of personal data is relatively new for the legal theory, but a challenging one. The notion rather tends to be assumed than closely analyzed and the ambiguities related to this concept continue to make differences between the implementation of national protection regimes. Nowadays, when we can feel technological capabilities, which allow people to change, through social networking sites, so easy information about their preferences and behaviour, to make them public and accessible worldwide, when “cloud computing” presents a real danger of losing control of potentially sensitive information, when processing personal data operators and such data carriers proliferate, when human beings are continuously scanned, filmed, becomes urgent the need to define the area of private life and data concerning individuals. International acts, as well as the national regulations are designed in a general manner in order to cover all personal data and to offer an efficient protection of privacy.

The international legal instruments prepared by the Council of Europe in the field of data protection, is the Article 8 of the European Convention on Human Rights, Data Protection Convention (commonly known as Convention 108), the Amendments to this Convention and its Additional Protocol, as well as the fifteen recommendations adopted by the Committee of Ministers, have a broad scope of application, justified by the need to ensure the effective protection of private live and personal data. These instruments protect all the personal data as a whole, without defining certain categories of such data. Particular personal data, like name, ethnic origin, health state, sexual identity, images, videos, information transferred through electronic mail, political views, finger prints etc. were emphasized in the European Court of Human Rights (ECHR) case-law. It is worth to be noted the dynamic character of the ECHR case-law that does not hesitate to highlight new categories of personal data. However, ECHR case-law is also unpredictable, and it would be difficult to draw up a list of certain data that are to be considered personal in any context.

Recent developments towards modernization of Convention 108 and reformation of EU data protection regime take into consideration the technological challenges and pay a special attention to sensitive data, but do not focus on the concept of personal data and its varieties. The approach seems to remain the same: a general definition and no classifications, with the aim to cover any possible personal data. Therefore, a new approach is strongly recommended, namely to confer clarity to the concept of personal data, to delimitate, to the possible extent, certain categories of such data and, where necessary, relevant criteria for the identification of personal data falling inside

^{*}**SÂRCU Diana** - Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); **SARCU Diana** - Ph.D. in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova); **СЫРКУ Диана** - Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

^{**}**RUSU Valentina** - Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); **RUSU Valentina** - Graduate student, Faculty of Law, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova); **РУСУ Валентина** – Магистрант, Юридический факультет, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

and outside the scope of protection. Moreover, enhancing the common understanding of the key concept of personal data is crucial for a better implementation of data protection regimes.

КОНЦЕПЦИЯ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ И КАТЕГОРИЙ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ, ЗАЩИЩЕННЫХ В РАМКАХ СОВЕТА ЕВРОПЫ

Благодаря тому, что право является сложной и динамичной системой, отвечающей историческим, социальным и экономическим, а также другим видам деятельности, правовая доктрина призвана постоянно отражать эти изменения и указывать на появление новых концепций и юридических учреждений. Однако существует ряд областей или деликатных вопросов, которые создают неопределенность в том, что превышает привычный ритм эволюции правовой доктрины. Один из таких вопросов - вопрос о данных персонального характера. Концепция данных персонального характера, является относительно новой в правовой доктрине, но, как правило, стремится к тому, чтобы быть осмысленной, нежели анализированной, однако неопределенности, связанные с данной концепцией продолжают существенно отличаться в рамках защиты персональных данных. Учитывая сложившуюся ситуацию, когда в эпоху технологических открытий, люди получают дополнительную возможность легким способом обмениваться, с помощью сайтов социальных сетей, информацией о своих предпочтениях и поведении, делая их доступными общественности и всему миру, следует заключить, что "cloud computing" представляет реальную опасность потерять контроль над потенциально секретной информацией. В ситуации, когда в социальных сетях возрастает количество операторов, обрабатывающих персональные данные и носителей этих данных, когда человека постоянно сканируют, фотографируют, снимают на видео, вопрос о необходимости выделить точную область личной жизни человека и данных о ней становится все более острым.

Международно-правовые документы, разработанные Советом Европы в области защиты данных, среди которых статья 8 Европейской конвенции о правах человека, конвенция о защите физических лиц в отношении автоматизированной обработки данных личного характера (известная как Конвенция № 108), поправки к настоящей конвенции и дополнительный протокол к ней, а также пятнадцать рекомендаций, принятых Комитетом министров, имеют широкую сферу применения, подтверждающие необходимость обеспечения эффективной защиты частной жизни и персональных данных. Данные инструменты защищают все персональные данные в полном объеме, без определения особых категорий данных. Некоторые персональные данные, такие как имя, национальность, состояние здоровья, пол, фотографии, видео, информация, переданная по электронной почте, политические взгляды, отпечатки пальцев и т.д. нашли свое отражение в юриспруденции Европейского суда по правам человека (ЕСПЧ). Стоит отметить динамичный характер юриспруденции ЕСПЧ, который не боится выделить новые категории персональных данных. Тем не менее, юриспруденция ЕСПЧ непредсказуема и было бы трудно разграничить перечень персональных данных которые должны рассматриваться одинаково в любом контексте.

Недавние инициативы по модернизации 108-ой Конвенции, а также реформирование режима Европейского союза по защите персональных данных, учитывая технологические провокации, уделяют особое внимание конфиденциальным данным, но не направлены на рассмотрение концепции персональных данных и их разновидностей. Подход остается прежним: общее определение, без классификации, с целью покрытия любого рода данных, которые могут оказаться персональными. Следовательно, было бы целесообразно разработать новый подход, а именно, внести ясность в концепцию персональных данных, разграничить насколько это возможно, такие категории данных и, при необходимости, соответствующие критерии для идентификации данных, предусмотренных для защиты персональных и случайных данных. Более того, создание общего понимания ключевой концепции персональных данных необходимо для более эффективной реализации правовых режимов, которые защищают персональные данные.

În virtutea faptului că dreptul este un sistem complex și dinamic, receptiv la evoluțiile istorice, sociale, economice și de orice altă natură, doctrina juridică are rolul de a reflecta continuu aceste schimbări și de a semnaliza apariția unor noi concepte și instituții juridice. Totuși, există unele domenii sau subiecte sensibile care generează ambiguități, prin faptul că depășesc ritmul de evoluție al doctrinei juridice. Un asemenea subiect îl constituie datele cu caracter personal. În contextul intensificării preocupărilor doctrinare privind datele personale, interpretarea „datelor cu caracter personal” este totuși foarte rar abordată. Sensul conceptului tinde să fie mai mult asumat, decât analizat riguros.

În diferite accepțiuni persistă distincții între conceptele de “date” și “informații”, între “persoană fizică” și “persoană juridică” sau “persoană în viață”, între date despre lucruri și date privind persoanele, între asemenea noțiuni precum “procesare”, “sistem de evidență”, “anonimizare”, “pseudonimizare”, care generează neclarități și diferențe semnificative în operarea regimurilor de protecție a datelor personale. Având în vedere conjunctura actuală, când sesizăm capacitățile enorme ale tehnologiei, care permite persoanelor să schimbe, prin intermediul site-urilor de socializare, atât de facil informații despre comportamentul sau preferințele lor și să le facă accesibile și publice la nivel mondial, la o scară fără precedent, când “cloud computing-ul”¹ prezintă un real pericol de a pierde controlul asupra informațiilor potențial sensibile, care privesc persoanele ce efectuează activități online, când se proliferază operatorii ce prelucrează datele personale ale persoanelor (rețele comerciale online, bănci, companii de asigurări, operatori de telecomunicații, agenții guvernamentale etc.) și purtătorii de asemenea date (îndeosebi smart-cardurile), când ființa umană este în permanență scanată, filmată, amenințându-i intimitatea, devine tot mai stringentă necesitatea de a delimita cu exactitate sfera vieții private a individului și datele ce îl privesc. În unanimitate, este recunoscut faptul că datele cu caracter personal constituie acele informații care pot fi conexe direct sau indirect cu o persoană fizică identificată sau identificabilă: numele, prenumele, codul numeric personal, adresa, numărul de telefon, imaginea etc.

Prezintă dificultăți, însă, inventarierea datelor prin intermediul cărora, în mod cert, poate fi identificată o anumită persoană, direct sau indirect, cât și identificarea datelor personale ce necesită a fi protejate, or există o multitudine de date inerente personalității fiecăruia, ce decurg din sferele în care acționează și interacționează cu semenii, din activitățile private sau profesionale desfășurate. Dificultatea este și mai pronunțată atunci când legislațiile protectoare ale statelor sunt neuniforme sau sunt afectate de serioase lacune sau atunci când mecanismele instituției răspunderii sunt inoperabile din cauza imposibilității geo-localizării datelor stocate pentru a stabili cu precizie jurisdicția statului.

În această ordine de idei, reglementările internaționale ce au ca finalitate protecția datelor cu caracter personal, au meritul de a uniformiza legislațiile interne, elaborând principii și criterii generale de definire a datelor cu caracter personal, unele cu caracter de recomandare pregătind terenul pentru un „drept coercitiv”, iar altele fixând obligații clare pentru statele semnatare.

Astfel, Convenția Consiliului Europei (în continuare - CoE) privind protecția persoanelor cu privire la procesarea automată a datelor personale din 28 ianuarie 1981² (în continuare - Convenția 108), instrument juridic internațional cu vocație universală³, caracterizează datele cu caracter personal ca fiind orice informație referitoare la o persoană fizică, identificată sau identificabilă.

În același mod sunt definite datele personale și în Recomandarea Consiliului OCDE din 23 septembrie 1980 (Ghidul privind protecția vieții private și fluxurile transfrontaliere de date personale)⁴. Rezoluția de la Madrid “Standarde internaționale privind protecția datelor personale și a vieții private”⁵ clasifică drept date personale informațiile referitoare la o persoană fizică identificată sau la o persoană care poate fi identificată prin mijloace care pot fi utilizate în mod rezonabil.

O definiție mai amplă ne oferă Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter

¹ Procesare bazată pe Internet în care programele informatice, resursele comune și informațiile se află pe servere la distanță (“in the cloud”). Acest fenomen are loc în special atunci când persoanele își stochează datele utilizând programe găzduite de echipamentele informatice ale altcuiva.

² Convenția privind protecția persoanelor cu privire la procesarea automată a datelor personale, CETS No.: 108, Strasbourg, 28.01.1981. [On-line]: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=12&CL=ENG>. (vizitat la 29.08.2011).

³ Deși este o convenție adoptată în cadrul Consiliului Europei, este deschisă pentru aderarea statelor non-europene.

⁴ OECD, Recommendation of the Council concerning guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data (23 September 1980). Annex to the Recommendation of the Council of 23rd September 1980: guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data, p. 1, (a). [On-line]: http://www.oecd.org/document/18/0,3746,en_2649_34255_1815186_1_1_1_1,00&&en-USS_01DBC.html. (vizitat la 29.08.2011).

⁵ International Standards on the Protection of Personal Data and Privacy, The Madrid Resolution, nov. 2009, p. 2, Definitions, (a). [On-line]: http://www.privacyconference2009.org/dpas_space/space_reserved/documentos_adoptados/index-iden-idphp.php. (vizitat la 29.08.2011).

personal și libera circulație a acestor date⁶, inspirată din textul Convenției 108, care prevede: „date cu caracter personal” înseamnă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă [...]. O persoană identificabilă este o persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în special prin referire la un număr de identificare sau la unul sau mai multe elemente specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale.” Este de remarcat că anume această definiție este transpusă cu exactitate în Legea Republicii Moldova cu privire la protecția datelor cu caracter personal în redacție nouă, adoptată la 8 iulie 2011, care urmează să intre în vigoare⁷.

Constatăm că și legiuitorul european a urmărit adoptarea unei noțiuni largi a datelor cu caracter personal, dar această noțiune nu este limitată. Dispozițiile Directivei europene au fost concepute pentru a fi aplicate situațiilor în care drepturilor persoanelor s-ar afla în pericol și, prin aceasta, să aibă nevoie de protecție. Înțelegerea comună a conceptului cheie de date cu caracter personal, potrivit Directivei 95/46/CE, asigură o aplicare omogenă a protecției legale a datelor personale în statele membre ale Uniunii Europene⁸.

Sintetizând, definițiile datelor personale, reflectate în actele internaționale, europene și în actele naționale inspirate din acestea, sunt elaborate în sens larg și cât mai general posibil, pentru a acoperi toate informațiile, care pot avea legătură cu o persoană⁹. Totuși, acestea se axează pe câteva criterii-cheie: orice informație, referitoare la un individ, individ identificat sau identificabil, direct sau indirect, evaluate pentru a include unele informații în categoria datelor personale, spre a fi supuse protecției. Pentru ca o *informație* să comporte un caracter personal, se impune cercetarea conținutului și a formei acesteia. În privința conținutului, s-a arătat¹⁰ că atât informația obiectivă, cât și cea subiectivă sunt acoperite de conceptul datelor cu caracter personal. Datele nu trebuie necesarmente să fie corecte pentru a constitui date personale – acestea pot reprezenta o judecată de valoare despre cineva, cum ar fi cele formulate în contextul evaluării angajaților. De asemenea, informația se poate referi nu numai la viața privată a individului, dar și la orice alte activități în care acesta este antrenat (spre exemplu, la serviciu, în raporturile cu autoritățile publice, în calitate de pacient etc.). Cu referire la forma informației, aceasta poate fi oricare – numerică, alfabetică, grafică sau acustică (astfel, înregistrările audio la centre de apel și poșta electronică ar putea conține date personale, datele biometrice sau ADN-ul sunt date personale, chiar mai mult – identificatori unici). Cât privește *asocierea* sau *referința*, de multe ori datele pot să nu se refere la un individ, dar la un obiect (cum ar fi, prețul unei case sau adresa IP a unui computer). În cazurile în care această informație poate fi raportată la un individ, aceasta va fi considerată o informație cu caracter personal. Conexiunea date-persoană poate fi stabilită prin evaluarea a trei nivele: conținut, scop și rezultat¹¹.

Datele pot fi asociate unei persoane prin intermediul conținutului, spre exemplu, orice date “despre” o persoană (nume, vârstă, informații medicale, dosarul angajatului etc.). O informație, de asemenea, poate fi raportată la o persoană datorită scopului pentru care este utilizată. În calitate de exemplu pot servi datele colectate în scopul evaluării sau influențării comportamentului unui individ. În fine, datele pot fi considerate personale, dacă procesarea acestora poate avea repercusiuni (nu neapărat importante) asupra individului, spre exemplu poate rezulta într-un tratament discriminatoriu. Aceste condiții sunt alternative,

⁶ Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, Jurnalul Oficial al Comunităților Europene L 281 din 23 noiembrie 1995, p. 31-50, art. 2, lit. a). [On-line]: http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1995&T3=46&RechType=RECH_naturel&Submit=C%C4%83utare, (vizitat la 29.08.2011).

⁷ Legea în redacție nouă urmează să intre în vigoare în decurs de 6 luni din momentul publicării.

⁸ Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th June, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 25. [On-line]:

http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

⁹ European Commission Communication on the protection of individuals in relation to the processing of personal data in the community and information security, COM (90) 314 final, 13.9.1990, p. 19. [On-line]: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=164235:cs&lang=ro&list=164841:cs,164839:cs,164838:cs,164840:cs,164235:cs.&pos=5&page=1&nbl=5&pgs=10&hwords=>. (vizitat la 29.08.2011).

¹⁰ Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th June, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC. [On-line]: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

¹¹ Ibidem, cap. III, p. 2.

un singur element este suficient pentru a asigura conexiunea cu persoana și, implicit, caracterul de date personale.

Un criteriu complex este elementul “*identificat sau identificabil*” al noțiunii. Identificarea, de regulă, se obține prin intermediul unor informații disparate, numite “*identificatori*”. Exemple constituie semnele exterioare ale aspectului persoanei (înălțime, culoarea părului, haine etc.) sau o calitate a persoanei care nu poate fi percepută imediat (o profesiune, funcție, nume etc.). O persoană poate fi identificabilă, chiar dacă nu poate fi nominalizată (prin intermediul pseudonimului). Posibilitatea identificării persoanei trebuie privită în lumina “*tuturor mijloacelor care pot fi utilizate în mod rezonabil*”. Astfel, potrivit Recomandărilor Consiliului Europei, o persoană nu poate fi considerată identificabilă, dacă identificarea solicită o cantitate nerezonabilă de timp, costuri și resurse umane¹². De asemenea, identificarea persoanei se poate efectua *direct* sau *indirect*. Un individ poate fi identificat direct de cele mai multe ori prin referință la numele acestuia (care, pentru sporirea certitudinii, poate fi completat cu data nașterii, numele părinților, o imagine a feței sale), iar indirect prin numărul de telefon, număr de înmatriculare al automobilului, numărul din sistemul de securitate socială, numărul de pașaport sau o combinație a unor criterii prin care persoana poate fi recunoscută. Identificarea indirectă se efectuează prin punerea în joc a „combinațiilor unice”¹³, caracteristice acelei persoane.

Sunt de remarcat deja unele inițiative de delimitare a unor clasificări. Spre exemplu, într-un studiu realizat prin implicarea a 39 de state europene¹⁴, au fost elaborate liste conținând date personale considerate astfel *întotdeauna*, *uneori* sau *niciodată*. În acest sens, potrivit studiului, *întotdeauna* vor fi considerate date personale numele, fotografia feței/capului, profilul ADN, amprente digitale și *practic întotdeauna*, numărul de înmatriculare al vehiculului, adresa de e-mail, fișele dentare, detaliile cardului bancar, detaliile contului bancar, numărul de telefon, numele părinților, data nașterii, beneficiile sociale primite.

Vor constitui date personale, *în unele circumstanțe*, descrierea vehiculului, partidul votat la ultimele alegeri electorale, educația, tranzacțiile de comerț electronic, detaliile salariului, orientarea sexuală, religia, antecedentele penale, numele de naștere al mamei, imaginea înregistrată de sistemele video de supraveghere, țările vizitate în ultimii 5 ani, adresa IP a computerului. Ar reprezenta date personale în circumstanțe limitate sau, potrivit unor state, *niciodată*, mărimea pantofului, grupa sangvină, obiceiurile de vizionare TV, istoria medicală a familiei, echipa de fotbal susținută, portretul familiei, culoarea naturală a părului, detaliile decesului.

În cadrul Consiliului Europei, adițional la Convenția 108, protecția datelor cu caracter personal este asigurată și prin intermediul art. 8 al Convenției Europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950¹⁵ (în continuare - Convenția), procesarea informației referitoare la viața privată a individului intrând în domeniul de aplicare al art. 8 (*I c. Finlandei*, hotărârea Curții din 17 iulie 2008). Protecția art. 8 se acordă sferei private a fiecărui individ, inclusiv și dreptului de a-și stabili detaliile identității sale, inerente unei ființe umane (a se vedea *Burghartz v. Switzerland*, 22 februarie 1994; *Christine Goodwin v. the United Kingdom*, hotărârea Curții din 11 iulie 2002)

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare - CEDO) se configurează câteva categorii de date atribuite sferei private a individului și supuse protecției art. 8 al Convenției: statutul persoanei (starea civilă, nume, prenume, pseudonim, originea, sex, amprente genetice), domiciliul

¹² A se vedea, cu titlu exemplificativ, Recommendation No. R (91) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the communication to third parties of personal data held by public bodies, adopted by the Committee of Ministers on 9 September 1991 at the 461st meeting of the Ministers' Deputies), p. 1.3; Recommendation No. R (85) 20 of the Committee of Ministers to Member States on the protection of personal data used for the purposes of direct marketing, adopted by the Committee of Ministers on 25 October 1985 at the 389th meeting of the Ministers' Deputies, p. 1.2 etc. În Data protection. Compilation of Council of Europe texts, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Strasbourg, November 2010.

¹³ Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th June, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 13. [On-line]:

http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

¹⁴ What are ‘Personal Data’? A study conducted for the UK Information Commissioner, Sharon Booth, Richard Jenkins, David Moxon, Natasha Semmens, Christopher Spencer, Mark Taylor, David Townend, The University of Sheffield, 2004.

¹⁵ Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 4 noiembrie 1950, amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. [On-line]: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E7126929-2E4A-43FB-91A3-B2B4F4D66BEC/0/ROU_CONV.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

(adresa, numărul de telefon), informații administrativ-fiscale (informații fiscale, informații privind bunurile de familie), informații despre starea de sănătate (dosar medical, documentația medicală păstrată în spitale, informații referitoare la sarcină), viața sexuală, convingeri morale și politice, originea rasială și etnică, religie, imagini, sunete¹⁶.

Astfel, potrivit jurisprudenței CEDO, numele unui individ privește viața sa privată și de familie, deoarece acesta constituie un mijloc de identificare personală, iar faptul că ar putea exista un interes public, nu este suficient pentru a elimina numele unei persoane din domeniul de aplicare al vieții private și de familie (*Stjerna v. Finlanda*, hotărârea Curții din 25 noiembrie 1994). Protecția vieții private include și chestiunea alegerii numelui de familie (*Burghartz c. Elveției*, hotărâre adoptată de Curte la 22 februarie 1994). Aceleași principii sunt valabile și pentru prenume, acesta constituind un mijloc de identificare a persoanei în cadrul familiei și al comunității (*Guillot v. Franța*, hotărârea Curții din 23 septembrie 1996). Constituie date personale informațiile despre originea unei persoane și anii de formare a personalității sale (*Gaskin c. Regatului Unit*, hotărârea Curții din 7 iulie 1989, *MG c. Regatului Unit*, hotărârea din 24 septembrie 2002), informațiile privind părinții biologici (*Odievre c. Franței*, hotărârea Marii Camere din 13 februarie 2003), amprentele digitale și fotografia (*Mac Veigh et a. c. Regatului Unit*, raportul Comisiei din 18 martie 1981), informațiile ce figurează în cazierul judiciar (*Rotaru c. României*, hotărârea Marii Camere din 4 mai 2000), imaginile și înregistrările video ale comportamentului persoanei, chiar în context public (*Von Hannover c. Germaniei*, hotărârea Curții din 28 iulie 2005 și hotărârea adoptată de Curte în cauza *Peck c. Marii Britanii*, la 28 ianuarie 2003), opiniile politice (*Leander c. Suediei*, hotărârea Curții din 26 martie 1987), informațiile despre sănătate (*Z. c. Finlandei*, hotărârea Curții din 25 ianuarie 1997), cum ar fi datele cu privire la internarea psihiatrică (*Benes c. Austriei*, decizia Comisiei din 6 ianuarie 1992) sau privind sarcina, păstrarea sau întreruperea ei (*X. c. Regatului Unit*, hotărârea Curții din 5 noiembrie 1981), identitatea sexuală (*Christine Goodwin v. the United Kingdom*, hotărârea Curții din 11 iulie 2002), identitatea etnică (*Ciubotaru c. Moldovei*, hotărârea Curții din 27 aprilie 2010), datele din mesajele electronice ale unui angajat (*Copland c. Marii Britanii*, hotărârea Curții din 3 aprilie 2007)¹⁷. Astfel, CEDO califică drept date personale toate elementele inerente individului, componente ale vieții private, dar și informațiile ce decurg din interacțiunea persoanei cu semenii săi, din alte domenii în care aceasta acționează ca personalitate, cum ar fi viața profesională, activitatea de afaceri, viața afectivă, or, potrivit jurisprudenței Curții conceptul de „viață privată” este o noțiune largă, pasibilă de o definiție extensivă (cauza *Ciubotaru c. Moldovei*, hotărârea Curții din 27 aprilie 2010). E de remarcat caracterul dinamic al jurisprudenței Curții, care nu ezită să extindă protecția art. 8 al Convenției asupra datelor personale din diverse contexte, ținând seama, totodată, de evoluțiile tehnologice. Totuși, această vivacitate a jurisprudenței CEDO nu permite stabilirea unei liste de date cărora Curtea le-a atribuit un caracter personal – orice nouă speță din jurisprudența Curții, care readuce în discuție protecția vieții private, poate rezulta în identificarea unei noi categorii de date personale. Deși caracterul personal al datelor asupra cărora CEDO a extins protecția art. 8 din Convenție nu a fost negat până în momentul adoptării unei astfel de hotărâri de către Curte, totuși, CEDO are meritul de a nominaliza expres datele protejate de Convenție, eliminând orice dubiu privind caracterul personal al acestora.

De asemenea, Consiliul Europei a formulat 15 recomandări¹⁸ (în continuare - Recomandările CoE) legate de protecția datelor cu caracter personal în diverse domenii și sectoare specifice (bancar, asigurări, sănătate, poliție etc.) sau desfășurate prin utilizarea unor tehnici sau tehnologii specifice (carduri inteligente, supravegherea video, comerțul direct) sau chiar legate de o categorie specifică de date (biometrice, sensibile etc.), în vederea asigurării conformității colectării și procesării datelor personale în aceste sectoare sau prin utilizarea tehnologiilor specifice cu exigențele Convenției 108. Astfel, Recomandările CoE îndeamnă statele să instituie garanții suplimentare de protecție în câteva domenii sau pentru anumite tehnici de prelucrare a datelor, care în cei 30 de ani din momentul deschiderii spre semnare a Convenției 108 s-au dovedit a fi mai sensibile, prezentând amenințări la adresa datelor personale:

¹⁶ Charrier J.L. Code de la Convention européenne des droits de l'homme. Paris: Litec, 2005, p. 141 - 166.

¹⁷ Textul integral al cauzelor indicate poate fi consultat pe pagina web a Curții Europene a Drepturilor Omului, care conține și o bază de date a jurisprudenței CEDO (HUDOC). [On-line]: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/Decisions+and+judgments/HUDOC+database/>. (vizitat la 29.08.2011).

¹⁸ Data protection. Compilation of Council of Europe texts, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Strasbourg, November 2010, p. 7.

profilarea¹⁹ (Rec. (2010) 13), colectarea și procesarea datelor în domeniul asigurărilor (Rec. (2002) 9), datele colectate în scopuri statistice (Rec. (97) 18), protecția datelor medicale (Rec. (97) 5), datele utilizate în domeniul serviciilor de telecomunicații, în particular serviciile de telefonie (Rec. (95) 4), datele personale deținute de autoritățile publice și comunicate terților (Rec. (91) 10), datele personale utilizate pentru operațiunile de plăți și altele conexe (Rec. (90) 19), colectarea datelor epidemiologice și despre îngrijirea medicală primară (Rec. (89) 4), datele utilizate în scopul angajării (Rec. (89) 2), datele personale folosite în sectorul poliției (Rec. (87) 15), datele prelucrate în domeniul securității sociale (Rec. (86) 1), datele utilizate pentru comerțul direct (Rec. (85) 20), folosirea datelor personale în scopuri statistice și de cercetare științifică (Rec. (83) 10), bazele de date medicale (Rec. (81) 1), schimbul de informații între autorități din diferite state (Rec. (80) 13). De asemenea, Consiliului Europei a elaborat Principiile directe pentru protecția datelor personale în privința cardurilor inteligente (2004)²⁰ care se referă la înregistrarea datelor sensibile pe cardurile inteligente și condițiile de protecție a cardurilor purtătoare de asemenea date. Însă, aceste recomandări sunt formulate în termeni generali, servind finalității de protecție a ansamblului de date personale procesate în aceste domenii, fără a identifica și categorii specifice de asemenea date. În plus, ele nu formează decât un “soft-law”, căruia îi este negat caracterul obligatoriu, reglementările având doar un caracter de recomandare.

De altfel, Convenția 108 și alte acte inspirate de aceasta și Recomandările CoE delimitează o categorie aparte de date, supuse unei protecții mai riguroase, și anume datele sensibile (datele cu caracter personal referitoare la originea rasială, opiniile politice, convingerile religioase și alte convingeri, cât și datele cu caracter personal referitoare la sănătate sau la viața sexuală și datele cu caracter personal privind condamnările penale²¹). Cu toate acestea, un număr infinit de date personale, în continuă proliferare, datorită realităților existențiale evolutive și a sferelor multiple în care acționează ființa umană, nu sunt incluse în vreo categorie determinată.

Preocupările Consiliului Europei față de regimul existent de protecție a datelor personale, sunt puse în lumină de consultările lansate în privința modernizării Convenției 108²². Printre altele, sunt supuse discuției categoriile de date care ar trebuie exceptate din sfera de protecție, cum ar fi datele procesate exclusiv în scop personal, completarea categoriei de date speciale cu numărul național de identificare, datele biometrice etc. Însă, Consiliul Europei este alertat mai mult de faptul că datele sensibile sunt definite foarte larg, ceea ce poate determina o aplicare excesivă a acestui regim restrictiv. Raportul emis în urma consultărilor lansate²³ relevă faptul că în prezent este tot mai puțin posibil de a proiecta o listă definitivă care să specifice datele considerate sensibile. Potrivit raportului citat, obiectivul primar al Convenției trebuie să rezide în asigurarea unei protecții sporite unor categorii de date care, prin natura lor, sunt pe larg acceptate ca fiind sensibile. Se sugerează astfel o noțiune generală a datelor sensibile, ca date capabile prin natura lor să încalce libertățile fundamentale și viața privată și indicarea exemplificativă a unor categorii de asemenea date, evitând listele exhaustive cu date particulare care fac obiectul interdicției de procesare. În privința datelor personale ce nu au acest caracter sensibil, abordarea pare să rămână aceeași – o noțiune generală, care să acopere toate informațiile ce pot facilita stabilirea de asocieri cu o persoană și, în consecință, să permită aplicarea regimului legal de protecție.

¹⁹ O tehnică de procesare automatizată care rezidă în aplicarea unui “profil” unui individ, în special pentru a adopta decizii în privința lui/ei sau pentru a analiza sau a prezice preferințele lui/ei personale comportamentul și atitudinea.

²⁰ Guiding principles for the protection of personal data with regard to smart cards (2004), as adopted by the CDCJ at its 79th Plenary (11-14 May 2004). [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/Reports/Guiding_principles_smartcards_2004.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

²¹ Art. 6 al Convenției 108.

²² Consultation - Modernisation of Convention No. 108: Give us your opinion, 2011. [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/Consultation_Modernisation_Convention_108_EN.pdf (vizitat la 29.08.2011).

²³ Preliminary report on the consultation concerning the modernisation of Convention 108, Bureau of the Consultative Committee of the Convention for the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data [ETS No. 108], Strasbourg, 12 May / may 2011 T-PD-BUR(2011) 01 prov. MOS rev 5, p. 41, [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/TPD%20documents/T-PD-BUR_2011_01_%20prov_MOS_12_05_11_PUBLIC.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

E de menționat că și Comisia Europeană a lansat o inițiativă de reformare a cadrului juridic în materie de protecție a datelor cu caracter personal²⁴. Această finalitate urmează a fi atinsă prin intermediul unei abordări globale a Comisiei Europene, în vederea remedierii problemelor, prin măsuri legislative menite să revizuiască cadrul juridic în domeniu, având obiectivul de a consolida protecția datelor cu caracter personal în contextul tuturor politicilor UE, prin măsuri nelegislative, cum ar fi încurajarea auto-reglementării și examinarea posibilității de a introduce mărci de protecție a vieții private la nivelul UE și prin implementarea unei politici active de sancționare a încălcărilor, în cazul în care normele UE de protecție a datelor nu sunt puse în practică și aplicate în mod corect.

Având în vedere că în prezent limitele ce configurează viața privată s-au relativizat, iar sfera intimității ființei umane se reduce continuu, este imperioasă existența unui concept clar, coerent și necontestat al datelor cu caracter personal, care să permită ajustarea și eficientizarea regimului juridic de protecție existent pentru a contrabalansa extinderea tehnicilor și a domeniilor procesării datelor personale. Subsecvent, este necesară mai multă certitudine *vis-à-vis* de datele aferente vieții personale a individului și alte date incidente, în vederea instituirii unor garanții reale pentru ca acesta să se bucure de respectarea vieții sale private. Incontestabil, o listă exhaustivă nu poate fi elaborată, întrucât anumite date neavând caracter personal, plasate în alt context, pot sugera informații personale despre un individ. Însă, în mod cert, criteriile univoce de identificare a caracterului personal al datelor, care să nu lase loc de interpretări și nici date personale în afara sferei de protecție, ar prezenta o deosebită relevanță. Sarcina este deosebit de dificilă, având în vedere faptul că ne aflăm într-un domeniu supus riscului de provocări continue, în particular datorate evoluțiilor tehnologiei, și orice cadru juridic *ab initio* nu poate funcționa pe termen lung. Din aceste considerente, este imperios necesară o abordare comună întru configurarea unui concept convergent de date personale și a unor regimuri juridice de protecție viabile.

Bibliografie:

1. Convenția privind protecția persoanelor cu privire la procesarea automată a datelor personale, CETS No.: 108, Strasbourg, 28.01.1981. [On-line]: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=12&CL=ENG>. (vizitat la 29.08.2011).
2. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, adoptată la Roma, la 4 noiembrie 1950, amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. [On-line]: http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/E7126929-2E4A-43FB-91A3-B2B4F4D66BEC/0/ROU_CONV.pdf. (vizitat la 29.08.2011).
3. Recommendation of the Council concerning guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data (23 September 1980), OECD. Annex to the Recommendation of the Council of 23rd September 1980: guidelines governing the protection of privacy and transborder flows of personal data, p. 1, (a). [On-line]: http://www.oecd.org/document/18/0,3746,en_2649_34255_1815186_1_1_1_1,00&&en-USS_01DBC.html. (vizitat la 29.08.2011).
4. International Standards on the Protection of Personal Data and Privacy, The Madrid Resolution, november 2009, p. 2, Definitions, (a). [On-line]: http://www.privacyconference2009.org/dpas_space/space_reserved/documentos_adoptados/index-iden-idphp.php (vizitat la 29.08.2011).
5. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, Jurnalul Oficial al Comunităților Europene L 281 din 23 noiembrie 1995, p. 31-50, art. 2, lit. a). [On-line]: http://eurlex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1995&T3=46&RechType=RECH_naturel&Submit=C%C4%83utar e. (vizitat la 29.08.2011).
6. Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th June, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 25. [On-line]: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf. (vizitat la 29.08.2011).
7. European Commission Communication on the protection of individuals in relation to the processing of personal data in the community and information security, COM (90) 314 final, 13.9.1990, p. 19. [On-line]:

²⁴ Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, O abordare globală a protecției datelor cu caracter personal în Uniunea Europeană, Bruxelles, 4.11.2010

COM(2010) 609 final. [On-line]: http://ec.europa.eu/health/data_collection/docs/com_2010_0609_ro.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=164235:cs&lang=ro&list=164841:cs,164839:cs,164838:cs,164840:cs,164235:cs.&pos=5&page=1&nbl=5&pgs=10&hwords=>. (vizitat la 29.08.2011)

8. Data protection. Compilation of Council of Europe texts, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Strasbourg, November 2010. 115 p.

9. What are 'Personal Data'? A study conducted for the UK Information Commissioner, Sharon Booth, Richard Jenkins, David Moxon, Natasha Semmens, Christopher Spencer, Mark Taylor, David Townend, The University of Sheffield, 2004. 142 p.

10. Charrier J.L. Code de la Convention européenne des droits de l'homme. Paris: Litec, 2005. 438 p.

11. Guiding principles for the protection of personal data with regard to smart cards (2004), as adopted by the CDCJ at its 79th Plenary (11-14 May 2004). [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/Reports/Guiding_principles_smartcards_2004.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

12. Consultation - Modernisation of Convention No. 108: Give us your opinion, 2011. [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/Consultation_Modernisation_Convention_108_EN.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

13. Preliminary report on the consultation concerning the modernisation of Convention 108, Bureau of the Consultative Committee of the Convention for the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data [ETS No. 108], Strasbourg, 12 May / may 2011 T-PD-BUR(2011) 01 prov. MOS rev 5, p. 41. [On-line]: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/TPD%20documents/T-PD-BUR_2011_01_%20prov_MOS_12_05_11_PUBLIC.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

14. Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, O abordare globală a protecției datelor cu caracter personal în Uniunea Europeană, Bruxelles, 4.11.2010 COM(2010) 609 final. [On-line]: http://ec.europa.eu/health/data_collection/docs/com_2010_0609_ro.pdf. (vizitat la 29.08.2011).

©Copyright Diana SÂRCU, Valentina RUSU, 2011.

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT**SOCIETĂȚILE EUROPENE
(SOCIETAS EUROPAEA)****GRIBINCEA Lilia*****EUROPEAN COMPANY (SOCIETAS EUROPAEA)**

The completion of the internal market and the improvement it brings about in the economic and social situation throughout the Community mean not only that barriers to trade must be removed, but also that the structures of production must be adapted to the Community dimension. For that purpose it is essential that companies the business of which is not limited to satisfying purely local needs should be able to plan and carry out the reorganisation of their business on a Community scale. Such reorganisation presupposes that existing companies from different Member States are given the option of combining their potential by means of mergers. Such operations can be carried out only with due regard to the rules of competition laid down in the Treaty.

A company may be set up within the territory of the Community in the form of a European public limited-liability company (Societas Europaea or SE) on the conditions and in the manner laid down in the Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE).

The capital of an SE shall be divided into shares. No shareholder shall be liable for more than the amount he has subscribed. An SE shall have legal personality. Employee involvement in an SE shall be governed by the provisions of Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees.

The capital of an SE shall be expressed in euro. The subscribed capital shall not be less than EUR 120000. The laws of a Member State requiring a greater subscribed capital for companies carrying on certain types of activity shall apply to SEs with registered offices in that Member State.

Public limited-liability companies, formed under the law of a Member State, with registered offices and head offices within the Community may form an SE by means of a merger provided that at least two of them are governed by the law of different Member States.

Public and private limited-liability companies, formed under the law of a Member State, with registered offices and head offices within the Community may promote the formation of a holding SE provided that each of at least two of them:

- a) is governed by the law of a different Member State, or*
- b) has for at least two years had a subsidiary company governed by the law of another Member State or a branch situated in another Member State.*

A public limited-liability company, formed under the law of a Member State, which has its registered office and head office within the Community may be transformed into an SE if for at least two years it has had a subsidiary company governed by the law of another Member State.

A Member State may provide that a company the head office of which is not in the Community may participate in the formation of an SE provided that company is formed under the law of a Member State, has its registered office in that Member State and has a real and continuous link with a Member State's economy.

ЕВРОПЕЙСКАЯ КОМПАНИЯ (SOCIETAS EUROPAEA)

Европейская компания (Societas Europaea) - юридическое лицо, учрежденное в соответствии с Уставом европейской компании. Компания, учрежденная в такой форме, может действовать во всех странах Европейского союза без отдельного прохождения процедур предоставления национального режима в каждой из них. Европейская компания может быть учреждена:

1. посредством слияния акционерных обществ, если хотя бы два из них подчинены праву разных членов ЕС;

*GRIBINCEA Lilia - Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); GRIBINCEA Lilia - Ph.D. in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova); ГРИБИНЧА Лилия - Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

2. посредством учреждения холдинга акционерными обществами или обществами с ограниченной ответственностью, если основные управляющие органы хотя бы двух участников холдинга подчинены праву разных членов ЕС;

3. посредством учреждения юридическими лицами совместной дочерней компании, если хотя бы двое из учредителей подчинены праву разных членов ЕС;

4. посредством преобразования в европейскую компанию акционерных обществ, не менее двух лет имеющих филиал в другой стране ЕС.

Минимальная сумма уставного капитала SE должна быть 120,000 ЕВРО.

Societas Europaea (SE) может выбрать монистический способ управления или дуалистический.

Корпоративное наименование SE (*Societas Europaea*) для европейских компаний введено в 2001г. Советом министров ЕС и вступило в силу в 2004г. Статус "европейской компании" был введен ЕС в целях упрощения процедур слияния и создания совместных предприятий в рамках Европейского экономического сообщества в соответствии с общеевропейским законодательством.

Участие работников в управлении SE может быть рассмотрено лишь в самых общих чертах. Директива об участии работников в управлении SE исходит из того, что конкретная модель участия работников в управлении должна вырабатываться в ходе переговоров между органом, представляющим работников («особый орган для переговоров»), и компетентным органом компаний, создающих SE. Достоинства такого регулирования заключаются в том, что решение принимается самими социальными партнерами, недостатки - в том, что создание особого органа для переговоров может оказаться для компаний дорогостоящим, а сам орган - неработоспособным по причине своей большой численности. В состав этого органа в соответствии с Директивой должно входить, во-первых, большое число представителей работников из всех государств, где заняты работники компаний-учредителей и их дочерних компаний. Во-вторых, в его состав могут входить и представители профсоюзов, не являющиеся работниками указанных компаний (последнее зависит, однако, от трансформирующего Директиву государства-участника). Наконец, в-третьих, к участию в работе особого органа для переговоров могут привлекаться эксперты, в том числе «представители соответствующих профсоюзов на уровне Сообщества». Численность органа для переговоров при этом не ограничена.

Преимущества *Societas Europaea*:

- Изменение юридического адреса SE. Существует возможность изменять юридический адрес SE в пределах ЕС без необходимости ликвидации компании.

- Оптимизация налогообложения. Возможность выбрать лучшую налоговую систему является одним из обычных мотивов избрания SE. Другим налоговым преимуществом является то, что с изменением юридического адреса не нужно ликвидировать компанию, а поэтому непривлеченные резервы могут быть освобожденными от налогообложения. Налоговые преимущества касаются деятельности с текущей задолженностью и товарами, куплей и продажей доли бизнеса в компаниях, финансированием и разработкой программного обеспечения или интернет услуг.

- Более удобные экономические условия и более высокая правовая уверенность в бизнесе. Выбрать приемлемую правовую систему, которая является наиболее стабильной для SE и которая дает больше уверенности и возможность отстаивать права компании.

- Экономия затрат на руководство. Однолинейная система руководства SE дает возможность сэкономить на административных и других расходах, сравнивая с обычной акционерной компанией.

- Другими преимуществами SE является защита собственности и консолидация структуры активов (применение договоров и актов защиты инвестиций, имиджа компании, избежание компетентности местных органов власти и т.д.).

Realizarea pieței interne și îmbunătățirile pe care aceasta le aduce situației economice și sociale din Comunitate necesită nu numai o înlăturare a barierelor din calea comerțului, ci și o adaptare a structurilor de producție la dimensiunea comunitară. În acest scop, este esențial ca acele societăți a căror activitate nu este limitată la satisfacerea nevoilor pur locale să poată concepe și întreprinde reorganizarea activităților lor la scară comunitară. Această reorganizare presupune ca societățile existente în diferite state membre să aibă posibilitatea de a-și uni potențialul prin fuziuni. Aceste operațiuni se pot efectua numai cu respectarea regulilor de concurență stabilite de Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene.

Regimul juridic al Societăților europene (SE) este instituit prin:

• Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE)²⁵, în continuare Regulamentul 2157/2001.

• Directiva 2001/86/CE a Consiliului din 8 octombrie 2001 de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor, în continuare - Directiva 2001/86/CE²⁶.

În doctrina juridică societatea europeană este definită²⁷ ca fiind acel tip de societate pe acțiuni, având personalitate juridică proprie, constituită într-una din modalitățile stabilite prin Regulamentul 2157/2001 și al cărei regim juridic este cârmuit de prevederile acestui regulament, precum și de cele ale sistemului de drept al statului membru pe al cărui teritoriu și-a stabilit sediul social.

Modalitățile de constituire a SE. Regulamentul 2157/2001 stabilește următoarele modalități de constituire a unei societăți europene²⁸:

a) Constituirea unei SE prin fuziunea unor societăți pe acțiuni, constituite în temeiul dreptului unui stat membru, având sediul social și administrația centrală pe teritoriul Uniunii Europene, cu condiția ca cel puțin două dintre ele să fie reglementate de legislația unor state membre diferite.

b) Constituirea unei societăți de tip holding de către societăți anonime și societăți cu răspundere limitată, constituite în temeiul legii unui stat membru, având sediul social și sediul central pe teritoriul UE, cu condiția ca fiecare dintre cel puțin două dintre ele:

- să fie reglementate de legislația unor state membre diferite sau
- să dețină de cel puțin doi ani o filială reglementată de legislația unui alt stat membru sau o sucursală pe teritoriul altui stat membru.

c) Constituirea unei filiale SE de către societățile constituite în conformitate cu dispozițiile legislației civile sau comerciale, inclusiv societățile cooperative și alte persoane juridice de drept public sau privat²⁹, constituite în temeiul legii unui stat membru și având sediul social și administrația centrală pe teritoriul Comunității, cu condiția ca fiecare dintre cel puțin două dintre ele:

- să fie reglementate de legislația unor state membre diferite sau
- să dețină de cel puțin doi ani o filială reglementată de legislația unui alt stat membru sau o sucursală pe teritoriul altui stat membru.

d) Constituirea unei SE prin transformarea unei societăți anonime, înființată în temeiul dreptului unui stat membru și având sediul social și administrația centrală pe teritoriul Uniunii Europene, și dacă deține de cel puțin doi ani o filială reglementată de dreptul altui stat membru.

Totuși, potrivit Regulamentului 2157/2001, un stat membru poate permite unei societăți a cărei administrație centrală nu se află pe teritoriul Comunității să participe la constituirea unei SE, cu condiția ca societatea în cauză să fie constituită în conformitate cu dreptul unui stat membru, să aibă sediul social în respectivul stat membru și să aibă o legătură reală și constantă cu economia unui stat membru.

Capitalul unei SE este exprimat în euro. Capitalul subscris nu poate fi inferior sumei de 120000 EUR. Dacă legislația unui stat membru prevede un capital subscris mai mare pentru societățile care desfășoară anumite tipuri de activități, se aplică și societăților europene cu sediul social în statul membru în cauză.

Actul constitutiv al societății europene este „statutul SE”, care desemnează atât actul constitutiv, cât și statutul SE, în cazul în care acestea sunt documente separate.

Sediul social al unei SE este situat pe teritoriul Uniunii Europene, în același stat membru ca și administrația centrală. În plus, un stat membru poate impune SE înregistrate pe teritoriul său obligația de a-și amplasa administrația centrală și sediul social în același loc.

Transferul sediului social al unei SE într-un alt stat nu duce nici la dizolvarea SE, nici la crearea unei noi persoane juridice. **Sediul social poate fi transferat într-un alt stat, cu respectarea următoarelor cerințe:**

²⁵ Publicat în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, L 294 din 10.11.2001, p.1. Regulamentul a fost modificat ulterior prin Regulamentul (CE) nr. 885/2004 al Consiliului din 26 aprilie 2004 și prin Regulamentul (CE) nr. 1791/2006 al Consiliului din 20 noiembrie 2006.

²⁶ Publicat în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene, L 294 din 10.11.2001.

²⁷ Dragoș-Alexandru Sitaru. Dreptul comerțului internațional. Tratat. Partea Generală. București: Universul Juridic, 2008, p. 314 - 315.

²⁸ Art.2.

²⁹ Cu excepția celor fără scop lucrativ.

• Organul de conducere sau de administrație întocmește un proiect de transfer și îl face public³⁰, fără a aduce atingere altor forme de publicitate suplimentare, prevăzute de statul membru în care se află sediul social. Proiectul în cauză menționează denumirea societății, sediul social și numărul de înregistrare actual al SE și include:

- sediul social preconizat al SE;
- statutul SE preconizat, inclusiv, după caz, noua denumire;
- consecințele pe care transferul le poate avea asupra implicării salariaților în SE;
- calendarul preconizat pentru transfer;
- toate drepturile prevăzute în materie de protecție a acționarilor și a creditorilor.

• Organul de conducere sau de administrație întocmește un raport explicând și justificând aspectele juridice și economice ale transferului și explicând consecințele transferului pentru acționari, creditorii și lucrători.

• Acționarii și creditorii unei SE au dreptul, cu cel puțin o lună înainte de data la care este convocată adunarea generală ce urmează să se pronunțe asupra transferului, să examineze la sediul social al SE proiectul de transfer și raportul și, la cerere, să obțină gratuit copii ale acestor documente.

• În cazul unei SE înmatriculate pe teritoriul său, un stat membru poate adopta dispoziții menite să asigure protecția adecvată a acționarilor minoritari care se opun transferului.

- Decizia de transfer poate fi adoptată numai după două luni de la publicarea proiectului.

• Înainte ca autoritatea competentă să elibereze certificatul care atestă încheierea actelor și a formalităților necesare anterior transferului, SE dovedește că, în ceea ce privește obligațiile asumate anterior publicării proiectului de transfer, interesele creditorilor și ale titularilor altor drepturi față de SE (inclusiv interesele entităților publice) beneficiază de o protecție corespunzătoare, în conformitate cu dispozițiile prevăzute de statul membru în care SE are sediul social anterior transferului.

• În statul membru în care o SE are sediul social, instanța, biroul notarial sau altă autoritate competentă eliberează un certificat care atestă în mod concludent încheierea actelor și a formalităților necesare anterior transferului. Noua înmatriculare poate avea loc doar după prezentarea certificatului menționat și a dovezii că au fost îndeplinite formalitățile necesare înregistrării în țara în care se află noul sediu social.

• Transferul sediului social al unei SE și modificările de statut care rezultă din acesta intră în vigoare la data înmatriculării SE în registrul de la noul sediu social.

• După încheierea noii înmatriculări a SE, registrul în care se efectuează noua înmatriculare notifică registrul vechii înmatriculări. Radierea vechii înmatriculări se face la primirea acestei notificări și nu mai devreme.

- Noua înmatriculare și radierea vechii înmatriculări se publică în statele membre în cauză.

Procedura de constituire a unei SE prin fuziune. În doctrina juridică s-a remarcat³¹, că realizarea Pieței interne necesită recunoașterea dreptului de fuziune între societăți aparținând unor state membre diferite. Este vorba, în realitate, despre o veritabilă circulație transfrontieră a societăților, deoarece o fuziune transfrontieră facilitată de dreptul comunitar echivalează, deseori cu un transfer de sediu social fără inconveniente ce rezultă din sistemele de drept național. Părțile de participare, înființarea holding-urilor sau a subholding-urilor comune, cum este cazul întreprinderilor comune sunt moduri de concentrare sau de cooperare indispensabile, dar întotdeauna inferioare din punct de vedere tehnic, fuziunii.

O SE poate fi constituită prin fuziune, în următoarele două modalități:

- 1) fuziunea prin absorbție sau
- 2) fuziunea prin constituirea unei noi societăți.

Directiva 2011/35/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni³² (în continuare – Directiva 2011/35/UE), prevede³³, că „fuziunea prin

³⁰ La publicarea noii înmatriculări a unei SE, noul sediu social devine opozabil terților. Cu toate acestea, atâta timp cât radierea înmatriculării SE din registrul fostului sediu social nu a fost publicată, terții pot continua să se prevalăze de vechiul sediu social, cu excepția cazului în care SE dovedește că respectivii terți aveau cunoștință de noul sediu social.

³¹ Augustin Fuerea. *Drept comunitar al afacerilor*. Ediția II, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2006, p. 119.

³² Publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 110/1 din 29.04.2011.

³³ Art.3.

absorbție” înseamnă operațiunea prin care una sau mai multe societăți sunt dizolvate fără a intra în lichidare și transferă toate activele și pasivele lor unei alte societăți, în schimbul emiterii către acționarii societății sau societăților absorbite de acțiuni la societatea absorbantă și, eventual, al unei plăți în numerar de maximum 10 % din valoarea nominală sau, în absența acesteia, din echivalentul contabil al acțiunilor astfel emise. În accepțiunea Directivei 2011/35/UE³⁴ „fuziunea prin constituirea unei noi societăți” înseamnă operațiunea prin care mai multe societăți sunt dizolvate fără a fi lichidate și transferă toate activele și pasivele lor unei societăți pe care o constituie, în schimbul emiterii către acționarii lor de acțiuni la societatea nou constituită și, eventual, al unei plăți în numerar de maximum 10 % din valoarea nominală sau, în absența acesteia, din echivalentul contabil al acțiunilor astfel emise.

Potrivit Regulamentului 2157/2001, în cazul fuziunii prin absorbție, societatea absorbantă devine SE în momentul fuzionării. În cazul fuzionării prin constituirea unei noi societăți, SE este noua societate.

Procedura de constituire a unei SE prin fuziune presupune parcurgerea următoarelor etape:

• **Redactarea unui proiect de fuziune de către organele de conducere sau de administrație ale societăților care fuzionează.** Proiectul de fuziune include următoarele elemente³⁵:

a) forma juridică, denumirea și sediul social al fiecăreia dintre societățile care fuzionează, precum și cele preconizate pentru SE;

b) raportul de schimb al acțiunilor și, după caz, cuantumul sulței;

c) modalitățile de predare a acțiunilor SE;

d) data de la care aceste acțiuni dau dreptul de a participa la beneficii și orice modalități speciale privind acest drept;

e) data de la care operațiunile societăților care fuzionează sunt considerate din punct de vedere contabil ca fiind efectuate de SE;

f) drepturile acordate de SE acționarilor care beneficiază de drepturi speciale și deținătorilor de titluri, altele decât acțiuni, sau măsurile propuse în privința acestora;

g) orice avantaj special acordat experților care examinează proiectul de fuziune, precum și membrilor organelor de administrație, de conducere, de supraveghere sau de control ale societăților care fuzionează;

h) statutul SE;

i) informații privind procedurile de stabilire a modalităților referitoare la implicarea lucrătorilor, în temeiul Directivei 2001/86/CE.

Societățile care fuzionează pot adăuga și alte elemente proiectului de fuziune.

• **Publicarea următoarelor informații în jurnalul oficial al statului membru în cauză³⁶:**

a) tipul, denumirea și sediul social al fiecăreia dintre societățile care fuzionează;

b) registrul în care sunt înregistrate documentele pentru fiecare dintre societățile care fuzionează, precum și numărul de înregistrare în registrul în cauză;

c) indicarea modalităților privind drepturile creditorilor societății în cauză și adresa la care se pot obține gratuit informații complete privind aceste modalități;

d) indicarea modalităților privind drepturile acționarilor minoritari ai societății în cauză și adresa la care se pot obține gratuit informații complete privind aceste modalități;

e) denumirea și sediul social preconizat pentru SE.

• **Examinarea proiectului de către un grup de experți³⁷.** Ca alternativă la experții care acționează în numele fiecăreia dintre societățile care fuzionează, unul sau mai mulți dintre experții independenți, numiți în acest scop la cererea comună a societăților de către o autoritate judiciară sau administrativă din statul membru de care aparține una dintre societățile care fuzionează sau viitoarea SE, pot examina proiectul de fuziune și pot întocmi un raport unic pentru toți acționarii.

• **Aprobarea proiectului de fuziune de către adunarea generală a fiecăreia dintre societățile care fuzionează³⁸.**

³⁴ Art.4.

³⁵ Regulamentul 2157/2001, art. 20; Directiva 2011/35/UE, art. 5.

³⁶ Regulamentul 2157/2001, art. 21.

³⁷ Regulamentul 2157/2001, art. 22.

³⁸ Regulamentul 2157/2001, art. 23.

• **Examinarea de către autoritatea competentă (instanța, notarul etc.) din fiecare stat membru a legalității fuziunii în ceea ce privește partea de procedură legată de fiecare dintre societățile care fuzionează**, în conformitate cu legea privind fuziunea societăților anonime aplicabilă în statul membru sub incidența căruia se află societatea care fuzionează³⁹.

• **Examinarea de către autoritatea competentă (instanța, notarul etc.) din statul membru sub a cărui incidență se află viitorul sediu social al SE a legalității fuziunii în ceea ce privește partea de procedură legată de încheierea fuzionării și de constituirea SE.**

• **Pentru fiecare dintre societățile care fuzionează, realizarea fuziunii face obiectul unei publicități efectuate în conformitate cu modalitățile stabilite de legislația fiecărui stat membru.**

Fuzionarea și constituirea simultană a unei SE produce efecte de la data la care SE este înregistrată.

O fuziune prin absorbție are *ipso jure* și simultan următoarele consecințe:

- a) întregul patrimoniu activ și pasiv al fiecărei societăți absorbite se transferă societății absorbante;
- (b) acționarii societății absorbite devin acționari ai societății absorbante;
- (c) societatea absorbită încetează să existe;
- (d) societatea absorbantă adoptă forma de SE.

O fuziune realizată prin constituirea unei noi societăți are *ipso jure* și simultan următoarele consecințe:

- a) întregul patrimoniu activ și pasiv al societăților care fuzionează se transferă SE;
- b) acționarii societăților care fuzionează devin acționari ai SE;
- c) societățile care fuzionează încetează să existe;

Dacă în cazul fuzionării unor societăți anonime legislația unui stat membru impune încheierea unor formalități speciale înainte de transferul anumitor bunuri, drepturi și obligații ale societăților care fuzionează către terți, formalitățile în cauză se aplică și se duc la îndeplinire fie de către societățile care fuzionează, fie de SE după înregistrare.

Procedura de constituire a unei SE holding. Societățile care promovează constituirea unei SE holding continuă să existe. **Procedura de constituire a unei SE holding presupune parcurgerea următoarelor etape:**

• **Întocmirea de către organele de conducere sau de administrare ale societăților participante a unui proiect de constituire a unei SE.** Acest proiect include:

- a) un raport explicativ și justificativ privind aspectele juridice și economice ale constituirii, care indică, de asemenea, consecințele pe care adoptarea formei de SE le are pentru acționari și lucrători;
- b) denumirea și sediul social al fiecăreia dintre societățile care fuzionează, precum și cele preconizate pentru SE;
- c) raportul de schimb al acțiunilor și, după caz, cuantumul sulței;
- d) modalitățile de predare a acțiunilor SE;
- e) drepturile acordate de SE acționarilor care beneficiază de drepturi speciale și deținătorilor de titluri, altele decât acțiuni, sau măsurile propuse în privința acestora;
- f) orice avantaj special acordat experților care examinează proiectul de fuziune, precum și membrilor organelor de administrație, de conducere, de supraveghere sau de control ale societăților care fuzionează;
- g) statutul SE;
- h) informații privind procedurile de stabilire a modalităților referitoare la implicarea lucrătorilor, în temeiul Directivei 2001/86/CE;
- i) stabilesc procentul minim de acțiuni sau părți ale fiecăreia dintre societățile care promovează operațiunea cu care acționarii trebuie să contribuie la constituirea SE.

• **Efectuarea publicității proiectului de constituire a SE în conformitate cu modalitățile prevăzute de legislația fiecărui stat membru pe teritoriul căruia își are sediul societatea participantă.** Publicitatea se face cu cel puțin o lună înainte de data adunării generale convocată să se pronunțe asupra operațiunii.

• **Examinarea proiectului de constituire și întocmirea unui raport scris destinat acționarilor fiecărei societăți de către unul sau mai mulți experți independenți ai societăților care promovează**

³⁹ Regulamentul 2157/2001, art. 25.

operațiunea, desemnați sau autorizați de o autoritate judiciară sau administrativă a statului membru de care aparține fiecare societate, în conformitate cu dispozițiile de drept intern. Cu acordul societăților care promovează operațiunea, se poate întocmi un raport scris pentru acționarii tuturor societăților, de către unul sau mai mulți experți independenți desemnați sau autorizați de o autoritate judiciară sau administrativă a statului membru de care aparține una dintre societățile care promovează operațiunea sau viitoarea SE, în conformitate cu dispozițiile de drept intern.

Raportul trebuie să indice dificultățile speciale de evaluare și declară dacă raportul de schimb al acțiunilor este sau nu pertinent și rezonabil, precizând metodele prin care acest raport a fost determinat și dacă aceste metode sunt adecvate pentru cazul în speță.

• **Aprobarea proiectului de constituire a SE holding de către adunarea generală a fiecăreia dintre societățile care promovează operațiunea.**

• **Efectuarea pentru fiecare dintre societățile promotoare a publicității cu privire la constituirea SE holding** în conformitate cu modalitățile prevăzute de dreptul intern sub incidența căruia se află fiecare dintre aceste societăți.

• **Înregistrarea SE holding.**

• **Efectuarea publicității cu privire la înregistrarea SE holding.**

Constituirea unei filiale a SE. Potrivit Regulamentului 2157/2001⁴⁰, societăților sau altor entități juridice care participă la o astfel de operațiune li se aplică dispozițiile care le reglementează participarea la constituirea unei filiale sub formă de societate anonimă în temeiul dreptului intern.

Constituirea unei SE prin transformarea unei societăți anonime în SE. Transformarea unei societăți anonime în SE nu duce nici la dizolvarea societății, nici la crearea unei persoane juridice noi.

Procedura de constituire a unei SE prin transformarea unei societăți anonime în SE presupune parcurgerea următoarelor etape:

• **Întocmirea de către organul de conducere sau de administrație al societății în cauză a unui proiect de transformare și a unui raport explicativ și justificativ** privind aspectele juridice și economice ale transformării și indicând consecințele pe care adoptarea formei de SE le are asupra acționarilor și lucrătorilor.

• **Efectuarea publicității proiectului de transformare în conformitate cu modalitățile prevăzute de legislația fiecărui stat membru.** Publicitatea se face cu cel puțin o lună înainte de data adunării generale convocată pentru a se pronunța asupra transformării.

• **Atestarea, de către unul sau mai mulți experți independenți desemnați sau autorizați de o autoritate judiciară sau administrativă a statului membru de care aparține societatea care se transformă în SE, a faptului, că societatea dispune de active nete cel puțin echivalente cu capitalul său, plus acele rezerve care nu pot fi distribuite în conformitate cu legea sau cu statutul.**

• **Aprobarea proiectului de transformare și a statutului SE de către adunarea generală a societății în cauză.**

• **Înregistrarea SE.**

• **Efectuarea publicității cu privire la înregistrarea SE.**

Organizarea și funcționarea SE. Prin statutul SE poate fi adoptat un sistem dualist sau un sistem monist de organizare. Astfel, potrivit Regulamentului 2157/2001⁴¹, o SE include:

a) o adunare generală a acționarilor și

b) fie un organ de supraveghere și unul de conducere (sistem dualist), fie un organ de administrație (sistem monist).

Membrii organelor SE sunt numiți pentru o perioadă stabilită prin statut, care nu poate depăși șase ani. Sub rezerva restricțiilor prevăzute în statut, membrii pot fi renumiți o dată sau de mai multe ori pentru o perioadă de maximum șase ani.

Statutul unei SE poate prevedea ca o societate sau o altă entitate juridică să fie membru în unul din organele acesteia, cu condiția ca legislația statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE în cauză, aplicabilă societăților anonime, să nu conțină dispoziții contrare. Societatea sau altă entitate juridică desemnează o persoană fizică pentru a o reprezenta în organul respectiv.

⁴⁰ Art. 36.

⁴¹ Art. 38.

Regulamentul 2157/2001 stabilește, că nu pot fi membri ai unui organism al SE persoanele cărora⁴²:

(a) legislația statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE în cauză nu îi dă dreptul să facă parte din organul corespunzător al unei societăți anonime reglementate de dreptul statului membru în cauză;

(b) o hotărâre judecătorească sau administrativă pronunțată într-un stat membru nu îi dă dreptul de a face parte din organul corespunzător al unei societăți anonime reglementate de dreptul unui stat membru.

În conformitate cu legea aplicabilă societăților anonime în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al unei SE, statutul SE în cauză poate stabili condițiile speciale de eligibilitate pentru membrii care îi reprezintă pe acționari.

Statutul unei SE enumeră categoriile operațiunilor pentru care organul de conducere necesită autorizația organului de supraveghere, în cadrul sistemului dualist, sau de decizia expresă a organului de administrație, în cadrul sistemului monist. Un stat membru poate prevedea ca, în cadrul sistemului dualist, organul de supraveghere să poată impune obligativitatea unei autorizări pentru anumite operațiuni.

Referindu-se la obligația de confidențialitate, Regulamentul 2157/2001 prevede⁴³, că membrii organelor SE au obligația de a nu divulga, chiar și după încetarea funcțiilor lor, vreuna din informațiile de care dispun cu privire la SE și a căror dezvăluire ar putea aduce atingere intereselor societății, cu excepția cazurilor în care dezvăluirea unor informații este solicitată sau admisă în temeiul dispozițiilor de drept intern aplicabile societăților anonime sau din motive de interes public.

Cu excepția cazurilor în care Regulamentul 2157/2001 sau statutul conțin dispoziții contrare, normele interne privind cvorumul și adoptarea deciziilor de către organele SE sunt după cum urmează⁴⁴:

(a) cvorum: cel puțin jumătate din membri sau din reprezentanții acestora trebuie să fie prezenți;

(b) adoptarea deciziilor: majoritatea membrilor sau a reprezentanților trebuie să fie prezenți.

În absența unor dispoziții speciale în statut, președintele fiecărui organism are votul decisiv în cazul în care voturile sunt egal împărțite. Cu toate acestea, statutul nu poate include o dispoziție contrară în cazul în care jumătate din membrii organului de supraveghere sunt reprezentanți ai lucrătorilor.

În cazul în care participarea lucrătorilor este reglementată în conformitate cu Directiva 2001/86/CE, un stat membru poate prevedea ca, cvorumul și procesul de luare a deciziilor în cadrul organului de supraveghere să fie reglementate de normele aplicabile, în condiții similare, societăților anonime reglementate de dreptul intern al statului membru în cauză.

În conformitate cu dispozițiile aplicabile societăților anonime în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al unei SE, membrii organului de conducere, supraveghere sau de administrație poartă răspundere pentru pierderile sau pagubele suportate de SE ca urmare a încălcării de către aceștia a obligațiilor legale, statutare sau de alt tip inerente funcției ocupate.

Adunarea generală decide în problemele care țin exclusiv de competența acesteia în temeiul:

a) Regulamentului 2157/2001 sau

b) legislației statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE, adoptată în aplicarea Directivei 2001/86/CE.

De asemenea, adunarea generală decide în acele probleme care sunt de competența adunării generale a unei societăți anonime reglementate de legislația internă a statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE, sau în temeiul legislației statului membru în cauză, ori în temeiul statutului SE întocmit în conformitate cu dreptul intern în cauză.

Organizarea și desfășurarea adunărilor generale, precum și procedurile de vot, sunt reglementate de legislația aplicabilă societăților anonime în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE.

O SE convoacă adunarea generală cel puțin o dată în fiecare an calendaristic, în termen de șase luni de la încheierea exercițiului financiar. Excepție fac cazurile când legislația statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE aplicabilă societăților anonime având același obiect de activitate ca și SE în cauză, prevede obligativitatea convocării mai multor adunări generale. Totuși, un stat membru poate prevedea ca prima adunare generală să aibă loc oricând în perioada de 18 luni ulterioară constituirii SE.

Adunarea generală poate fi convocată în orice moment de:

a) organul de conducere;

⁴² Art. 47.

⁴³ Art. 49.

⁴⁴ Art. 50.

b) organul de administrație;

c) organul de supraveghere sau

d) de orice alt organism sau autoritate competentă în conformitate cu legislația internă aplicabilă societăților anonime în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE;

e) unul sau mai mulți acționari, care dețin împreună acțiuni ce reprezintă cel puțin 10 % din capitalul subscris al unei SE. Statutul SE sau legislația internă pot prevedea un volum mai mic pentru acest procent deținut, în aceleași condiții ca și cele aplicabile societăților anonime.

Cererea de convocare a adunării generale include și elementele care trebuie să figureze pe ordinea de zi.

Dacă, după exprimarea cererii de convocare a adunării generale, adunarea generală nu este convocată la timp sau, indiferent de situație, în termen de două luni, autoritățile judiciare sau administrative a căror jurisdicție include teritoriul pe care se află sediul social al SE pot dispune convocarea adunării generale într-o perioadă dată de timp sau pot autoriza acționarii care au formulat cererea respectivă sau reprezentanții acestora să convoace o adunare generală.

Modificarea statutului unei SE ține de competența adunării generale și poate fi efectuată doar printr-o decizie, adoptată cu o majoritate de minimum două treimi din voturile valabil exprimate. Excepție constituie cazurile în care legislația aplicabilă societăților anonime în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE cere sau permite o majoritate mai largă.

În cadrul sistemului *dualist*, **organul de conducere** răspunde de gestionarea unei SE. Regulamentul 2157/2001 oferă opțiunea statelor membre de a putea prevedea că unul sau mai mulți directori generali să fie răspunzători de gestionarea curentă în aceleași condiții ca și pentru societățile anonime, care au sediul social pe teritoriul respectivului stat membru. Membrul sau membrii organului de conducere sunt numiți și revocați de către organul de supraveghere. Aceeași persoană nu poate fi în același timp membru al organului de conducere și al organului de supraveghere al aceleiași SE. Există totuși și o excepție când organul de supraveghere poate numi pe unul din membrii săi membru al organului de conducere, dacă un astfel de post rămâne vacant. Totuși, pe durata acestei perioade se suspendă funcțiile persoanei în cauză ca membru al organului de supraveghere. Un stat membru poate prevedea ca această perioadă să fie limitată în timp.

Organul de supraveghere nu are competența de a asigura gestionarea unei SE, dar controlează activitatea organului de conducere. Membrii organului de supraveghere sunt numiți de către adunarea generală. Cu toate acestea, membrii primului organ de supraveghere pot fi numiți prin statut.

Organul de conducere informează organul de supraveghere cel puțin o dată la fiecare trei luni cu privire la progresele și evoluțiile previzibile ale activităților desfășurate de SE. Pe lângă aceste informații, organul de conducere comunică în timp util organului de supraveghere orice informație privind evenimentele care ar putea avea efecte semnificative asupra SE.

Organul de supraveghere poate solicita organului de conducere orice fel de informații de care are nevoie în exercitarea activității de control. Organul de supraveghere poate întreprinde sau solicita verificările necesare îndeplinirii misiunii sale.

Organul de supraveghere își alege un președinte dintre membrii săi. În cazul în care jumătate dintre membri sunt numiți de către lucrători, atunci poate fi ales președinte doar un membru numit de adunarea generală a acționarilor.

În cadrul sistemului *monist*, **organul de administrație** asigură gestionarea unei SE. Un stat membru poate prevedea că unul sau mai mulți directori administrativi sunt răspunzători de gestionarea curentă în aceleași condiții ca și pentru societățile anonime care au sediul social pe teritoriul respectivului stat membru. Numărul membrilor organului de administrație sau regulile de stabilire a acestuia se specifică în statutul SE. Totuși, un stat membru poate stabili un număr minim și, după caz, maxim de membri. Organul de administrație trebuie să fie format din cel puțin trei membri, în cazul în care participarea lucrătorilor în cadrul SE este organizată în conformitate cu Directiva 2001/86/CE.

Membrul sau membrii organului de administrație sunt numiți de adunarea generală, dar membrii primului organ de administrație pot fi numiți prin statut.

Organul de administrație se întrunește la intervalele stabilite prin statut, dar cel puțin o dată la fiecare trei luni, pentru a discuta progresele și evoluțiile previzibile ale activităților desfășurate de SE.

Organul de administrație își alege un președinte dintre membrii săi. În cazul în care jumătate dintre membri sunt numiți de către lucrători, atunci poate fi ales președinte doar un membru numit de adunarea generală a acționarilor.

Referitor la lichidarea, dizolvarea, insolabilitatea sau încetarea de plăți și alte proceduri similare, o SE este reglementată de dispozițiile legale aplicabile societăților anonime constituite în temeiul dreptului intern al statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE, inclusiv acele dispoziții referitoare la procedura de decizie în adunarea generală.

Dacă sediul social al unei SE nu este situat în același stat membru ca și administrația centrală, statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE ia măsurile necesare pentru a obliga SE în cauză să își reglementeze situația într-un termen stabilit prin:

(a) transferarea administrației centrale înapoi în statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social sau

(b) transferarea sediului social într-un alt stat membru.

Dacă o SE nu reușește să își reglementeze situația în condițiile susmenționate, statul membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE, adoptă măsurile necesare pentru a se asigura că SE este lichidată.

O SE poate fi transformată într-o societate anonimă reglementată de dreptul intern al statului membru pe teritoriul căruia se află sediul social al SE în cauză. Decizia de transformare poate fi luată doar după doi ani de la data înregistrării sau după aprobarea primelor două conturi anuale. Transformarea unei SE în societate anonimă nu duce nici la dizolvarea societății, nici la constituirea unei persoane juridice noi.

Bibliografie:

1. Regulamentul (CE) nr. 2157/2001 al Consiliului din 8 octombrie 2001 privind statutul societății europene (SE).
2. Directiva 2001/86/CE a Consiliului din 8 octombrie 2001 de completare a statutului societății europene în ceea ce privește implicarea lucrătorilor, în continuare - Directiva 2001/86/CE.
3. Directiva 2011/35/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2011 privind fuziunile societăților comerciale pe acțiuni.
4. Augustin Fuerea. Drept comunitar al afacerilor. Ediția II, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2006.
5. Dragoș-Alexandru Sitaru. Dreptul comerțului internațional. Tratat. Partea Generală. București: Universul Juridic, 2008.

Copyright©Lilia GRIBINCEA, 2011.

RELATII INTERNAȚIONALE**NEGOCIERILE INTERNAȚIONALE ȘI SOLUȚIONAREA PAȘNICĂ
A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE****BURIAN Alexandru**^{*}
GURIN Corina^{**}**INTERNATIONAL NEGOTIATIONS
AND THE PEACEFUL SETTLEMENT OF INTERNATIONAL DISPUTES**

Negotiations are the interaction of the parties related with the presence of two or more partners with diverse interests. A main objective of negotiations is consensus achievement. As a rule, negotiators insist on transformation of various interests to overall aims, updating of existing concepts, trying to raise a "bar" of requirements at the beginning of negation process.

Negotiations were always the best way of problems resolution. Diplomatic negotiations, on the basis of norms of international law, have proved themselves from the best part in the course of disputes resolution.

Advantages of negotiations are considerable: less cost and efforts and, possibility to enter into the agreement the coordinated points of view, creative vision of divergences in mutual relations between partners is authorized in long-term prospect, increase of an involvement and responsibility of partners, resources are distributed rationally, on the basis of the collective decision, friendly approach to process of negotiations, reduces the probability of occurrence of conflicts.

Negotiation is the way of harmony, a magic formula that transforms the conflict of interests into additional interests and provides success in business and steady cooperation between the states.

According to international law, states are obliged to resolve disputes among themselves by peace means, without subjecting threat to international peace and security. The conventional principles of international law concerning the peace resolution of the international disputes are obligatory and are provided in the Charter of the United Nations and other international acts.

In a more comprehensive sense the concept of dispute means disagreement, dispute between two or more states concerning the rights, claims or interest. Both in the sources of international law and in the doctrine, different terms are used: judicial proceedings, disputes, situation, conflict, crisis and etc. But the term "international dispute" is used more often and, basically, includes all other conditions.

In the course of historical development of the international community the means of peaceful settlement of disputes were developed depending on the concrete historical period and a parity of forces on international scene. Thus, some peace means of settlement of disputes are known since the most ancient times (good offices, intermediary etc.), others have appeared only in XIX th century (international investigation, arbitration), the third have been confirmed in second half of XX th century (international courts, commissions on reconciliation, international organizations).

In order to resolve international disputes, the parties can resort to three categories of peace means: 1) political and diplomatic (negotiations, good offices, intermediary, international investigation, reconciliation); 2) judicial (arbitration, international judicial instances); 3) international (universal organizations, regional organizations).

^{*}**BURIAN Alexandru** - Doctor habilitat în drept, profesor universitar, consultant științific principal, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei; președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Chișinău, Republica Moldova); **BURIAN Alexander** - Doctor of law (International Law), full professor, Chief scientific adviser, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova, president of the Moldavian Association of International Law (Kishinev, Republic of Moldova); **БУРИАН Александр** - Доктор юридических наук, профессор, главный научный консультант Института истории, государства и права Академии наук Молдовы, президент Молдавской Ассоциации международного права (Кишинев, Республика Молдова).

^{**}**GURIN Corina** - Doctor în drept, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); **GURIN Corina** - Ph.D. in Law, European University of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova); **ГУРИНА Корина** - Кандидат юридических наук, Европейский университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПЕРЕГОВОРЫ И МИРНОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СПОРОВ

Переговоры – это взаимодействие сторон, связанное с наличием двух или более партнеров с разнородными интересами. Основной целью переговоров является достижение консенсуса. Как правило, переговорщики настаивают на преобразование различных интересов в общие цели, корректировки существующих понятий, пытаются повысить «планку» требований в начале переговорного процесса.

Переговоры были всегда лучшим способом решения проблем. Дипломатические переговоры, на основе норм международного права, зарекомендовали себя с лучшей стороны в процессе решения спорных вопросов.

Преимущества переговоров являются значительными: затраты и усилия меньше, возможность ввести в соглашение согласованные точки зрения, творческое видение расхождений во взаимоотношениях между партнерами разрешается в долгосрочной перспективе, повышение вовлеченности и ответственности партнеров, ресурсы распределяются рационально, на основе коллективного решения, дружелюбный подход к процессу переговоров, снижает вероятность возникновения конфликтов.

Переговоры - путь гармонии, волшебной формулы, которая преобразует конфликт интересов в дополнительные интересы и обеспечивает успех в бизнесе и устойчивое сотрудничество между государствами.

Согласно международному праву, государства обязаны разрешать споры между собой мирными средствами, не подвергая угрозе международный мир и безопасность. Общеизвестные принципы международного права в отношении мирного разрешения международных споров являются обязательными и предусмотрены в Уставе ООН и других международных актах.

В более широком смысле понятие спора - это разногласие, спор между двумя или более государствами относительно прав, претензий или интереса. И в источниках международного права и в доктрине, используются разные термины: судебные разбирательства, споры, ситуация, конфликт, кризис и т.д. Но термин международный спор чаще встречается и, в принципе, включает в себя все другие условия.

В процессе исторического развития международного сообщества средства мирного урегулирования споров развивались в зависимости от конкретного исторического периода и соотношения сил на международной арене. Таким образом, некоторые мирные средства урегулирования споров известны с древнейших времен (добрые услуги, посредничество и т.д.), другие появились только в XIX веке (международное расследование, арбитраж), третьи были подтверждены во второй половине XX века (международные суды, комиссии по примирению, международные организации).

Для разрешения международных споров, стороны могут прибегнуть к трем категориям мирных средств: 1) политические и дипломатические (переговоры, добрые услуги, посредничество, международное расследование, примирение); 2) судебные (арбитраж, международные судебные инстанции); 3) международные (универсальные организации, региональные организации).

Negocierea este o interacțiune care implică existența a doi sau mai mulți parteneri cu interese neomogene. Principalul scop în procesul negocierii este obținerea consensului. De regulă, negociatorii se străduiesc să transforme interesele divergente în scopuri comune, ajustându-și cerințele în mod flexibil și având rezerve de unde să cedeze, încă de la începutul procesului de negociere. Nu se porneste în nici o negociere de la „minimul acceptabil” cu ideea că „așa ar fi corect să fie” și cu speranța că partenerul va aprecia această poziție „realistă”. În realitate, o negociere nu este altceva decât cea mai elementară aplicare în practică a a legii cererii și ofertei.⁴⁵

Negocierile permanente au constituit calea optimă de rezolvare a problemelor. Dreptul internațional a consacrat negocierea ca fiind prima cale de soluționare la care se recurge statele în cadrul unui diferend.⁴⁶

Avantajele pe care le oferă recurgerea la negociere sunt considerabile: costurile și eforturile sunt mai mici, rezultatele pun în acord viziuni diferite și armonizează creativ viziuni divergente, relațiile de lungă durată între parteneri sunt îmbunătățite, crește implicarea și sentimentul de responsabilitate al partenerilor

⁴⁵ Stefan Prutianu. Manual de comunicare și negociere în afaceri. Vol. I. Iași: Ed. Polirom, 2000, p. 59 - 683.

⁴⁶ Alexandru Burian. Relațiile internaționale, politica externă și diplomația: Ediția a 3-a, revăzută și adăugită. Ch.: CEP USM, 2007.

de afaceri, resursele sunt alocate rațional printr-un mod de decizie colectiv, amiabil, posibilitatea apariției unui conflict se reduce.

Negocierea este calea armoniei, formula magică care transformă interesele opuse în interese complementare și asigură succesul afacerilor și cooperarea durabilă între state.

Conform prevederilor normelor de drept internațional, statele sunt obligate să soluționeze diferendele care au apărut între ele prin mijloace pașnice, pentru a nu supune pericolului pacea și securitatea internațională. Principiul unanim recunoscut al dreptului internațional privitor la soluționarea pașnică a diferendelor internaționale are caracter imperativ și este stipulat în Carta O.N.U. (p. 3 art. 2) și alte acte normative internaționale.⁴⁷

În sens larg, noțiunea de diferend desemnează o neînțelegere, un dezacord, un litigiu între două sau mai multe state cu privire la un drept, o pretenție sau un interes.⁴⁸ Atât în izvoarele de drept internațional, cât și în doctrină, se folosesc diverse termene: litigiu, diferend, situație, conflict, criză, etc., însă termenul diferend are o uzanță mai frecventă și, în principiu, înglobează în sine toți ceilalți termeni.

Problematica privind soluționarea pașnică a diferendelor internaționale a fost discutată încă la Conferințele de pace de Haga din 1899 și 1907,⁴⁹ însă în cadrul convențiilor încheiate la aceste conferințe războiul nu a fost interzis ca mijloc de soluționare a diferendelor. Doar în 1928, prin Pactul de la Paris (Partul Briand-Kellog) au fost recunoscute ilegale mijloacele militare de soluționare a conflictelor.

Statutul O.N.U. divizează diferendele în două categorii: a) extrem de periculoase, continuarea cărora pot duce la afectarea securității internaționale și menținerea păcii mondiale (art. 34); b) alte diferende (p. 1 art. 33, p. 1 art. 35, p. 1 art. 36). Concomitent, Statutul ONU nu diversifică noțiunile de diferend și situație, delegând această funcție Consiliului de Securitate al O.N.U. (art. 34).⁵⁰

Pe parcursul dezvoltării istorice a comunității internaționale mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor au evoluat în dependență de perioada istorică concretă și corelația de forțe pe arena internațională. Astfel, unele din mijloacele pașnice de soluționare a diferendelor sunt cunoscute din cele mai străvechi timpuri (bunele oficii, medierea etc.), altele au apărut de abia în secolul XIX (ancheta internațională, arbitrajul), terțele s-au confirmat în a doua jumătate a secolului XX (instanțele de judecată internațională, comisiile de conciliere, organizațiile internaționale).

În vederea rezolvării diferendelor internaționale, părțile pot recurge la trei categorii de mijloace pașnice (alegerea oricăruia dintre mijloace este facultativă, rezultând din caracterul facultativ al acestor mijloace): 1) Politico-diplomatice (negocierile, bunele oficii, medierea, ancheta internațională, concilierea); 2) Jurisdicționale (arbitrajul, instanțe judiciare internaționale); 3) Organizații internaționale (organizații universale, organizații regionale).

Din mijloacele politico-diplomatice de soluționare a diferendelor internaționale fac parte: negocierile, bunele oficii, medierea, ancheta internațională și concilierea.⁵¹

Negocierile directe sunt cel mai dinamic și eficient mijloc, mai puțin costisitor și la îndemâna părților care, în funcție de cadrul de desfășurare, pot fi bilaterale sau multilaterale.

Pe parcursul negocierilor pot fi acceptate diverse forme și metode de soluționare a diferendului internațional. Concomitent, negocierea, pe lângă faptul că este un mijloc de bază de soluționare pașnică a diferendelor, îndeplinesc și funcții aplicative în cadrul soluționării diferendelor. În mod practic, toate mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor se inițiază prin negocieri și, de multe ori, se finalizează de asemenea prin negocieri.

Dreptul internațional nu stipulează reguli unice cu privire la tipurile, modalitățile și procedura de negociere. De regulă, negocierile trec următoarele etape: inițiativa de a începe negocierile (poate parveni de la un stat sau un grup de state), înțelegerea ptopriu-zisă privind negocierile (timpul, locul, nivelul și

⁴⁷ Boulely C. Bibliography on the Peaceful Settlement of International Disputes. Geneva, 1990.

⁴⁸ Dumitra Popescu. Drept internațional public. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004, p. 99.

⁴⁹ Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Т. 1. Москва, 1996, с. 267.

⁵⁰ Международное публичное право /Отв. ред. К.А.Бекяшев. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005, с. 161.

⁵¹ Alexandru Burian. Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale. În: Drept Internațional public, Ed. a 3-a (rev. și adăug.). Red.-coord.: A. BURIAN. Ch.: S. n., 2009 (Tipogr. “Elena-V.I.” SRL). p. 641 - 650.

statutul delegaților sau împuterniciților la negocieri etc.), pregătirea negocierilor (procedura, principiile etc.), negocierile propriu-zise, elaborarea actului final al negocierilor.⁵²

Negocierile diferă după: 1) obiectul supus negocierii (probleme politice, economice, sociale, militare etc.); 2) actorii procesului de negociere (bilaterale sau multilaterale); 3) nivelul și statutul părților participante la negocieri (la nivel înalt, la nivel de miniștri de externe, la nivel de ambasadori sau împuterniciți speciali); 4) interesele părților; 5) mediul de negociere; 6) modul de finalizare al negocierii.⁵³

Bunele oficii implică prezența unui terț acceptat de către părțile în diferend, ce ajută la negocieri și chiar la evitarea unor conflicte. Conform prevederilor stipulate în art. 2 a Convenției de la Haga pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale, din 18 octombrie 1907, statele, în caz de diferend, sunt obligate de a apela la bunele oficii a unui sau mai multor state prietene.

Dreptul de a acorda bune oficii îl au doar statele care nu sunt implicate în diferend. Spre exemplu, Austria și Rusia au acordat bune oficii Angliei și Americii de Nord în cazul semnării Acordului de la Versailles din 1783, care a recunoscut independența S.U.A. În 1966 U.R.S.S. a acordat bune oficii în cazul diferendului indo-pakistanez cu privire la Kașmir.

Bunele oficii pot fi acordate și de organizațiile internaționale. Spre exemplu, în cazul crizei din Marea Caraibilor, din octombrie 1962, Secretarul General al O.N.U. a acordat bune oficii S.U.A. și U.R.S.S. în procesul de soluționare pașnică a diferendului existent între părți.

În cazul acordării bunelor oficii, statele sau organizațiile internaționale care le oferă nu participă, de regulă, la negocieri cu excepția cazurilor, când părțile în diferend solicită această participare.

Medierea, spre deosebire de bunele oficii, preconizează că terțul participă nu numai la negocieri, ci formulează și propuneri de rezolvare, care însă nu sunt obligatorii pentru părțile în diferend. Scopul mediatorului se limitează doar la stabilirea pretențiilor reciproce între părțile în diferend și îndemnarea lor spre soluționare pașnică a diferendului. Rolul de mediator încetează îndată ce una din părțile în diferend cere aceasta, sau însuși mediatorul conștientizează că propunerile sale nu sunt acceptate.

Ancheta internațională se efectuează de către o comisie internațională de anchetă, creată de părțile în diferend și are ca scop stabilirea exactă a faptelor care au dat naștere diferendului, cât și culegerea unor informații, privitor la diferend, în prezența părților.

Ancheta internațională este o modalitate de soluționare pașnică, care constă în elucidarea unor chestiuni foarte controversate, ce formează obiectul unui diferend internațional, de către o comisie desemnată în acest scop de părțile aflate în diferend sau de către o organizație internațională, comisie ale căror concluzii au un caracter facultativ.⁵⁴

Competența și procedura de constituire a comisiilor internaționale de anchetă este reglementată de Statutul O.N.U. și art. 9 a Convenției de la Haga pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale, din 18 octombrie 1907.

Concilierea internațională. Primele referiri la procedura de conciliere internațională s-au făcut în cadrul tratatelor bilaterale. În acordurile multilaterale chestiunea privind concilierea internațională a fost stipulată în unele rezoluții ale Ligii Națiunilor din 1922, Carta O.N.U. (art. 33), Declarația de la Manila din 1982 ș.a. Poate fi menționată și reglementarea concilierii în Convenția cu privire la dreptul mării din 1982, de la Montego Bay, Jamaica (art. 284).

Concilierea internațională se realizează de către o comisie internațională de conciliere (creată de către părți) și constă în examinarea diferendului sub toate aspectele, concilierea părților și propunerea unei soluții, care este facultativă pentru părți.⁵⁵

Concilierea internațională asociază elementele medierii și ale anchetei, având și trăsături caracteristice proprii. Spre deosebire de mediere, concilierea presupune o investigație realizată de un organ independent, și nu de un terț, care acționează ca mediator.⁵⁶

⁵² Курс международного права. В 7 т. Т. 3. Основные институты международного права. Москва: «Наука», 1990, с. 155.

⁵³ Deac Ioan. Introducere în teoria negocierilor. București: Paideia, 2002, p. 24 - 51; Международное публичное право /Отв. ред. К.А.Бекяшев. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005, с. 164.

⁵⁴ Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu. Drept internațional contemporan. București: Editura ALL BECK, 2000, p. 188.

⁵⁵ Dumitra Popescu. Drept internațional public. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004, p. 101.

⁵⁶ Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu. Drept internațional contemporan. București: Editura ALL BECK, 2000, p. 190.

În raport cu ancheta, concilierea are ca obiect nu numai cercetarea faptelor, prin audierea părților, ci și procedează în continuare la concilierea propriu-zisă, propunând părților în diferend soluții de rezolvare a diferendului. Părțile își expun pozițiile asupra acestor propuneri, acceptându-le sau nu.

Lucrările comisiei de conciliere au un caracter secret, publicitatea fiind interzisă până când rezultatul procedurii de conciliere este evident.⁵⁷

Din mijloacele jurisdicționale fac parte: arbitrajul internațional (instanță *ad-hoc* sau și permanentă) și instanțele de judecată internaționale permanente (Curtea Internațională de Justiție, Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării).

Atât în cazul arbitrajului internațional, cât și al justiției internaționale, diferendul se rezolvă prin hotărârea unui organ (arbitral sau judecătoresc) căruia părțile îi supun diferendul și se angajează să accepte și să execute hotărârea, care este obligatorie numai pentru părțile în cauză.

Arbitrajul internațional. Arbitrajul internațional își începe originile încă din antichitate. În evul mediu rolul de arbitri îl jucau Papa și Imperatorul German. Practica arbitrală modernă și-a luat începuturile în secolul al XIX-lea, pe parcursul căruia au fost instituite mai mult de 60 de Arbitraje. În 1899 a fost formată *Curtea Permanentă de Arbitraj*, cu sediul la Haga. Potrivit prevederilor art. 37 al Convenției de la Haga din 1907, diferendele de ordin juridic, în special în chestiunile de interpretare sau aplicare a convențiilor internaționale, necesită să fie soluționate prin recurgerea la arbitraj. În perioada 1902 – 2002 Curtea Permanentă de Arbitraj a examinat mai mult de 40 diferende între state (spre exemplu, diferendul Norvegia-Suedia privind frontierele maritime (1908-1909); diferendul S.U.A. -Marea Britania, privind pescuitul în Oceanul Atlantic (1909-1910), ș.a.). În calitate de comisie internațională de conciliere Curtea Permanentă de Arbitraj a examinat 3 diferende.

De menționat, că Curtea Permanentă de Arbitraj nu funcționează ca organ de jurisdicție internațională permanentă în adevăratul sens al cuvântului, ci doar ca organ, care propune o *listă* a arbitrilor, formată de statele membre la Convenția de la Haga din 1907 (câte 4 arbitri de la fiecare stat membru), din care statele în diferend își aleg arbitrii.⁵⁸

Arbitrajul internațional prezintă anumite caractere specifice, care îl individualizează în sistemul de mijloace de soluționare pașnică a diferendelor internaționale. Astfel, părțile convin să supună un diferend arbitrajului, fie pe calea: unui acord denumit *compromis*; unei *clauze compromisorii* incluse în anumite tratate; unui tratat general de arbitraj permanent.

Acordurile de arbitraj au ca obiect litigiul concret ce s-a ivit între părți și în acest sens: definesc litigiul; desemnează organul arbitral și îi stabilesc competența; fixează regulile de procedură.

De obicei, se aplică regulile dreptului internațional și principiile echității. O sentință arbitrală poate fi lovită de nulitate pentru vicii cum sunt:

- depășirea competențelor de către arbitrii;
- pronunțarea sentinței sub influența constrângerii;
- compunerea organului arbitral a fost nereglementară.⁵⁹

Justiția internațională. Prima instanță internațională a fost *Curtea Permanentă de Justiție Internațională* (C.P.J.I.), creată în 1920. A funcționat independent de Liga Națiunilor. Curtea a examinat 65 de cauze și a emis și avize consultative.

Odată cu crearea O.N.U. s-a instituit și *Curtea Internațională de Justiție* (C.I.J.), ca organ principal la O.N.U., alcătuită din 15 judecători, aleși pentru o perioadă de 9 ani, cu dreptul de a fi realeși. Nu se admite, ca în componența C.I.J. să fie doi cetățeni ai unui stat. Judecătorii sunt aleși de către Adunarea Generală a O.N.U. și Consiliul de Securitate al O.N.U., din listele formate de către grupurile naționale ale Curții Permanente de Arbitraj. Statele membre ale O.N.U., însă care nu sunt reprezentate în Curtea Permanentă de Arbitraj, își înaintează candidaturile prin intermediul grupurilor naționale de specialiști în domeniul dreptului internațional și guvernelor acestor state.⁶⁰

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Международное публичное право /Отв. ред. К.А.Бекяшев. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005, с. 168 - 169.

⁵⁹ Dumitru Popescu. Drept internațional public. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004, p. 101 - 102.

⁶⁰ Международное публичное право /Отв. ред. К.А.Бекяшев. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005, с. 171.

Ratione personae C.I.J. poate judeca numai diferendele între state. Ea nu poate fi sesizată de persoane fizice sau juridice și nici de organizații internaționale. Jurisdicția C.I.J. este facultativă, exceptând unele cazuri. Competența Curții are un dublu aspect: *jurisdicțională* (contencioasă) și consultativă (emite avize).

Ratione materie. Competența Curții privește cauzele cu care este sesizată de state. Potrivit art. 36 (2) din Statut, statele pot recunoaște competența obligatorie a Curții pentru diferende cu caracter juridic, și anume: a) interpretarea unui tratat; b) orice problemă de drept internațional; c) existența oricărui fapt care, dacă ar fi stabilit, ar constitui încălcarea unei obligații internaționale; d) natura sau întinderea reparației datorate pentru încălcarea unei obligații internaționale.⁶¹

În perioada 1946-2000, Curtea a fost sesizată de către state cu 119 cauze, a emis 23 de avize și 200 de ordonanțe procedurale. Cauzele sau referit la: răspunderea statelor, protecția diplomatică, delimitarea frontierelor maritime; dreptul de azil, luarea de ostatici, drepturi economice etc.

Cîteva exemple de cauze soluționate de C.I.J.:

- În 1973-1974 C.I.J. a examinat cazul Australia și Noua Zeelandă împotriva Franței, privitor la interzicerea testărilor nucleare efectuate de către Franța în Oceanul Pacific. În legătură cu faptul, că Franța a încetat testările nucleare în zonă, C.I.J. a încetat examinarea cazului;

- În 1979-1980 C.I.J. a examinat cazul S.U.A. împotriva Iranului, privitor la luarea ostaticilor în incinta Ambasadei S.U.A. la Teheran în noiembrie 1979. C.I.J. a decis, ca Guvernul Iranului să elibereze imediat tot personalul Ambasadei reținut nelegitim și de a transmite acest personal statului acreditant;

- În 1986 C.I.J. a decis, ca Guvernul S.U.A. să înceteze imediat blocada militară a porturilor Nicaragua, calificînd aceste acțiuni ale S.U.A. ca fiind nelegale;

În 1999 C.I.J. a soluționat diferendul de frontieră între Botswana și Namibia, privitor la insula Kasichili/Sedudu de pe râul Cobe. C.I.J. a decis, că insula aparține Botswanei, iar Namibia a declarat că recunoaște decizia CIJ și această decizie este obligatorie.

Tribunalul Internațional pentru Dreptul Mării a fost instituit conform prevederilor stipulate în anexa IV la Convenția O.N.U. pentru dreptul mării din 1982. Sediul Tribunalului – Hamburg.

Tribunalul este format din 21 judecători, specialiști cu conotație și autoritate internațională, aleși de către Adunarea generală a statelor membre la Convenție, pe o perioadă de 9 ani, cu dreptul de a fi realeși. Pe parcursul îndeplinirii funcțiilor sale, judecătorii se bucură de de privilegii și imunități diplomatice. Hotărârile Tribunalului sunt obligatorii pentru statele membre la Convenție.⁶²

Curtea Europeană pentru Drepturile Omului este unicul organ de jurisdicție internațională a Consiliului Europei, instituit în conformitate cu prevederile Convenției cu privire la drepturile și libertățile omului din 1950. Curtea este formată din 45 judecători, inclusiv din partea Republicii Moldova. Judecătorii sunt aleși de către Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei din lista formată de statele membre (fiecare stat propune câte 3 candidaturi, din care minimum 2 trebuie să fie cetățeni ai statului respectiv). Judecătorii sunt aleși pentru o perioadă de 6 ani și pot fi realeși. *Ratione personae* competența acestei instanțe este deschisă nu numai statelor și altor subiecte de drept internațional, dar și persoanelor fizice și sau persoanelor juridice, iar jurisdicția ei este obligatorie.⁶³

În cazul dacă, pentru soluționarea pașnică a diferendelor, celelalte mijloace nu au dat rezultate, statele pot recurge la măsuri de constrângere fără folosirea forței armate. Asemenea măsuri sunt: retorsiunea și represaliile.

Retorsiunea, măsuri de retaliere cu caracter licit luate de un stat față de acte neprietenești, contrare uzanțelor internaționale, săvârșite de un alt stat; exemple de acte neprietenești: acte de natură legislativă, administrativă ș.a., iar ca măsuri de retaliere: reducerea importurilor de la un astfel de stat, nerecunoașterea actelor sale, etc.

Represaliile, măsuri luate de un stat ca răspuns la acte ilicite ale altui stat pentru a-l determina să înceteze actul ilicit și să repare eventualele daune (exemplu: sechestrarea unor bunuri aparținând statului

⁶¹ Dumitra Popescu. *Drept internațional public*. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004, p. 102 - 103.

⁶² *Международное публичное право / Отв. ред. К.А.Бекяшев*. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005, с. 176 - 178.

⁶³ Энтин М. И. *Международные гарантии прав человека. Опыт Совета Европы*. Москва, 1997, с. 169 - 206.

respectiv sau expulzarea resortisanților săi.) Recurgerea la represalii se face cu respectarea anumitor condiții cum sunt: păstrarea unei proporții între actul ilicit și represalii, nefolosirea forței.

Ca forme speciale ale represaliilor sunt: embargoul și boicotul.

Embargoul, acțiunea unui stat de a interzice importurile, exporturile sau ieșirea navelor comerciale ale altui stat din porturile sau marea sa teritorială. Embargoul poate fi aplicat de state, dar și de organizațiile internaționale;

Boicotul, întreruperea relațiilor comerciale dintre state, a comunicațiilor feroviare, mariime, poștale etc. Atât statele, cât și organizațiile internaționale pot recurge la această măsură.

Este necesar de a menționa și *blocada militară*, care se soldează cu demonstrații, alte măsuri și operațiuni ale unor forțe aeriene, navale sau terestre. Însă, întrucât aceasta implică amenințarea cu forța sau folosirea forței, numai Consiliul de Securitate al O.N.U. poate recurge la astfel de măsuri, în conformitate cu dispozițiile Cartei O.N.U. (capitolul VII).⁶⁴

Crearea unor proceduri specifice de gestionare și rezolvare a diferendelor este rezultatul existenței unor organizații internaționale universale și regionale cum sunt Organizația Națiunilor Unite, instituțiile specializate ale O.N.U. și organizațiile regionale.

În cadrul sistemului O.N.U., *Consiliul de Securitate* și *Adunarea Generală* au competențe speciale în reglementarea pașnică a diferendelor. O anumită implicare are și *Secretarul General*, fără a fi specificate în Cartă dispoziții speciale în acest sens.

Consiliul de Securitate. Competența sa vizează soluționarea diferendelor de natură a pune în pericol pacea și securitatea internațională. În asemenea cazuri, Consiliul poate să recomande părților: proceduri sau metode adecvate de soluționare (de ex. negocieri, bunele oficii, mediere, supunerea diferendului C.I.J., etc.); să facă recomandări cu privire la modul de reglementare a diferendului; să recomande părților conținutul reglementării.

Consiliul poate, de asemenea, ancheta orice diferend sau situație ori poate încredința aceasta Secretarului General. Diferendele de ordin juridic vor fi, de regulă, supuse Curții Internaționale de Justiție.⁶⁵

Adunarea Generală. Poate discuta și face recomandări părților pentru rezolvarea oricărui diferend sau situație dacă acestea afectează bunăstarea generală sau relațiile prietenești între națiuni. Cu toate că, competența Adunării este mai extinsă, ca este subsidiară competenței Consiliului și aceasta, deoarece Consiliul are răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale.

Secretarul General poate atrage atenția Consiliului asupra oricărei probleme care ar pune în primejdie pacea și securitatea internațională (art. 99 al Cartei). În fapt, Secretarul General îndeplinește misiuni de bune oficii, mediere, invită părțile în diferend să-1 soluționeze prin negocieri.

Instituțiile specializate ale O.N.U. au în structura lor și organe cu competențe de soluționare pașnică a diferendelor.

Carta O. N. U (art. 52) admite existența unor acorduri și organisme regionale pentru menținerea păcii și securității internaționale și pentru rezolvarea pașnică a diferendelor locale, cu condiția ca aceste organisme și activitatea lor să fie conforme cu scopurile și principiile O.N.U..

În principiu, asemenea organisme și mecanismele lor nu diferă substanțial de mijloacele și procedurile organizației mondiale.

În plan regional, statele au creat următoarele organizații de acest tip:

- Liga Statelor Arabe (L.S.A.-1945);
- Organizația Statelor Americane (O.S.A.-1947-48);
- Organizația Uniunii Africane (O.U.A.-1963), din 2002 Uniunea Africană (U.A.);
- Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (O.S.C.E.1994-1995).

Liga Statelor Arabe.

Art. 5 din Pactul Ligii stabilește următoarele principii și reguli:

- interzice recurgerea la forță pentru reglementarea conflictelor;
- recurgerea statelor în diferend la Consiliul Ligii, care are funcții arbitrale și de conciliere;
- hotărârea Consiliului este obligatorie și executorie;

⁶⁴ Ibid., p. 108.

⁶⁵ Dumitra Popescu. Drept internațional public. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004, p. 104.

- statele părți în diferend nu vor participa la dezbateri și nici la adoptarea hotărârilor;
- Consiliul își poate oferi bunele sale oficii în orice diferend care poate duce la război între două state membre sau între un stat membru și un stat terț.

În practică, Liga Arabă nu și-a dovedit eficiența în problematica ce vizează soluționarea pașnică a diferendelor internaționale.

Organizația Statelor Americane.

În baza art. 2 din Tratatul Interamerican de Ajutor Reciproc (1947) și art. 3, art. 23-26 din Carta O.S.A. (Bogota, 1948), modificată prin Protocolul de la Buenos Aires (1967) se prevăd atât principiul soluționării pașnice, cât și mijloacele de reglementare a diferendelor.

Competențe în reglementarea pașnică a diferendelor revin, în principal, Consiliului permanent care la sesizarea părților poate să:

- ofere bunele sale oficii;
- asiste părțile în diferend;
- să recomande procedurile adecvate de rezolvare a diferendului;
- poate iniția anchete (cu consimțământul părților implicate);
- poate constitui comitete ad-hoc (cu acordul părților).

Secretarul general al O.S.A. are unele atribuții nesemnificative în domeniu.

În practică, O.S.A. a fost atrasă, într-o anumită măsură, în:

- conflictul anglo-argentinian privind insulele Faulkland-Malvinas (1982);
- în 1989, mediere în conflictul de frontieră dintre Costa Rica și Nicaragua;
- începând din 1991, O.S.A. și O.N.U. s-au implicat în Haiti, pe cale diplomatică, printr-un trimis special și în 1993, printr-o misiune comună O.N.U./O.S.A., Misiune Internațională Civilă în Haiti, pentru respectarea democrației, respectarea drepturilor omului și pentru a investiga diferite încălcări ale legii.

Organizația Uniunii Africane (O.U.A.), din 2002 Uniunea Africană (U.A.).

Carta O.U.A. (art. 3 alin. 4) prevede principiul soluționării pașnice și mijloacele de rezolvare a diferendelor, constituirea unei Comisii de mediere, conciliere și arbitraj.

Carta Africană (a Uniunii Africane), spre deosebire de Carta O.U.A., nu mai include o structură de tipul Comisiei tripartite (mediere, conciliere și arbitraj) dar, în schimb introduce următoarele competențe pentru U.A.:

- creează Curtea de justiție cu largi atribuții în soluționarea diferendelor și prevenirea conflictelor;
- creează Consiliul executiv, care are ca funcție principală să îndeplinească directivele Adunării privind gestionarea conflictelor, războaielor și a altor situații de urgență;
- a introduce sancțiuni de ordin politic și economic;
- Președintele Uniunii va putea să-și ofere bunele oficii, medierea, arbitrajul, sau să acționeze în mod adecvat în cazuri specifice.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Convenția privind concilierea și arbitrajul (1992) a adus în cadrul O.S.C.E. următoarele inovații:

- a creat Curtea Europeană de Conciliere și Arbitraj;
- procedura de conciliere obligatorie;
- neacceptarea soluțiilor propuse, într-un anumit termen, poate duce la aplicarea unor mijloace de presiune de către Consiliul O.S.C.E.

Procedura de conciliere este confidențială și contradictorie. Propunerile de soluționare sunt cuprinse în raportul final al Comisiei de conciliere care se notifică părților.

Arbitrajul prevăzut de Convenție are caracter facultativ. Tribunalul arbitral poate fi constituit pe baza acordului părților sau la solicitarea unei părți dacă a fost recunoscută competența Curții.⁶⁶

Bibliografie:

1. Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu. *Drept internațional contemporan*. București: Editura ALL BECK, 2000.

⁶⁶ Ibid., p. 105 - 107.

2. Alexandru Burian. Caracteristicas del servicio diplomático de la República de Moldavia. In: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2010, nr. 4, p. 52 - 67.
3. Alexandru Burian. Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale. În: Drept Internațional public, Ed. a 3-a (rev. și adăug.). Red.-coord.: A. BURIAN. Ch.: S. n., 2009 (Tipogr. "Elena-V.I." SRL). p. 641 - 650.
4. Alexandru Burian. Teoria relațiilor internaționale (Ediția a 3-a, revăzută și adăugită). Ch.: CEP USM, 2008.
5. Alexandru Burian. Relațiile internaționale, politica externă și diplomația: Ediția a 3-a, revăzută și adăugită. Ch.: CEP USM, 2007.
6. Aurel Preda, Nineta Bărbulescu. Curtea Internațională de Justiție și dreptul mării. București: Editura Finmedia, 1999.
7. Boisson L. International Organizations and International Settlement: Trends and Prospects. N. Y., 2002.
8. Boulery C. Bibliography on the Peaceful Settlement of International Disputes. Geneva, 1990.
9. Dumitra Popescu. Drept internațional public. Vol. II. București: Editura Universității „Titu Maiorescu”, 2004.
10. Dumitra Popescu, Adrian Năstase. Drept internațional public. București: Casa de editură și presă „ȘANSA” S.R.L., 1997, p. 290 - 319.
11. Dumitra Popescu, Adrian Năstase (coord.). Sistemul principiilor dreptului internațional. București: Editura Academiei, 1986.
12. Dumitra Popescu, Trăian Chebeleu. Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale. București: Editura Academiei, 1982.
13. Gheorghe Moca. Drept internațional public. București: Editura ERA, 1999.
14. Grigore Geamănu. Drept internațional public, vol I și II. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981, p. 8 - 40, și 1983, p. 47 - 61.
15. Marțian I. Niciu. Drept internațional public. București: Editura SERVOSAT, Arad, 1997, p. 306 - 333.
16. Raluca Miga-Beșteliu. Drept internațional. Introducere în Dreptul internațional public. București: Editura ALL, 1997.
17. Stefan Prutianu. Manual de comunicare si negociere in afaceri. Vol. I, Ed. Iași: Polirom, 2000.
18. Блищенко И. П. Прецеденты в международном праве. Москва, 1977.
19. Буриан А. Д. Введение в теорию международных отношений. (Изд. 3-е, дополн. и переработанное.). Ch.: CEP USM, 2008.
20. Буриан А. Д. Дипломатическое и консульское право. Издание 2-е, дополн. и переработанное. Ch.: CEP USM, 2008.
21. Верещетин В.С. Международный суд ООН на новом этапе. В: Московский журнал международного права. 2002, № 2. с. 74 - 85.
22. Левин Д. Б. Принцип мирного разрешения международных споров. Москва, 1977.
23. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Т. 1. Москва, 1996.
24. Международное публичное право / Отв. ред. К.А.Бекяшев. 4-е изд. перераб. и доп. Москва: ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2005.
25. Хадсон М. Международные суды в прошлом и будущем / пер. с англ. – Москва, 1947.
26. Энтин М. Л. Международные судебные учреждения. - Москва, 1984.
27. Энтин М. Л. Международные гарантии прав человека. Опыт Совета Европы. Москва, 1997.

Copyright©Alexandru BURIAN, Corina GURIN, 2011.

RELAȚIILE BILATERALE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA ÎN PERIOADA 2000-2010. CONSIDERAȚII GEOECONOMICE ȘI GEOSTRATEGICE

*PINTESCU Florin**

THE BILATERAL RELATIONS BETWEEN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ROMANIA IN 2000 – 2010. GEO-ECONOMIC AND GEOSTRATEGIC CONSIDERATIONS

The bilateral relations between Romania and the Republic of Moldova have been and will continue to be influenced by complex factors, which act almost concurrently:

- 1. The affinity of the historical, cultural, religious, linguistic, etc. signs installed several hundred years between neo-latin ethnic group in Romania and Moldova;*
- 2. Regional and transnational politics of the European Union, a confederation of states, in which Romania is integrated, and policies which, therefore, should be carried out;*
- 3. Positioning of Romania and Moldova at the junction of geoeconomic and geostrategic interests of the European Union, Russia and NATO.*

The effect of this complex of factors may not be visible / eliminated only in conditions when globalization processes will move ahead in such a manner that will lead to liquidation of the national states. We consider, however, that this possibility is excluded, at least, for the next five years.

In this article we will briefly present the information on following questions: economic development and political relations between two states in a limited period of time, geoeconomic and geostrategic interests of the EU, Russia and the NATO in Romania and Moldova, possible variants for expansion and improvement of mutual relations.

Diplomatic, political, economic and cultural relations between two states have been established as a result of the following consecutive events, generated by changes which have affected communistic modes in Europe in 1989 and have led practically to dismantle of "world socialist system". So, in April 27, 1990 the Supreme Council of the Moldavian Soviet Socialist Republic has adopted a three-colored flag as state flag. The same political body has elected Snegur on the post of the President of the country (September, 3, 1990). Earlier in June 23, 1990 "the sovereignty of the Republic of Moldova" was proclaimed by the Parliament of Moldova (the former Supreme body). At last, on August, 27, 1991 the independence of the new state was proclaimed in the same parliament. Poland, Slovenia, Romania, Vietnam and the Korean People's democratic Republic were the first states that recognized the independence of Moldova. In March, 2, 1992 the Republic of Moldova became a member of the United Nations Organization.

On August, 29, 1991 Romania establishes diplomatic relations with the Republic of Moldova at ambassadorial level. The Embassy of Romania in Kishinev has begun its practice on January, 20, 1992. The Romanian embassy in Kishinev has been accredited in June, 1993 and the first ambassador of the Republic of Moldova in Bucharest has been accredited in January, 1992. Now, His Excellency Ambassador, Marius Lazurca is the ambassador of Romania in Kishinev, but His Excellency Ambassador, Yuri Renita is the ambassador of Moldova in Bucharest.

The bilateral relations between Romania and Moldova during this period are rather paradoxical. On the one hand, an unusually high number of formal meetings of senior officials, during which two states have signed numerous conventions and agreements, and on the other hand, despite all these meetings, mutual relations between two states remained quite tense. It is paradoxical (or not), but this situation is persisting and today.

**PINTESCU Florin* - Doctor în istorie, conferențiar universitar. Universitatea „Ștefan cel Mare” (Suceava, România);
PINTESCU Florin - Ph.D. in History, Associate Professor, The University „Ștefan cel Mare” (Suceava, Romania);
ПИНТЕСКУ Флорин - Кандидат исторических наук, доцент, Сучавский университет им. Штефана чел Маре (Сучеава, Румыния).

**ДВУСТОРОННИЕ ОТНОШЕНИЯ
МЕЖДУ РЕСПУБЛИКОЙ МОЛДОВА И РУМЫНИЕЙ В 2000-2010.
ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКИЕ СООБРАЖЕНИЯ**

Двусторонние отношения между Румынией и Республикой Молдова были, есть и по-прежнему будут находиться под влиянием комплекса факторов, которые действуют почти одновременно:

- 1. Сродство исторических, культурных, религиозных, языковых и т.д. признаков, установленных нескольких сотен лет между неолатинским этносом в Румынии и Молдове;*
- 2. Региональные и транснациональные политики Европейского Союза, конфедерации государств, в которой Румыния интегрирована, и политики которой, таким образом, должна выполнять;*
- 3. Позиционирование Румынии и Молдовы на стыке геоэкономических и геостратегических интересов Европейского Союза, России и НАТО.*

Влияние этого комплекса факторов может быть не видна / устранена только в условиях, когда процессы глобализации будут продвигаться таким образом, что приведет к ликвидации национальных государств. Мы считаем, однако, что эта возможность исключена, по крайней мере, на ближайшие пять лет.

В этой статье мы кратко представим информацию по следующим вопросам: экономическое развитие и политические отношения между двумя странами в промежутке времени ограниченного настоящим анализом, геоэкономические и геостратегические интересы ЕС, России и НАТО в Румынии и Молдове, возможные варианты для расширения и улучшения двусторонних отношений.

Дипломатические, политические, экономические, культурные отношения между двумя странами были установлены в результате следующих последовательных событий, порожденные изменениями, которые повлияли на коммунистические режимы в Европе в 1989 году и привели практически к демонтажу «мировой социалистической системы». Так, 27 апреля 1990 года Верховный Совет Молдавской Советской Социалистической Республики, приняла трехцветный флаг в качестве государственного. Тот же политический орган избрал на пост президента страны Снегура (3 сентября, 1990). Ранее, 23. 06. 1990 был провозглашен парламентом Молдовы (бывший Верховный Совет) «суверенитет Республики Молдова». Наконец, 27 августа 1991 года была провозглашена, в том же парламенте, независимость нового государства. Первыми странами, которые признали независимость Молдовы были Польша, Словения, Румыния, Вьетнам и Корейская Народно-Демократическая Республика. 2 марта 1992 года Республика Молдова стала членом Организации Объединенных Наций.

Румыния устанавливает с Республикой Молдова дипломатические отношения на уровне посольств 29 августа 1991 года. Посольство Румынии в Кишиневе начала свою практику 20 января 1992. Румынское посольство в Кишиневе был аккредитован в июне 1993 года и первый посол Республики Молдова в Бухаресте был аккредитован в январе 1992 года. В настоящее время, послом Румынии в Кишиневе является Его Превосходительство Мариус Лазуркэ и послом Молдовы в Бухаресте является Его Превосходительство Юрий Реницэ.

Двусторонние отношения между Румынией и Молдовой в этот период весьма парадоксальны. С одной стороны, необычно высокое число официальных встреч высших должностных лиц, две страны подписали многочисленные конвенции и соглашения, а с другой стороны, несмотря на все эти встречи, взаимоотношения между двумя странами оставались довольно напряженными. Парадоксально (или нет), но эта ситуация сохраняется и сегодня.

Relațiile bilaterale dintre România și Republica Moldova au fost, sunt și vor fi încă influențate de un complex de factori care acționează practic simultan:

1. Afinitățile istorice, culturale, religioase, lingvistice etc. stabilite de câteva sute de ani între etnosul neolatin din România și Republica Moldova;
2. Politicile regionale și transnaționale ale Uniunii Europene, confederație de state în care România este integrată și a cărei politică trebuie să o urmeze.
3. Poziționarea României și a Republicii Moldova la intersecția intereselor geoeconomice și geostrategice ale Uniunii Europene, Rusiei și NATO.

Influența acestui complex de factori poate fi estompată/eliminată numai în contextul în care fenomenul globalizării va avansa de o așa manieră încât va conduce la eliminarea statelor naționale. Considerăm totuși exclusă această posibilitate, cel puțin pentru următorii cinci ani.

În acest articol vom prezenta pe scurt următoarele chestiuni: evoluția raporturilor politice și economice dintre cele două state în perioada circumscrisă analizei; interesele geoeconomice și

geostrategice ale UE, Rusiei și NATO față de România și Republica Moldova; posibile soluții de îmbunătățire a relațiilor bilaterale.

Relațiile diplomatice, politice, economice și culturale dintre cele două state au fost stabilite în urma unei succesiuni de evenimente, generate de schimbările care au afectat regimurile comuniste din Europa în anul 1989 și au condus practic la demantelarea „sistemului mondial” socialist. Astfel, la 27 aprilie 1990, Sovietul Suprem al Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești a adoptat tricolorul în calitate de drapel de stat. Același organism politic l-a ales pe Mircea Snegur în funcția de președinte al țării (3 septembrie 1990). Anterior, la 23.06.1990 fusese proclamată de către Parlament (fostul Soviet Suprem) „Suveranitatea Republicii Moldova”. În sfârșit, la 27 august 1991 a fost proclamată, în cadrul aceluiași Parlament, independența noului stat⁶⁷. Primele țări care au recunoscut la nivel diplomatic independența Republicii Moldova au fost Polonia, Slovenia, România, Vietnam și Republica Populară Democrată Coreea. La 2 martie 1992, Republica Moldova devine stat membru al Organizației Națiunilor Unite⁶⁸.

România stabilește cu Republica Moldova relații la nivel de ambasadă pe data de 29 august 1991, ambasada României din Chișinău începându-și activitatea practică pe 20 ianuarie 1992. Primul ambasador al României a fost acreditat la Chișinău în luna iunie 1993 iar primul ambasador al Republicii Moldova la București a fost acreditat în luna ianuarie 1992⁶⁹. În prezent, ambasadorul României la Chișinău este Excelența Sa, Marius Lazurca iar ambasadorul Republicii Moldova la București este Excelența Sa, Iurie Reniță.

Relațiile bilaterale dintre România și Republica Moldova din perioada circumscrisă analizei stau sub semnul paradoxului. Pe de o parte, se înregistrează un număr neobișnuit de mare de întâlniri oficiale dintre factorii de conducere din cele două țări și semnarea a numeroase convenții și acorduri, iar pe de altă parte, în ciuda întâlnirilor respective, între cele două state au existat numeroase momente tensionate. În mod paradoxal (sau nu) această situație se menține și în prezent.

Astfel, în perioada 9 februarie 2001 – 29 aprilie 2011, s-au consumat nu mai puțin de 19 întâlniri oficiale între președinții celor două țări (10 întâlniri în România, 5 întâlniri în Republica Moldova, 4 întâlniri în locații neutre; la 10 decembrie 2009 președintele Traian Băsescu s-a întâlnit la Bonn cu premierul Vlad Filat). În perioada 27 iulie 2001 – 8 noiembrie 2010 au avut loc 11 întâlniri între premierii celor două țări (8 în România, 3 în Republica Moldova). În sfârșit, în intervalul de timp 23 martie 2000 – 27 mai 2011, miniștrii de externe ai celor două țări s-au întâlnit de 21 ori (5 ori în România, 12 în Republica Moldova, 4 în locații neutre)⁷⁰.

Aceste vizite au influențat și potențat semnarea a numeroase convenții și acorduri⁷¹, care constituie cadrul juridic de cooperare dintre cele două state. Redăm în *Anexa 1* de la finele acestui articol lista acestor acorduri, exact așa cum sunt menționate pe site-ul oficial al Ministerului Afacerilor Externe de la București.

Deși sunt în vigoare atâtea instrumente și acorduri, relațiile economice dintre România și Republica Moldova au o anvergură modestă. Inserăm în continuare un tabel cu dinamica schimburilor comerciale dintre România și Republica Moldova (exporturile și importurile României), în perioada 2002-2010⁷².

În vederea dinamizării cooperării economice, la 30 martie 2010 a intrat în vigoare Acordul de mic trafic de frontieră între cele două țări, iar la 28 martie 2011 a devenit efectiv Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară, în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 milioane de euro acordat de România Republicii Moldova⁷³.

La nivelul Oficiului Național al Registrului Comerțului din România figurează înregistrate un număr impresionant (3671) societăți comerciale mixte româno-moldovene. Capitalul total investit este însă modest (circa 32,5 milioane USD), Republica Moldova ocupând locul 40 în topul investitorilor străini din

⁶⁷ Vasile Stati. *Istoria Moldovei*. Chișinău: „Vivar-Editor”, 2002, p. 382.

⁶⁸ Victor Stepaniuc. *Statalitatea poporului moldovenesc. Aspecte istorice, politico-juridice*. Chișinău: Firma Editorial-Poligrafică “Tipografia Centrală”, 2005, p. 362.

⁶⁹ [on-line]: <http://chisinau.mae.ro/index.php?lang=ro&id=654>. (accesat pe data de 08.10.2011).

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ [on-line]: <http://www.mae.ro/bilateral-relations/1677#827>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁷² Ibidem.

⁷³ [on-line]: <http://www.mae.ro/node/1421>. (accesat pe data de 09.10.2011).

România. În Republica Moldova sunt înregistrate circa 650 societăți comerciale românești, cu un capital investit de circa 68 milioane USD. Sub acest aspect, România ocupă locul 9, ca pondere a investitorilor străini din acest stat.

Principalele firme românești care au investit în Republica Moldova sunt PETROM și ROMPETROL (domeniul produselor petroliere), Banca Comercială Română, EUROPEAN DRINKS (ape minerale), ROMSTAL (instalații sanitare și de încălzire), ARABESQUE (materiale de construcții), LOGISTICS (transporturi și expediții), MEDIA PRO (media), RomsymData (domeniul IT&C)⁷⁴.

Așa cum arătam anterior (vezi *supra*), relațiile bilaterale dintre România și Republica Moldova au fost, mai cu seamă în perioada 2001-2004, tensionate⁷⁵. Amintim în continuare, succint, numai câteva momente tensionate. O situație spectaculară s-a înregistrat în octombrie 2001, când Ioan Morei, ministrul justiției în Republica Moldova, a susținut o intervenție fulminantă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, axată pe problematica Mitropoliei Basarabiei⁷⁶, dependentă canonic de Patriarhia Ortodoxă Română. Demnitarul în cauză a acuzat atunci România de „tendențe expansioniste, de promovarea unor acțiuni de subminare a suveranității Republicii Moldova și de ingerință directă în afacerile interne ale țării sale. În opinia sa, legalizarea Bisericii Ortodoxe Române în Republica Moldova (prin Mitropolia Basarabiei, nota ns.) ar facilita expansionismul românesc”⁷⁷.

În primăvara anului 2002, atașatul militar român de la Chișinău a fost declarat persoană *non grata*, fiind acuzat că stă în spatele acțiunilor de protest ale opoziției din Republica Moldova. În contrapartidă, Ministerul de Externe al României a cerut atunci „rechemarea” în Moldova a ministrului consilier al Ambasadei Republicii Moldova din București⁷⁸.

La 22 ianuarie 2004, președintele Vladimir Voronin declara în cadrul unei întâlniri cu diplomații acreditații la Chișinău că relațiile Republicii Moldova cu România au un caracter „destul de distructiv”⁷⁹.

În sfârșit, o detensionare a relațiilor dintre București și Chișinău se realizează la finele anului 2004, când ministrul de externe al Republicii Moldova arăta textual: „consider că toate blocajele pe care le-am avut altă dată în relațiile cu România au fost depășite. Avem poziții similare în ceea ce privește majoritatea subiectelor de importanță internațională, iar chestiunile cu privire la limba vorbită, istorie etc. trebuie lăsate pe seama oamenilor de știință și, de fapt, cred că se vor rezolva de la sine. Se speculează mult în acest sens, însă cel mai important pentru noi e construirea împreună cu partenerii noștri a marii familii europene”⁸⁰.

Ca urmare a acestei „destinderi” a relațiilor dintre București și Chișinău, președintele României Traian Băsescu efectua la 21 ianuarie 2005, la invitația președintelui Vladimir Voronin, o vizită oficială la Chișinău. Se părea că se va deschide o nouă eră de cooperare între cele două țări însă, pe parcursul timpului, lucrurile au luat altă turnură. Momentul cel mai incandescent al relațiilor bilaterale dintre cele două state s-a consumat cu prilejul protestelor tineretului din Chișinău (6-8 aprilie 2009) și cu reprimarea acestor proteste. În mod oficial, adevărul privitor la geneza acestor proteste nu se știe până astăzi, după cum a întârziat până în prezent pedepsirea de către instanțele juridice a celor vinovați de reprimarea protestatarilor, soldată cu victime umane (Valeriu Boboc, Eugen Țapu, Ion Țibuleac). În tot cazul, președintele Voronin a acuzat atunci direct România de organizarea protestelor respective și l-a expulzat pe ambasadorul României din Chișinău, Filip Teodorescu, introducând totodată sistemul de vize pentru

⁷⁴ [on-line]: <http://www.mae.ro/bilateral-relations/1677#827>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁷⁵ Pentru tipologia și evoluția acestor relații, a se vedea mai cu seamă Oleg Serebrian, *Politică și geopolitică*. Chișinău: Editura Cartier, 2004, capitolul România și Republica Moldova la răscruce de milenii, p. 127 - 135 și Dan Dungaciu, *Moldova ante portas*. București: Editura Tritonic, 2005, partea I, Dosarul integrării euroatlantice, secțiunea 1.6, Iarna vrajbei noastre. Relația București – Chișinău (2001-2004), p. 47 - 55.

⁷⁶ A se vedea o analiză interesantă a problematicii Mitropoliei Basarabiei la Romeo Cemârțan, *Cazul Mitropoliei Basarabiei: interferențe politice și religioase*. Chișinău: Editura Alfa și Omega, 2004. Dimensiunea internațională a conflictului pentru recunoașterea de jure a existenței Mitropoliei Basarabiei de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului și guvernul Republicii Moldova este redată succint în partea a II-a, secțiunea 6 a lucrării (*Cazul Mitropoliei Basarabiei în atenția instituțiilor internaționale*), p. 81-90, cu bibliografia aferentă. A se vedea, mai nou și Emanuel Bălan, *Biserica ortodoxă din Basarabia. Mitropolia Basarabiei, de la începuturi până în prezent*. Bacău. Editura Egal, 2010. Situația actuală a Mitropoliei Basarabiei este descrisă în capitolul 6, *Biserica din Basarabia după 1991*, p. 142 - 175.

⁷⁷ Oleg Serebrian, op. cit., p. 131.

⁷⁸ Ibidem, p. 133.

⁷⁹ Dan Dungaciu, op. cit., p. 52.

⁸⁰ Ibidem, p. 54.

cetățenii români. Pe data de 8 aprilie 2009 Uniunea Europeană a cerut Republicii Moldova normalizarea relațiilor cu România⁸¹. Amestecul României în organizarea protestelor de la Chișinău nu a putut fi niciodată dovedit. În luna iunie 2011 a urmat o lovitură de teatru, autoritățile de la Chișinău reținându-l pe scriitorul rus Eduard Baghirov, sub acuzația de organizare a evenimentelor din aprilie 2009⁸².

Normalizarea relațiilor diplomatice dintre cele două state s-a realizat practic deplin pe 18 septembrie 2009, când președintele Mihai Ghimpu a anulat prin decret prezidențial regimul vizelor pentru România⁸³.

În tot cazul, relațiile dintre România și Republica Moldova, mai cu seamă din perioada 2007 – prezent s-au desfășurat pe baza principiului geopolitic al „multilateralismului”, specific în principal țărilor mici și puterilor medii. Acestea trebuie să se asocieze în vederea atingerii unor scopuri comune deoarece nu dispun de forțe și mijloace pentru a promova „unilateralismul” (specific marilor puteri) în politica internațională⁸⁴. În cadrul acestui tip de „multilateralism” vizibil mai ales începând cu 2007, relațiile bilaterale ale celor două țări sunt tot mai mult coordonate cu politica generală a Uniunii Europene. În continuare, vom căuta să aducem câteva date succinte în sprijinul acestei ultime idei.

Baza juridică legală de inițiere a relațiilor de colaborare dintre Uniunea Europeană și Moldova este dată de Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), parafat la 26 iulie 1994 și intrat în vigoare la data de 1 iulie 1998⁸⁵.

Pe baza intensificării relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, începând cu 1 ianuarie 2006, acest stat a beneficiat de Sistemul Generalizat de Preferințe Plus (GSP+). În consecință, 7200 produse din Republica Moldova au avut și au acces liber pe piața Uniunii Europene, fiind scutite de plata taxelor vamale. Peste doi ani, la 21 ianuarie 2008, UE a acordat în mod oficial Republicii Moldova așa-zisele „Preferințe Comerciale Autonome”. În consecință, aproximativ 90% din exporturile acestui stat au acces liber pe piața românească⁸⁶.

În urma acestor acorduri economice, la 12 ianuarie 2010 a fost „lansat” la Chișinău un Acord de Asocieră dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova⁸⁷.

Un alt instrument de cooperare dintre Uniunea Europeană (incluzând România) și Republica Moldova este așa-zisul „Parteneriat estic”, „lansat de Comisia Europeană în 2008 în cadrul Politicii europene de Vecinătate, pentru promovarea democrației, reformelor sectoriale, dezvoltării economice și sociale în statele din Estul Europei și Caucaz (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, R. Moldova, Ucraina). Parteneriatul Estic este organizat în 4 Platforme care stabilesc obiective de colaborare realiste, revizibile periodic, cu programe de lucru adecvate”⁸⁸.

Cooperarea UE cu republicile ex-sovietice mai sus arătate, în cadrul Parteneriatului Estic, este prognozată să se realizeze sub forma unor acorduri de asocieră. În cadrul acestui tip de cooperare, se au în vedere următoarele:

- a. includerea treptată a acestor republici în economia UE, prin crearea unor zone de liber schimb și încheierea unor acorduri bilaterale
- b. încheierea unor „pacte de mobilitate și securitate”, care privesc în special lupta împotriva migrației (clandestine, nota ns.); crearea unor structuri integrate de gestionare a frontierelor (inclusiv crearea de noi consulate și centre de eliberare a vizelor de călătorie), pentru a se ajunge în final la eliminarea acestora
- c. sporirea mobilității (legale, nota ns.) forței de munca
- d. sporirea securității energetice a UE și a partenerilor din cadrul acestui acord

⁸¹ [on-line]: http://ro.wikipedia.org/wiki/Alegeri_legislative_%C3%AEn_Republica_Moldova,_aprilie_2009. (accesat pe data de 10.10.2011).

⁸² [on-line]: <http://unimedia.md/?mod=news&id=37321>. (accesat pe data de 10.10.2011).

⁸³ [on-line]: http://ro.wikipedia.org/wiki/Rela%C8%9Biile_rom%C3%A2no-moldovene. (accesat pe data de 10.10.2011).

⁸⁴ Oleg Serebrian. Dicționar de geopolitică. Iași: Editura Polirom, 2006, p. 185, cu explicații.

⁸⁵ Idem, Politică și geopolitică, p. 13-21, cu analiza detaliată a problemei, inclusiv a introducerii programului TACIS (finanțat de Uniunea Europeană și destinat țărilor din Comunitatea Statelor Independente) în Republica Moldova.

⁸⁶ [on-line]: <http://www.mae.ro/bilateral-relations/1677#827>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁸⁷ [on-line]: <http://www.mae.ro/node/1421>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁸⁸ [on-line]: <http://www.mae.ro/node/1615>. (accesat pe data de 09.10.2011).

e. implementarea unor programe care vin în sprijinul dezvoltării economice și sociale a țărilor partenere⁸⁹.

În cadrul Parteneriatului European de Vecinătate sunt prevăzute o serie de programe bilaterale, care asigură o anumită finanțare celor șase state ex-sovietice. Sub acest aspect, a fost prevăzută alocarea următoarelor fonduri (pentru intervalul de timp 2007-2010): Armenia - 98,4 milioane euro, Azerbaidjan - 92 milioane euro, Georgia - 120,4 milioane euro (și fonduri adiționale de până la 500 de milioane de euro disponibile pentru a contracara efectele războiului din august 2008), Republica Moldova - 209,7 milioane de euro, Ucraina - 494 milioane de euro. Totodată, se prevede o creștere a fondurilor planificate pentru acest parteneriat (se are în vedere perioada 2010-2013) cu 350 milioane de euro⁹⁰. În UE se discută însă acum despre acordarea unui buget de circa 16,1 miliarde Euro (perioada vizată: 2013-2020) pentru Parteneriatul Estic, cifra exactă urmând a fi stabilită după votarea bugetului UE, care se dezbate în prezent⁹¹.

Cu titlu informativ, amintim că în perioada 29-30 septembrie 2011 a avut loc la Varșovia un summit al Parteneriatului Estic, la care a participat și o delegație a guvernului Republicii Moldova (premierul Vlad Filat, ministrul de externe Iurie Leancă). În urma discuțiilor, s-a stabilit că Republica Moldova și Georgia pot începe negocierile pe marginea Acordului de Liber Schimb și Comprehensiv cu UE în termen de trei luni (până la sfârșitul anului în curs)⁹². Premierul Vlad Filat a arătat cu ocazia acestui summit că după rezolvarea – până la finele anului 2013 – a problemelor legate de liberalizarea regimului vizelor, finalizarea Acordului de Liber Schimb și Comprehensiv și a celui privind spațiul aviativ comun, „ne propunem semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană”⁹³.

În mod practic, Uniunea Europeană a promovat și promovează în mod constant în relațiile cu Republica Moldova și România „multilateralismul” (vezi *supra*), politica de tip *soft power* și persuasiunea⁹⁴. Aceste politici se explică mai ales prin faptul că „UE nu este încă o putere globală în pofida datelor care îl certifică ca un actor (jucător) global. Din această perspectivă se poate considera că promovarea *soft power* în relațiile internaționale poate fi o expresie și a faptului că îi lipsește o componentă esențială a statutului de putere globală, anume *hard power* consistent, adică forța militară și capacitatea de proiecție a acesteia la eșalon planetar”⁹⁵.

În continuarea acestei idei, arătăm faptul că relațiile dintre România și Republica Moldova sunt guvernate de faptul că aceste state se află plasate la intersecția intereselor geoeconomice și geostrategice ale Uniunii Europene, Rusiei și NATO. Credem că din cele expuse succint până acum, rezultă faptul că Uniunea Europeană are în relația cu România și Republica Moldova interese geoeconomice, neavând deocamdată o „capacitate de proiecție (proiectare) a puterii”⁹⁶ adecvată marilor jocuri geostrategice planetare. Republica Moldova și România sunt prea slabe din punct de vedere economic pentru a putea promova o politică economică independentă, care să nu țină cont de interesele geoeconomice ale Uniunii Europene, cu toate avantajele și dezavantajele (credem că ultimele sunt temporare) acestei situații.

⁸⁹ [on-line]: http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles%7CdisplayArticle/articleID_17140/UE-lanseaza-Parteneriatul-Estic-sperand-sa-obtina-liniste-la-granita-de-rasarit.html. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁹⁰ [on-line]: <http://www.interlic.md/2009-05-06/documentar-totul-despre-parteneriatul-estic-in-intrebari-shi-raspunsuri-10078.html>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁹¹ [on-line]: <http://unimedia.md/?mod=news&id=39583>. (accesat pe data de 09.10.2011).

⁹² Ibidem.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Mihail E. Ionescu. Uniunea Europeană și distribuția globală a puterii: viitorul relațiilor transatlantice, în Idem. România Orientală. 160 de ani (1848-2009). București: Editura Militară, 2009, p. 246: „Principalul instrument utilizat de UE în acțiunea sa de actor global este ceea ce știința politică numește *soft power* (Joseph Nye: „the ability to get what you want through attraction rather through coercion”). Acest lucru este demonstrat de faptul că UE favorizează în relațiile internaționale persuasiunea (cooperarea cu terți) față de forța militară și multilateralismul ca reacție la unilateralismul apărut și promovat cu forța în ultimii ani”.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ John J. Mearsheimer, Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere, Filipeștii de Târg (Prahova), Editura Antet XX Press, București, 2003, *passim*. În accepțiunea acestui autor, creator al „realismului ofensiv” în domeniul Teoriei Relațiilor Internaționale, „capacitatea de proiectare a puterii” este reprezentată de capacitățile economice, militare și politice ale unui stat de a trimite corpuri expediționare în străinătate (indiferent de teatrul de război) și de a le asigura în mod corespunzător cu logistica necesară.

Interesele geoeconomice și geostrategice ale Rusiei în sud-estul Europei, zonă în care se află plasată Republica Moldova și România, sunt evidente. Rusia deține poziții de forță în economia primului stat (dependent mai cu seamă de importurile de energie) și o influență considerabilă în economia României (hidrocarburi – în special gaz metan, metalurgie).

„Nevazisimia Gazeta” publica în anul 2006 o statistică privitoare la țările dependente de gazul și petrolul din Rusia. În conformitate cu această statistică, țările în cauză erau clasificate în trei categorii:

1. Sateliții energetici ai Rusiei – Ucraina, Moldova, Finlanda, Cehia, Polonia, Bulgaria și statele baltice.

2. Țările „relativ independente” – Germania, Franța, Italia, Austria, România, Grecia, Kazahstan și Belarus.

3. Țările independente energetic de Rusia – Norvegia, Olanda, Danemarca, Spania, Marea Britanie, Japonia, India, China și SUA⁹⁷.

Per ansamblu, Europa depindea (cel puțin la nivelul anilor 2007-2008) în proporție de 35-40% de exportul de gaze rusești⁹⁸ și nu vedem – cel puțin pe termen scurt – posibilități de îmbunătățire reală a acestei situații.

Per ansamblu, la nivelul anului 2006, se considera că economia UE depindea în proporție de 52% față de importul de resurse. Mai mult, se estima că această dependență urma să atingă 77% în 2020⁹⁹.

Rusia, direct sau indirect, este principalul lider al asigurării Europei cu energie, inclusiv prin zona Mării Caspice și a Mării Negre. Acest fapt a fost luat în calcul de responsabilii UE. Pat Cox, fost președinte al Parlamentului European, făcea următoarele aprecieri: “dacă în anii '50, cărbunele și oțelul reprezentau cele două sectoare care erau unul dintre punctele fondatoare ale Europei, eu cred că în secolul XXI, locul lor va fi luat de problematica energiei și de cea a schimbărilor climatice. Marea Neagră și Marea Caspică reprezintă o soluție pentru asigurarea diversității și securității zonelor de aprovizionare, zone alternative pentru resursele energetice, pentru a aminti doar câteva din răspunsurile pe care aceste regiuni le pot da sfidărilor cu care se confruntă în prezent Europa. Iată de ce, dintr-o dată, întreaga regiune a Mării Negre și a Mării Caspice devine una de prim-ordin în termeni strategici pentru interesele UE, și, fără îndoială, România și vecinii săi (**aici trebuie inclusă și Rusia, deși nu se învecinează direct cu România, nota ns.**) se află în prima linie a construcției acestei relații, ca europeni și împreună cu ei”¹⁰⁰.

Având în vedere datele de mai sus prezentate succint, neglijarea intereselor geoeconomice evidente ale Rusiei de către guvernele României și Republicii Moldova ar fi cel puțin contraproductivă și, în situații speciale, catastrofală.

În prezent, relațiile dintre Uniunea Europeană și Rusia sunt bune, fiind condiționate mai cu seamă de importul de gaze prin intermediul GAZPROM. Cu toate acestea, sferele de interes geoeconomic ale acestor entități se suprapun uneori – inclusiv în cazul României și Republicii Moldova. Această suprapunere este vizibilă inclusiv în situația – deocamdată ipotetică – includerii Moldovei în cadrul Uniunii Vamale Euroasiatice, supoziție/propunere făcută pe data de 5 octombrie 2011 de către ex-președintele Vladimir Voronin.

Comentând acest subiect, premierul Vlad Filat arăta textual într-un interviu acordat ziarului „Timpul” din Chișinău: „Idea d-lui Voronin poate fi supusă dezbaterilor, iar obiectivul anunțat - de a rezolva problemele socioeconomice - este unul nobil. Totuși, voi face două precizări importante. Mai întâi, în cadrul UVE (Uniunea Vamală Eurasiatică, nota ns.), din care fac parte Rusia, Kazahstan și Belarus, trebuie respectate două condiții, care țin de politica tarifară pe interior și în raport cu țările terțe. Să nu uităm că RM e membră a OMC (Organizația Mondială a Comerțului, nota ns.) și că avem anumite angajamente în cadrul acesteia, iar criteriile acestui spațiu vamal unic vin în contradicție cu cele ale OMC, dar și cu posibilitatea aderării Republicii Moldova la Zona de liber schimb cu UE. Obiectivul țării

⁹⁷ Vasile Nazare. De la geopolitica forței la geopolitica petrolului. În: GeoPolitica. Revistă de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie. 2006, anul IV, nr. 16 - 17, p. 179 - 180.

⁹⁸ Valeri Paniuşkin, Mihail Zigar (în colaborare cu Irina Reznik). Gazprom. Noua armă a Rusiei, traducere din limba rusă de Marina Vraciu, Leonte Ivanov și Daria Bighiu. București: Curtea Veche Publishing, 2008, p. 294.

⁹⁹ Nicolae Geantă. Spațiul ex-sovietic și geopolitica conductelor. În: GeoPolitica. Revistă de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie. 2006, anul IV, nr. 16 - 17, p. 198.

¹⁰⁰ Ion Porojan, Aspecte ale geopoliticii resurselor energetice. În: GeoPolitica. Revistă de Geografie Politică, GeoPolitică și GeoStrategie, 2007, anul V, nr. 23, p. 33.

noastre, însă, e integrarea europeană și accesarea în spațiul comerțului liber cu UE. Astfel, ideea lansată de dl. Voronin vine în contradicție cu tot ce a parcurs RM până în prezent și ceea ce urmează să realizeze pentru viitor. Dar bineînțeles că vom continua să le asigurăm agenților economici din RM posibilitatea să beneficieze de condiții de comerț liber în spațiul CSI¹⁰¹.

Din punct de vedere geostrategic, NATO – alianță controlată de SUA, din care face parte România – are interese evidente în sud-estul Europei. În plan general, aceste interese geostrategice sunt influențate în chip deosebit de către politica, cu valențe deopotrivă geoeconomice și geostrategice, promovată de Rusia. Sau, cum arăta directorul general STRATFOR George Friedman, „strategia de bază a Rusiei va consta în încercarea de a destrăma NATO și de a izola Europa de Est. Cheia reușitei vor fi germanii, urmați de francezi. Nici unii, nici alții nu-și doresc o nouă confruntare cu Rusia. Sunt națiuni izolate, iar Germania este dependentă de Rusia pentru gazul natural. Germanii încearcă să reducă această dependență și poate chiar vor reuși, într-o oarecare măsură, dar vor continua să depindă de livrarea unei cantități substanțiale de gaz natural, fără de care nu se vor putea descurca”¹⁰². Rusia îi poate dezbină pe aliații europeni din NATO folosind pe de o parte antiamericanismul cu rădăcini culturale¹⁰³ nutrit de o parte a elitei din vestul Europei, iar pe de altă parte oferind avantaje economice sau utilizând presiuni economice.

Republica Moldova și-a asumat practic prin articolul 11 din Constituție neutralitatea față de NATO¹⁰⁴. În acest context, relațiile sale bilaterale cu România sunt – cel puțin în mod teoretic – neafectate de apartenența ultimului stat la NATO. Cu toate acestea, factorii politici din cele două țări trebuie să țină permanent seama de confruntarea la nivel planetar între NATO (în fond, mai mult SUA) și Rusia și, în situații extreme, să se plaseze de partea învingătorului.

Sub nici o formă, guvernele celor două țări nu ar trebui să joace totul „pe o singură carte” (fie că se numește UE, NATO sau Rusia), păstrându-și un minim spațiu de libertate strategică pentru negocieri. Dacă ar miza riscant, pe o singură carte, cele două țări s-ar plasa în poziția periculoasă descrisă de geopoliticianul german Oskar von Niedermayer (1885-1948), de practicare a unei doctrine „centriste” de către marile națiuni. În opinia sa, doctrinele de acest tip sunt „fără aplecare pentru politica internațională și incapabile de a înțelege marele joc geopolitic”¹⁰⁵. *Mutatis mutandis*, România și Republica Moldova nu sunt state mari, însă credem că aprecierea militarului german privitoare la doctrinele „centriste” li se potrivește și lor.

La finele acestei analize, câteva concluzii privitoare la viitorul relațiilor bilaterale dintre România și Republica Moldova se impun cu necesitate.

În primul rând, politicienii din cele două țări – dacă intenționează să le conserve statalitatea și să patroneze construirea unui viitor bun pentru locuitorii lor, trebuie să aibă în vedere permanent faptul că statele mici plătesc scump orice greșală comisă în marele joc geopolitic planetar. Acest joc este influențat, foarte probabil, inclusiv de către centre non-statale de putere: „În același scop, mafia economică internaționalistă a creat două curente politice, aparent oponente. **Kominternul** (internaționalismul comunist, proletar) și **Deminternul** (internaționalismul democrat, consumist). Nostalgiile de toate culorile oscilează inconștient între aceste două iluzii fundamentale, dar cu sorginte unică”¹⁰⁶. În interpretarea noastră, această frază nu vizează expunerea (cu toată terminologia radicală, simplificatoare) a unei variante a teoriei conspiraționiste, ci faptul că viitorul statelor naționale din toată lumea este în mod evident amenințat de diferite curente internaționaliste și globaliste. Acest fapt devine cu atât mai grav pentru Republica Moldova și pentru România, cu cât corupția stupefiantă a claselor politice din cele două țări –

¹⁰¹ [on-line]: <http://timpul.md/articol/vlad-filat-nu-vreau-sa-ajung-preedinte-27695.html>. (accesat pe data de 09.10.2011).

¹⁰² George Friedman, Următorii 100 de ani. Previziuni pentru secolul XXI, traducere din limba engleză Valentina Georgescu. București: Editura Litera, p. 106.

¹⁰³ A se vedea excelenta tratare a acestei probleme în cele cinci eseuri incluse în lucrarea lui Russell A. Berman. *Anti-Americanism in Europe. A cultural problem*. Stanford University: Hoover Institution Press publication. 2004, no. 527.

¹⁰⁴

[on-line]:

<http://nato.md/uploads/Analize%20si%20comentarii/Transcripturi%20Emisiuni%20RADIO/2011/transcript%2025.08.pdf>.

(accesat pe data de 10.10.2011). Accesând acest link, cititorii pot vizualiza transcriptul emisiunii radiofonice din 25 August 2011, realizată de către Radio Moldova în colaborare cu Centrul de Informare și Documentare privind NATO din Republica Moldova, având suportul financiar al Departamentului Diplomatie Publică a NATO.

¹⁰⁵ Oleg Serebrian. *Dicționar de geopolitică*, p. 193.

¹⁰⁶ Viorel Patrîchi. *Mircea Druc sau lupta cu ultimul imperiu*. București: Editura Zamolxe, 1998, p. 525.

aproape „la vedere” nu pare să aibă șanse de estompere/eradicare pe termen scurt și mediu. O clasă politică coruptă peste măsură luptă, de regulă, mult prea mult pentru interesele personale și prea puțin pentru cele naționale.

În al doilea rând, aceste relații bilaterale trebuie să fie bazate pe încrederea generată de un trecut istoric comun (mai cu seamă trecutul recent), **asumat onest de părțile interesate și cu bunele și cu relele sale** și de credința în posibilitatea unui viitor comun. Sau, cum se arată în prefața unei cărți recente semnate de către Sergiu Nazaria și Victor Stepaniuc: „... trecutul nu poate fi supus nimănui, el nu poate fi schimbat cum ar dori unii. ... el poate fi doar studiat cu condiția unei cercetări conștiincioase a **tuturor** (accentul se pune pe cuvântul <<tuturor>>) documentelor păstrate ale epocii respective și cât e posibil pe **toate** memoriile participanților la evenimentele în cauză. În așa fel, istoricul poate doar să cunoască trecutul, dar nicicum să-l schimbe în favoarea construcției unui „viitor corect”. Și aici e cazul să-l cităm pe cunoscutul poet anglofon, laureat al Premiului Nobel pentru literatură Thomas Stearns Eliot: <<Un viitor real poate fi construit doar pe un trecut real>>”¹⁰⁷.

Referitor la problema asumării oneste a trecutului istoric comun, conchidem că atât tabăra istoricilor „pro-români” sau „pro-unioniști” din Republica Moldova și din România, cât și tabăra istoricilor din Republica Moldova care apără statalitatea „poporului moldovenesc” și se pronunță în contra unirii cu România, dețin suficiente „muniții” (în fapt, argumente adevărate, irefutabile!) pentru a mai continua ani buni lupta lor de idei.

Asumarea onestă a trecutului istoric (cel puțin cel recent) presupune recunoașterea oficială (asumată și de societatea civilă din cele două state) a atitudinii și faptelor absolut reprobabile înfăptuite de o parte a funcționarilor administrației regale române din Basarabia interbelică și recunoașterea Holocaustului din Transnistria, din timpul regimului Antonescu. Totodată, acest fapt mai presupune recunoașterea oficială și asumarea de către societatea civilă din cele două state a deportărilor, execuțiilor și altor fapte reprobabile (inclusiv foametea declanșată deliberat în 1946-1947), operate de către autoritățile sovietice în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

În al treilea rând, relațiile bilaterale dintre cele două state urmează să fie construite pe principii pragmatice, nu sentimentale. Aici trebuie avute în vedere cel puțin următoarele:

1. punerea în valoare a elementelor de complementaritate din economiile celor două țări. Trebuie avută în vedere inclusiv situația de enclavare a Moldovei, în ceea ce privește accesul ei la Oceanul Planetar doar prin portul Giurgiulești și, implicit, sprijinirea de către România a transporturilor maritime a acestui stat.

2. abordarea relațiilor internaționale din perspectiva geopolitică multilateralistă (vezi *supra*) și, implicit, evitarea de către ambele guverne a transformării țărilor lor în „piciorul de scaun al unei mari puteri”¹⁰⁸, indiferent că este vorba de UE, NATO sau Rusia.

Respectarea acestor principii poate conduce la inițierea unei saga de succes în relațiile dintre cele două state, indiferent de ce va aduce în viitor „viclenia istoriei” (G.F.W. Hegel): păstrarea statalității Republicii Moldova sau unirea acestui stat cu România.

ANEXĂ¹⁰⁹

Lista instrumentelor juridice de cooperare bilaterală dintre România și Republica Moldova

- Convenție între Guvernul României și Guvernul Republicii Sovietice Socialiste Moldova privind colaborarea în construirea de locuințe, obiective social-culturale și rețele edilitare aferente pe teritoriul RSS Moldova. (semnată la București, 17. VII. 1990);
- Înțelegere între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind stabilirea relațiilor diplomatice la nivel de ambasadă, începând cu data de 27 august 1991. (semnată la București, 29. VIII. 1991; data intrării în vigoare: 27. VIII. 1991);
- Acord privind colaborarea în domeniile științei, învățământului și culturii între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova. (semnat la București, 19. V. 1992; data intrării în vigoare: 27. XII. 1993);

¹⁰⁷ Sergiu Nazaria, Victor Stepaniuc. Problema basarabeană și interpretările ei în istoriografie: de la apariție la Tratatul de la Paris (1917-1947). Chișinău: Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală, 2010, p. 5.

¹⁰⁸ Expresia îi aparține lui Rudolf Kjellen (1864-1922), cel care a utilizat pentru prima dată în 1899 termenul Geopolitik, a cărui „carieră” continuă până în zilele noastre.

¹⁰⁹ [on-line]: <http://www.mae.ro/bilateral-relations/1677#827>. (accesat pe data de 09.10.2011).

- Acord privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova. (semnat la București, 14. VIII. 1992; data intrării în vigoare: 15. VI. 1997);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova în domeniul transporturilor rutiere. (semnat la București, 28. X. 1992; data intrării în vigoare: 18. III. 1993);
- Acord privind serviciile aeriene între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova. (semnat la Chișinău, 28. VI. 1993; data intrării în vigoare: 14. XII. 1993);
- Convenție între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova pentru evitarea dublei impuneri și prevenirea evaziunii fiscale cu privire la impozitele pe venit și pe capital. (semnată la Chișinău, 21. II. 1995; data intrării în vigoare: 10. IV. 1996);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la principiile colaborării în domeniul transportului feroviar. (semnat la Chișinău, 21. II. 1995; data intrării în vigoare: 22. XI. 1995);
- Înțelegere între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova privind punerea la dispoziția Ambasadei României în Republica Moldova și Ambasadei Republicii Moldova în România, pe bază de reciprocitate, fără plata chiriei, a imobilelor și apartamentelor cu suprafețe locative echivalente pe care le au în folosință.

Documente conexe:

- Înțelegerea din 7. XII. 1993 care reglementează același domeniu și care nu a intrat în vigoare. (semnată la Chișinău, 21. IV. 1995);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind colaborarea și cooperarea în domeniul poștelor și telecomunicațiilor. (semnat la Chișinău, 27. XII. 1995; data intrării în vigoare: 16. V. 1997);
- Tratat între România și Republica Moldova privind asistența juridică în materie civilă și penală. (semnat la Chișinău, 6. VII. 1996; data intrării în vigoare: 22. III. 1998);
- Acord între Misiunea Permanentă a României la ONU și Misiunea Permanentă a Republicii Moldova la ONU privind folosirea gratuită a spațiilor din clădirea Misiunii României din New York, proprietate a statului român, alocate Misiunii Republicii Moldova. (semnat la New York, 24. IX. 1996; data intrării în vigoare: 21. XI. 1997);
- Protocol între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind colaborarea în domeniul transporturilor militare. (semnat la București, 24. VII. 1997; data intrării în vigoare: 29. VII. 1999);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și titlurilor științifice, acordate de instituții de învățământ acreditate în România și Republica Moldova. (semnat la Chișinău, 20. VI. 1998; data intrării în vigoare: 14. VI. 1999);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la colaborarea în domeniile geodeziei, cartografiei și cadastrului. (semnat la Chișinău, 29. IV. 1999; data intrării în vigoare)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind cooperarea vamală și asistența administrativă pentru prevenirea, investigarea și combaterea infracțiunilor în domeniul vamal. (semnat la București, 24. IV. 2000; data intrării în vigoare: 15. X. 2000);
- Înțelegere între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la asistența financiară acordată pentru procurarea pașapoartelor de unele categorii de cetățeni ai R. Moldova. (semnată la București, 27. VII. 2001)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind readmisia străinilor. (semnat la București, 27. VII. 2001; data intrării în vigoare: 3. VII. 2002);
- Protocol adițional la Acordul privind serviciile aeriene între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova, semnat la Chișinău la 28 iunie 1993. (semnat la București, 31. I. 2003; data intrării în vigoare: 25. XI. 2003);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind colaborarea în domeniul protecției resurselor piscicole și reglementarea pescuitului în râul Prut și Lacul de acumulare Stânca-Costești. (semnat la Stânca, 1. VIII. 2003; data intrării în vigoare: 23. XII. 2003);
- Addendum la Acordul dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova referitoare la împrumutul pe termen lung în valoare de 20 miliarde lei, semnat la București la 1 septembrie 1993, modificat prin addendumurile semnate la București la 17 ianuarie 2000 și la 24 iulie 2002. (semnat la București, 25. XI. 2004; data intrării în vigoare: 27. VI. 2005);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind navigația pe căile navigabile interioare. (semnat la București, 1. XI. 2005; data intrării în vigoare: 16. V. 2006);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică. (semnat la București, 16. XI. 2005; data intrării în vigoare: 17. V. 2006);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind colaborarea în domeniul turismului (semnat la București, la data de 16 noiembrie 2005)

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind călătoriile reciproce ale cetățenilor. (semnat la București, 20. X. 2006; data intrării în vigoare: 1.I. 2007);
- Protocol privind cooperarea dintre MAE al României și MAEIE al R Moldova (semnat la București, 20. X. 2006; data intrării în vigoare: 15.X. 2009);
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind micul trafic de frontieră (semnat la București, la data de 13 noiembrie 2009)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind cu privire la punctele de trecere a frontierei de stat dintre România și Republica Moldova (semnat la București, la data de 13 noiembrie 2009)
- Protocol între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova la Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova, semnat la București, la 14 august 1992 (semnat la București, la data de 13 noiembrie 2009)
- Acord între România și Republica Moldova în domeniul securității sociale (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Memorandum de Înțelegere între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Agriculturii Industriei Alimentare al Republicii Moldova în domeniul asistenței oficiale pentru dezvoltare privind implementarea unui program în domeniul agricol (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Declarație comună privind instituirea unui parteneriat strategic între România și Republica Moldova pentru integrarea europeană a Republicii Moldova (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Protocol de colaborare între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România și Ministerul Educației din Republica Moldova pentru anul de învățământ 2010-2011 (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Memorandum de Înțelegere între Ministerul Mediului și Pădurilor al României și Ministerul Mediului al Republicii Moldova privind colaborarea în domeniul protecției mediului (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 milioane euro acordat de România Republicii Moldova (semnat la București, la data de 27 aprilie 2010)
- Protocolului între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova pentru aplicarea Acordului între Republica Moldova și Comunitatea Europeană privind readmisia persoanelor aflate în situație de ședere ilegală, semnat la Bruxelles, la 10 octombrie 2007 (semnat la București, la data de 25 martie 2010)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind cooperarea pentru protecția și utilizarea durabilă a apelor Prutului și Dunării (semnat la Chișinău, la data de 28 iunie 2010)
- Memorandum de Înțelegere între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (semnat la Chișinău, la data de 17 august 2010)
- Protocol de amendare a Acordului între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și titlurilor științifice acordate de instituții de învățământ acreditate în România și Republica Moldova, 20 iunie 1998. (semnat la Chișinău, la data de 26 august 2010)
- Protocol Adițional între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova la Acordul între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind implementarea programului de asistență tehnică și financiară în baza unui ajutor financiar nerambursabil în valoare de 100 milioane de euro acordat de România Republicii Moldova, semnat la București, la 27 aprilie 2010 (semnat la Chișinău, la data de 23 septembrie 2010)
- Protocol pentru amendarea Acordului între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la principiile colaborării în domeniul transportului feroviar, încheiat la Chișinău, la 21 februarie 1995 (semnat la Chișinău, la data de 5 noiembrie 2010)
- Tratat între România și Republica Moldova privind regimul frontierei de stat, colaborarea și asistența mutuală în probleme de frontieră (semnat la București, la data de 8 noiembrie 2010)
- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova privind deschiderea și funcționarea Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău (semnat la Chisinau, la data de 23 septembrie/12 octombrie 2010)
- Protocol între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Afacerilor Externe și Integrării al Republicii Moldova privind completarea Înțelegerii între Ministerul Afacerilor Externe al României și Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova privind punerea la dispoziția Ambasadei României în Republica Moldova și Ambasadei Republicii Moldova în România, pe bază de reciprocitate, fără plata chiriei, a imobilelor și apartamentelor cu suprafețe locative echivalente pe care le au în folosință, semnată la 21 aprilie 1995 la Chișinău (semnat la București, la data de 24 februarie 2011)

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЭНЕРГЕТИЧЕСКИЙ ПОРЯДОК**КИНДЫБАЛЮК Оляна*****TRANSFORMĂRILE GEOPOLITICE ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ
ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA ORDINII ENERGETICE**

Reieșind din realitățile spațial-geografice, problematica transformărilor geopolitice și influența acestora asupra ordinii energetice este strâns corelată cu procesul de formare a sistemului internațional și a ordinii mondiale contemporane, dinamica și profunzimea cărora indică la rolul important al factorului hidrocarburic în dezvoltarea sa. Din punct de vedere teoretic ar putea părea că accentul pus pe problematica ordinii în ambele cazuri, autorul efectuează o tentativă de a aduce la un numitor comun cele două concepte, astfel încât mai târziu, indicând la interdependența lor, să-și ușureze studiul problemei cercetate.

Cu toate acestea, atât discuțiile de natura retorică cât și însăși schimbările nominalizate au confirmat, în mod repetat, valabilitatea tezei cu privire la existența interdependenței între ele ca o legitate și un procesul natural al contemporaneității. Cu toate acestea, factorul hidrocarburic, pe întreg parcursul procesului de reformare, a jucat întotdeauna, dacă nu un rol primordial, atunci, cel puțin, unul important. În acest sens, nu provoacă careva întrebări argumentele despre motivul pentru care sursele energetice sunt implantate în țesătura politicii mondiale și servește un laitmotiv pentru discuțiile academice cu privire la viitorul ordinii mondiale contemporane.

Scopul acestui articol este de a descoperi conotațiile teoretice și practice ale conținutului transformărilor geopolitice în condițiile unei ordine mondiale policentrice, arătând influența lor asupra ordinii energetice. Un obiectiv-cheie, în acest sens, ar fi stabilirea legăturii între problematica securității naționale și conceptualizarea constructelor geospațiale, care includ în sine teritorii masive de hidrocarburi.

Accentul pus pe securitatea națională este important, deoarece constructele geospațiale, destinate să efectueze **expansiuni geografice** (termenul este folosit fără tendințe de evaluare, doar ca un sinonim al „extinderii”, „măririi” zonei de influență), luând în considerare toți factorii geopolitici, sunt întruchiparea directă a intereselor naționale. Baza acesteia din urmă, așa cum sa menționat mai sus, este imperativul stabilității statului, sau, cu alte cuvinte, asigurarea supraviețuirii lui.

Revenind la problema transformărilor, vom menționa, că de la începutul anilor 90 ai secolului XX în sistemul internațional au apărut premisele reale privind remodelarea spațiilor. Schimbările au început în echilibrul politic și geografic al puterilor pe arena internațională, s-a confirmat procesul de reconfigurare a spațiilor, sau mai degrabă a reconstrucției regiunilor de mare interes din punctul de vedere al politicii, economiei și surselor energetice. Dorința actorilor pentru a obține un punct de sprijin în regiunile importante din punctul de vedere al surselor energetice, fundamentează în mare măsură opiniile cu privire la dezvoltarea și aplicarea practică a constructelor geospațiale, spre exemplu „Big”, „General” și „Nou” în Orientul Mijlociu, „Marea Asie Centrală”, cunoscut în cercurile științifice ca „Grandioasa Asie Centrală”.

Concentrându-ne asupra cercetărilor privind transformările geopolitice, trebuie remarcat faptul că acțiunea lor forțată asupra ordinii energetice confirmă opiniile și punctele de vedere referitor la modul de creare a unei noi configurații de forțe geopolitice în zona, cât și a schimbărilor de proporție în componența principalilor actori de pe piața de hidrocarburi. În acest context, este corect să vorbim despre schimbări semnificative în distribuția resurselor de energie, apariția unor noi centre majore de consum. Ne referim, în primul rând, la China, India, precum și alte țări recent industrializate, numărul cărora crește tot mai mult. Astfel de modificări vor duce cu siguranță la creșterea cererii globale de energie, precum și complexitatea structurii ordinii energetice.

Tendența de reconstrucție a spațiului geopolitic, într-adevăr, ajută foarte mult să se înțeleagă logica ordinii mondiale în stadiu de formare, aceasta ne face să privim alfel la astfel de componente importante a acesteia, cum ar fi: [1] conceptul de superputere, [2] stabilitatea, [3], viitorul globalism-mondialismului.

În opinia noastră, asemenea viziune, fixată pe trei niveluri, a transformărilor geopolitice, mai bine ne ajută să dezvoltăm profunzimea și acoperirea spațială a modificărilor. Proiectând acest punct de vedere teoretic la nivel

* **CHINDĂBALIUC Oleana** – Magistru în relațiile internaționale, doctorand, cercetător științific, Institutul de Istorie, Stat și Drept, Academia de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova); **KINDIBALYK Olyana** – Master of international relations, PhD student, scientific fellow, Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova); **КИНДЫБАЛЮК Оляна** – Магистр международных отношений, аспирант, научный сотрудник, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

practic, vom obține o imagine completă a unei ordini mondiale policentrică, în care nu există nici superputere și nici polaritate - acestea sunt înlocuite de centre de putere, stabilitatea tot mai des și mai des se dizolvă în instabilitate și incertitudine, sau mai degrabă în asocierile lor dihotomice - stabilitate / instabilitate, previzibilitate / imprevizibilitate, iar globalizarea se manifestă ca proces complex, cu multiple fațete care implică atât regionalizarea spațiului, precum și fragmentarea lumii.

GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS IN CONTEMPORARY WORLD AND THEIR INFLUENCE ON THE ENERGY ORDER

In spatially-geographical realities, the problematics of geopolitical transformations and their influence on the condition of energy order is quite closely correlated with the formation of the contemporary world order which deep processes manifest a considerable role of the hydrocarbon factor in its development. From a theoretical point of view it might seem that the accent on the order in both cases, is an author's conscious attempt to reduce together two constructive concepts in order that subsequently, having specified their interdependence, to facilitate the further developed of the research.

However both the rhetorical judgments stated above and the essence of occurring changes have been repeatedly confirmed the validity of the thesis of the existence of interdependence as a natural and a consistent pattern process of the contemporaneity. At the same time, the hydrocarbon factor had always played if not paramount, then, at least, a weighty role in the paths of its development. In this sense, the arguments about why the implantation of energy factor in the fabric of world politics appears as a leitmotif of many academic discussions about the future of the modern order do not cause many questions.

The purpose of this article is to reveal the content of geopolitical transformations occurring in a polycentric world order, showing their influence on the energy order. A key objective in this sense is to trace the connection between national security issue and the conceptualization of geospatial constructs of massive hydrocarbon fields.

The accent on national security is important, because the geospatial constructs developed with a view of geographical expansion (the term is used as a synonym to concept of "sprawl", "expansion" of area of influence), taking into account all geopolitical factors, are a direct embodiment of national interests. The last comprise the imperative of self-preservation of the state, i.e. maintenance of its survival.

Addressing to the problem of transformations, let us note that since the first half of 90s of the XX century, real preconditions of reorganization of space began to become ripe in international system. Changes in politico-geographical alignment of forces in international arena began to start; the process of reconfiguration of space has received a "new" breath, to be exact, processes on reorganizations of the regions that represented a great interest from political, economic and energy points of view. The aspiration of actors to be fixed in regions of the enormous energy resource importance, in many respects proves the views on elaboration and practical application of such geospatial constructs as the "Big", "Wide" and "New" Middle East, "Big Central Asia" known in scientific circles as "Great Central Asia".

Focusing on geopolitical transformations, it should be noticed that their forced influence on energy order once more confirm the views about both the creation of new configuration of geopolitical forces in its space, and large-scale changes in the structure of the basic actors in the hydrocarbon market. In this context it is lawful to speak about essential changes in the structure of distribution of energy resources as well as occurrence of new large centers of their consumption. First of all, it is a question, of China, India, and also new industrial states which number is constantly growing. Such changes, certainly, lead to the increase of world demand on energy carriers, and to the complication of the structure of energy order.

In fact, the trend towards the reconstruction of geopolitical space helps us to understand the logic of the emerging world order and to make a fresh look at such its important components as: [1] the concept of superpower, [2] stability, [3] future of globalization-mondialization.

In our opinion, such a three-level vision of geopolitical transformations helps to reveal both the depth and spatial coverage of these changes. Projecting this view at theoretical and practical level, we obtain a complete picture of a polycentric world order, that has no place for superpower and polarity - they are replaced by centers of power, the stability is even more often dissolved in the instability and uncertainty, or rather in their dichotomous combination - stability/instability, predictability/unpredictability, but globalization manifests itself as the most complex, multifaceted process that embraces both the regionalization of the space, and the fragmentation of the world.

В пространственно-географических реалиях, проблематика геополитических трансформаций и их влияния на состояние энергетического порядка довольно тесно коррелирует с форматированием современного миропорядка, глубинные процессы которого указывают на

значительную роль углеводородного фактора в его становлении. С теоретической точки зрения может показаться, что акцент на порядке в обоих случаях, является сознательной попыткой автора свести воедино два конструктивных понятия с тем, чтобы впоследствии, указав на их взаимообусловленность, облегчить задачу разворачиваемого исследования. Однако риторичность высказываемых суждений и суть происходящих изменений не раз подтверждали правомерность тезиса о существовании взаимообусловленности, как закономерном и естественном процессе современности.¹¹⁰ Заглядывая как бы вглубь высказанных суждений с тем, чтобы найти подтверждение нашим воззрениям, обратимся к позиции российских ученых Лунева С.И. и Широкова Г.К., считающих, что «трансформация мировой системы представляет собой сложный узел переплетающихся экономических, социально-экономических, политических и геополитических проблем, отличающихся разной степенью взаимовлияния, совпадения и конфликтности векторов эволюции».¹¹¹ Вместе с тем, углеводородному фактору в стези трансформации мировой системы всегда отводилась если не первостепенная, то, по крайней мере, весомая роль.¹¹² В этом смысле, не вызывает сомнений постановка вопроса о том, почему вживление энергоресурсов в ткань мировой политики выступает лейтмотивом множества академических дискуссий относительно будущего современного порядка.¹¹³

В общем, если сослаться на позицию Вагифа Гусейнова и Гончаренко А., согласно которым «энергетика останется ключевым среди факторов, определяющих контуры будущего мира»,¹¹⁴ можно небезосновательно предположить, что влияние энергоресурсов на его формирование будет неуклонным и продолжительным. Многообещающей в упомянутом контексте выглядит позиция Телегиной Е.А. считающей, что, «несмотря на увеличение доли альтернативных и возобновляемых источников энергии в мировом энергобалансе, в перспективе углеводороды по-прежнему будут оставаться основными источниками энергии».¹¹⁵

Весомым тому доказательством является тот факт, что в новых условиях постиндустриализм как доминирующий техногенный цивилизационный процесс во многом педализует колоссальный спрос на энергетические ресурсы.¹¹⁶ По сути, из этого можно заключить, что, вероятнее всего, углеводородному фактору, как атрибуту геополитических трансформаций предстоит определять ритмичность мирового развития.

Разделяя позицию ученых, российский исследователь Фененко А.В., считает, что энергоресурсный фактор неизбежно несет в себе угрозы международной безопасности.¹¹⁷ Следовательно, не без их разрастания и проецирования на международную систему происходит

¹¹⁰ Телегина Е.В. Мировой энергетический рынок и геополитические интересы России. В: Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 5, с. 60 – 64.; Забезпечення енергетичної безпеки / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. К.: НІПМБ, 2003. 264 с.; Европейская стратегия безопасности энергоснабжения (Зеленая книга). Европейская Комиссия. М.: «Интерсоларцентр», 2002. 44 с.

¹¹¹ Лунев С.И., Широков Г.К. Трансформация мировой системы и крупнейшие страны Евразии. М.: Academia, 2001, с. 7.

¹¹² Мировая политика, региональные трансформации и энергетическая безопасность. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 11 – 156.; Peter Tertzakian. A Thousand Barrels a Second: The Coming Oil Break Point and the Challenges Facing an Energy Dependent World. New York, NY: McGraw-Hill, 2006. 240 p.

¹¹³ Киндыбалюк О.И. Внутренняя архитектура международных отношений с проекцией на энергетические ресурсы в контексте геополитических трансформаций: основные теоретические проблемы и практика. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2010, № 1, с. 44.

¹¹⁴ Вагиф Гусейнов, Александр Гончаренко. Южный Кавказ: тенденции и проблемы развития (1992 – 2008 годы). М.: Красная звезда, 2008, с. 55.

¹¹⁵ Телегина Е.А. Ресурсы арктического региона: перспективы и проблемы их освоения. В: Арктика: зона мира и сотрудничества. / Отв. ред. А.В. Загорский. М.: ИМЭМО РАН, 2011, с. 40.

¹¹⁶ Peter Tertzakian. A Thousand Barrels a Second: The Coming Oil Break Point and the Challenges Facing an Energy Dependent World. New York, NY: McGraw-Hill, 2006. 240 p.

¹¹⁷ Alexey Fenenko. Globalization, Identity, and Changing Understandings of Security of Russia. In: Douglas W. Blum. Russia and globalization: identity, security, and society in an era of change. Washington, DC/Baltimore, MD: Woodrow Wilson Center Press/Johns Hopkins University Press, 2008, p. 310.

усложнение формирующегося миропорядка.¹¹⁸ Основания таких перемен, как считают российские ученые Цымбурский В.Л., Дугин А.Г., Ивашов Л.Г., Гаджиев К.С.,¹¹⁹ лежат в геополитической плоскости. Близкой позиции придерживается французский исследователь Кристофер Дюпон, признавая, что «мир действительно превращается в театр серьезных трансформаций»,¹²⁰ «беспрецедентное усложнение, которого, по мысли Гаджиева К.С., вызвано увеличением темпов трансформации мировых процессов».¹²¹ В подобных воззрениях едины и другие ученые-геополитики, считая, что «геополитические изменения, произошедшие на рубеже XX – XXI вв. настолько велики и значительны, что это позволяет политологам и обозревателям всерьез говорить о геополитической революции. Так, некоторые из них называют произошедшие трансформации «великой глобальной геополитической революцией»¹²².

И в этой связи вполне очевиден фиксируемый авторами временной рубеж упомянутой выше революции. Сильная сторона ее проявления в историческом отношении пришлась на начало первой половины 90-х гг. XX в., когда международная система, после окончания холодной войны, оказалась настолько ослабленной и уязвимой, что была не в силах отвечать на, исходящие в свой адрес, внешние и внутренние вызовы. В итоге стали назревать реальные предпосылки переустройства геополитического пространства. Произошли серьезные изменения в политико-географической расстановке сил на международной арене, получил «новое» дыхание процесс переконфигурации пространства, а точнее переустройства регионов, представляющих огромный интерес с политической, экономической и энергоресурсной точек зрения. Так, «анализ состояния мировой энергетики после исчезновения биполярного мира, свидетельствует о сложных и порой противоречивых процессах развернувшихся на энергетической карте мира».¹²³ С распадом СССР, пространства огромных энерговозможностей, мировая энергетика унаследовала контрастный мир с меридиальной осью напряжения, по одну сторону, которой оказался богатый Север, по другую бедный, но фактически донор энергетического сырья, Юг.

Как считает профессор Гемпширского колледжа Майкл Клэр, такая ярко выраженная контрастность скрывала и продолжает скрывать глубинные тенденции международно-энергетического антагонизма.¹²⁴ И ответ на эти тенденции надо искать как в изменении всего мира, так и в трансформациях внешнеполитических установок ведущих игроков, которые в тисках новоиспеченной энергетической системы стали тяготеть к поиску новой точки стратегического равновесия.

Стремления акторов закрепиться в регионах колоссальной энергоресурсной значимости, во многом помогают развить соображения относительно разработки и практического применения геопространственных конструкторов, среди которых концепция «Большого Среднего Востока» /

¹¹⁸ Johan Galtung. Geopolitical transformations and the 21 st century world economy. In: Kaarle Nordenstreng, Herbert I. Schiller. *Beyond national sovereignty: international communication in the 1990s*. Norwood, NJ: Ablex Pub. Co., 1993, p. 29 – 58.; Kaarle Nordenstreng. *Sovereignty and beyond*. In: Kaarle Nordenstreng, Herbert I. Schiller. *Beyond national sovereignty: international communication in the 1990s*. Norwood, NJ: Ablex Pub. Co., 1993, p. 461.

¹¹⁹ Гаджиев К.С. Геополитические горизонты России: контуры нового миропорядка. 2-е изд. испр. и доп. М.: Экономика, 2011. 479 с. Гаджиев К.С. «Большая игра» на Кавказе. Вчера, сегодня, завтра. (Институт мировой экономики и международных отношений РАН). М.: Международные отношения, 2010. 344 с.

¹²⁰ Christophe Dupont... [et al.]. *Négociation et transformations du monde deuxième biennal international de la négociation*. Paris: Publibook, 2007, p. 61.

¹²¹ Гаджиев К.С. Кавказский узел в геополитических приоритетах России. М.: Логос, 2010, с. 12.

¹²² Российские стратегические исследования. Под ред. Л.Л. Фитуни. М.: Логос, 2002, с. 3.

¹²³ Буриан А.Д., Киндыбалюк О.И. К вопросу о параметрах современной энергетической карты мира и проблеме имплементации наднациональных правовых норм в области международного энергетического сотрудничества. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. 2009, № 4, с. 52.

¹²⁴ Michael T. Klare. *Resource Wars. The New Landscape of Global Conflict*. New York: Metropolitan Books, 2001, p. 18.; Fiona Hill. *Russia. The 21st Century's Energy Superpower?* In: *Brookings Review*. Spring 2002, vol. 20, p. 28 - 31.

БСВ/ (Greater Middle East),¹²⁵ а также «Большой Центральной Азии» / БЦА (Greater Central Asia) известной в научных кругах как «Великая Центральная Азия».¹²⁶

Исходя из подобных суждений, полагаем, что разносторонний взгляд на исследуемую проблему, развиваемый авторами различного научно-исследовательского «корня» (от философско-исторического до геополитического), только усиливает интерес к ее анализу. Задача данной статьи – раскрыть в теоретико-практическом ключе содержание геополитических трансформаций протекающих в условиях полицентрического миропорядка, показав их влияние на энергетический порядок. Ключевая цель в этом смысле – проследить связь между вопросом национальной безопасности и концептуализацией геопространственных конструкторов, сосредотачивающих внутри себя массивные углеводородные поля.

Акцент на национальной безопасности является важным, поскольку геопространственные конструкторы, разрабатываемые в целях *географической экспансии* (термин употребляется безоценочно, как синоним «разрастанию», «расширению» ареала влияния), с учетом всех геополитических факторов, являются прямым воплощением национальных интересов. В основе последних, заложен императив самосохранение государства, т.е. обеспечение его выживания.¹²⁷

Фокусируясь на геополитических трансформациях и энергетическом порядке, представляется важным условиться о назначении данных терминов в границах разворачиваемого исследования (*осознания и отображения его сущности*), центральный нерв, которого, в интересующем нас контексте, составляет проблема дальнейшего состояния энергетического порядка.

С позиций складывающегося полицентрического миропорядка под геополитическими трансформациями, на наш взгляд, следует понимать переформатирование геопространства, обусловленное перераспределением геополитической мощи, появлением новых центров силы, обладающих необходимым потенциалом, чтобы удерживать и управлять этой мощью. Объективной стороной данного процесса зачастую выступает активное проникновение на территорию другого географического пространства внешнего фактора, что в принципе, дает основания предполагать о вероятном переформатировании геополитического пространства. Основные мотивы высказываемых нами суждений лежат во внешнеполитической плоскости, точнее в кристаллизации внешнеполитических установок ведущих акторов мировой политики заинтересованных в таком проникновении, исходя из целого ряда причин. В интересующем нас контексте естественно речь идет не только о военно-стратегических причинах, а преимущественно о стремлении закрепиться в регионах, обладающих крупными сырьевыми ресурсами, включая углеводородное сырье. Такая реальность нужно отметить приобретает вполне конкретную форму.

Следствием такого переформатирования, как считает российский специалист Улуян Ар. А., является возникновение в системе международных отношений новой реальности.¹²⁸ Более подробно данную концепцию развивает исследователь Вестфальского университета имени Вильгельма, Пол Реубер, говоря о возникновении «...новой социальной и политической организации пространства в различных масштабах».¹²⁹

Такая позиция, безусловно, указывает на одно из главных качеств геополитических трансформаций – тенденцию к переустройству, переструктуризации, слиянию и поглощению сил, стяжению региональных и субрегиональных пространств в макрорегиональный геопространственный конструктор. Такой пространственный характер происходящих изменений не знает территориальных границ, и посему охватывает все без исключения формы взаимодействия акторов мировой политики.

¹²⁵ Улуян Ар. А. Новая политическая география. Переформатируя Евразию. Историзированные зарубежные геоконцепты. Конец XX в. – начало XXI в. М.: ИВИ РАН, 2009, с. 93 – 125.; Mehdi Parvizi Amineh. The Greater Middle East in Global Politics. In: Mehdi Parvizi Amineh. The Greater Middle East in global politics: social science perspectives on the changing geography of the world politics. Leiden; Boston: Brill, 2007, p. 1 – 42.

¹²⁶ Улуян Ар. А. Op. cit., p. 126 – 148.

¹²⁷ Гаджиев К.С. Геополитические горизонты России: контуры нового миропорядка. 2-е изд. испр. и доп. М.: Экономика, 2011, с. 155.

¹²⁸ Улуян Ар. А. Op. cit., p. 195.

¹²⁹ Cf. Paul Reuber. Conflict studies and critical geopolitics – theoretical concepts and recent research in political geography. In: GeoJournal. 2000, Vol. 50, nr. 1, p. 37.

Особенно явственно это проявляется и сказывается в отношении энергетического порядка, представляющего некую организацию энергетической сферы жизни акторов, для которой характерны отношения в области добычи, транспортировки и доставки энергоносителей на внешние рынки. Под влиянием трансформаций такая форма взаимоотношений склонна меняться как в структурном, так и функциональном плане. Достаточно посмотреть на неравномерность распределения энергетических ресурсов, на их быстрое сокращение, чтобы понять ту непоколебимую истину, которая приводит к росту неустойчивости всей системы энергетических отношений.¹³⁰

Сегодня эта система работает по совершенно новым целевым установкам, отличным от тех, что господствовали во второй половине XX в.¹³¹ Стратегические векторы ведущих мировых лидеров, расплзаются по всем азимутам совершенно вселенским образом.¹³² Масштабные капиталовложения в формирование и развитие нефтегазового комплекса сосредотачиваются в труднодоступных зонах: Восточной Сибири, Арктике, Дальнем Востоке.¹³³ Это говорит нам о наглядном смещении энергетического вектора на север, в сторону Арктики и Северного Ледовитого океана. Уникальное географическое местоположение позволяет рассматривать Арктический регион как зону военно-стратегического значения, через который проходят морские и воздушные маршруты, связывающие Северную Америку и Евразию. При этом на периферии Евразийского материка сосредоточены основные запасы газа. По некоторым данным это 70%. Первое место в этом ряду занимает Россия, второе - Иран, а за ними следует Саудовская Аравия. Также газ есть на территориях Туркмении и Казахстана. Что касается Арктического региона, то, по некоторым данным, запасы углеводорода в Арктике составляют 58%, в Атлантике - 19%, в Индийском океане - 17%, а в Тихом - всего лишь 6%.¹³⁴ Основной запас углеводородов, а это порядка 70%, приходится на Карское и Баренцево море.¹³⁵ По общим подсчетам в Арктике в целом сосредоточено более четверти земных запасов нефти и газа.¹³⁶ Это как минимум 113 млрд. т углеводородного топлива. В качестве сравнения отметим, что одна из самых богатых ресурсами стран, Саудовская Аравия, обладает 43 млрд. т такого сырья, Россия - 51 млрд. т (в большей степени за счет газа), Иран - 33 млрд.т. Немаловажно и то, что глобальное потепление не столько гипотетически, сколько действительно делает реализацию планов по добыче полезных ископаемых в Арктике рентабельными и осуществимыми. И в этом контексте особо укажем на тот факт, что в Арктике потепление происходит в два раза быстрее, чем в среднем по планете.

Относительно Восточной Сибири, отметим, что здесь вплоть до 2020 г., специалисты предвидят основной прирост добычи нефти. Среди основных месторождений региона - месторождения Красноярского края, Иркутской области и Республики Саха. Иными словами, ведущие игроки, взяв на вооружение геозенергетическую доктрину, ринулись в поход за освоение мирового энергетического пространства. Цель присутствия в данной зоне - овладение сырьевыми, энергетическими ресурсами, составляющими каркас (*суть, смысл*) повышенного внимания мирового сообщества к освоению северного арела.

Естественным образом, размышления о переориентации вектора энергетических интересов сосредотачивают внимание на двух очень важных аспектах: [1] формировании новых процессов в

¹³⁰ Colin J. Campbell, Jean H. Laherrere. The End of Cheap Oil. In: Scientific American. March 1998, v. 278, no. 3, p. 78 - 83.

¹³¹ Буриан А.Д. Теория международных отношений: Курс лекций. Изд. 3-е, перераб. и доп. Ch.: CEP USM, 2008, с. 17 - 19.; Гаджиев К.С. «Большая игра» на Кавказе. Вчера, сегодня, завтра. (Институт мировой экономики и международных отношений РАН). М.: Международные отношения, 2010, с. 252.

¹³² Thomas Homer-Dixon. Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases. In: International Security. Summer 1994, vol. 19, no. 1, p. 5 - 40.

¹³³ Доклад А. Конторовича, Л. Бурштейна, А. Коржубаева, В. Лившица, А. Сафронова на заседании круглого стола «Роль нефтегазового комплекса Восточной Сибири и Дальнего Востока в энергетической стратегии России». В: Наука в Сибири. 15 октября 2004, №41 (2477), с. 4.

¹³⁴ Телегина Е.А. Ресурсы арктического региона: перспективы и проблемы их освоения. В: Арктика: зона мира и сотрудничества. / Отв. ред. А.В. Загорский. М.: ИМЭМО РАН, 2011, с. 40.

¹³⁵ Ibidem, p. 40.

¹³⁶ Моцак М.В. О национальных интересах России в Арктике. В: Военная мысль. 2000, № 6, с. 8 - 10.

зоне не столь стратегического, до недавнего прошлого, геополитического пространства; [2] создании новой конфигурации сил в общей системе энергетических взаимоотношений, составляющих суть энергетического порядка. Не иначе, как труднодоступная зона, охватывающая, Восточную Сибирь, Арктику, Дальний Восток привносит в энергетический порядок, новую модель развития отношений, со своей геопропространственной принадлежностью. Более того в контексте происходящих изменений по форматированию миропорядка, для которого характерен внешнеполитический и экономический подъем некоторых акторов, а также изменение статуса и направленности концепции мирового лидерства, сам энергетический порядок, в качестве системы представленной акторами, обладающими неодинаковым энергетическим весом в системе международных отношений, является зависимым от таких процессов. То есть, если ранее присутствие Китая в Арктике было символическим, то уже сегодня можно наблюдать факт заинтересованности малых арктических стран в диалоге с Китаем по вопросам разработки природных ресурсов и определению маршрутов коммерческого судоходства, т.е. магистрализации данного пространства.¹³⁷ В целях проникновения в регион (*укажем на мягкий вид такого проникновения*) страна развивает отношения с Исландией, заявившей в конце 2009 г. о своем намерении добывать нефть на арктическом шельфе с привлечением иностранных инвесторов.¹³⁸

Правомерно было бы ввиду вышесказанного выдвинуть предположение о том, что энергетический порядок, являясь своего рода системой объективной энергоресурсной значимости, всецело испытывающей на себе влияние сил и факторов, характерных для миропорядка, склонен усложняться под их воздействием. В целом, как нам видится, такая значимая платформа геополитического пространства фактически не может не оказываться в фокусе влияния процессов и изменений, происходящих в мире.¹³⁹

Форсированное воздействие геополитических трансформаций¹⁴⁰ на энергетический порядок в очередной раз подтверждает воззрения относительно создания новой конфигурации геополитических сил на его пространстве. При этом наблюдаются масштабные изменения по составу основных акторов углеводородного рынка.¹⁴¹ В этом контексте правомерно говорить об изменениях в структуре распределения энергетических ресурсов, возникновении новых крупных центров их потребления. Речь идет, прежде всего, о вышеупомянутом Китае, трансформировавшемся, как отмечает Воскресенский А.Д. из «статуса относительно замкнутой континентальной державы в статус крупнейшей экономики мира»,¹⁴² Индии, а также новых индустриальных странах, число которых постоянно растет.

Смещая акцент в сторону Китая, тут же вспоминаются слова Ли Куана Ю, который говорил: «размеры изменения Китаем расстановки сил в мире таковы, что миру понадобится от 30 до 40 лет, чтобы восстановить баланс в то время когда на международную сцену выходит не просто ещё один игрок, а величайший игрок в истории человечества». ¹⁴³ Китай, начавший в 1978 г.

¹³⁷ Кобышев В.Н., Рыхтик М.И., Сергунин А.А. Арктическая стратегия европейских стран: проблемы и перспективы. В: Арктика: зона мира и сотрудничества. / Отв. ред. А.В. Загорский. М.: ИМЭМО РАН, 2011, с. 156.

¹³⁸ Ibidem, p. 168.

¹³⁹ Киндыбалюк О.И. Внутренняя архитектура международных отношений с проекцией на энергетические ресурсы в контексте геополитических трансформаций: основные теоретические проблемы и практика. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2010, № 1, с. 51.

¹⁴⁰ William H. Overholt. Asia, America, and the Transformation of Geopolitics. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 366 p.

¹⁴¹ Гаджиев К.С. «Большая игра» на Кавказе. Вчера, сегодня, завтра. (Институт мировой экономики и международных отношений РАН). М.: Международные отношения, 2010, с. 252; Энергия и безопасность: на пути к новой внешнеполитической стратегии / Под ред. Яна Х. Калички и Дэвида Л. Голдуина. Вашингтон – Балтимор: Вудро Вильсон сентер пресс и Джонс Хопкинс юниверсити пресс, 2005. 604 с.

¹⁴² Воскресенский А.Д. Структурный анализ проблем мировой политики в Восточной Азии в контексте дискуссии о глобальном лидерстве. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 22.; Колдунова Е.В. Энергетика и безопасность в «Большой Центральной Азии». В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 149 – 152.

¹⁴³ Уткин А. И. Новый мировой порядок. М.: Алгоритм, Эксмо, 2006, с. 370.

впечатляющее вхождение в индустриальный мир,¹⁴⁴ то ли волею рока судьбы, то ли исходя из иных соображений, с точки зрения наличия энергосырья, оказался в тисках сложной ситуации,¹⁴⁵ когда поставки из Ближнего Востока и России не гарантируются, а потребление энергии между 2002 - 2020 гг., согласно прогнозам, будет расти на 4,3 % в год. В этом ключе, необходимо отметить, что согласно прогнозам западных экспертов, в 2020 г. потребности Китая в импорте нефти могут составить 450 млн. тонн, а газа - 80 млрд. кубометров. Одним из крупнейших поставщиков нефти в Китай является Иран, который в 2005 г. экспортировал 14 млн. тонн, уступив лишь Саудовской Аравии (22 млн. тонн нефти). Это самый интенсивный в мире рост, предполагающий спор за энергетическое сырье ради выживания и подъема экономического уровня.¹⁴⁶ Ситуация для Китая усугубляется тем, что в реализации намеченных планов, страна сталкивается с не менее серьезным игроком - Индией.

Чжан Мин, ведущий китайский военно-морской аналитик, рассматривает в Индии «наиболее реального стратегического противника Китая. Он полагает, что когда Индия возьмет под контроль Индийский океан, она будет стремиться расширять сферу своего влияния. Ее экспансия на восток может быть особенно опасна для Китая». Сложно доверять или не доверять этой информации целиком, однако, ошибкой бы было не замечать намерений и потенциалов страны использовать 244 острова, принадлежащие Индии, Андаманский и Никобарский архипелаги в качестве неразрывной цепи, чтобы заблокировать западный проход в Малаккский пролив, от которого Китай так сильно зависит. Это тот самый пролив, через который проходит 80 % японской и южнокорейской нефти, а также около половины китайской.

Известно, что Индия вскоре станет четвертым потребителем энергоресурсов в мире после США, Китая и Японии. В узком смысле это происходит как раз сейчас, когда страна покрывает за счет нефти примерно треть своих потребностей в энергии, причем 65 % нефти она импортирует, а 90 % всего импорта нефти может в скором времени поступать из Персидского залива по Индийскому океану. Есть серьезные основания полагать, что Иран неизбежно станет важным энергетическим партнером Дели. В дополнении к этому отметим, что в 2005 г. Индия и Иран заключили много миллиардный контракт, по которому Тегеран, начиная с 2009 г. ежегодно поставляет в Индию 7,5 млн. тонн СПГ (сжиженный природный газ) в течение 25 лет.

Реалистично ждать от страны роста импорта угля из далекого Мозамбика. К сказанному следует добавить, что Индия уже получает уголь из других стран, омываемых водами Индийского океана, таких, в частности, как Австралия, Индонезия и ЮАР. В будущем постоянно растущие объемы СПГ из Южной Африки будут поступать в Индию морским путем в дополнение к СПГ, ввозимому из Индонезии, Катара и Малайзии.

Такие изменения, безусловно, влекут к увеличению мирового спроса на энергоносители, и как считает член-корреспондент РАН Ковальчук М.В. способны привести к постепенной утрате США монопольной возможности на управление мировым энергетическим рынком.¹⁴⁷

Действительно, тенденция к переустройству геополитического пространства во многом помогает понять логику формирующегося миропорядка. По мнению упомянутого выше Кристофера Дюпона, это заставляет по-новому взглянуть на такие важные его составляющие, как: [1] концепцию сверхдержавности; [2] стабильность; [3] будущее глобализма-мондиализма.¹⁴⁸

На наш взгляд такое трехуровневое видение геополитических трансформаций, как нельзя кстати помогает раскрыть глубину и пространственный охват происходящих изменений. Проецируя теоретические положения данного взгляда в практическую плоскость, получаем целостную картину полицентрического миропорядка, в которой нет места сверхдержавности и полноте — данные понятия и исторические реальности подменяются центрами силы,

¹⁴⁴ Ibidem, p. 371.

¹⁴⁵ Chietigi Bajpae. China's Quest for Energy Security. In: Power and Interest News Report. February 25, 2005. [on-line]: <http://www.pinr.com/>. (Дата посещения: 07.09.2011).

¹⁴⁶ Уткин А. И. *Op. cit.*, p. 579.

¹⁴⁷ Ковальчук М.В. О смене технологических укладов. В: Материалы совместного заседания Ученых советов Института мировой экономики и международных отношений РАН и Фонда «Институт энергетике и финансов». 22 мая 2009 г. / Сост. и науч. ред. С.В. Чебанов. М.: ИМЭМО РАН, 2009, с. 61.

¹⁴⁸ Christophe Dupont ... [et al.]. *Négociation et transformations du monde deuxième biennial international de la négociation*. Paris: Publibook, 2007, p. 28.

стабильность все чаще растворяется в неустойчивости и неопределенности, точнее в их дихотомическом сочетании - устойчивость/неустойчивость, предсказуемость/непредсказуемость,¹⁴⁹ а глобализация проявляет себя как наиболее сложный, многосторонний процесс, включающий и регионализацию пространства, и фрагментацию мира.¹⁵⁰

Естественным и закономерным в контексте вышесказанного видится нам процесс трансформации прежней роли США в мировых делах, которые постепенно превращаются из лидера международной системы в один из центров полицентрического миропорядка. В преломлении к энергетическому порядку эта тенденция проявляется гораздо отчетливей, о чем свидетельствуют позиции большинства аналитиков и экспертов, считающих, что США в целях собственной безопасности и гарантирования ключевого геополитического положения на рынке углеводородов, довольно часто прибегают к силовым методам воздействия. Особенно это характерно для регионов Евразии (преимущественно для кавказского направления),¹⁵¹ которые могут являться ключевыми при наличии здесь перспективных источников углеводородов.¹⁵² В результате компетентность такого лидерства начинает открыто подвергаться сомнению.

В контексте сказанного следует обратить внимание на снижение удельного веса США на энергетическом рынке. Так, если в 1991 г. более половины из 20 крупнейших нефтегазовых концернов мира были американскими, а остальные – европейскими, то уже в 1997 г. эти показатели значительно меняются и доля США в нефтегазовой отрасли сокращается, составляя 30%. Наблюдается восхождения таких быстроразвивающихся и важных акторов мировой политики, как России, Индии, Китая, Бразилии, составляющих до вступления в 2010 г. четырехформатную основу БРИК ЮАР, и контролировавших на тот момент 35% активов в мировой энергетике.¹⁵³ Другим преобразованием следует считать появление нового поколения крупнейших нефтегазовых компаний, среди которых: норвежские «Statoil» и «Hydro», малайзийская «Petronas», китайские CNPC и CNPOOC. Именно они в течение последних десятилетий смогли составить серьезную конкуренцию традиционным ведущим нефтегазовым концернам, таким как BP, «ExxonMobil», «Royal Dutch/Shell» и др.

В этом контексте следует особо обратить внимание на то обстоятельство, что закрепление США в зонах колоссальных месторождений энергоресурсов, раскрывает не только новые рубежи внешнеполитических устремлений страны, но и указывает на её повседневное бытие, заключающееся в собственной энергоуязвимости.¹⁵⁴

В приложении к историческому прошлому во многом такое отношение к проблеме энергоресурсов помогает понять логику практической реализации разрабатываемых руководством США геопроцессуальных конструктов, ставших, как отмечает Улуян Ар. А., частью «доктриально-проектной схемы», традиционной американской политической культуры.¹⁵⁵ Концептуализация «новых» мировых пространств относилась преимущественно к трем геополитическим регионам: Средиземноморью, Среднему Востоку и Центральной Азии. В стратегическом отношении каждый из этих регионов занимал свою нишу в системе международных отношений и, как оговаривает Улуян Ар. А. «имел особое значение с точки

¹⁴⁹ Гаджиев К.С. Кавказский узел в геополитических приоритетах России. М.: Логос, 2010, с. 10 – 15.

¹⁵⁰ Воскресенский А.Д. Структурный анализ проблем мировой политики в Восточной Азии в контексте дискуссии о глобальном лидерстве. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 17 – 31.

¹⁵¹ Гусейнов В. А. Каспийская нефть. Экономика и геополитика. М.: ОЛМА – ПРЕСС, 2002, с. 18 - 19.

¹⁵² Воскресенский А.Д. Структурный анализ проблем мировой политики в Восточной Азии в контексте дискуссии о глобальном лидерстве. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 15 – 16.

¹⁵³ Канаев Петр. Америка теряет энергию. В: Взгляд. 27 июня 2007 г. [on-line]: <http://ipim.ru/discussion/363.html>. (Дата посещения: 11.09.2011).

¹⁵⁴ Vladimer Papava & Michel Tokmazishvili. Russian Energy Politics and the EU: how to Change the Paradigm. In: *Caucasian Review of International Affairs*. Spring 2010, Vol. 4 (2), p. 103 - 111.

¹⁵⁵ Улуян Ар. А. Op. cit., p. 97.

зрения своей роли в магистрализации пространства, а также обеспечении углеводородным сырьем...».¹⁵⁶

В этой связи обращает на себя внимание системное видение «Большого Среднего Востока», в основе которого преимущественно - национальные интересы США, фокусирующие внимание на обеспечении национальной безопасности за счет активного вовлечения в широкий географический сектор, охватывающий, как отмечает Улунян Ар. А. «основные значимые в мировом масштабе газо- и нефтеносные поля».¹⁵⁷ В унисон сказанному старший научный сотрудник Международного института азиатских исследований, Университета Лейдена, Мехди Парвизи Аминех, добавляет, что гипотетически этот геопропространственный конструкт представляет собой силовой вакуум, находящийся, в силу своей энергоресурсной данности, в фокусе внимание большинства ведущих акторов.¹⁵⁸ Во многом такому концепту, подвергнутому не раз географической редакции, удалось в большинстве своем реализоваться, именно в интересующем нас контексте, т. е. в роли инструмента обеспечения сырьевых источников и коммуникационных линий.¹⁵⁹ Данный конструкт разрабатывался в рамках институционализированного проекта Комиссии США по Национальной безопасности – XXI в., которую возглавили два бывшие уже на тот момент сенаторы - У. Радмэн и Г. Харт.¹⁶⁰ Как отмечалось в решении Конгресса и Сената США в 1997 г. данный проект был создан в целях «тщательного изучения вопросов, связанных с национальной безопасностью США и институтов, обеспечивающих ее». В 1998 г. в подготовленном экспертами докладе «Грядущий новый мир» геопропространственный проект «большого пространства» - «Большой Средний Восток» нашел свое повсеместное выражение.¹⁶¹ В географическом смысле, на тот момент речь шла о широком геопропространственном массиве, простирающемся от Северной Африки до западных границ Китая, и концентрирующем внутри себя страны «классического» Среднего Востока, новые государства Кавказа и Центральной Азии.¹⁶² В прикладном отношении БСВ был концептуализирован в «Великой шахматной доске» Бжезинского Зб., точнее в постулате о контроле над Евразией, который автоматически повлечет за собой, как отмечал адепт подчинение Африки, превратив Западное полушарие и Океанию в геополитическую периферию центрального континента мира.¹⁶³

Подвергнувшийся постоянному редактированию геопропространственный концепт БСВ в июне 2006 г. трансформировался в «Новый Средний Восток», став своего рода более функциональным по своему содержанию конструктом. С позиции энергоресурсов, речь шла о применении данного концепта в отношении магистрализации пространства в контексте реализации прокладки трубопровода Баку-Тбилиси-Джейхан, имеющим выход в Средиземное море.¹⁶⁴

Касаясь рассмотрения другого геопропространственного конструкта, мегарегиона «Большой Центральной Азии», отметим, что его разработка была инициирована именно американскими политологами. Одним из мотивов такого интереса явился тот факт, что обретшие независимость, после распада СССР, некоторые бывшие советские республики, обладали крупными углеводородными ресурсами.

¹⁵⁶ Ibidem, p. 129.

¹⁵⁷ Ibidem, p. 94.

¹⁵⁸ Mehdi Parvizi Amineh. Introduction: Theoretical and methodological approaches to the study of the Greater Middle East. In: Mehdi Parvizi Amineh. The Greater Middle East in global politics: social science perspectives on the changing geography of the world politics. Leiden; Boston: Brill, 2007, p. 2.

¹⁵⁹ Улунян Ар. А. Op. cit., p. 116.

¹⁶⁰ Foreword Gary Hart, Warren Rudman. New world coming: American Security in the 21 century. In: Supporting research and analysis. The Phase I Report on the Emerging Global Security Environment for the First Quarter of the 21st Century. The United States Commission on National Security/21st Century. Washington, September 15, 1999, p. IV.

¹⁶¹ New world coming: American Security in the 21 century. In: Supporting research and analysis. The Phase I Report on the Emerging Global Security Environment for the First Quarter of the 21st Century. The United States Commission on National Security/21st Century. Washington, September 15, 1999. 146 p.

¹⁶² Улунян Ар. А. Op. cit., p. 94 - 95.

¹⁶³ Бжезинский Зб. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. М.: Международные отношения, 2010, с. 46.

¹⁶⁴ Улунян Ар. А. Op. cit., p. 111.

Таким образом, структуризация геопространственных концептов, предполагающая проникновение на нефтегазоносные территории, явилась одним из инструментов реализации интересов национальной безопасности страны. Вне всякого сомнения, ориентация на важные, с точки зрения обеспечения безопасности (*геостратегическое планирование*) географические регионы, это возможность проецировать свои лидерские позиции, поддерживая тем самым свое мировое господство.

В общем и целом, концептуализация геопространственных конструктов, как показал анализ, является частью процессов геополитических трансформаций, оказывающих ощутимое влияние на энергетический порядок. По сути, последний, подвергающийся процессам «стяжения» географических секторов мировой политики, в мегапространства, подвергающиеся в дальнейшем системному моделированию, небеспопченно, усложняется.

Как показал анализ проведенного исследования облик энергетического порядка, складывающийся под влиянием геополитических тенденций современности, занимает свою нишу в международной среде и, представляет сложное по своему наполнению сплетение энергетических взаимоотношений ведущих акторов мировой политики, векторно-направленных в сторону формирования энергетического климата. При этом нельзя не учитывать, что состояние этого климата зависит от совокупности ряда условий: от общего географического фона месторождений углеводородного сырья, поведения тех или иных сил на мировом энергетическом рынке, ставшим индикатором состояния и перспектив устойчивого энергетического баланса.

Акцент на геополитических трансформациях показал в более широком плане масштабное по своим параметрам и глубокое по своему измерению, «проникновение» энергокомпонента в ядро международных отношений.

Библиография:

1. Бжезинский Зб. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. М.: Международные отношения, 2010. 256 с.
2. Буриан А.Д. Теория международных отношений: Курс лекций. Изд. 3-е, перераб. и доп. Ch.: СЕР USM, 2008. 544 с.
3. Буриан А.Д., Киндыбалюк О.И. К вопросу о параметрах современной энергетической карты мира и проблеме имплементации наднациональных правовых норм в области международного энергетического сотрудничества. В: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2009, № 4, с. 52 – 74.
4. Вагиф Гусейнов, Александр Гончаренко. Южный Кавказ: тенденции и проблемы развития (1992 – 2008 годы). М.: Красная звезда, 2008, 392 с.
5. Воскресенский А.Д. Структурный анализ проблем мировой политики в Восточной Азии в контексте дискуссии о глобальном лидерстве. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 12 – 31.
6. Гаджиев К.С. «Большая игра» на Кавказе. Вчера, сегодня, завтра. (Институт мировой экономики и международных отношений РАН). М.: Международные отношения, 2010. 344 с.
7. Гаджиев К.С. Геополитические горизонты России: контуры нового миропорядка. 2-е изд. испр. и доп. М.: Экономика, 2011. 479 с.
8. Гаджиев К.С. Кавказский узел в геополитических приоритетах России. М.: Логос, 2010. 532 с.
9. Гусейнов В. А. Каспийская нефть. Экономика и геополитика. М.: ОЛМА – ПРЕСС, 2002. 380 с.
10. Доклад А.Конторовича, Л.Бурштейна, А.Коржубаева, В. Лившица, А. Сафронова на заседании Круглого стола. Роль нефтегазового комплекса Восточной Сибири и Дальнего Востока в энергетической стратегии России. В: Наука в Сибири. 15 октября 2004, №41 (2477), с. 4.
11. Европейская стратегия безопасности энергоснабжения (Зеленая книга). Европейская Комиссия. М.: «Интерсоларцентр», 2002. 44 с.
12. Забезпечення енергетичної безпеки / Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. К.: НІПМБ, 2003. 264 с.

13. Киндыбалюк О.И. Внутренняя архитектура международных отношений с проекцией на энергетические ресурсы в контексте геополитических трансформаций: основные теоретические проблемы и практика. В: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. 2010, № 1, с. 43 – 61.
14. Ковальчук М.В. О смене технологических укладов. В: Материалы совместного заседания Ученых советов Института мировой экономики и международных отношений РАН и Фонда «Институт энергетики и финансов». 22 мая 2009 г. / Сост. и науч. ред. С.В. Чебанов. М.: ИМЭМО РАН, 2009, с. 60 – 62.
15. Колдунова Е.В. Энергетика и безопасность в «Большой Центральной Азии». В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 149 – 156.
16. Коньшев В.Н., Рыхтик М.И., Сергунин А.А. Арктическая стратегия европейских стран: проблемы и перспективы. В: Арктика: зона мира и сотрудничества. / Отв. ред. А.В. Загорский. М.: ИМЭМО РАН, 2011, с. 156 – 169.
17. Лунев С.И., Широков Г.К. Трансформация мировой системы и крупнейшие страны Евразии. М.: Academia, 2001. 304 с.
18. Мировая политика, региональные трансформации и энергетическая безопасность. В: «Большая Восточная Азия»: мировая политика и региональные трансформации: научно-образовательный комплекс. / Под общей ред. Воскресенского А.Д., Московск. Гос. Ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. М.: МГИМО-Университет, 2010, с. 11 – 156.
19. Моцак М.В. О национальных интересах России в Арктике. В: Военная мысль. 2000, № 6, с. 8 - 10.
20. Российские стратегические исследования. Под ред. Л.Л. Фитуни. М.: Логос, 2002. 192 с.
21. Телегина Е.А. Ресурсы арктического региона: перспективы и проблемы их освоения. В: Арктика: зона мира и сотрудничества. / Отв. ред. А.В. Загорский. М.: ИМЭМО РАН, 2011, с. 40 – 58.
22. Телегина Е.В. Мировой энергетический рынок и геополитические интересы России. В: Мировая экономика и международные отношения. 2003. № 5, с. 60 – 64.
23. Улуян Ар. А. Новая политическая география. Переформатируя Евразию. Историзированные зарубежные геоконцепты. Конец XX в. – начало XXI в. М.: ИВИ РАН, 2009. 303 с.
24. Уткин А. И. Новый мировой порядок. М.: Алгоритм, Эксмо, 2006. 640 с.
25. Шумилин А.И. Энергетическая стратегия США и России на Ближнем Востоке и в Центральной Азии. М.: Международные отношения, 2008. 168 с.
26. Энергия и безопасность: на пути к новой внешнеполитической стратегии / Под ред. Яна Х. Калицки и Дэвида Л. Голдуина. Вашингтон – Балтимор: Вудро Вильсон сентер пресс и Джонс Хопкинс юниверсити пресс, 2005. 604 с.
27. Alexey Fenenko. Globalization, Identity, and Changing Understandings of Security of Russia. In: Douglas W. Blum. *Russia and globalization: identity, security, and society in an era of change*. Washington, DC/Baltimore, MD: Woodrow Wilson Center Press/Johns Hopkins University Press, 2008, p. 307 - 328.
28. Cf. Paul Reuber. Conflict studies and critical geopolitics – theoretical concepts and recent research in political geography. In: *GeoJournal*. 2000, Vol. 50, nr. 1, p. 37 – 43.
29. Chietigi Bajraee. China's Quest for Energy Security. In: *Power and Interest News Report*. February 25, 2005. [on-line]: <http://www.pinr.com/>. (Дата посещения: 07.09.2011).
30. Christophe Dupont ... [et al.]. *Négociation et transformations du monde deuxième biennal international de la négociation*. Paris: Publibook, 2007. 302 p.
31. Colin J. Campbell, Jean H. Laherrere. The End of Cheap Oil. In: *Scientific American*. March 1998, v. 278, no. 3, p. 78 - 83.
32. Fiona Hill. Russia. The 21st Century's Energy Superpower? In: *Brookings Review*. Spring 2002, vol. 20, p. 28 - 31.
33. Foreword Gary Hart, Warren Rudman. New world coming: American Security in the 21 century. In: *Supporting research and analysis. The Phase I Report on the Emerging Global Security Environment for the First Quarter of the 21st Century*. The United States Commission on National Security/21st Century. Washington, September 15, 1999, p. IV.
34. Johan Galtung. Geopolitical transformations and the 21 st century world economy. In: Kaarle Nordenstreng, Herbert I. Schiller. *Beyond national sovereignty: international communication in the 1990s*. Norwood, NJ: Ablex Pub. Co., 1993, p. 29 – 58.
35. Kaarle Nordenstreng. Sovereignty and beyond. In: Kaarle Nordenstreng, Herbert I. Schiller. *Beyond national sovereignty: international communication in the 1990s*. Norwood, NJ: Ablex Pub. Co., 1993, p. 461 – 463.
36. Mehdi Parvizi Amineh. Introduction: Theoretical and methodological approaches to the study of the Greater Middle East. In: Mehdi Parvizi Amineh. *The Greater Middle East in global politics: social science perspectives on the changing geography of the world politics*. Leiden; Boston: Brill, 2007, p. 1 – 42.

37. Mehdi Parvizi Amineh. The Greater Middle East in global politics: social science perspectives on the changing geography of the world politics. Leiden; Boston: Brill, 2007. xxiv + 544 p.
38. Michael T. Klare. Resource Wars. The New Landscape of Global Conflict. New York: Metropolitan Books, 2001. 304 p.
39. New world coming: American Security in the 21 century. In: Supporting research and analysis. The Phase I Report on the Emerging Global Security Environment for the First Quarter of the 21st Century. The United States Commission on National Security/21st Century. Washington, September 15, 1999. 146 p.
40. Thomas Homer-Dixon. Environmental Scarcities and Violent Conflict: Evidence from Cases. In: International Security. Summer 1994, vol. 19, no. 1, p. 5 - 40.
41. Vladimer Papava & Michel Tokmazishvili. Russian Energy Politics and the EU: how to Change the Paradigm. In: Caucasian Review of International Affairs. Spring 2010, Vol. 4 (2), p. 103 - 111.
42. William H. Overholt. Asia, America, and the Transformation of Geopolitics. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. 366 p.
43. Tămaș S. Geopolitica - o abordare prospectivă. București: Editura Noua Alternativă, 1995. 346 p.

©Copyright CHINDÎBALIUC Oleana, 2011.

CONVERGENȚA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE PROTEJATE DE CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI CU ALTE DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI

Vitalie PÎRLOG*

THE CONVERGENCE OF THE FREEDOM OF EXPRESSION PROTECTED BY THE EUROPEAN CONVENTION OF HUMAN RIGHTS WITH OTHER RIGHTS AND FREEDOMS

European Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms (the Convention) was signed in Rome in 1950 by the governments of the Member States of the Council of Europe as a regional attempt to decide a list of civil and political rights and freedoms, as a first attempt in creating a democratic European society of "those who think in unison".

Article 10 provides that any person has a right to freedom of expression. This right includes freedom to express opinions and freedom to receive and impart information and ideas without interference of the public authorities and regardless the frontiers. Article 10 does not prevent states to impose the organizations of radio diffusion, film and television a licensing regime. The exercise of these freedoms which carries with its duties and responsibilities may be subject for appearing of some formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, national security, territorial integrity or public safety, prevention of disorder or crime, protection of health or morals, protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of confidential information or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

A number of other rights of the Convention are important for the freedom of expression and are relevant in deciding if the restrictions on freedom of expression are allowed. Article 10 was frequently invoked in close connection with other articles of the Convention. They are following: article 6 (right to a fair trial), 8 (right to respect for private and family life), 9 (freedom of thought, conscience and religion), 11 (freedom of assembly and Association), 14 (indiscrimination), 15 (emergency exemption), 17 (prohibition of abuse of rights), art. 2, Prot. 1 (right for education), art. 3, Prot. 1 (right for free elections).

The Article 6 gave rise to a large number of cases at the European Court. Many interferences in freedom of expression will also involve, disputes relating to civil rights and obligations of applicants (for example in civil defamation) or to determine a criminal charge (for example, in criminal proceedings for defamation). The right of access to a court provided by the Article. 6 is considered inherent. The right of access to a court and the guarantee of a fair trial are very important, when journalists and others are wishing to assert their rights to freedom of expression.

As correspondence, telephone and other similar means of communication, protected by Article 8, also constitute a mean of expressing opinions, there is a close link between this Article and Article 10. Article 8 refers to the various rights related to confidentiality, including the right to respect privacy of life, is considered very important and relevant in the context of the mass-media rights.

With reference to Article 9, there is a close connection in those cases in which the accent of the freedom of expression is being put at the content of the expressed opinion. This does not change the fact that Article 10 has a wider aim than Article 9. While for the applicability of Article 9 is required that the opinion which is expressed to reflect the belief of a person who submit this view, Article 10 provides protection of any expression of opinion and the extent of protection may vary depending on the nature of the expressed opinions.

Article 11 establishes a close connection with Article 10. The Court held that protection of opinions, guaranteed by the Article 10, is one of the objectives of peaceful freedom of association and freedom of expression, as has been enshrined in Article 11. Article 10 and 11 are both applicable in those situations where many people

* **PÎRLOG Vitalie** - Doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept, Academia de Științe a Moldovei, președinte al Alianței pentru Justiție și Drepturile Omului (Chișinău, Republica Moldova); **PIRLOG Vitalie** - PhD student, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova, president of the Moldavian Association of Justice and Human Rights (Kishinev, Republic of Moldova); **ПЫРЛОГ Виталие** - Аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы, президент Молдавской Ассоциации Юстиции и Прав Человека (Кишинев, Республика Молдова)

express some opinions in common. So therefore, a demonstration always involves an express of opinion, even if it has the character of a silent procedure at the same time is an association.

Article 14 may be invoked in connection with any other right of the Convention, with the conditions that the facts of the case "falls within" the other right. So, if the state limits the right of free expression of a specific group of people, they may complain that they are unduly discriminated against the exercising of their rights under Article 10.

СВЯЗЬ СВОБОДЫ СЛОВА ЗАЩИЩАЕМОЙ ЕВРОПЕЙСКОЙ КОНВЕНЦИЕЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА И ДРУГИХ ПРАВ И СВОБОД

Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод (Конвенция) была подписана в Риме в 1950 году правительствами государств-членов Совета Европы, как региональная попытка написания списка гражданских и политических прав и свобод, будучи первой попыткой создания демократического европейского общества «тех, кто думает в унисон».

Статья 10 предусматривает, что любой человек имеет право на свободу выражения мнения. Это право включает свободу придерживаться своего мнения и свободу получать и распространять информацию и идеи без вмешательства властей и независимо от государственных границ. Статья 10 не препятствует государствам навязывать компаниям радиовещания, кино и телевидения соблюдение режима лицензирования.

Осуществление этих свобод, которые влекут за собой обязанности и ответственности может быть подвержено определённым формальностям, условиям, ограничениям или санкциям, предусмотренным законом, и необходимым в демократическом обществе, национальной безопасности, территориальной целостности или общественного порядка, предотвращения беспорядков или преступлений, защиты здоровья и нравственности, защиты репутации или прав других лиц, предотвращения разглашения конфиденциальной информации или для поддержания авторитета и беспристрастности правосудия.

Ряд других прав Конвенции играют важную роль в выражении свободы слова и являются актуальными при решениях, если ограничения в свободе слова разрешены. Статья 10 часто используется в тесной связи с другими статьями Конвенции. Среди статей, с которыми связана статья 10, числятся: статья 6 (право на справедливое судебное разбирательство), 8 (право на уважение частной и семейной жизни), 9 (свобода мысли, совести и религии), 11 (свобода собраний), 14 (анти дискриминация), 15 (отступление в случае необходимости), 17 (запрещение злоупотреблений правами), статья. 2, часть. 1 (право на образование), статья. 3, часть. 1 (право на свободные выборы).

Статья 6 породила большое количество дел, рассматриваемых Европейским судом. Многие вмешательства в свободу слова также включают в себя, споры, касающиеся гражданских прав и обязанностей заявителей (например, в гражданской диффамации) или обязань к уголовной ответственности (например, в уголовном порядке за клевету). Право доступа в судебную инстанцию, предусмотренное статьей 6 является по своей сути присущим. Право доступа в судебную инстанцию и гарантия справедливого судебного разбирательства особенно важны, тогда когда журналисты и другие хотят утвердить свои права на свободу слова.

Поскольку переписка, телефон и другие подобные средства связи, защищенные статьей 8, так же являются средством выражения мнений, существует тесная связь между этой статьей и статьей 10. Статья 8 ссылается на различные права, связанные с конфиденциальностью, из которой следует, что право на неприкосновенность частной жизни является очень важным и актуальным в контексте закона о СМИ.

Анализируя статью 9, следует отметить, о существовании тесной связи с другими статьями, в тех случаях, в которых акцент свободы слова сделан на содержании выраженного мнения. Это не меняет того факта, что статья 10 имеет более широкий охват, чем статья 9. В то время как в случаях применимости статьи 9, предусматриваемой положение о том, что высказанное мнение отражает убеждения человека, который высказывает данную точку зрения, так и Статья 10 обеспечивает защиту любого выражения мнения, степень защиты, которой может варьировать в зависимости от характера высказанного мнения.

Статья 11 устанавливает тесную связь со статьей 10. Суд постановил, что защита мнений, гарантированная статьей 10, является одним из целей свободы мирных ассоциаций и свободы слова, таким образом, как это было закреплено в статье 11. Статьи 10 и 11 применимы в тех ситуациях, где люди выражают некоторые мнения вместе. Исходя из этого, демонстрация всегда включает в себя свободу выражения мнения, даже если оно имеет характер тихой процедуры, в то же время, являясь ассоциацией.

Статья 14 может быть использована с любым другим законом Конвенции, при условии, что факты по делу находятся «в пределах» другого права.

Так что, если государство лимитирует право на свободное выражение определенных групп людей, они могут пожаловаться на дискриминацию в несправедливой форме при осуществлении своих прав в соответствии со статьей 10.

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (în continuare Convenția)¹⁶⁵ a fost semnată la Roma în 1950, de către guvernele statelor membre ale Consiliului Europei ca o încercare regională de a stabili o listă de drepturi și libertăți civile și politice, fiind o primă încercare de a crea o societate europeană democratică a „celor care gândesc în unison”.¹⁶⁶

Convenția este cea care consacră libertatea de exprimare în articolul 10, recunoscând dreptul oricărei persoane la libertatea de exprimare fără amestecul arbitrar al autorităților publice, cu excepția acelor cazuri care urmăresc scopurile legitime importante, consacrate în textul articolului dat. Articolul 10 prevede oricărei persoane dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Articolul 10 nu împiedică statele să impună societăților de radiofuziune, cinematografie sau televiziune un regim de autorizare. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni, prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Convenția a fost primul instrument al drepturilor omului care a stipulat expres limitări a libertății de exprimare. Articolul 10 recunoaște expres că libertatea de exprimare are potențialul de a dăuna interesului altora sau interesului public.¹⁶⁷ Tensiunea dintre dreptul de exprimare și necesitatea de a proteja alte drepturi a fost la „inimă” jurisprudenței Convenției conform articolului 10. Dreptul la libertatea de exprimare a fost în mod constant recunoscut ca fiind „fundamentul esențial al unei societăți democratice” și o „condiție de bază pentru progresul ei și pentru dezvoltarea fiecărui om”. După cum a fost stabilit în articolul 10, această libertate cade sub incidența excepțiilor care trebuie, oarecum, strict interpretate, și necesitatea pentru oricare restricții trebuie stabilită convingător.

În cauza *Zana v Turkey*¹⁶⁸, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare Curtea) a rezumat și a reafirmat principiile fundamentale în următorii termeni:

„Curtea repetă principiile fundamentale care decurg din hotărârile sale referitoare la articolul 10. Libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile esențiale pentru progresul ei și pentru realizarea potențialului fiecărui individ. Sub incidența art. 10, paragraful 2, prevederile sunt aplicabile nu doar „informației” sau „ideilor” care sunt primite favorabil sau considerate inofensive, sau sunt primite indiferent, dar de asemenea aplicabile celor care ofensează, șochează sau tulbură statul sau vreun sector al populației. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și orizontului lărgit, valori fără de care nu există o societate democratică.”¹⁶⁹

Oricum, în pofida acestor sentimente nobile, Curtea Europeană și-a permis deseori protecție limitată exprimării ofensive, în particular când așa tip de exprimare se referă la chestiunile religioase.¹⁷⁰ În același

¹⁶⁵ Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04/09/1950 la Roma. [on-line]:

<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts/The+Convention+and+additional+protocols/The+European+Convention+on+Human+Rights/>. (vizitat 14.02.2011).

¹⁶⁶ Sajo Andras. Свобода Слова. Warszawa: Fundacja Istitut Spraw Publicznych, 2004, p. 97.

¹⁶⁷ Clayton Richard. Hugh Tomlinson. Privacy and Freedom of Expression. London: Oxford University Press, 2001, p. 166.

¹⁶⁸ Speța *Zana contra Turciei*, hotărâre din 25 noiembrie 1997. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=zana&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 14.02.2011).

¹⁶⁹ Speța *Handyside contra Regatului Unit*, hotărâre din 07 decembrie 1976, paragraph 49. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=handyside&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 10.02.2011).

¹⁷⁰ Nicol QC Andrew ... [et al.]. Media Law & Human Rights. New York: Oxford University Press, 2009, p.14.

timp, exprimările care se dovedesc a fi neîntemeiat ofensatoare pentru alți oameni, și în acest mod, atentează la drepturile altora, nu favorizează nici într-un fel discuțiile publice, capabile să contribuie în sporirea soluționării problemelor relațiilor interumane. Exprimările rasiste, care sunt „ofensatoare pentru membrii grupurilor determinante”, nu primesc protecție în conformitate cu articolul 10.¹⁷¹ Toate formele de exprimare (inclusiv în domeniul artei și științei) sunt protejate, și ce e mai interesant, importanța politică a exprimării în contextul său concret nu joacă un anumit rol pentru nivelul oferit de protecție.¹⁷² Felul exprimării, necesar în societatea democratică, se pare, primește cea mai mare protecție în legătura cu faptul că el este privit ca piatra de temelie și elementul determinant al democrației: „În sistemul democratic, acțiunile sau greșelile guvernării trebuie să fie obiect al observării minuțioase nu doar din partea organelor de drept sau puterii judiciare, dar și din partea opiniei publice”.¹⁷³

Primul paragraf al articolului 10 prevede libertatea pozitivă, în timp ce cel de-al doilea stabilește limitele acestei libertăți. Aceasta înseamnă că articolul 10, la fel ca multe alte articole ale Convenției, nu protejează un drept absolut, care să nu poată fi limitat vreodată de către autoritățile publice. Mai degrabă acesta este un „drept calificat”, aspect pe care îl vom dezvolta în continuare. În esență, aceasta înseamnă că autoritățile publice pot interveni în mod justificat în exercitarea acestui drept în anumite circumstanțe.

Curtea a subliniat că atunci când se decide asupra cazurilor privind articolul 10, ea se confruntă:

„...nu cu o alegere dintre două principii contradictorii, dar cu un principiu al libertății de exprimare care este supus unui număr de excepții ce trebuie să fie interpretate într-o manieră îngustă... Nu este suficient ca ingerința să aparțină categoriei de excepții enumerate în paragraful 2 al articolului 10, care a fost invocată; nu este suficient nici faptul că ingerința a fost impusă pentru că obiectul ei face parte dintr-o anumită categorie sau se conține într-o normă legală formulată în termeni generali sau absoluți: Curtea trebuie să se asigure că ingerința a fost necesară, având în vedere faptele și circumstanțele predominante în cazul specific examinat”.¹⁷⁴

Și totuși care activități sunt acoperite de acest drept? În opinia doctrinarului Andrew Nicol¹⁷⁵, dreptul garantat de articolul 10 protejează mai mult decât simpla exprimare în sensul comunicării publice a opiniei. Acest drept include expres, dar nu se limitează la aceasta, dreptul de a avea opinii și de a primi informații și idei, la fel ca și dreptul de a le împărtăși. Curtea nu a încercat să definească exact activitățile prevăzute în articolul 10, deși argumentele statelor-părți la Convenție precum că un anumit tip de activitate nu este prevăzut expres, sunt de obicei fără succes. Ce a făcut Curtea este faptul că a dat conceptului de exprimare un sens foarte larg. Acesta cuprinde nu doar conținutul informațiilor, dar și mijloacele prin care acestea se transmit sau se primesc.¹⁷⁶

Articolul 10 se referă la toate tipurile de exprimare. Acesta se aplică discursurilor comerciale și artistice, precum și celor politice. Exprimarea include cuvinte vorbite și scrise, afișarea sau difuzarea de imagini și demonstrații destinate să comunice un mesaj politic.¹⁷⁷ Protecția articolului 10 se aplică, de asemenea, exprimării indiferent de metoda prin care aceasta este transmisă, fie prin cărți, ziare, reviste, cinema, televiziune, radio sau Internet.

Curtea a recunoscut faptul că presa și alte mijloace de comunicare în masă ocupă un loc special într-o societate democratică, în calitate de „furnizor de informații și câine de pază public”. Deci, ele primesc o

¹⁷¹ Sajo Andras. Свобода Слова. Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych, 2004, p. 100.

¹⁷² Ibidem.

¹⁷³ Speța *Ceylan contra Turciei*, hotărâre din 8 iulie 1999. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ceylan&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 15.02.2011).

¹⁷⁴ Speța *Sunday Times contra Regatului Unit*, hotărâre din 26 aprilie 1979. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=sunday%20%20times&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.02.2011)

¹⁷⁵ Nicol QC Andrew and others. *Media Law & Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2009, p.15.

¹⁷⁶ Speța *Autronic AG contra Elveției*, hotărâre din 22 mai 1990. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=autronic&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.02.2011)

¹⁷⁷ Speța *Steel și alții contra Regatului Unit*, hotărâre din 23 septembrie 1998. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%20others&sessionId=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.07.2011)

protecție deosebit de puternică în temeiul articolului 10. În special, după cum Curtea a spus în cazul *Bergens Tidende contra Norvegiei*¹⁷⁸:

„... atunci când... măsurile luate de autoritățile naționale sunt capabile să descurajeze presa de la difuzarea informațiilor privind chestiuni de interes public legitim, din partea Curții este cerut un examen minuțios al proporționalității măsurilor ...”.

În continuare, dacă ar fi să facem o analiză a jurisprudenței Curții în sfera libertății de exprimare și să generalizăm cele expuse mai sus, am putea distinge 3 tipuri de exprimare, și anume:

- exprimare politică,
- exprimare artistică și
- exprimare comercială.

În opinia lui Richard Clayton¹⁷⁹, Curtea mereu a atras o atenție deosebită și o importanță exprimării politice. Ea aplică principii mai puțin riguroase exprimării artistice și celei comerciale. Într-adevăr, la o analiză minuțioasă a hotărârilor date de Curte în cazurile cu referire la libertatea de exprimare se observă că exprimarea politică este protejată la un nivel înalt.

Această categorie, și anume exprimarea politică, include exprimări despre guvernare, politicieni și alți activiști pe tărâm obștesc (cei care voluntar se exprimă public pe chestiuni, care reprezintă un interes public), organele puterii de stat, și toți cei care acționează în sfera publică. Dintre cei care iau cuvântul în public, de exemplu, cei din opoziția politică și jurnaliștii - se bucură de cel mai înalt nivel de protecție chiar și în cele mai protejate sfere.¹⁸⁰ Exprimarea politică este centrală unui sistem democratic care cere ca inclusiv acele idei, care ofensează, șochează sau stânenesc, să fie publicate. Libertatea dezbaterilor politice și a presei dă publicului unul dintre cele mai bune mijloace de descoperire și formare a unei opinii despre ideile și atitudinile liderilor politici și este un concept de baza a unei societăți democratice. Deși procesul electoral nu este el însuși protejat de articolul 10, exprimării în timpul unui proces electoral îi este dată o oarecare protecție specifică.¹⁸¹

Exprimarea artistică (așa cum este pictura, expoziția și oferirea unui artist a oportunității de a-și arăta lucrările în public) este un exercițiu indiscutabil a libertății de exprimare conform art. 10 al Convenției. Oricum, acolo unde exprimarea artistică ofensează sau șochează, Curtea a luat o poziție prudentă. În cazul *Muller contra Elveției*¹⁸², picturi care descriau activități care implicau homosexualitatea și bestialitatea erau pe panou public fără oarecare avertisment. Curtea a statuat că obligațiile și responsabilitățile artistului îi impuneau mai degrabă considerații speciale de restricție decât oportunități de libertate.

Exprimarea comercială a fost protejată deoarece articolul 10 nu se aplică doar anumitor tipuri de informare, sau idei, sau forme de exprimare.¹⁸³ În cazul *Markt Intern și Beermann contra Germaniei*¹⁸⁴, petiționarul a publicat o revistă de comerț care conținea un articol care descria experiența unui chimist care era nesatisfăcut de o comandă poștală a firmei și caută rambursare. Articolul de asemenea descria răspunsul firmei la propriile sale cercetări. Chiar dacă declarațiile din articol erau corecte, a fost emisă o ordonanță, limitând „Markt Intern” de la repetarea afirmațiilor în temeiul faptului că a acționat contrar bunelor practici cu încălcarea Actului Concurenței Neloiale. Curtea a luat articolul drept informație de natură comercială care era protejată în baza articolului 10, chiar dacă imixtiunea a fost justificată în baza

¹⁷⁸ Speța *Bergens Tidende și alții contra Norvegiei*, hotărâre din 2 mai 2000, paragraf 52. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=bergens&sessionId=77168311&skin=HUDOC-EN>. (vizitat la 18.02.2011)

¹⁷⁹ Clayton Richard, Tomlinson Hugh. *Privacy and Freedom of Expression*. London: Oxford University Press, 2001, p.175.

¹⁸⁰ Sajo Andras. *Свобода Слова*. Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych, 2004, p.101.

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Speța *Muller și alții contra Elveției*, hotărâre din 24 mai 1988. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=muller&sessionId=77203127&skin=HUDOC-EN>. (vizitat la 19.02.2011)

¹⁸³ Richard Clayton, Hugh Tomlinson. *Privacy and Freedom of Expression*, Oxford University Press. London, 2001, p.178.

¹⁸⁴ Speța *Markt Intern și Klaus Beermann contra Germaniei*, hotărâre din 20 noiembrie 1989. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=markt%20intern&sessionId=77203127&skin=HUDOC-EN>. (vizitat la 19.02.2011).

faptelor. Similar, în cazul *Casado Coca contra Spaniei*¹⁸⁵, Curtea a respins acel argument precum că publicitatea profesională nu era protejată de articolul 10. Oricum, după cum Curtea a subliniat în *Jacobowski contra Germaniei*¹⁸⁶, nu toată exprimarea de valoare comercială este protejată: articolul 10 acoperă doar exprimările comerciale care sunt direcționate spre promovarea intereselor economice ale indivizilor și întreprinderilor prin publicitate (sau alte mijloace de furnizare a informației către consumatori).

Un număr de alte drepturi ale Convenției sunt importante pentru libertatea de exprimare și sunt relevante la luarea deciziei dacă restricțiile asupra libertății de exprimare sunt permise. Articolul 10 a fost deseori invocat în legătură apropiată cu alte articole ale Convenției. Printre acele articole cu care articolul 10 are legături se numără articolele 6 (dreptul la un proces echitabil), 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), 9 (libertatea de gândire, conștiință și religie), 11 (libertatea de reuniune și asociere), 14 (nediscriminarea), 15 (derogare în caz de urgență), 17 (interzicerea abuzului de drept), art. 2, Prot.1 (dreptul la instruire), art.3, Prot. 1 (dreptul la alegeri libere).

Paragraful 1 al articolului 6 a Convenției prevede că orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî, fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției. Paragraful 2 statuează că orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită. În fine, al treilea paragraf prevede garanții procedurale minime pentru cei acuzați de infracțiuni penale.

Așadar, primul paragraf se referă la dreptul la un proces echitabil. În opinia lui Andrew Nicol¹⁸⁷, poziția de start exprimă faptul că un proces echitabil cere un proces public, pentru că un proces public „protejează părțile în litigiu de administrarea probelor în secret” și așa tip de proces menține încrederea publică în sistemul judiciar”. Oricum, dreptul la audieri publice nu este necalificat; articolul 6 prevede expres careva restricții referitoare la raportarea procesului judiciar, și anume: hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori a securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

Cadrul articolului 6 a dat naștere unui număr mare de cauze pe rolul Curții Europene. Multe ingerințe în libertatea de exprimare vor implica, de asemenea, litigiile referitoare la drepturile și obligațiile cu caracter civil ale reclamantilor (de exemplu, în procesele civile de defăimare) sau la determinarea unei acuzații în materie penală (de exemplu, în procesele penale de defăimare). Prin urmare, astfel de ingerințe trebuie să respecte, în afară de articolul 10, și articolul 6 al Convenției. De exemplu, în cazul *McVicar contra Regatului Unit*¹⁸⁸, Curtea a statuat în legătură cu articolul 6, că reclamantul nu a fost împiedicat de la prezentarea apărării sale efective privind o acțiune de defăimare în fața Curții, și nici măcar procedura nu a fost să fie inequitabilă, în lipsa acordării asistenței legale cerute. De aceea, nu a avut loc vreun amestec în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare. Oricum, în cauza *Steel și Morris contra*

¹⁸⁵ Speța *Casado Coca contra Spaniei*, hotărâre din 24 februarie 1994. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=casado%20%20coca&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat pe 19.02.2011).

¹⁸⁶ Speța *Jacobowski contra Germaniei*, hotărâre din 23 iunie 1994. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=jacobowski&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat pe 19.02.2011).

¹⁸⁷ Nicol QC Andrew ... [et al.]. *Media Law & Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2009, p. 35.

¹⁸⁸ Speța *McVicar contra Regatului Unit*, hotărâre din 7 mai 2002. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=McVicar&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

*Regatul Unit*¹⁸⁹ lipsa asistenței legale gratuite a dus la o încălcare a obligației autorităților de a proteja libertatea de exprimare.

Merită de avut în vedere, în acest context, că procedurile articolului 6 sunt de obicei considerate drept remedii interne invocate de articolul 13 (articolul 6 fiind o *lex specialis* în raport cu articolul 13).

Un drept de acces la o instanță de judecată prevăzut de art. 6 este inerent¹⁹⁰. Dreptul de acces la o instanță judecătorească și garanția unui proces echitabil sunt deosebit de importante atunci când jurnaliștii și alții doresc să-și afirme drepturile lor la libera exprimare. Aceasta înseamnă că instanțele naționale trebuie să le dea o șansă echitabilă de a demonstra cauza lor. Mass-media poate beneficia de faptul că articolul 6 prevede ca procedurile judiciare care implică pe alții să aibă loc în public. Acest lucru permite jurnaliștilor să fie prezenți și să raporteze ce se întâmplă în aceste cauze.

Deoarece corespondența, telefonul și mijloacele similare de comunicare, protejate de articolul 8, constituie de asemenea mijloace de exprimare a unei opinii, există o legătură strânsă dintre acest articol și articolul 10.¹⁹¹ Această legătură a fost evidențiată odată cu cauza *Silver*¹⁹², care prezintă preocuparea cu referire la dreptul deținuților la respectarea corespondenței lor. Atât Comisia, cât și Curtea au avut același punct de vedere la examinarea pretențiilor cu referire la articolul 8, și anume dreptul deținuților la respectarea corespondenței lor vis-à-vis de dreptul la exprimare, care au fost tratate în așa măsură încât o examinare suplimentară separată în legătură cu articolul 10 nu a fost necesară. Deci, articolul 8 se referă la diferite drepturi legate de confidențialitate, dintre care dreptul la respectarea vieții private este deosebit de important și relevant în contextul dreptului mass-mediei. În context, nu trebuie omis faptul că, articolul 8 protejează un drept „calificat”. Dreptul unei persoane la respectarea vieții private poate intra în conflict cu dreptul mass-mediei la libertatea de exprimare, în conformitate cu articolul 10. Potrivit articolului 8 orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. Paragraful 2 al acestui articol precizează că nu este admisă ingerința unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât dacă aceasta este prevăzută de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății, a moralei, a drepturilor și libertăților altora.

Ca și în cadrul articolului 10, primul paragraf al articolului 8 afirmă dreptul pozitiv, și anume dreptul la respectarea vieții private, în timp ce al doilea paragraf prevede cum și când restricțiile asupra acestui drept pozitiv sunt considerate justificate. Metodologia articolului 8 este la fel ca și metodologia articolului 10, și din această cauză prima etapă este a identifica o ingerință în exercitarea acestui drept.¹⁹³ Dacă așa un tip de ingerință există, în primul rând, trebuie să fie „în conformitate cu prevederile legislative”, ceea ce este identic în semnificația cerinței articolului 10 ca ingerința să fie „prescrisă de lege”.¹⁹⁴ În al doilea rând, ingerința trebuie să aibă un scop legitim în sine. Și, în al treilea rând, ingerința trebuie să fie „necesară într-o societate democratică” și cadrul „marjei de apreciere” a statului.

În ultimii anii, CEDO a dezvoltat o doctrină a obligațiilor pozitive în legătură cu protecția spațiului privat față de deranjarea din partea organizațiilor media. Această dezvoltare este argumentată drept cea mai semnificativă schimbare în cadrul dreptului mass-media din ultima decadă. În cauza *Von Hannover*

¹⁸⁹ Speța *Steel și Morris contra Regatul Unit*, hotărâre din 15 februarie 2005. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%20morris&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹⁰ Speța *Golder contra Regatul Unit*, hotărâre din 21 februarie 1975. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=golder&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹¹ Pieter van Djik and others. *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Fourth Edition. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 2006, p. 789.

¹⁹² Speța *Silver și alții contra Regatul Unit*, hotărâre din 25 martie 1983. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=silver&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹³ Nicol QC Andrew ... [et al.]. *Media Law & Human Rights*. New York: Oxford University Press, 2009, p. 37.

¹⁹⁴ Speța *Sunday Times contra Regatul Unit*, hotărâre din 26 aprilie 1979. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=sunday%20%20times&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

*contra Germaniei*¹⁹⁵, Curtea a concluzionat că lipsa protecției contra tulburărilor mass-media față de figurile publice din partea dreptului German încalcă articolul 8 din Convenție. Curtea a statuat că, figurile publice, ca și alți indivizi, sunt îndreptățiți la un spațiu privat.

Articolele 9 și 11 prevăd drepturile calificate la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 9), precum și la libertatea de întrunire și de asociere (art. 11). Aceste drepturi pot fi examinate împreună cu articolul 10, de exemplu, atunci când libertatea persoanelor de a-și exprima convingerile lor religioase este restricționată sau ele sunt împiedicate să se alătore altor persoane în cadrul unei întruniri politice pașnice.

În particular, cu referire la articolul 9, există o strânsă legătură în acele cazuri în care accentul libertății de exprimare este pus asupra conținutului opiniei exprimate. Aceasta nu schimbă faptul că articolul 10 are un scop mai larg decât articolul 9. În timp ce pentru aplicabilitatea articolului 9 se cere ca opinia care este exprimată să reflecte convingerea persoanei care înaintează această opinie, articolul 10 prevede protecția oricărei exprimări a unei opinii, iar măsura de protecție poate varia în dependență de natura opiniei exprimate.

Articolul 11 stabilește o strânsă legătură cu dispozițiile articolului 10. În cazul *Ezelin contra Franței*¹⁹⁶, ce se referă la o sancțiune disciplinară impusă unui avocat pentru că el a participat într-o demonstrație în care erau făcute proteste împotriva deciziilor judiciare, și a refuzat să prezinte probe judecătorului de instrucție, Curtea a statuat că protecția opiniilor, garantate de articolul 10, este unul din obiectivele libertății de asociere pașnică și libertății de exprimare, așa cum a fost păstrat cu sfințenie în articolul 11. Articolul 10 și 11 sunt ambele aplicabile în acele situații în care numeroase persoane își exprimă în comun o anumită opinie. Așa deci, o demonstrație implică mereu o exprimare a opiniei, chiar dacă are caracterul unei proceduri tăcute și în același timp este o asociere.

Libertatea de exprimare se bucură, de asemenea, de protecția generală împotriva discriminării prevăzută în articolul 14 care stabilește că exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

Articolul 14 poate fi invocat în context cu orice alt drept al Convenției, cu condiția că faptele cauzei „se încadrează în limita” altui drept. Deci, dacă statul limitează dreptul de exprimare liberă a unui grup anumit de oameni, ei se pot plânge că sunt discriminați în mod nejustificat în exercitarea drepturilor lor prevăzute de articolul 10.

Libertatea de exprimare prevăzută în prevederile articolului 10 are o legătura strânsă și cu articolul 15 care prevede că în caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice înaltă parte contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta convenție, în măsura strictă în care situația o impune și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

Prin urmare, articolul 15 oferă de fapt dreptul, în limitele strict determinate, și anume „război” sau „alt pericol public ce amenință viața națiunii” de a acționa contrar unor prevederi din Convenție, inclusiv contrar articolul 10, care garantează libertatea de exprimare. În astfel de cazuri, mass-media, și chiar cetățenii pot fi limitați în libertatea de exprimare în public și un oarecare control este admis asupra instituțiilor de difuziune, cu scopul legitim de a proteja întreaga națiune și interesele tuturor.

Articolul 17 prevede că nici o dispoziție din Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând un stat, un grup sau un individ de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act în scopul distrugerii drepturilor sau libertăților recunoscute de convenție, sau al unei mai ample limitări a acestor drepturi și libertăți decât cele prevăzute de această convenție. În cauza *Lehideux și Isorni contra Franței*¹⁹⁷, Curtea a statuat că discursul care nega „faptele istorice clar stabilite”, așa ca Holocaustul, „vor fi scoase de sub protecția

¹⁹⁵ Speța *Von Hannover contra Germaniei*, hotărâre din 24 iunie 2004. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=von%20%20hannover&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹⁶ Speța *Ezelin contra Franței*, hotărâre din 26 aprilie 1991. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ezelin&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹⁷ Speța *Lehideux și Isorni contra Franței*, hotărâre din 23 septembrie 1998, alin.47. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=lehideux&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

articolului 10 de către articolul 17”, chiar dacă, în baza faptelor cauzei, Curtea a conchis că exprimarea în cauză nu a fost revizionistă și fiind așa cade în sfera de reglementare a articolului 10.

Accentul pe chestiunea dacă mijloacele de exprimare au o semnificație independentă poate delimita aplicabilitatea articolului 10 vis-à-vis de alte libertăți, care sunt legate de posibilitatea exprimării opiniilor specifice, dar care nu pot fi considerate mijloace ce au o semnificație independentă aparte de alte mijloace disponibile pentru persoana în cauză¹⁹⁸. Astfel, în cauza *Belgian Linguistic contra Belgiei*¹⁹⁹ Comisia a adoptat poziția precum că libertatea de exprimare nu cuprinde dreptul de a-i fi oferită oportunitatea de a-și exprima opinia într-o limbă la alegerea cuiva, consecința fiind dreptul de a-i fi predată această limbă. Aici, articolul 2 Protocolul nr. 1, care prevede dreptul la instruire este aplicabil, nu articolul 10. Aceasta ar fi invers dacă, de exemplu, unui imigrant i-a fost refuzat accesul de a i preda dialectul sau dacă facilitățile cerute pentru aceasta nu erau furnizate, pentru că din acest moment el ar fi fost privat de la un mijloc independent de exprimare: exprimarea este o limbă înțeleasă local. Oricum, chiar și în așa caz, pare a avea mai mult sens să fie invocat articolul 2 din Protocolul nr. 1.

Faptul că dreptul la vot nu este protejat de articolul 10 constituie precedentul judiciar stabilit de Comisie. Dar poate fi negat cu greu că participarea la alegeri este o formă de exprimare a opiniei. Articolul 3 al aceluiași Protocol prevede dreptul la alegeri libere, referindu-se la „libera exprimare a opiniei altor oameni”. De asemenea nu poate fi subiect pus la îndoiala faptul că constituie un mijloc de exprimare a acelei opinii care are un caracter independent. Pe de altă parte, pare logic că cei care au elaborat articolul 10 nu au intenționat să includă dreptul la vot. Aceasta poate fi dedus din faptul că a fost inserată o prevedere specifică în Protocolul nr. 1. Datoria de a vota nu încalcă articolul 10, nici măcar articolul 9, atâta timp cât caracterul secret este garantat. Persoana vizată este liberă de a-și exprima orice opinie sau nici o opinie. Aceste articole pot fi invocate împreună cu articolul 10, de exemplu în cazul în care statul intervine în modul de predare sau în campania desfășurată de către candidați.

Bibliografie:

1. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04/09/1950 la Roma. [on-line]: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts/The+Convention+and+additional+protocols/The+European+Convention+on+Human+Rights/>. (vizitat 14.02.2011).
2. Speța Sunday Times contra Regatului Unit, hotărâre din 26 aprilie 1979. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=sunday%20%20times&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.02.2011).
3. Speța Steel și alții contra Regatului Unit, hotărâre din 23 septembrie 1998. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%20others&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.07.2011).
4. Speța Bergens Tidende și alții contra Norvegiei, hotărâre din 2 mai 2000, paragraf 52. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=bergens&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 18.02.2011).
5. Speța Markt Intern și Klaus Beermann contra Germaniei, hotărâre din 20 noiembrie 1989. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=markt%20%20intern&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat la 19.02.2011).
6. Speța Steel și Morris contra Regatului Unit, hotărâre din 15 februarie 2005. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=steel%20%20morris&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
7. Speța Silver și alții contra Regatului Unit, hotărâre din 25 martie 1983. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=silver&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).

¹⁹⁸ Pieter van Dijk and others. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Fourth Edition. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 2006, p. 792.

¹⁹⁹ Speța *Belgian Linguistic contra Belgiei*, hotărâre din 23 iulie 1968. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/view.asp?action=html&documentId=695402&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>. (vizitat la 03.03.2011).

8. Speța Lehideux și Isorni contra Franței, hotărâre din 23 septembrie 1998, alin.47. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=lehideux&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
9. Speța Golder contra Regatului Unit, hotărâre din 21 februarie 1975. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=golder&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
10. Speța Muller și alții contra Elveției, hotărâre din 24 mai 1988. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=muller&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat la 19.02.2011).
11. Speța Autronic AG contra Elveției, hotărâre din 22 mai 1990. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=autronic&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat la 17.02.2011).
12. Speța Ezelin contra Franței, hotărâre din 26 aprilie 1991. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ezelin&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
13. Speța Casado Coca contra Spaniei, hotărâre din 24 februarie 1994. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=casado%20%20coca&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat pe 19.02.2011).
14. Speța Iacobowski contra Germaniei, hotărâre din 23 iunie 1994. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=jacobowski&sessionid=77203127&skin=hudoc-en>. (vizitat pe 19.02.2011).
15. Speța Zana contra Turciei, hotărâre din 25 noiembrie 1997. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=zana&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 14.02.2011).
16. Speța Ceylan contra Turciei, hotărâre din 8 iulie 1999. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=ceylan&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 15.02.2011).
17. Speța McVicar contra Regatului Unit, hotărâre din 7 mai 2002. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=McVicar&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
18. Speța Von Hannover contra Germaniei, hotărâre din 24 iunie 2004. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=von%20%20hannover&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
19. Speța Sunday Times contra Regatului Unit, hotărâre din 26 aprilie 1979. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=3&portal=hbkm&action=html&highlight=sunday%20%20times&sessionid=77427920&skin=hudoc-en>. (vizitat la 01.03.2011).
20. Speța Handyside contra Regatului Unit, hotărâre din 07 decembrie 1976, paragraf 49. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=handyside&sessionid=77168311&skin=hudoc-en>. (vizitat 10.02.2011).
21. Speța Belgian Linguistic contra Belgiei, hotărâre din 23 iulie 1968. [on-line]: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=695402&portal=hbkm&source=externalbydoenumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>. (vizitat la 03.03.2011).
22. Clayton Richard, Tomlinson Hugh. Privacy and Freedom of Expression. London: Oxford University Press, 2001. 270 p.
23. Nicol QC Andrew ... [et al.]. Media Law & Human Rights. New York: Oxford University Press, 2009. 307 p.
24. Pieter van Dijk ... [et al.]. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Fourth Edition. Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 2006. 1190 p.
25. Sajo Andras. Свобода Слова. Warszawa: Fundacja Istitut Spraw Publicznych, 2004. 202 p.

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE**PERSPECTIVA UNEI NOI MODIFICĂRI
A CONSTITUȚIEI ROMÂNIEI PROPUSE PRIN PROIECTUL
DE REVIZUIRE ÎNȚIAT ÎN ANUL 2011****ENACHE Marian*****THE PROSPECT OF NEW AMENDMENT TO THE CONSTITUTION.
THE PROJECT OF REVISION OF THE CONSTITUTION OF ROMANIA
OFFERED IN 2011 YEAR**

The initiative of revision of the Constitution can belong to public authorities or political group which can estimate the maintenance of those positions of the Constitution which the society needs. As a rule, the elaboration of Constitution can be made by individual constitutional body, but its examination by constituent constitutional body.

The existence of individual constitutional authority means the necessity of adoption of the new Constitution. The bodies of the constituent authority are intended for intervention in the course of revision of the constitution every time when social, economic and political events demand such an intervention. In both cases the initiative of revision of the constitution belongs to various state structures.

In some states, the initiative of elaboration of the new Constitution is a prerogative of the constituent assembly or state structure which prevailed in the course of opposition of political forces, has confirmed its superiority in social actions which have generated the requirement for adoption of the new Constitution. If the Constituent assembly is derivative than the initiative of revision of the Constitution belongs to the parliament, to a certain number of deputies, to the President, to the Government and other public authorities.

The execution of the initiative of Constitution revision is carried out in the different states in various forms, no less than procedure of its adoption.

In Romania, the initiative of revision of the Constitution, in accordance with art. 150 of the Organic law, belongs to the President, under the government offer, at least a quarter of number of deputies or senators or, at least 500. 000 citizens who have the right to vote. The last should proceed from at least half of districts and in each of them, including in Bucharest, should be registered not less than 20. 000 signatures in support of the initiative to revise the constitution, which these citizens support.

In the course of revision of the Constitution, changing of its text, we can meet the operations on addition of its texts or introductions of new articles, points or other parts which can define the content of the Organic law. From the point of view of the doctrine, these events not always have contradictory character and, as a rule, don't enter into process of revision of the Constitution. Actually, addition of the Organic law means not only usual practice of the constituent assemblies as these bodies have tendencies to promote improvement of the existing text of the Constitution. Besides, bodies which are in powered to revise Constitution, can bring new texts (articles, points etc.) in order to finish initial contents of the constitutional text in accordance with the requirements of modern economic, social and political life of a society.

**ПЕРСПЕКТИВА НОВОЙ ПОПРАВКИ К КОНСТИТУЦИИ.
ПРОЕКТ ПЕРЕСМОТРА КОНСТИТУЦИИ РУМЫНИИ ПРЕДЛОЖЕННЫЙ В 2011 Г.**

Инициатива пересмотра Конституции может принадлежать органам государственной власти или политической группы, которая может оценить содержание тех положений Конституции, в которых общество нуждается. Как правило, разработка конституции может быть сделана оригинальным конституционным органом, а ее рассмотрением - учредительным конституционным органом.

Само существование оригинального конституционного органа власти подразумевает необходимость принятия новой Конституции. Органы учредительной власти предназначены для

* **ENACHE Marian** - Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar (ret.), Doctor în drept (București, România); **ENACHE Marian** - Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (Ret.), Ph.D. in Law (Bucharest, Romania); **ЕНАКЕ Мариан** - Чрезвычайный и полномочный посол (в отставке), доктор права (Бухарест, Румыния).

вмешательства в процессе пересмотра конституции всякий раз, когда социальные, экономические и политические события требуют такого вмешательства. В обоих случаях инициатива пересмотра конституции принадлежит различным государственным органам.

В некоторых государствах, инициатива разработки новой Конституции является прерогативой учредительного собрания или государственного органа, который преобладал в процессе противостояния политических сил, утвердил свое превосходство в социальные мероприятия, которые породили потребность в принятии новой Конституции. Если Учредительное собрание является производным, то инициатива пересмотра Конституции принадлежит парламенту, определенному числу депутатов, Президенту, Правительству и другим органам государственной власти.

Выполнение инициативы по пересмотру Конституции осуществляется в разных государствах в различных формах, равно как и процедура ее принятия.

В Румынии, инициатива пересмотра Конституции, в соответствии со статьей 150 Основного Закона, принадлежит президенту, по предложению правительства, по крайней мере, четверти числа депутатов или сенаторов или, по крайней мере 500. 000 граждан, имеющих право голоса. Последние должны исходить от не менее половины уездов и в каждом из них, в том числе в Бухаресте, должны быть зарегистрированы не менее 20. 000 подписей в поддержку инициативы по пересмотру конституции, которые эти граждане поддерживают.

В процессе пересмотра Конституции, изменения ее текста, мы можем встретить и операции по дополнению его текстов или введения новых статей, пунктов или других частей, которые могут определить содержание Основного закона. С точки зрения доктрины, эти события не всегда носят правотворческий характер и, как правило, не входят в процесс пересмотра Конституции. На самом деле, дополнение Основного Закона не только обычная практика учредительных собраний, так как эти органы имеют тенденцию способствовать улучшению существующего текста Конституции. Кроме того, органы, которые имеют полномочия по пересмотру Конституции, могут вносить новые тексты по своему содержанию (статьи, пункты и т.д.) для того, чтобы довести исходное содержимое конституционного текста к потребностям современной экономической, социальной и политической жизни общества.

Что касается отмены конституционного текста, мы считаем, что это возможно для того, чтобы выполнить требования социально-исторического процесса. Возникает вопрос, действительна ли отмена конституционного текста во всех случаях или только тогда, когда речь идет о частичном пересмотре Конституции? В случае, когда определенные конституционные тексты устарели, они могут быть отменены, если эти тексты не исключены из процесса пересмотра Конституции. Вопрос, который возникает в этой связи, рассматривает возможность полной отмены Основного закона. По нашему мнению, общая отмена Основного Закона не может быть проведена обычными законодателями, поскольку Конституция должна действовать до тех пор, пока его применение не будет приостановлено революцией или другими общественными мероприятиями, которые создают коллапс в обществе и требуют замену существующей политической системы на новую, которая нуждается в новой конституции.

1. Conținutul și limitele revizuirii Constituției

Constituția este, prin excelență, legea fundamentală, așezământul politico-juridic al unui stat. Toate celelalte acte normative trebuie să fie astfel elaborate încât să nu contravină Constituției. Tocmai de aceea, între Constituție și celelalte acte normative există o serie de deosebiri care pun în valoare supremația Constituției.

O primă problemă care privește aceste deosebiri are în vedere procedura de adoptare, conținutul, forma și evenimentele care se petrec pe parcursul existenței acestor acte normative. În ceea ce privește acest ultim aspect, legat de evenimentele care se produc pe parcursul existenței unei Constituții sau a celorlalte acte normative, este de remarcat faptul că, în timp ce legile și celelalte acte normative pot fi modificate, completate sau abrogate, Constituția poate fi doar revizuită, în condițiile prevăzute în cuprinsul său.

Întrebarea care se pune în acest cadru are în vedere cuprinsul noțiunii de revizuire a Constituției: este revizuirea Constituției aceeași cu modificarea celorlalte acte normative? Răspunsul la această întrebare este categoric negativ deoarece toate modificările pe care le întâlnim pe parcursul existenței unui act normativ au un anumit specific, iar revizuirea nu le cuprinde pe toate. Astfel, dacă, de regulă, revizuirea este asimilată cu modificarea Constituției, element perfect adevărat, în practică și în teorie, nu

toate elementele unei Constituții pot fi modificate, ci numai acelea pe care Adunarea Constituantă nu le introduce în cadrul limitelor revizuirii.

În procesul de revizuire a Constituției, alături de modificarea unor texte ale acesteia, putem întâlni și operațiunile de completare a unora din textele sale sau chiar de introducere a unor noi articole, alineate sau alte părți care pot forma conținutul Legii fundamentale. Pe plan doctrinar, aceste evenimente legislative nu sunt întotdeauna cuprinse în conținutul revizuirii Constituției. În realitate, completarea Legii fundamentale nu numai că este des întâlnită în practica Adunărilor Constituante derivate, dar ea tinde să contribuie la perfecționarea unui text existent în Constituție. Deasemenea, autoritatea care revizuieste o Constituție poate introduce texte noi în cuprinsul ei (articole, alineate, etc.) pentru a aduce conținutul inițial al textului constituțional la nevoile actuale ale vieții economice, sociale și politice.

În ceea ce privește abrogarea textelor constituționale, considerăm că aceasta este posibilă pentru a face față acelorasi exigențe social-istorice. Chestiunea care se pune este valabilă în toate cazurile sau numai când este vorba de o revizuire parțială a Constituției ? Atunci când anumite texte constituționale au căzut în desuetudine, ele pot fi abrogate, dacă textul abrogat nu este exclus de la revizuirea Constituției. Întrebarea care se apare, în acest sens, are în vedere posibilitatea abrogării integrale a Legii fundamentale. În opinia noastră, această abrogare totală a Legii fundamentale nu poate avea loc prin voința legiuitorului ordinar deoarece o Constituție trebuie să reziste atât timp cât aplicarea ei nu este împiedicată de revoluții sau alte manifestări sociale care generează prăbușirea și înlocuirea sistemului politic existent cu un altul nou, care are nevoie de o nouă Constituție.

Alături de aceste evenimente, care pot interveni în perioada existenței unei Constituții, în situații deosebite, pot interveni și altele, ca derogarea ori suspendarea Constituției, în întregime sau în parte. Evident că astfel de evenimente țin de intervenția unor situații excepționale care fac ca dispozițiile Legii fundamentale, pe perioada derulării acestora, să fie suspendate sau unele din prevederile acesteia să fie înlocuite cu prevederi derogatorii.

Inițiativa revizuirii unei Constituții poate să aparțină unei autorități statale sau unui grup politic care poate aprecia la nivelul întregii societăți conținutul prevederilor constituționale de care societatea are nevoie. De regulă, elaborarea unei Constituții poate fi realizată de o putere constituantă originară, iar revizuirea acesteia de o putere constituantă derivată. Existența unei puteri constituante originare este cerută de necesitatea adoptării unei noi Constituții. Puterea constituantă derivată este menită să intervină în materie constituțională ori de câte ori evenimentele sociale, economice și politice cer o asemenea intervenție. În ambele situații, inițiativa revizuirii Constituției aparține, de regulă, unor subiecte diferite. În unele state, inițiativa elaborării unei noi Constituții revine Adunării Constituante primare sau unei autorități statale care a ieșit învingătoare în confruntările dintre forțele politice ce și-au revendicat supremația în evenimentul social care a născut necesitatea elaborării unei noi Legi fundamentale. În cazul Adunării Constituante derivate, inițiativa revizuirii Constituției aparține Parlamentului, unui anumit număr de parlamentari, șefului statului, Guvernului sau altor autorități publice.

Exercitarea inițiativei de revizuire a Constituției comportă forme diferite de la un stat la altul, ca și procesul de adoptare a acesteia.

În România, inițiativa revizuirii Constituției, potrivit art.150 al Legii fundamentale, aparține Președintelui României, la propunerea Guvernului, a cel puțin unei pătrimi din numărul deputaților sau al senatorilor sau a cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot. Aceștia din urmă trebuie să provină din cel puțin jumătate din județele țării, iar în fiecare din aceste județe, respectiv în municipiul București, să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul inițiativei de revizuire a Constituției pe care o susțin.

Constituția unui stat, prin natura ei, trebuie să se bucure de o anumită stabilitate și rezistență în timp. Asigurarea acestei stabilități este conferită de consacrarea unor reguli mai dificile de revizuire decât cele întâlnite în cadrul procedurii legislative obișnuite, ceea ce și conferă Legii fundamentale un caracter rigid. Un proiect de lege de revizuire a Constituției, fie că este elaborat în cadrul statal, fie în afara acestuia, în sfera inițiativei populare, este supus înaintea declanșării procedurii legislative controlului de constituționalitate. Proiectul de lege este supus, apoi, regulilor procedurii legislative, cu unele excepții. Astfel, pentru revizuirea Constituției se elaborează un proiect de lege care trebuie să obțină în fiecare Cameră o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor. Această majoritate calificată face distincția dintre majoritatea cerută pentru adoptarea legilor organice și ordinare în raport cu cea pe care Constituția o cere pentru adoptarea unui proiect de lege constituțională. Dacă se obține această majoritate

În fiecare Cameră și cele două proiecte de lege sunt identice ne găsim în prezența unei legi constituționale, care urmează a fi trimisă spre un nou control la Curtea Constituțională. În cazul în care între textele adoptate de fiecare Cameră există deosebiri de conținut se instituie o comisie paritară, în vederea eliminării divergențelor dintre cele două Camere. Comisia paritară va menționa în raportul său acele deosebiri pe care nu le poate înlătura și, pentru a se ajunge la un text identic, elementele divergente se supun dezbaterii în ședința comună a celor două Camere. Eliminarea divergențelor dintre cele două texte se face cu votul majorității de trei pătrimi din numărul total al parlamentarilor. Și în acest caz ne găsim în prezența unei legi adoptate și ea se trimite, spre control, Curții Constituționale.

Instanța de contencios constituțional este obligată ca în termen de 5 zile să se pronunțe, din oficiu, asupra constituționalității legii respective. La o nouă procedură s-a ajuns în urma revizuirii constituționale din anul 2003, când s-a constatat că, în urma controlului din oficiu efectuat de Curtea Constituțională asupra proiectului de lege pentru revizuirea Constituției, în cadrul procedurii parlamentare, unele din observațiile Curții nu au fost luate în considerare. Mai mult, în cadrul etapelor procesului de revizuire a Constituției, parlamentarii pot depune amendamente care scapă controlului de constituționalitate. Deasemenea, este posibil ca, în cadrul aceleiași proceduri, unele norme prevăzute de Constituție privind adoptarea Legii fundamentale să fie încălcate. Ca atare, în prezent, sunt supuse unui dublu control de constituționalitate dispozițiile de revizuire a Constituției, atât cele de ordin material, cât și cele de ordin procedural. Dacă instanța de contencios constituțional constată existența unor asemenea încălcări ale Constituției va trimite legea din nou la Parlament, în vederea punerii de acord a prevederilor sale cu decizia Curții Constituționale.

Revizuirea Constituției este definitivă după aprobarea ei prin referendum național, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire.

Așa cum rezultă din cele ce preced, revizuirea Constituției este supusă unor limite determinate. Această situație este firească în cazul constituțiilor rigide. Dacă normele constituționale se deosebesc de celelalte norme juridice prin lungimea duratei lor în timp, nici acestea nu pot fi imutabile. Schimbările care se produc în viața economică, socială și politică fac necesară punerea de acord a prevederilor Constituției cu realitățile noi ale vieții sociale. Limitele revizuirii Constituției sunt stabilite de Adunarea Constituantă și ele vizează Adunarea Constituantă Derivată, care nu se poate abate de la textul adoptat de Adunarea care a elaborat Constituția, de la puterea constituantă originară.

Constituția României stabilește că nu pot fi modificate dispozițiile sale privind caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială. La aceste condiții preliminare stabilite de art.152 alin.(1) din Constituția României, se adaugă faptul că nicio revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora. În cadrul limitelor revizuirii, Constituția mai stabilește că aceasta nu poate fi făcută pe durata stării de asediu sau a stării de război.

Aceste dispoziții constituționale trebuie să fie printre primele care formează obiectul controlului de constituționalitate exercitat de către Curtea Constituțională.

În literatura de specialitate, s-a pus problema dacă acest articol, care stabilește limitele revizuirii, poate să fie și el, la rândul său, revizuit. O asemenea revizuire ar viza interdicția pe care o are puterea constituantă derivată de a modifica acele texte de lege sau acele dispoziții constituționale reglementate de art.152 din Legea fundamentală.

Legea fundamentală sub auspiciile căreia se desfășoară viața social-politică din România este Constituția adoptată prin referendum național, la 8 decembrie 1991.

Acest act era o consecință firească a Revoluției din Decembrie 1989, care a distrus structurile de putere ale vechiului regim comunist și a generat abrogarea unei mari părți din actele normative ale acestuia și elaborarea altora noi, care au deschis perspectivele României spre un alt tip de societate. Încă de la începutul perioadei revoluționare, în România au fost instaurate pluripartidismul și o serie de organisme noi, revoluționare, în vederea creării premiselor pentru instaurarea democrației și pentru crearea unui nou sistem politic, în care organele reprezentative să fie alese printr-un scrutin pluripartidist. Alegerile care au avut loc la 20 mai 1990 au dus la crearea organelor reprezentative ale poporului român - Președintele României și Parlamentul României, alcătuit din Adunarea Deputaților și Senat.

Constituția României cuprinde 152 de articole, grupate tematic în 7 Titluri, care, la rândul lor, sunt împărțite în capitole și secțiuni. Cele 7 Titluri ale Constituției sunt următoarele: I. Principii generale; II. Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale; III. Autoritățile publice; IV. Economia și finanțele publice; V. Curtea Constituțională; VI. Revizuirea Constituției; VII. Dispoziții finale și tranzitorii.

Elaborarea Constituției a cunoscut două faze: într-o primă fază, cei 343 de deputați, la care se adaugă reprezentanții minorităților naționale și cei 140 de senatori, au elaborat Tezele pentru redactarea viitoarei Constituții. La elaborarea acestor Teze, ca și a Constituției în integralitatea sa, un rol deosebit l-a avut Comisia de redactare a proiectului de Constituție, alcătuită din senatori și deputați, precum și din 5 experți în domeniul dreptului public.

După elaborarea tezelor, acestea au fost supuse votului Adunării Constituante și, pe baza acestora, cu modificările inerente unui asemenea proces, s-a trecut la redactarea proiectului Constituției. Acesta a fost dezbătut împreună cu amendamentele deputaților și ale senatorilor, alineat cu alineat, articol cu articol, după care a fost supus votului deputaților și senatorilor, în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, din 21 noiembrie 1991. Pentru intrarea ei în vigoare, era nevoie de un referendum pentru aprobare, referendum care a avut loc la 8 decembrie 1991. După această dată, s-a trecut la crearea instituțiilor democratice și la armonizarea dispozițiilor legilor adoptate anterior cu principiile și normele Legii fundamentale.

Constituția a rezistat în această formă până în anul 2003, când, pentru prima dată, a fost revizuită de către puterea constituantă derivată, alcătuită din Camera Deputaților și Senat.

Obiectivele acestei revizuirii au pornit de la necesitatea operării unor modificări în Legea fundamentală, care să pună de acord textul acesteia cu dinamica realităților societății românești. Acesta a fost, de altfel, principalul obiectiv al revizuirii Constituției din anul 2003. Un alt obiectiv major al revizuirii l-a constituit armonizarea textelor Constituției cu prevederile dreptului comunitar în vederea integrării României în NATO și în Uniunea Europeană. Nu în ultimul rând, revizuirea din anul 2003 și-a propus ca obiectiv de sine stătător perfecționarea conducerii societății și înlăturarea imperfecțiunilor de redactare invocate în doctrina juridică, îmbunătățirea cuprinsului textelor constituționale în lumina amendamentelor propuse de deputați și de senatori, precum și a recomandărilor făcute de Curtea Constituțională. Textele constituționale care au făcut obiectul revizuirii sunt extrem de diversificate, dar ele răspund, într-o mare măsură, obiectivelor pe care și le-a propus Legiuitorul constituant revizuiant. Printre acestea se numără: art.1 (Statul român), art.2 (Suveranitatea), art.4 (Unitatea poporului și egalitatea între cetățeni), art.9 (Sindicatelor, patronatele și asociațiile profesionale), art.11 (Dreptul internațional și dreptul intern), art.15 (Universalitatea), art.16 (Egalitatea în drepturi), art.19 (Extrădarea și expulzarea), art.20 (Tratatele internaționale privind drepturile omului), art.21 (Accesul liber la justiție), art.23 (Libertatea individuală), art.27 (Inviolabilitatea domiciliului), art.32 (Dreptul la învățătură), art.33 (Accesul la cultură), art.34 (Dreptul la mediu sănătos), art.37 (Dreptul de a fi ales), art.38 (Dreptul de a fi ales în Parlamentul European), art.40 (Dreptul de asociere), art.41 (Munca și protecția socială a muncii), art.42 (Interzicerea muncii forțate), art.44 (Dreptul de proprietate privată), art.45 (Libertatea economică), art.47 (Nivelul de trai), art. 49 (Protecția copiilor și a tinerilor), art.50 (Protecția persoanelor cu handicap), art.52 (Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică), art.53 (Restrângerea exercițiului unor drepturi sau a unor libertăți), art.55 (Apărarea țării), art.58 (Numirea și rolul Avocatului Poporului), art.63 (Durata mandatului), art.65 (Ședințele Camerelor), art.70 (Mandatul deputaților și al senatorilor), art.72 (Imunitatea parlamentară), art.73 (Categoriile de legi), art.74 (Inițiativa legislativă), art.75 (Sesizarea Camerelor), art.78 (Promulgarea), art.83 (Durata mandatului Președintelui României), art.84 (Incompatibilități și imunități), art.89 (Dizolvarea Parlamentului), art.91 (Atribuții în domeniul politicii externe), art.92 (Atribuții în domeniul apărării), art.93 (Măsuri excepționale), art.96 (Punerea sub acuzare), art.107 (Primul –ministru), art.110 (Încetarea mandatului Guvernului), art.112 (Întrebări, interpelări și moțiuni simple), art.114 (Angajarea răspunderii Guvernului), art.115 (Delegarea legislativă), art.118 (Forțele armate), art.119 (Consiliul Suprem de Apărare a Țării), art.120 (Principii de bază – Administrația publică locală), art.123 (Prefectul), art.124 (Înfăptuirea justiției), art.125 (Statutul judecătorilor), art.126 (Instanțele judecătorești), art.128 (Folosirea limbii materne și a interpretului în justiție), art.131 (Rolul Ministerului Public), art.133 (Rolul și structura Consiliului Superior al Magistraturii), art.134 (Atribuții), art.136 (Proprietatea), art.137 (Sistemul financiar), art.139 (Impozite, taxe și alte contribuții), art.140 (Curtea de Conturi), art.141 (Consiliul Economic și Social), art.142 (Structura Curții Constituționale),

art.146 (Atribuții), art.147 (Deciziile Curții Constituționale), art.148 (Integrarea în Uniunea Europeană), art.149 (Aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord), art.155 (Dispoziții tranzitorii), art.156 (Republicarea Constituției).

Revizuirea Constituției din anul 2003 s-a făcut pe baza unei inițiative parlamentare, care a fost votată cu 2/3 din numărul deputaților și senatorilor în fiecare Cameră a Parlamentului. Legea de revizuire a fost supusă unui referendum național.

Mai mult, conform dispozițiilor art.46 din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, Curtea Constituțională veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia, în acest scop Curtea Constituțională putând cere informații de la autoritățile publice. Biroul Electoral Central este obligat să prezinte, la solicitarea Curții Constituționale, informări asupra fazelor și operațiunilor de desfășurare a referendumului.

În actuala legislatură 2008 – 2012, clasa politică românească a militat, de pe poziții diferite și chiar opuse, pentru a doua revizuire a Constituției României, care să elimine obstacolele constituționale care au apărut în calea promovării obiectivelor sale politice.

2. Examenul unor soluții de modificare a Constituției României propuse prin Proiectul de revizuire inițiat în anul 2011

Președintele României, în temeiul art.150 alin.(1) din Legea fundamentală, și-a exercitat în 2011 dreptul de a iniția revizuirea Constituției, la propunerea Guvernului. Ca atare, a prezentat Parlamentului proiectul de lege privind revizuirea Constituției României, care are 61 de puncte, multe dintre ele fiind legate de înlocuirea unor termeni constituționali cu alții. Proiectul de Lege a fost înregistrat la Camera Deputaților, în calitate de primă Cameră sesizată, cu nr. PLx 492/2011, fiind însoțit de avizul Consiliului Legislativ nr. 256 din 9 iunie 2011 și de Decizia Curții Constituționale nr. 799/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 440 din 23 iunie 2011.

Prima modificare semnificativă²⁰⁰ a Proiectului de lege privind revizuirea Constituției României are în vedere art.44 alin.(8). Textul art.44 se referă la dreptul de proprietate, iar alin.(8), în actuala reglementare, stabilește că averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. Acest text a fost interpretat în sensul că sancțiunile juridice privitoare la furt, la infracțiunile de corupție, nu se pot aplica în România din cauza acestei prezumții cu privire la caracterul licit al dobândirii averii. Tocmai de aceea, inițiatorii actualului Proiect al legii de revizuire a Constituției propun ca alin.(8) al acestui articol să aibă următorul cuprins:

„(8) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată”.

Acest text constituțional are o serie de consecințe juridice pe plan social. Textul actual al Constituției consacră caracterul licit al averii și arată că aceasta nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă, ceea ce înseamnă că, ori de câte ori se pune problema confiscării averii, sarcina probei revine statului sau autorității publice, care urmează să aplice această sancțiune. Din formularea actuală a alin.(8) prevăzută în Proiectul de revizuire rezultă că lucrurile se inversează, în sensul că, în caz de confiscare, sarcina probei revine proprietarului sau celui care deține bunul respectiv.

Acest mod de redactare este criticabil și poate duce la confuzii, deoarece îl obligă pe dobânditorul averii să facă dovada că a obținut-o în mod licit. Din actuala redactare a textului rezultă că înlăturarea prezumției de dobândire licită a averii reprezintă o suprimare a unei garanții constituționale a dreptului de proprietate, ceea ce este contrar art.152 alin.(2) din Constituție. Curtea Constituțională s-a pronunțat în mai multe rânduri în acest sens.

²⁰⁰ În Decizia nr. 799/2011, Curtea Constituțională, făcând aplicarea dispozițiilor art. 152 alin.(2) din Constituție, potrivit cărora nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca efect suprimarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora, a constatat că eliminarea tezei a doua a art.44 alin.(8) din Constituție, potrivit căreia „*Caracterul licit al dobândirii se prezumă*” este neconstituțională, deoarece are ca efect suprimarea unei garanții a dreptului de proprietate, încălcându-se astfel limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin.(2) din Constituție.

Cea mai importantă modificare²⁰¹ cuprinsă în Proiectul de lege privind revizuirea se referă la art.61 din Constituție, care are următorul cuprins:

„(1) Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării.

(2) Parlamentul este alcătuit din Camera Deputaților și Senat”.

Alineatul (2) al acestui articol a suferit modificarea esențială și i se propune următorul cuprins:

„Parlamentul este alcătuit dintr-o singură Cameră”.

Modificarea este esențială deoarece urmărește trecerea de la bicameralism la monocameralism. La această idee s-a ajuns în urma referendumului național organizat de Președintele României, la data de 22 noiembrie 2009. Cetățenii prezenți la urne au răspuns la două întrebări: 1. „Sunteți de acord cu trecerea la un Parlament unicameral în România?” și 2. „Sunteți de acord cu reducerea numărului de parlamentari la maximum 300 de persoane?”.

La prima întrebare, 72,31% din voturile valabil exprimate au fost favorabile trecerii la un Parlament unicameral. La cealaltă întrebare, 83,31% dintre voturile valabil exprimate au fost pentru răspunsul „Da.”

Referendumul, deși este consultativ, stă la baza redactării propunerii de revizuire a Constituției, care a început să își urmeze procedura stabilită de Constituția actuală.

În principiu, cei care susțin această trecere de la bicameralism la monocameralism au propriile lor argumente. Pe această cale, se reduce numărul parlamentarilor, de la 468 la 300. În același timp, se simplifică procedurile parlamentare. Legea nu mai trece de la o Cameră la alta, ci este dezbătută într-o singură Cameră, în condițiile admiterii dublei lecturi. Deasemenea, se simplifică raporturile dintre Parlament și celelalte autorități publice, acestea având ca punct de plecare Parlamentul unicameral.

Adepții monocameralismului au fost înfrânți în Adunarea Constituantă Originară, în anul 1991, care s-a pronunțat pentru un Parlament bicameral, format din Camera Deputaților și Senat, ambele având aceeași legitimitate.

Pentru a se ajunge la această soluție, s-a avut în vedere tradiția istorică a României, care, până la instaurarea regimului comunist, după cel de-al doilea Război Mondial, a avut un Parlament bicameral, format din Adunarea Deputaților și Senat.

Așa cum s-a dovedit în practică, Parlamentul bicameral din România a avut un rol pozitiv în întreaga perioadă care s-a scurs de la 1864 până în anul 1938, când s-a instaurat dictatura carlistă. Parlamentul bicameral prezintă avantajul că dubla lectură a proiectului de lege într-o Cameră și în cealaltă are ca efect gestionarea eficientă a procesului legislativ. Pe această cale, erorile, omisiunile legate de întocmirea unor legi complete și viabile, precum și posibilele imperfecțiuni din redactarea legii sunt, într-o bună măsură, eliminate. Nu știm cu exactitate dacă această soluție va întruni și votul parlamentarilor, mai ales că întrebarea pusă la referendum: ”Sunteți de acord cu trecerea la un Parlament unicameral în România?” a fost destul de dificilă pentru votant, care s-a prezentat la urne, deoarece, în opinia noastră, nu toți cetățenii înțeleg semnificația sintagmei „parlament unicameral”. Confuzia își sporește efectele atunci când se pune problema diferențierilor dintre un parlament unicameral și un parlament bicameral. De altfel, apreciem că răspunsul la această întrebare a fost influențat și de întrebarea următoare: ”Sunteți de acord cu reducerea numărului de parlamentari la maximum 300 de persoane?”.

În România, înainte și după referendum, există o anumită reacție populară negativă la adresa clasei politice, în general, și la parlamentari, în special, considerându-se că aceștia primesc indemnizații mari, iar legile pe care le fac nu sunt întotdeauna pe placul cetățenilor. Credem că aceste elemente subiective au indus răspunsul „Da” la ambele întrebări.

O altă problemă, care, de această dată, este legată de redactarea textului Proiectului de lege, are în vedere faptul că în întregul Proiect, începând de la art.61 din Constituție și până la sfârșit, se utilizează termenul de Parlament, fără ca acesta să primească o denumire precisă. Această concluzie este valabilă și pentru parlamentari. Ar fi putut să li se confere denumirea de „deputați”, „reprezentanți ai poporului” etc. În opinia noastră, la art. 61 alin.(2), unde se precizează că Parlamentul este alcătuit dintr-o singură Cameră, trebuia să se prezinte și denumirea acestuia. Membrii Parlamentului se numesc parlamentari și ei sunt aleși, ca și predecesorii lor, prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, potrivit legii electorale.

²⁰¹ În Decizia nr. 799/2011, Curtea Constituțională a constatat că această modificare nu pune în discuție nici una dintre limitele revizuirii prevăzute de art. 152 din Constituție, ci reprezintă exclusiv o opțiune politică asupra căreia se vor pronunța participanții la procedura de revizuire a Constituției.

Proiectul legii de revizuire a Constituției are în vedere, deasemenea, instituirea unor incompatibilități și a unor noi reguli cu privire la iresponsabilitatea și imunitatea parlamentară.

În ceea ce privește incompatibilitățile²⁰², noul text al art.71 stabilește că: „Nimeni nu poate fi, în același timp, membru al Parlamentului și membru al Parlamentului European”. Ca și în actuala Constituție, calitatea de parlamentar este incompatibilă cu exercitarea oricărei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de membru al Guvernului. Deasemenea, în ceea ce privește iresponsabilitatea parlamentarilor se precizează, ca și până acum, că aceștia nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. Acest text a fost și rămâne deficitar din cauză că nu precizează ce se înțelege prin „exercitarea mandatului”. În practică, se consideră că această iresponsabilitate acționează ori de câte ori un parlamentar își expune un punct de vedere în incinta Parlamentului sau în afara acestuia, la televiziune sau în presă, ori chiar la evenimente social-culturale sau sportive.

Dacă la revizuirea Constituției României din anul 2003, imunitatea parlamentară a fost, într-o anumită măsură, redusă, de această dată ea este eliminată în întregime²⁰³. Astfel, după revizuire, urmărirea, percheziția, reținerea, arestarea sau trimiterea în judecată penală a parlamentarilor, pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. În actuala redactare a Constituției, pentru unele din aceste fapte (percheziție, reținere sau arestare) era obligatorie încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Această încuviințare a fost înlăturată din Proiectul de revizuire, cu toate consecințele care decurg de aici.

O altă urmare a înființării Parlamentului unicameral rezidă în faptul că propunerile legislative și proiectele de legi vor dezbătute și votate în plen, în două lecturi succesive, la cel puțin 30 de zile distanță. În prima și în cea de-a doua lectură, dezbaterile și votul se vor face pe articole. În cadrul celei de-a doua lecturi, votul pe articole este urmat de un vot final pe întreaga lege. Din modul de redactare a acestui text nu rezultă nimic cu privire la alineatele sau la alte subdiviziuni ale unui articol ori cu privire la amendamente și subamendamente, la raportul comisiei sesizate în fond ori la alte elemente procedurale extrem de necesare funcționării, la parametrii superiori, a Parlamentului unicameral.

Ceea ce este interesant este faptul că, înainte de promulgare, Președintele poate cere Parlamentului, o singură dată, reexaminarea legii. „Prevederile articolului 76 alineatul (4) se aplică în mod corespunzător”. Această ultimă teză a art.76 alin.(2), la prima vedere, pare neutră, fără implicații în relațiile dintre Președinte și Parlamentul României. În realitate, lucrurile stau altfel. Astfel, Președintele poate să ceară reexaminarea legii în tot sau în parte. Dacă Parlamentul examinează legea în întregul său, aplicarea dispozițiilor art.46 alin.(4) se justifică. Atunci când Președintele critică doar o parte din lege sau părți ale acesteia este, deasemenea, normal ca acestea să fie dezbătute sau votate, ca atare. Dar nu înțelegem de ce și în asemenea cazuri este necesară revotarea legii. Dacă această votare are loc înseamnă că cererea de reexaminare a Președintelui anulează votul pe care Parlamentul l-a acordat inițial referitor la această lege.

Modificări importante sunt propuse și pentru alte autorități statale, în primul rând, cu privire la Guvern. În prezent, Constituția României prevede că, în caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță

²⁰² Prin Decizia nr. 799/2011, Curtea Constituțională a statuat că alin.(1) al art.71 din Constituție reglementează un nou caz de incompatibilitate, acela dintre calitatea de membru al Parlamentului și membru al Parlamentului European, propunere justificată și care nu pune în discuție limitele revizuirii Constituției. Totuși, pentru a da expresie principiului separației și echilibrului puterilor în stat și a asigura deplina efectivitate a textului constituțional în sensul asigurării independenței membrilor Parlamentului și a protejării legislativului împotriva influențelor executivului, alin.(2) al art.72 ar trebui modificat, în sensul eliminării excepției pe care o instituie în prezent și care permite cumulul calității de parlamentar și de membru al Guvernului. Menținerea acestei dispoziții ar determina lipsa de eficiență a prevederilor constituționale cuprinse în art. 109 alin.(1), potrivit căroră „*Guvernul răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate*”

²⁰³ Prin Decizia nr. 799/2011, Curtea Constituțională a constatat că modificarea propusă este neconstituțională, deoarece are ca efect suprimarea unei garanții a unui drept fundamental al persoanei care ocupă o demnitate publică, încălcându-se astfel limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin.(2) din Constituție. Astfel, reglementarea constituțională a imunității parlamentare este justificată de necesitatea protecției mandatului parlamentar, ca garanție a îndeplinirii prerogativelor constituționale și, totodată, o condiție a funcționării statului de drept. În activitatea sa, parlamentarul trebuie să se bucure de o reală libertate de gândire, expresie și acțiune, astfel încât să-și exercite mandatul în mod eficient. Instituția imunității parlamentare, sub cele două forme ale sale, protejează parlamentarul față de eventualele presiuni sau abuzuri ce s-ar comite împotriva persoanei sale, fiindu-i astfel asigurată independența, libertatea și siguranța în exercitarea drepturilor și a obligațiilor care-i revin potrivit Constituției și legilor.

a postului, numirea unui nou ministru se face de către Președintele României, la propunerea primului-ministru [art.85 alin.(2) din Constituție].

Potrivit Legii fundamentale, ne găsim în fața unei competențe legale, în cadrul căreia propunerea pentru funcția de ministru este făcută de primul-ministru, iar numirea în funcție se face de către Președintele României. Revizuirea acestui articol al Constituției aduce un element nou, care îl așază pe Președinte pe aceeași poziție cu primul-ministru, în sensul că nici o propunere privitoare la un nou membru al Guvernului nu poate fi făcută fără acordul Președintelui României. În felul acesta, asistăm la o întărire a puterilor Președintelui, care devine și factor care propune un candidat și autoritate decidentă pentru ocuparea funcției de ministru. Această nouă prevedere nu este întâmplătoare. Ea are la bază o decizie a Curții Constituționale potrivit căreia Președintele României poate refuza, o singură dată, numirea unui candidat la funcția de ministru propus de primul-ministru²⁰⁴. În cazul în care această prevedere va fi acceptată de Adunarea Constituantă, Președintele României ia locul primului-ministru și, oricâte propuneri ar face șeful administrației publice, Președintele o va reține doar pe cea convenabilă.

Proiectul legii de revizuire a Constituției își propune să modifice și raporturile dintre Parlament și Președintele României. În speță, este vorba de dizolvarea Parlamentului. Potrivit actualului art.89 alin.(1), Președintele României poate să dizolve Parlamentul, dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului, în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură. Prin revizuirea acestui text constituțional, termenul de 60 de zile este redus la 45 de zile. Apreciem că această reducere a termenului și chiar termenul în sine sunt inutile. În toată această perioadă, relațiile dintre Președinte, Parlament și Guvern vor fi extrem de tensionate, atâta vreme cât deasupra capetelor parlamentarilor se află sabia lui Damocles. Această atmosferă nu poate fi decât una de criză politică, evitabilă în cazul în care dizolvarea Parlamentului ar urma să se facă de fiecare dată când, pe plan politic, raporturile sunt atât de deteriorate încât Parlamentul nu mai poate funcționa.

O altă problemă abordată în Proiectul legii de revizuire o constituie referendumul. Potrivit art.90 din Constituția în vigoare, Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național. Prin revizuire, acestui text ar urma să i se adauge alte trei alineate. În virtutea acestora, problemele care se supun referendumului și data desfășurării acestuia se stabilesc de Președintele României prin decret, după primirea hotărârii Parlamentului asupra inițierii referendumului. Această hotărâre se adoptă cu votul majorității membrilor prezenți, în termen de cel mult 30 de zile de la solicitarea Președintelui. Depășirea acestui termen face ca procedura de consultare a Parlamentului să fie îndeplinită, iar Președintele României poate emite decretul privind organizarea referendumului. În opinia noastră, această prezumție referitoare la acordul Parlamentului ar trebui să fie interpretată invers, în sens negativ. Dacă Parlamentul nu emite hotărârea în termen de cel mult 30 de zile calendaristice înseamnă că nu este de acord cu referendumul propus de Președintele României. Mai mult, Președintele poate să ia o asemenea măsură pe timpul vacanței parlamentare de vară, când parlamentarii sunt plecați în concedii și nu își pot exprima punctul de vedere în plen. Toate acestea înclină balanța în favoarea Președintelui, permițându-i acestuia să organizeze un referendum ori de câte ori consideră că este necesar, consultarea Parlamentului fiind eludată prin mijloace procedurale.

O altă modificare a poziției Președintelui în stat o constituie transferarea atribuțiilor sale privitoare la declararea stării de război, precum și la suspendarea sau la încetarea ostilităților militare, la Parlament. Adunarea reprezentativă va hotărî în locul Președintelui asupra acestor probleme. Pe această cale, se produce o inversare a raporturilor actuale dintre Președinte și Parlament, în sensul că decizia este transferată de la Președinte la Parlament, ceea ce face ca o atribuție specifică șefului statului să fie dată Parlamentului, anihilându-se rolul acestuia de aprobare prealabilă a actului prezidențial.

La același articol, se precizează că Președintele României va propune Parlamentului numirea directorilor serviciilor de informații, controlul asupra acestora urmând să fie realizat de Parlament.

²⁰⁴ Decizia Curții Constituționale nr. 356/2007 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Președintele României și Guvernul României, formulată de primul-ministru Călin Popescu-Tăriceanu, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 322 din 14 mai 2007; Decizia Curții Constituționale nr. 98/2008 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre Președintele României și Guvernul României, formulată de primul-ministru Călin Popescu-Tăriceanu, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140 din 22 februarie 2008.

Un alt element subiectiv este introdus la art.94 lit.a) prin faptul că Președintelui i se dă dreptul de a retrage decorațiile și titlurile de onoare pe care le-a conferit.

Art.95 al Constituției actuale este cel care introduce în materia statutului Președintelui prevederi cu o puternică doză de neconstituționalitate. În acest articol este reglementată suspendarea din funcție a Președintelui României, în cazul săvârșirii unor fapte grave. Suspendarea se face de către Parlament, cu votul majorității deputaților și senatorilor, după consultarea Curții Constituționale, și este urmată de organizarea unui referendum pentru demiterea Președintelui.

În noua formulare, prevederile inițiale sunt amendate în sensul că avizul negativ al Curții Constituționale oprește procedura de suspendare a Președintelui și referendumul pentru demiterea acestuia nu va mai avea loc. Această prevedere a Proiectului legii de revizuire a Constituției ni se pare a fi neconstituțională, deoarece un aviz, chiar al Curții Constituționale, nu poate pune capăt unei proceduri referendare, care este simetrică cu cea de alegere a Președintelui României. Revizuirea, în acest caz, are ca efect transformarea unui aviz consultativ al Curții Constituționale într-un aviz conform, deci obligatoriu, prin care se suprimă dreptul cetățenilor de a-și spune cuvântul cu privire la demiterea Președintelui, după ce Parlamentul a declanșat procedura de suspendare din funcție. Cu privire la aceste două obiecții, reținem următoarele:

1. Transformarea avizului consultativ al Curții Constituționale într-un aviz conform este contrară Constituției actuale, care nu prevede o asemenea posibilitate, ci o împiedică prin dispozițiile art.147 alin.(4), care proclamă că numai deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor, fiind exclus orice aviz obligatoriu al Curții Constituționale în orice materie.

2. Încetarea procedurii de suspendare a Președintelui României și de desfășurare a referendumului scot în evidență și alte elemente de neconstituționalitate. Opierea referendumului este de natură să suprimă dreptul cetățeanului de a se pronunța prin referendum cu privire la demiterea Președintelui. Acesta este un veritabil drept de vot, respectiv un drept fundamental, care încalcă prevederile art.152 alin.(2) din Constituție privitoare la limitele revizuirii, care stabilesc că nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

Restricții pentru Parlament sunt aduse și în cazul formării noului Guvern, în sensul că acesta este obligat să se pronunțe în termen de 10 zile de la data solicitării votului de încredere. În caz contrar, după trecerea celor 10 zile, candidatul propus, împreună cu programul și lista Guvernului, va fi considerat respins de către Parlament, iar Președintele României va desemna un alt candidat pentru funcția de prim-ministru. Și în acest caz, reglementat de art.103 alin.(2) din Proiectul de revizuire, ne găsim în fața unei manifestări de neîncredere în Parlament, prin instituirea unei prezumții privitoare la neacceptarea de către Parlament a Guvernului propus pentru investitură.

Un text realmente necesar promovat de noul proiect de revizuire îl constituie art.107 alin.(4), care prezintă, pe larg, procedura de urmat în cazul în care funcția unui membru al guvernului a încetat. În această situație, Președintele României, la propunerea primului-ministru, va desemna un alt membru al Guvernului ca ministru interimar, până la numirea unui nou ministru, dar nu mai mult de 45 de zile. În actuala reglementare, această procedură se face prin trimitere de la un articol la altul, ceea ce poate crea confuzii. Prezentarea în extenso a modalității de instituire a funcției de ministru interimar explicitează, pe larg, conținutul acestei proceduri.

Proiectul legii de revizuire a Constituției elimină din Legea fundamentală răspunderea penală a membrilor Guvernului, pentru fapte săvârșite în exercițiul funcției lor, urmând ca legalizarea acesteia să se facă prin lege organică. Constituția continuă să reglementeze competența de judecată a acestora, care aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție. Prin acest text se elimină din Constituție dreptul Parlamentului și al Președintelui României de a cere urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Totodată, Președintele este derobat și de atribuția de a suspenda persoanele respective din funcție.

O altă prevedere a Proiectului legii de revizuire a Constituției privește angajarea răspunderii Guvernului asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege. În prezent, Guvernul poate să își angajeze răspunderea în fața Parlamentului oricând și ori de câte ori consideră că este oportun. Noul text stabilește câteva condiții care au rolul de a limita angajarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului. Astfel, potrivit alin.(1) al art.114, Guvernul își poate angaja răspunderea în fața Parlamentului o singură dată pe sesiune, asupra unui program, a unei declarații de

politică generală sau a unui proiect de lege. Această limitare nu se aplică în cazul proiectului legii bugetului de stat și a celui al asigurărilor sociale de stat. În astfel de cazuri, dacă Președintele României cere reexaminarea legii adoptate după această procedură, dezbaterile și votul se vor face de către Parlament, într-o singură lectură, pe articolele sesizate, urmate de votul final pe întreaga lege.

Modificarea procedurii de angajare a răspunderii Guvernului în fața Parlamentului este o măsură pozitivă, democratică menită să ducă la întărirea rolului Parlamentului în procesul legislativ și să limiteze intervenția Guvernului, de multe ori arbitrară, în cazul în care, în Parlament, există o majoritate stabilă.

O altă modalitate prin care Guvernul intervine frecvent în procesul legislativ o constituie legislația delegată. Guvernul emite, în baza unei legi de abilitare, ordonanțe simple. În situații extraordinare, a căror reglementare nu poate fi amânată, Guvernul emite ordonanțe de urgență. Ambele tipuri de ordonanțe sunt supuse controlului parlamentar, care, în actuala reglementare, nu este legat de niciun termen. Ordonanța de urgență intră în vigoare numai după depunerea sa la Parlament și după publicarea în Monitorul Oficial al României. Ordonanța de urgență, cuprinzând norme de natura legii organice, se aprobă cu votul majorității membrilor Parlamentului. Această ultimă precizare este foarte importantă deoarece, în practica instanței de contencios constituțional, au apărut decizii contradictorii cu privire la ordonanțele de urgență și chiar la legile organice, în sensul că acestea pot cuprinde și dispoziții de natura legii ordinare. Acestea pot fi introduse în actul normativ cu caracter organic, pot fi abrogate, modificate, completate și printr-o lege ordinară, încercându-se, astfel principiul majorității absolute de voturi care se cere a fi respectat în toate aceste cazuri. Textul propus la art.115 alin.(5), care se referă la orice ordonanță de urgență, care cuprinde norme de natura legii organice sau chiar norme de natura legii ordinare, se aprobă în toate cazurile cu majoritate absolută de voturi, specifică legii organice.

La art.119, revizuirea Constituției propune introducerea a două noi alineate referitoare la raporturile dintre Consiliul Suprem de Apărare a Țării și Parlament. Astfel, Consiliul este obligat, în condițiile legii, să transmită, spre aprobare, Parlamentului, strategia de securitate națională. Deasemenea, este obligat să transmită Parlamentului rapoartele asupra activității desfășurate în vederea examinării acestora. Introducerea acestor prevederi în Legea fundamentală este utilă pentru clarificarea raporturilor dintre cele două autorități publice.

Proiectul legii de revizuire își propune să modifice și unele reglementări constituționale privitoare la autoritatea judecătorească. Primul articol al acestui capitol cuprinde două modificări esențiale pentru înfăptuirea justiției. Astfel, un nou alineat al art.124 stabilește că judecătorii sunt independenți și se supun numai Constituției, legii și deciziilor Curții Constituționale. În forma actuală, alin.(3) al acestui articol stabilește că judecătorii sunt independenți și se supun numai legii. În viitor, ar urma ca aceștia să se supună și Constituției, lucru care nu este necesar, deoarece în România cel puțin judecătorii știu că în categoria legilor intră și Constituția. La același alin.(3) se precizează că judecătorii se supun și deciziilor Curții Constituționale. După revizuirea din anul 2003, nimeni nu se mai îndoiește că deciziile Curții Constituționale sunt obligatorii *erga omnes*, deci și pentru judecători. Precizarea de la acest alineat este dublată de dispozițiile art.147 alin.(4), care stabilesc că deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor. În condițiile în care acest text privește și judecătorii, și procurorii, și funcționarii publici și orice alt subiect de drept din România, apreciem că referirea din art.124 alin.(3), destinată exclusiv judecătorilor, reprezintă o dublă utilizare a unui text constituțional, ceea ce este contrar normelor de tehnică legislativă.

Modul de redactare a acestui articol ne obligă să ne întrebăm în ce mod vor aplica judecătorii deciziile Curții Constituționale și cum se corelează acest alineat cu art.147 alin.(4), care cuprinde o limitare a obligativității deciziilor Curții Constituționale, în sensul că aceasta operează numai pentru viitor. În lipsa unei precizări, există posibilitatea nașterii unor confuzii cu privire la aplicarea acestui text de lege. Astfel, unii judecători vor corobora acest text cu cel de la art.147 alin.(4), iar alții nu vor face acest lucru, ceea ce le va permite să judece și constituționalitatea unor legi abrogate.

La același articol, se introduce un nou alineat (4), care stabilește că: „Răspunderea judecătorilor și procurorilor se realizează prin lege organică”. Acest alineat conferă răspunderii juridice a judecătorilor și procurorilor o reglementare la nivelul legilor organice.

La articolul 126, consacrat instanțelor judecătorești, se modifică alin.(6) și noua sa formulare „controlul judecătoresc al actelor administrative ale autorităților publice, pe calea contenciosului

administrativ, este garantat, cu excepția celor care privesc ... politicile fiscale și bugetare”. Sunt, astfel, excluse de la liberul acces la justiție, reglementat de art.21 din Constituție și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului toate încălcările legii care privesc politicile fiscale și bugetare. Acestea nu sunt puține, ele vizând actele de impunere de plată a acestora, a taxelor, a altor prestații fiscale și bugetare etc. Practic, prin această reglementare este suprimat un drept fundamental, dreptul de liber acces la justiție, înfrângându-se, astfel, limitele revizuirii Constituției. Așa cum am mai arătat, art.152 din Legea fundamentală stabilește că nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora. Deasemenea, alin.(2) al art.21, care reglementează accesul liber la justiție, stabilește că nici o lege nu poate îngădi exercitarea acestui drept. Se înțelege, de la sine, că în cazul de față nu este vorba de o simplă îngădire a exercițiului acestui drept, ci chiar de suprimarea lui în materia politicilor fiscale și bugetare. De altfel, această suprimare este contrară și art.52 din Legea fundamentală, în virtutea căruia „Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei”. Așa cum se poate observa, textul art.126 alin.(6) nu încalcă numai limitele revizuirii Constituției, ci și unele prevederi constituționale de ordin material și procedural.

O mențiune specială merită Consiliul Superior al Magistraturii. În prezent, Consiliul Superior al Magistraturii este format din 19 membri: 14 magistrați, 2 reprezentanți ai societății civile, ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. În urma revizuirii, numărul membrilor Consiliului se păstrează, dar structura sa este diferită, el fiind format din 10 magistrați și din 6 reprezentanți ai societății civile. Dacă vom aduna numărul membrilor vom constata că acesta nu este de 19, ci de 16 (10 + 6). Desigur, ne găsim în fața unei erori materiale care se datorează faptului că în noua redactare a acestui text constituțional, ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și Procurorul General nu mai fac parte din Consiliul Superior al Magistraturii. Deasemenea, din cei 10 magistrați, 5 sunt judecători și 5 sunt procurori. În schimb, cei 6 reprezentanți ai societății civile dețin majoritatea în Consiliu în raport cu judecătorii sau procurorii. Acești reprezentanți trebuie să se bucure de înaltă reputație profesională și morală. Textul revizuit nu cere însă ca aceștia să fie juriști. Una din consecințele acestei noi organizări a Consiliului rezidă în faptul că oricând unul din acești 6 reprezentanți ai societății civile poate să dețină funcția de președinte al Consiliului, pentru un mandat de 1 an, ce poate fi înnoit o singură dată. Dacă ținem seama de faptul că cei 6 reprezentanți ai societății civile dețin majoritatea în Consiliu, este posibil ca ei să asigure pe durata întregului mandat al Consiliului președinția acestuia. Alineatul (5) al aceluiași articol 133 stabilește că hotărârile Consiliului se iau prin vot public și se motivează. Termenul de vot public nu este întâlnit în Constituția actuală și nu este explicat nici în Proiectul legii de revizuire a Constituției, după cum nu este precizată nici majoritatea cu care se iau aceste hotărâri. Până la revizuire, Președintele României participă la lucrările Consiliului, pe care le și conduce. După această dată, el se retrage din această activitate, abrogându-se alin. (5) al art.133, care îi conferea aceste drepturi.

Un element nou care privește relațiile dintre România și Uniunea Europeană se referă la Proiectul legii bugetului de stat și la cel al asigurărilor sociale de stat. După revizuire, aceste proiecte vor fi transmise Uniunii Europene, după informarea prealabilă a Parlamentului asupra conținutului acestora. Tot în materie financiar-bugetară, statul trebuie să evite deficitul public excesiv. Deficitul bugetar nu poate fi mai mare de 3% din produsul intern brut, iar datoria publică nu poate depăși 60% din produsul intern brut. În cazuri excepționale, aceste valori pot fi depășite cu acordul majorității membrilor Parlamentului, numai dacă depășirea poate fi compensată în maximum 3 ani. Aceste prevederi au rolul de a remodela politica financiară și bugetară a statului, în vederea reducerii datoriei externe și a realizării unei dezvoltări economice echilibrate a țării.

O serie de modificări sunt aduse prin Proiectul de revizuire și cu privire la Curtea Constituțională. Astfel, numărul judecătorilor rămâne același (9), din care 6 sunt numiți de Parlament și 3 de Președintele României. Până acum, 3 erau numiți de Senat și 3 de Camera Deputaților. În viitor, toți 6 vor fi numiți de Parlamentul unicameral.

În ceea ce privește atribuțiile Curții Constituționale, acestea nu au suferit modificări esențiale, în afară de cea prevăzută la art.146 lit.h), unde avizul consultativ actual pentru propunerea de suspendare din

funcție a Președintelui României este transformat în aviz obligatoriu, cu toate consecințele pe care le-am arătat la un punct anterior.

Legile declarate neconstituționale, înainte de promulgarea acestora, se trimit spre reexaminare Parlamentului. De această dată, reexaminarea privește doar dispozițiile declarate neconstituționale. Reexaminarea acestor dispoziții se face în conformitate cu prevederile noului art.76 alin.(4), care se aplică în mod corespunzător. Este vorba, desigur, de dubla lectură a acestor texte, fără a se mai supune la vot legea în întregul său.

Proiectul legii de revizuire acordă o atenție distinctă art. 148 și art. 149, care privesc aderarea României la Uniunea Europeană și participarea sa la Tratatul Atlanticului de Nord. În ceea ce privește art. 148, prevederile Constituției actuale au fost duse deja la îndeplinire prin legea adoptată în acest sens. În noua reglementare se prevede ratificarea actelor de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene și prevederile lor, ale actelor de revizuire a acestora. Și celelalte reglementări ale Uniunii Europene cu caracter obligatoriu au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne. Aceeași reglementare pune la timpul prezent participarea României la Tratatul Atlanticului de Nord.

În ceea ce privește revizuirea Constituției, aceasta poate fi inițiată de aceiași subiecți ca și până acum, iar procedura de mediere este desființată, ca urmare a trecerii la Parlamentul unicameral.

La dispozițiile finale și tranzitorii, se stabilește aplicarea imediată a prevederilor noii Legi fundamentale, arătându-se că acestea se aplică începând cu următoarele alegeri parlamentare. În sfârșit, revizuirea adoptată prin lege se supune aprobării prin referendum.

În situația în care Proiectul de revizuire a Constituției va fi adoptat cu majoritatea calificată de 2/3, el va fi supus aprobării electoratului în cadrul unui referendum național obligatoriu, prevăzut de art.151 din Constituția României. Dacă Proiectul de revizuire a Constituției va fi modificat de Parlament, este necesar un nou aviz al Curții Constituționale, înaintea consultării și aprobării prin referendum a Constituției.

Considerăm că, dată fiind dezbateră în cele două Camere ale Parlamentului României, ar fi un prilej potrivit pentru amendarea sau aprofundarea unora din tezele pe care proiectul legislativ aflat în curs de dezbateră le conține, pentru a se aborda și alte aspecte, îndeosebi în materia celor mai reprezentative autorități publice ale țării.

Pentru adoptarea proiectului de revizuire a Constituției, acesta trebuie adoptat în fiecare Cameră a Parlamentului cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecăreia. Textele adoptate în redactări diferite de Camera Deputaților și de Senat se supun procedurii medierii; dacă prin procedura de mediere nu se ajunge la un acord, Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, hotărăsc cu votul a cel puțin trei pătrimi din numărul deputaților și al senatorilor. Revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului de revizuire.

Noul Proiect de revizuire a Constituției din 2011 promovat de Președintele României în Parlament reprezintă un document politico-juridic de maximă importanță. Proiectul de revizuire a Constituției din anul 2011 propune soluții noi privind remodelarea unor mecanisme și proceduri constituționale care să confere eficiență funcționării autorităților publice.

Deși a stârnit numeroase polemici, iar unele dintre soluțiile propuse sunt discutabile în ceea ce privește eficiența reală, din punct de vedere practic, a funcționării autorităților publice, apreciem că promovarea inițiativei este un pas important în vederea lansării unor discuții autentice pe această temă.

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ CIVILĂ PENTRU PRODUSE DEFECTUOASE ANALIZATĂ PRIN PRISMA NORMELOR DE PROTECȚIE A CONSUMATORULUI

*GURIN Corina**

THE LEGAL CIVIL LIABILITY REGARDING THE DAMAGE CAUSED BY DEFECTIVE PRODUCTS IN THE LIGHT OF CONSUMER PROTECTION LAW

The studying field of this paper is the analysis of the essence of legal regulations concerning social relationships between the producer and the consumer. The paper reveals theoretical aspects that occur in question of civil legal liability regarding the damage caused by defective products.

The implementation of the liability in the Republic of Moldova and European Union member states, also the consequences of the applied liability are analyzed. For in-depth analysis in the article reflected the practical examples of civil liability. Difficulties concerning the implementation of the liability, the relevant damages as the result of the purchase of defective product also were pointed out.

Need to improve the current system of consumer protection resulting from the consideration that increasingly more consumers interact seamlessly with the interests of traders (producers) tend to maximize profits. Often, we are all victims of defective items, and when we want to look for our rights izbim of a chain of difficulties, such as spending money and time.

Although correct is that despite all difficulties to sue us primarily to recover loss or damage either material or moral, and secondly to prevent manufacturers and retailers to persevere in their reprehensible procedures.

In this sense, we are of the opinion that, to solve such problems, the state must intervene in support of its citizens through the adoption of protectionist laws and not least by setting up bodies to supervise the market traders and effectively resolve consumer complaints not only at central and local level.

ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ВРЕД, ПРИЧИНЕННЫЙ НЕДОБРОКАЧЕСТВЕННЫМИ ПРОДУКТАМИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ НОРМ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

Областью изучения настоящей статьи является анализ правовых норм, регулирующих отношения между производителем и потребителем. Статья выделяет теоретические аспекты, касающиеся вопроса регулирования гражданско-правовой ответственности за вред причиненный недоброкачественными продуктами.

Анализируется применение ответственности в Республике Молдова и в странах Европейского союза, а также последствия применения ответственности. В целях глубокого анализа в статье нашли отражения практические примеры гражданско-правовой ответственности. Работа выделяет в частности проблемы связанные с применением ответственности и компенсацией за причиненный вред в случае покупки или использования недоброкачественных продуктов.

Необходимость совершенствования действующей системы защиты прав потребителей, исходит из того, что все большее и большее число потребителей взаимодействуют нелегко с интересами торговцев (производителей), так как те заинтересованы в максимизации прибыли. Часто, мы все становимся жертвами бракованных изделий, и когда мы хотим защитить свои права, сталкиваемся с многими трудностями, например, не желанием тратить деньги и время.

Правильным было бы, невзирая на все трудности, подать в суд, в первую очередь с целью восстановления потери или повреждения, либо возместить материальный или моральный ущерб, а во-вторых, чтобы помешать производителям и розничным торговцам и далее осуществлять свои предосудительные процедуры.

* *GURIN Corina* - Doctor în drept, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); *GURIN Corina* - Ph.D. in Law, European University of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova); *ГУРИНА Корина* - Кандидат юридических наук, Европейский университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

В этом смысле, мы считаем, что для решения таких проблем, государство должно осуществлять поддержку своих граждан путем принятия протекционистских законов и, не в последнюю очередь, путем создания органов по надзору за деятельностью рыночных торговцев, а также эффективно рассматривать жалоб потребителей не только на центральном, но и на местном уровне.

Premiera noțiunii de consumator a fost definită în luna martie al anului 1962 în „Carta drepturilor consumatorilor” adresată în exclusivitate Congresului american. Președintele Jonh Kennedy a exclamat „Consumers, by definition, include us all” (Consumatori, prin definiție, suntem noi toți). Prin această afirmație președintele Statelor Unite a conturat primele drepturi fundamentale ale consumatorilor: dreptul la securitate, dreptul la informare, dreptul de a fi ascultat, dreptul de a alege produse și servicii. În literatura juridică de specialitate Ungureanu Tamara²⁰⁵ prezintă noțiunea de consumator sub două aspecte: una *obiectivă* și alta *subiectivă*. Potrivit celei obiective, consumator este toată lumea, în această categorie intră: agenții economici, în general, care achiziționează bunuri în vederea desfășurării activității lor; dobânditori de produse pentru uzul lor privat; simpli trecători („bystander” sau „passant innocent”) care nu au legătură cu produsul, dar care au suferit prejudicii de pe urma caracterului defectuos al acestuia.

Adepții acestei definiții au arătat că toți trebuie să se bucure de protecție, fie că au avut sau nu o relație directă cu produsul. Cu atât mai mult trebuie de protejat simplu trecător, pentru că el nu are posibilitatea de a inspecta defectele produsului și de a-și limita cumpărăturile la acelea care îi asigură o securitate sporită cum pot face cumpărătorii. În contextul relevat, opinăm că noțiunea de “consumator” este mai largă, în acest sens ne aliniem accepțiunii obiective. Contrar predilecției obiective este cea subiectivă, care prezintă consumatorul ca o persoană ce trebuie să îndeplinească cel puțin două condiții: 1) să dobândească, să posede sau să utilizeze un bun (sau un serviciu); 2) dobândirea, posesia sau utilizarea să se facă în scop privat.

Pe da altă parte noțiunea de consumator a fost inventată de juriști, în scopul de a proteja persoanele de efectele negative pe care le pot produce unele bunuri sau servicii fabricate și puse în comerț. Prin „consumator” se înțelege orice persoana fizică ce intenționează să comande, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. (art. 1 Legea nr.105 din 13.03.2005 privind protecția consumatorilor).

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării legislației despre protecția consumatorilor la judecarea cauzei civile” nr. 7 din 09.10.2006 se atenționează asupra neconfundării noțiunii de „cumpărător” cu noțiunea de „consumator”, termenul de consumator dispunând de o arie de acoperire mai amplă. Consumatorul poate dobândi sau poseda un bun nu neapărat ca efect al încheierii unui contract de vânzare - cumpărare. Concomitent, posesia sau proprietatea poate rezulta nu numai dintr-o relație contractuală, ci dintr-un raport juridic în cadrul căruia consumatorul este terță persoană (exemplu: contractul în folosul uni terț, conform art. 721 al Codului Civil).

Rodica Diana Apan în lucrarea sa „Teoria generală a drepturilor afacerilor” definește noțiunea de consumatori industriali, definiție ce prezintă interes. *Consumatorii industriali* sunt cei care fiind constituiți în condițiile prevăzute de lege, cumpără produse în scop profesional, și anume fie în scop de vânzare, fie în scop de prelucrare sau înglobare într-un produs finit care este vândut. Aceștia sunt considerați un segment de consumatori intermediari între producătorii și consumatorii individuali finali, care utilizează produsele pentru propria lor folosință sau pentru aceea a familiei²⁰⁶

O abordare comprehensivă a noțiunii de consumator cuprinde legislația internațională și a UE. Astfel, noțiunea de consumator a fost prevăzută în Tratatul de la Roma (încheiat la 25 martie 1957, în vigoare de la 1 ianuarie 1958), ce stipulează o normă cu caracter imperativ: „de a contribui la realizarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor”. Dezvoltarea unei politici de protecție a început formal în anul 1975 prin adoptarea primei rezoluții a Consiliului UE care recunoaște că trebuie să acorde o atenție specială necesităților consumatorilor. Primul Program de protecție a consumatorilor adoptat de Comunitățile europene în 1975, întemeiat pe principiile generale a art.2 din Tratatul de la Roma, includea

²⁰⁵ Ungureanu T. Drept internațional privat. Protecția consumatorilor și răspunderea pentru produse nocive. București: All Beck, 1999. 134 p.

²⁰⁶ Apan R. Teoria generală a drepturilor afacerilor. Cluj Napoca: Sfera Juridica, 2007. 226 p.

cinci drepturi fundamentale: dreptul la protecția intereselor economice; dreptul la protecția vieții; dreptul la repararea prejudiciilor suferite; dreptul la informare și educare; dreptul la prezentare.

Tratatul de la Maastricht din 7 februarie 1992 conține o bază juridică mai puțin explicită pentru Comunitatea europeană în domeniul relevant. În dispozițiile sale, Titlul XI (art.39(2)), 40(3), 85(3), 86(b) se menționează noțiunea de consumator, fără însă a fi definită. Conform art. 153 (fost art.129A) se urmărește realizarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor prin măsurile adoptate în constituirea pieței unice. Același obiectiv de reglementare stipulează convențiile aplicabile statelor membre ale UE, printre care enumerăm: Convenția de la Bruxelles din 1968 cu privire la competența jurisdicțională în materia civilă și comercială, și Convenția de la Roma din 1980 cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale (art. 5 (1)). În accepțiunea Convențiilor menționate „consumatorul” este acea persoană care încheie un contract fără a avea legătură cu activitatea sa profesională (art. 13).

Cu referire la legislația Republicii Moldova concludem că noțiunea de consumator are o natură subiectivă. Protecția consumatorilor se realizează printr-o serie de dispoziții ale Codului civil, Legii nr.105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor și o multitudine de alte acte cu caracter normativ (Hotărâri ale Guvernului, Instrucțiuni, Norme tehnice etc.) Ca exemplu servesc: Legea nr. 422 din 22 decembrie 2006 privind securitatea produselor, Hotărârea Guvernului nr. 1465 din 8 decembrie 2003 cu privire la aprobarea Regulilor de înlocuire a produselor nealimentare și a termenelor de garanție, etc. Pct.4 al Hotărârii Plenului C.S.J. nr. 24 indică că, soluționând problemele privind caracterul relațiilor dintre consumatori și agenții economici, temeiurile și condițiile apariției lor, drepturile și obligațiile părților, este necesar să se țină cont atât de normele Legii și ale altor acte adoptate conform ei, cât și de normele respective ale Codului Civil al RM și ale altor legi, în măsură în care ele reglementează protecția drepturilor consumatorilor. Dacă prevederile actelor normative, subordonate Legii (instrucțiuni, regulamente) vin în contradicție cu legile în vigoare, urmează să ne conducem de aceste legi.

În linii generale, protecția juridică a consumatorilor este asigurată prin dreptul acestora de a introduce *acțiuni în justiție* împotriva agenților economici care le prejudiciază drepturile și interesele legitime. Pentru eliminarea riscurilor, importatorii, producătorii și vânzătorii au obligația de a comercializa numai produse sigure, certificate și omologate conform condițiilor specifice de calitate înscrise în actele normative. Produsele plasate pe piață trebuie să fie însoțite de *certificare de conformitate* sau de *declarații de conformitate*, de alte documente conform legii (art.6 al Legii nr.105 din 13.03.2003). Producătorii au obligația să introducă pe piață numai acele produse care respectă condițiile prescrise sau declarate și să oprească livrările și să retragă de pe piață sau de la consumatori produsele la care organele abilitate sau specialiștii proprii au constatat neîndeplinirea caracteristicilor prescrise, declarate sau care ar putea afecta sănătatea, viața sau securitatea consumatorilor.²⁰⁷

Aceste obligații se incumbă producătorilor, agenților economici, deoarece aceștia sunt animați de dorința de a spori profiturile în detrimentul consumatorilor, scop pentru care, deseori apelează la cele mai variate tehnici de vânzare, la practici abuzive în domeniul concurenței, la publicitatea înșelătoare. Nu putem nega faptul că consumatorul este partea slabă în raporturile juridice existente, iar diversificarea bunurilor și serviciilor pe o piață în continuă expansiune pot duce la noi provocări în adresa sănătății și securității acestora. Consumatorul în zilele de azi a devenit o unealtă pentru producători, în scopul obținerii profiturilor. Pe de altă parte, consumatorul este principalul destinatar al celei mai mari părți din volumul de produse și servicii utilizate de societate. Cererea consumatorilor determină oferta producătorilor (prestatorilor) care, pentru a supraviețui pe piață, trebuie să-și adapteze permanent performanțele și prețurile produselor (serviciilor) oferite la exigențele consumatorilor. Deci, consumatorul are un rol principal în stimularea concurenței, contribuind la îmbunătățirea funcționării pieței prin alegerile pe care le face, alegeri raționale bazate pe informațiile de care dispun. Consumatorul stipulează pe acei producători (prestatori) care reușesc să se apropie cel mai mult de nevoile lui de consum. Pe măsură ce o țară cunoaște o dezvoltare economică mai accentuată, rolul consumatorului devine din ce în ce mai complex.

Pe de altă parte, considerăm că pentru a veni în întâmpinarea consumatorilor, agenții economici pentru produsele și serviciile furnizate sunt obligați prin lege să remedieze deficiențele apărute în cadrul

²⁰⁷ Manualul Consumatorului „Un ghid care te ajută să rezolvi problemele cu care te confrunți în calitate de consumator” Proiect finanțat de Uniunea Europeană Programul Phare. În: Întărirea Supravegherii Peții și Protecției Consumatorilor, 2005. 33 p.

termenului de garanție la produsele de larg consum, inclusiv ale celor de folosință îndelungată, (deficiențe neimputabile consumatorilor). Producătorii sau prestatorii de servicii sunt răspunzători pentru viciile ascunse ale produselor sau serviciilor, care nu permit folosirea lor de către consumator potrivit scopului pentru care acestea au fost realizate și/ sau achiziționate, sau care pot afecta viața, sănătatea sau securitatea consumatorilor.

Prin „garanție” se înțelege orice angajament luat de un vânzător sau de un producător față de consumator, de a restitui prețul primit sau de a înlocui, de a repara sau a remedia în orice formă deficiențele, fără a solicita costuri suplimentare, în cazul în care bunul nu corespunde condițiilor enunțate în declarația de garanție sau în publicitatea aferentă.²⁰⁸ Conform art.10 al Legii privind protecția consumatorilor, consumatorul este în drept să pretindă vânzătorului, prestatorului remedierea sau înlocuirea gratuită ori restituirea contravalorii, serviciilor, precum și despăgubiri pentru pierderile suferite ca urmare a deficiențelor constatate în cadrul termenului de garanție sau termenului de valabilitate, cu condiția respectării de către consumator a instrucțiunilor de utilizare, de instalare și a regulilor de păstrare în documentul de însoțire²⁰⁹.

Dacă vânzătorul, prestatorul refuză să satisfacă reclamația consumatorului, aceștia sunt obligați să dovedească vina consumatorului în ceea ce privește deficiențele apărute la produsul vândut, serviciul prestat, prin expertiza tehnică efectuată de un expert competent în domeniu, abilitat în conformitate cu legislația, într-un termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data înaintării pretenției de către consumator. În caz contrar, aceștia sunt obligați să îndeplinească cerințele consumatorului, prevăzute de art.13 alin.(1) din Legea privind protecția consumatorilor. Art.13 al Legii nominalizate prevede remedierea, înlocuirea, restituirea contravalorii produsului/serviciului necorespunzător și reducerea prețului în cadrul termenului de garanție sau termenul de valabilitate. Prin termen de valabilitate - se înțelege o perioadă de timp, stabilită de către agentul economic care fabrică un produs perisabil sau un produs care, în scurt timp, poate deveni periculos pentru sănătatea consumatorilor și în cadrul căreia produsul trebuie să-și păstreze caracteristicile specifice, cu condiția respectării regulilor de transport, manipulare, depozitare, păstrare, utilizare și consum. Pentru produsele alimentare și medicamente, termenul de valabilitate este data - limită de consum.

Remedierea deficiențelor care au fost depistate la produsul achiziționat, trebuie să fie înlăturate fără întârzieri de către producător (vânzător) sau de către o organizație care îndeplinește funcțiile de producător (vânzător) în baza contractului încheiat cu acesta.

În acest sens, opinăm că în cazul în care se depistează un defect de fabricație sau de funcționare, cumpărătorul în conformitate cu clauzele din contractul de vânzare - cumpărare are tot dreptul legal de a pretinde remedierea, înlocuirea sau returnarea banilor de către agentul economic, în cazul nostru vânzătorul. Dreptul consumatorului de a pretinde remedierea gratuită a deficiențelor, înlocuirea ori restituirea contravalorii produsului, serviciului este reglementat de Legea privind protecția consumatorilor, art.13. În cazul în care a fost cauzat un prejudiciu consumatorului în urma utilizării unui produs defectuos, fie că acesta este cumpărătorul sau o terță persoană, dreptul de a pretinde repararea prejudiciului este prevăzut de art. 15 alin.(1) al Legii nr.13.03.2003. Răspunderea juridică civilă pentru prejudiciul cauzat de produse cu defecte sau cum Legea respectivă îl numește „necorespunzător” este prevăzută de dispozițiile Codului Civil la Secțiunea „Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase”²¹⁰.

Din prevederile art.15 alin.(2) al Legii privind protecția consumatorului, putem trage concluzia existenței unei norme generale „prejudiciul se repară de către vânzător, prestator...” și a unei speciale „...și în cazul în care livrarea produsului, prestarea serviciului se fac în mod gratuit sau la un preț redus ori dacă produsul a fost comercializat ca piese de schimb sau distribuit sub o altă formă”.

Art.1425 alin.(1) Cod Civil prevede că „producătorul răspunde pentru prejudiciul cauzat de un produs defectuos”, iar potrivit art. 1426 alin.(4) în cazul în care producătorul nu poate fi stabilit „orice persoană care a livrat produsul poate fi considerat producător, dacă în termen de o lună din momentul în

²⁰⁸ Fairgrieve D. Product liability in comparative perspective. Cambridge: University Press, 2005. 363 p.

²⁰⁹ Legea nr.105 din 13.03.2001 privind protecția consumatorilor. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.126-131 din 27.06.2003.

²¹⁰ Codul Civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 6 iunie 2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.06.2002, nr.82-86.

care a luat cunoștință de pretențiile ce decurg din viciile produsului, nu indică producătorul ori persoana care i-a livrat produsul.” Totodată, conform art. 7 lit. d) și art.8 lit. i) obligația de a *răspunde* pentru prejudiciul cauzat de produsul necorespunzător pe toată durata de funcționare sau a termenului de valabilitate stabilite, cu condiția respectării de către consumator a regulilor de transport, depozitare, păstrare, utilizare și consum, revine atât producătorului, cât și vânzătorului.

Deci, vânzătorul poate repara un prejudiciu cauzat de un produs defectuos (necorespunzător), după care are dreptul la acțiunea în regres împotriva producătorului, (în temeiul art. 1415 CC) totodată, menționăm că vânzătorul nu poate răspunde pentru defectul de design (concepție), de fabricare sau de funcționare. Răspunderea vânzătorului poate fi angajată în cazul în care producătorul demonstrează că a pus în circulație un produs fără defect, iar defectul se datorează unei depozitări necorespunzătoare, în condiții păstrării neadecvate a produsului în magazin sau depozit.

În mod general, domeniul produselor alimentare este unul sensibil atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru țările cu o economie în tranziție. În categoria produselor alimentare intră tot ce ne asigură hrana, în măsura acoperirii nevoilor noastre. W. Kollah, cercetător german care s-a remarcat prin studiile sale aprofundate privind igiena alimentară, arată că excepțiile făcând maladiile provocate de accidente generate de micro-organisme extrem de virulente, bolile cunoscute își au originea, direct sau indirect, în substanțele dăunătoare pe care le consumăm. În acest scop, sub egida Organizației Mondiale a Sănătății a fost adoptat *Codex Alimentarius*, recunoscut ca punct de referință pentru realizarea disputelor referitoare la securitatea alimentară a consumatorilor. Codex Alimentarius este o colecție de standarde alimentare adoptate la nivel internațional care au ca scop declarat protecția sănătății consumatorilor și asigurarea practicilor corecte în comerțul alimentar. Menționăm că RM este membră a acestei organizații - Codex Alimentarius, constituită în 1962.

Cu referire la acest subiect există și o serie de reglementări specifice pentru produse alimentare, produse cosmetice etc. Printre care enumerăm: Legea privind produsele alimentare nr.78 din 18.03.2004, Legea cu privire la evaluarea conformității produselor nr.186 din 24.04.2003, Legea cu privire la medicamente nr 1409 din 17.12.1997, Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive, Hotărâre cu privire la aprobarea Regulilor de înlocuire a produselor nealimentare și a termenelor de garanție nr.1465 din 08.12.2003, Hotărâre despre aprobarea Normelor privind etichetarea produselor alimentare și Normelor privind etichetarea produselor chimice de menaj nr.996 din 20.08.2003 etc. Reglementările în domeniu au drept obiectiv de a stabili un mecanism funcțional de apărare a consumatorilor, de a crește nivelul calitativ al produselor și serviciilor, și de ce nu în ultimul rând, de a ridica nivelul de trai al populației.

Standardizarea constituie un element important în acțiunea de stabilire a unor reguli în scopul realizării ordinii într-un domeniu dat. Aplicațiile standardizării se referă la unitățile de măsură, terminologie și simbolizare, produse și procese (definirea și alegerea caracteristicilor produselor, metode de încercare și măsurare), securitatea persoanelor și bunurilor. Principala preocupare a standardizării este indisolubil legată de promovarea progresului tehnic, de ridicarea permanentă a parametrilor tehnici și calitativi ale produselor și a gradului lor de competitivitate. Standardizarea se bazează pe rezultatele sigure, obținute de știință și tehnică, cât și de experiență, ceea ce reprezintă activitatea de elaborare și implementare a unor documente de referință - numite standarde²¹¹.

Important este și rolul componentei *Asigurarea calității* (Conformității), care încheie segmentul funcțional al componentelor infrastructurii calității și furnizează dovezi, precum că un produs este conform cerințelor stipulate în standardul sau documentul pertinent. Certificarea, inspecția și declarația de conformitate sunt elementele principale ale acestei trei componente. Primele două se efectuează de către o terță parte, de un organism de certificare sau de inspecție, acreditate și/sau desemnate de către o autoritate de stat. În calitate de probe se folosesc rezultatele încercărilor de laborator și/sau ale identificării produsului (în cazul certificării sistemului de management al calității, decizia se i-a în baza auditului sistemului).

Declarația de conformitate se face de către furnizorul produsului pe propria răspundere, în baza unor dovezi exhaustive și veridice. În lipsa unor reguli adecvate economiei de piață referitor la responsabilitatea

²¹¹ Vasile D. Impactul standardizării și certificării produselor asupra protecției consumatorilor. Teză de dr. în economie. București, 1998. 317 p.

producătorului de produs livrat, certificarea este procedura dominantă pe piața noastră internă. În consecință, pe parcursul anilor s-a cristalizat opinia că, după certificarea produsului, răspunderea trece în întregime pe seama organismului care a efectuat certificarea, ceea ce nu corespunde realității, fiindcă organismul de certificare evaluează o dată în an produsul și/sau procesul de producție și nu poate controla respectarea în permanență a procesului tehnologic, nu poate răspunde de calitatea materiei prime utilizate în procesul de fabricație, precum și de respectarea regimului de păstrare și transportare a produsului.

În lumina celor relatate, într-un stat civilizat orientat spre apărarea drepturilor și intereselor legitime ale consumatorilor, pentru asigurarea satisfacerii necesităților lor materiale trebuie să existe un sistem complex de mecanisme îndreptat spre atingerea acestor scopuri. În acest sens remarcăm că nu mai puțin important este rolul Organului de control pentru supravegherea pieței și anume al Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor (IPSSPMPC).

În conformitate cu art.4 al Regulamentului Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.757 din 23 iunie 2008 funcțiile de bază ale Inspectoratului sunt următoarele: supravegherea pieței; informarea consumatorilor; examinarea reclamațiilor acestora; stabilirea măsurilor de remediere sau înlocuire gratuită a produsului, serviciului necorespunzător, de restituire a contravalorii acestora²¹². Conform pct.6 alin.(10), Inspectoratul examinează reclamațiile consumatorilor în vederea protejării drepturilor lor legitime prin efectuarea controalelor de stat asupra corespunderii produselor și serviciilor cerințelor prescise; examinează petiții în comun cu organele abilitate cu funcții de control și protecție a consumatorilor, precum și cu asociațiile obștești pentru protecția consumatorilor. Printre cele mai importante petiții soluționate de către IPSSPMPC ne-au atras atenția reclamațiile cu privire la *calitatea produselor*. În petiția nr.01-p din 12.01.2009, consumatorul „X” a procurat o conservă de pește hering de la unul din supermarket-urile capitalei, aceasta s-a dovedit a fi necalitativă și neconformă așteptărilor consumatorului, din acest considerent cumpărătorul nu a consumat-o. Totuși, consumatorul s-a adresat Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor cu o solicitare de a verifica respectivul lot de produse. În urma sesizării, organul abilitat a efectuat controlul de stat asupra respectării de către agenții economici a condițiilor impuse pentru comercializarea produselor din hering. În scopul verificării conformității, un produs din lotul respectiv a fost plasat în laboratorul de încercări al Institutului Național de Standardizare și Metrologie. Conform raportului de încercări, procesul tehnic de fabricare a peștelui și condițiile de păstrare supuse controlului se respectau, în acest caz pretenția înaintată de către consumator nu a fost satisfăcută.

De menționat este faptul că după intrarea în vigoare a noul Cod contravențional, Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor nu poate aplica amenzi, organul menționat în conformitate cu pct.6 lit. f) al Hotărârii Guvernului nr. 757 din 23.06.2008, expediază procesele-verbale către organele competente pentru aplicarea amenzi.

Petiția cu nr.70-p din 06.02.2009 ne-a atras atenția din următorul considerent. Într-un unul din magazinele din capitală a fost procurată o conservă de carne de vită. La cumpărarea conservei bonul de casă nu a fost eliberat consumatorului. După consumul conservei procurate a fost cauzat un prejudiciu sănătății, și anume persoana în cauză s-a otrăvit. La examinarea petiției înaintată de către consumator, acesta din urmă a solicitat organului abilitat efectuarea unui control și restituirea contravalorii de 20 de lei și 40 de bani. În urma efectuării controlului de stat la magazinul „X”, la data de 3 martie 2009, consumatoarea a confirmat că administrația magazinului „X” a restituit contravaloarea produsului alimentar procurat în valoare de 20 lei și 40 bani. De menționat, este faptul că persoana vizată nici nu a înaintat pretenții agentului economic cu privire la despăgubiri pentru prejudiciul cauzat de un produs defectuos, mai ales că consumul aceluși produs defectuos i-a cauzat un prejudiciu grav (otrăvire), consumatoarea s-a mulțumit cu restituirea contravalorii produsului în sumă de 20 lei și 40 bani. În concluzie, cetățenii RM nu sunt informați/ nu se informează din aceste considerente nu pot să-și protejeze interesele și drepturile sale.

²¹² Hotărârea Guvernului nr. 757 din 23.06.2008 privind aprobarea Regulamentului Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologiei și Protecție a Consumatorilor. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114 din 27.06.2008.

În conformitate cu prevederile art.15 al Legii privind protecția consumatorilor pentru recuperarea prejudiciului cauzat, acesta se repară în mărimea stabilită de instanța de judecată, consumatorul fiind obligat să facă dovada prejudiciului. Ținând cont de dificultățile întâmpinate de către consumatori pentru a-și valorifica drepturile sale prin intermediul instanțelor judecătorești, putem concluziona că aceștia renunță la dreptul său de a-și recupera pagubele.

Pct. 7 alin. (6) al Hotărârii Guvernului nr. 757 din 23.06.2008 cu privire la Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor prevede dreptul, ci nu obligația Inspectoratului de a participa la procesele în instanțele de judecată, în cazul examinării acțiunilor referitoare la sancțiunile aplicate. După cum s-a menționat inspectoratul nu poate aplica sancțiuni, ci doar constată neclarități. Totuși, în conformitate cu art. 13, art. 22 alin.(2) lit. c) al legii privind protecția consumatorilor, nr. 105 din 13.03.2003, pct. 9 subpunctul 3) al Hotărârii Guvernului nr. 757 din 23.06.2008 cu privire la Inspectoratul Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologie și Protecție a Consumatorilor obligă agentul economic de a lua măsuri de remediere a deficiențelor, înlocuirea gratuită sau restituirea contravalorii produselor/serviciilor necorespunzătoare (defectuoase).

Decizia de remediere a deficiențelor, înlocuirea gratuită sau restituirea contravalorii produselor/serviciilor necorespunzătoare se înmânează agentului economic personal prin semnătură și cu aplicarea ștampilei. În cazul refuzului aplicării semnăturii, decizia se expediază prin poștă cu aviz recomandat la adresa juridică a agentului economic în termen de 5 zile după luarea ei. Decizia rămâne definitivă după expirarea a 15 zile de la data primirii ei de către agentul economic. Informația privind executarea benevolă a deciziei (confirmată prin semnătura consumatorului) se prezintă în mod obligatoriu la Inspectorat, dar nu mai târziu de 15 zile de la rămânerea definitivă a deciziei de remediere gratuită a deficiențelor, înlocuire gratuită sau restituire a contravalorii produselor/serviciilor necorespunzătoare.

În cazul în care agentul economic nu a executat benevol măsurile înaintate în termen de 15 zile de la rămânerea definitivă a deciziei de remediere gratuită a deficiențelor, înlocuirea gratuită sau restituirea contravalorii produselor/ serviciilor necorespunzătoare, Inspectoratul în cauză își rezervă dreptul de a transmite materialele în instanța de judecată în vederea pronunțării unei decizii de executare silită în perceperea taxei de stat din contul agentului economic.

La studierea petițiilor înaintate de către cetățenii RM s-a constatat următoarele: cazurile între consumatori și agenții economici au fost soluționate diferit, și anume, cel mai des pe cale amiabilă între părți; de asemenea au fost retrase petițiile din examinare prin recipisă; s-au aplicat decizii de remediere; s-au aplicat procese verbale cu concedierea persoanei responsabile; s-au efectuat raporturi de încercare și încercări de laborator, totodată, au existat și cazuri când obiectul petiției nu s-a adevărat.

Pe lângă funcțiile de bază ale IPSSPMPC de a realiza politica statului în domeniul protecției consumatorului nu putem nega rolul asociațiilor de protecție a consumatorilor, care își desfășoară activitatea sa în vederea protejării drepturilor consumatorilor, informare și educare, apărarea și reprezentarea intereselor acestora în autoritățile publice și instanțele de judecată, promovarea politicilor și intereselor economice ale acestora. Pentru creșterea gradului de protecție a consumatorilor considerăm necesare a fi luate următoarele măsuri: continuarea adaptării și perfecționării cadrului legislativ în domeniul protecției consumatorului cu cerințele comunitare și cerințele internaționale; îmbunătățirea accesului consumatorilor la justiție și stabilirea unui parteneriat cu societatea civilă și reprezentanții ai cercurilor de afaceri; creșterea gradului de informare și consiliere a consumatorilor în vederea creșterii capacității de reacție și autoprotecției acestora; înființarea unor centre de consultanță la nivel regional pentru consumatori, ce vor oferi persoanelor informații, corecte și precise, totodată, vor asigura consilierea juridică și soluționarea reclamațiilor consumatorilor prejudiciați în scopul respectării drepturilor acestora și obținerii despăgubirilor; elaborarea unui program de educare și informare a tuturor cetățenilor cu privire la drepturile lor legitime; reprezentarea IPSSPMPC la nivel local, care va asigura la nivelele respective, cadrul informațional și organizatoric necesar; înființarea unor tribunale specializate și/sau înființarea unor complete specializate în judecarea litigiilor de acest gen; înființarea unor cabinete de avocatură, după modelul american, de tipul „legal aid”- în slujba consumatorilor păgubiți.

În concluzie: Necesitatea îmbunătățirii sistemului actual de protecție a consumatorilor rezultă din considerentul că din ce în ce mai mult consumatorii interacționează imperceptibil cu interesele comercianților (producătorilor) tentați să-și maximizeze profiturile. Deseori, toți noi suntem victime defectelor produselor, iar atunci când dorim să ne căutăm drepturile ne izbim de un lanț de greutăți, cum

sunt cheltuială de bani și de timp. Deși, corect ar fi că în pofida tuturor greutăților trebuie să acționăm în judecată în primul rând pentru a ne recupera pierderea sau repararea prejudiciului fie material sau moral, în al doilea rând pentru a împiedica producătorii și comercianții să persevereze în procedeele lor reprobabile. În acest sens, suntem de opinia că, pentru soluționarea unor astfel de probleme, statul trebuie să intervină în sprijinul cetățenilor săi prin adoptarea unor legi protecționiste și nu în ultimul rând prin înființarea organelor care să supravegheze activitatea comercianților pe piață și să soluționeze eficient plângerile consumatorilor nu numai la nivel central, dar și la nivel local.

Bibliografie:

1. Ungureanu T. Drept internațional privat. Protecția consumatorilor și răspunderea pentru produse nocive. București: All Beck, 1999. 134 p.
2. Apan R. Teoria generală a drepturilor afacerilor. Cluj Napoca: Sfera Juridica, 2007. 226 p.
3. Manualul Consumatorului „Un ghid care te ajută să rezolvi problemele cu care te confrunți în calitate de consumator ” Proiect finanțat de Uniunea Europeană Programul Phare. În: Întărirea Supravegherii Peții și Protecției Consumatorilor, 2005. 33 p.
4. Fairgrieve D. Product liability in comparative perspective. Cambridge: University Press, 2005. 363 p.
5. Legea nr.105 din 13.03.2001 privind protecția consumatorilor. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.126-131 din 27.06.2003.
6. Codul Civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 6 iunie 2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.06.2002, nr.82-86.
7. Vasile D. Impactul standardizării și certificării produselor asupra protecției consumatorilor. Teză de dr. în economie. București, 1998. 317 p.
8. Hotărârea Guvernului nr. 757 din 23.06.2008 privind aprobarea Regulamentului Inspectoratului Principal de Stat pentru Supravegherea Pieței, Metrologiei și Protecție a Consumatorilor. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.112-114 din 27.06.2008.

Copyright©Corina GURIN, 2011.

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ МОЛДОВЫ В ЗЕРКАЛЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

МЕДВЕДЕВ Андрей*

IDENTITATEA CULTURAL-NAȚIONALĂ A MOLDOVEI ÎN CONTEXTUL CERCETĂRILOR SOCIOLOGICE

Identitatea națională și culturală este strâns legată de necesitatea de a păstra suveranitatea de stat. Astfel de declarații în Moldova, la nivel local, până în prezent sunt dominante, dar investigația noastră a relevat existența unor anumite riscuri care pot crește în caz de agravare a situației economice din țară.

În martie 2011, Centrul Nonguvernamental de Cercetări "PolitKontakt" în strânsă cooperare cu partenerii noștri din Moldova și Ucraina a efectuat un sondaj de opinie, și pe baza acestuia - de cercetare cu privire la orientările geopolitice ale Republicii Moldova și atitudinea față de aceste orientări a cetățenilor săi. Sondajul a fost realizat în diverse orașe și localități (inclusiv în zonele rurale) ale Republicii Moldova. Participanții la sondaj sunt cetățeni adulți din Republica Moldova, cu drept de vot. Un total de 1.500 de respondenți au fost chestionați în 10 localități.

Deci, în primul rând, era clar că majoritatea relativă a societății moldovenești este împotriva unirii Republicii Moldova și România și consideră această evoluție ca o amenințare la adresa perspectivelor de viață personală. În general, în toată Moldova, 49% din respondenți au declarat că sunt speriați de perspectiva de asociere a Republicii Moldova cu România. Cel mai mare număr al celor care se opun unui astfel de scenariu - 63% în or. Bălți și 65% în or. Edineți. În plus, numărul celor care favorizează unirea Moldovei cu România este relativ mic - 12% pe întreaga țară. Este de remarcat că numărul celor care cred că unirea cu România pentru Moldova va fi un dezastru - 36%, ceea ce este semnificativ mai mic decât numărul celor care pur și simplu nu doresc unirea Moldovei cu România (49%).

Analiza rezultatelor sondajului, cu siguranță indică faptul că ideea de integrare economică a Republicii Moldova cu Rusia și Ucraina, contrar opiniei care domină în societate, nu contravine opiniilor în favoarea aderării la România. Media națională în favoarea integrării economice cu Rusia și Ucraina au exprimat-o 70%. Se pare că dorința de integrare economică cu Rusia și Ucraina este în mare măsură determinată de considerente pragmatice, mai degrabă decât ideologice.

Faptul că suveranitatea de stat pentru marea majoritate a moldovenilor prezintă o valoare absolută, confirmă reacția brusc negativă la anunțarea de către președintele Băsescu a tentativelor cu privire la posibilitatea aderării Republicii Moldova la statul român cu drepturi de zonă asociată. Această declarație a provocat o criză la aproape 2/3 din societate (65%). Aceasta este mult mai mult decât numărul celor care se pronunță fundamental anti-români (17%). Numărul celor care nu sunt de acord cu această afirmație, este de 15%, ceea ce coincide aproximativ cu numărul celor care sunt dispuși să-și sacrifice suveranitatea națională a Republicii Moldova (de asemenea, 17%).

Riscul de pierdere a Transnistriei în caz de aderare la România este recepționată doar de 39%. Acest lucru este mult mai puțin, nu numai printre cei care se tem să renunțe la suveranitatea națională a Republicii Moldova (74%) și cei pentru care aceasta reprezintă valoarea absolută (65%), dar chiar și cei care se simt personal amenințați de posibilitatea de aderare a Moldovei la România (49%). În același timp, 38% dintre respondenți consideră că Moldova a pierdut regiunea transnistreană, sau nu are nevoie de ea.

Este de remarcat, că numărul celor care consideră că Republica Moldova cu ajutorul UE și al României poate ține Transnistria, este de numai 10%, semnificativ mai mic decât numărul de susținători activi a ideii de unire cu România (12%), astfel încât, și în special în rândul celor care sunt dispuși la unirea cu România în scopul de a obține cetățenia UE (24%).

Astfel, calculele și opiniile existente în unele cercuri politice, inclusiv din Rusia, privitor la faptul că reunificarea Moldovei cu Transnistria ar putea ajuta la stoparea creșterii sentimentului favorabil unirii cu România,

*MEDVEDEV Andrei - Director executiv al Centrului Nonguvernamental de Tehnologii Politice "PolitKontakt" (Moscow, Federația Rusă); MEDVEDEV Andrei - Executive Director of NGO Center of Political Technologies "PolitKontakt" (Moscow, Russian Federation); МЕДВЕДЕВ Андрей - Исполнительный директор АНО «Центр политических технологий «ПолитКонтракт» (Москва, Российская Федерация).

pot fi eronate, dacă proiectul de unificare va prezenta argumente că Republica Moldova nu poate adera la UE prin alte mijloace.

NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY OF MOLDOVA IN THE MIRROR OF SOCIAL RESEARCH

National-cultural identity is closely linked with the conceptions about the necessity of preservation of state sovereignty. Such conceptions are whilst dominating in Moldova at mass level, but the revealed research has allowed us to educe the existence of certain threats which can amplify in case of deterioration of economic situation in the country.

In March 2011, the ELN, "CLT" PolitKontakt" in close cooperation with our Ukrainian and Moldovan partners had organized both a poll and a research on geopolitical choice of Moldova and attitude of its citizens to this choice on the basis of this poll. The poll took place in cities and other populated localities of Moldova (including rural areas). The adult Moldovan citizens who have the right to vote represented this representative audience. Totally 1500 respondents from 10 populated localities were questioned.

So, first of all, it became clear that the relative majority of the Moldovan society is against the unification of Moldova with Romania and perceives this development as a threat to personal vital prospects. In the gross 49 % of respondents have declared that they are frightened the prospect of unification of Moldova with Romania, the greatest quantity of those who opposes such a similar scenario are residents of Beltsy – 63% and of Edintsy - 65 %. Thus the number of those who supports the unification of Moldova with Romania is rather insignificant; it forms 12 % of the whole state. It is indicative that the number of those who believe that the unification with Romania will be a disaster for Moldova is 36 %, which is significantly less than the number of those who simply wouldn't like the unification of Moldova with Romania (49 %).

*The poll analysis results, confidently specifies that the idea of economic integration of Moldova with Russia and Ukraine in contempt of a popular belief **doesn't contradict the sights in favour of unification of the state with Romania**. In the average 70% of respondents supports the idea of economic integration with Russia and Ukraine, thus in Cahul city 40 % of respondents have supported the idea of unification with Romania for the sake of citizenship of EU, 77% of interrogated is pro economic integration with Russia and Ukraine. It seems that the aspiration to economic integration with Russia and Ukraine is largely determined by pragmatic, than of ideological reasons.*

The fact that state sovereignty is an absolute value for the overwhelming majority of citizens of Moldova, sharply confirms a negative reaction to the statement of president Traian Basescu about the possibility of Moldova's joining to Romania on the right of accession of the territory. This statement has caused a seizure almost in 2/3 of society (65 %). This is much more than just a number of fundamentally anti-Romanian configured citizens (17%). The number of these, who agree with this statement, is 15%, which approximately coincides with the number of those who is ready to renounce Moldova's state sovereignty (also 17 %).

The risk of losing Transnistria in case of accession to Romania is felt only by 39 % of respondents. It is essential less, not only within the number of those who is afraid to renounce Moldova's state sovereignty (74 %) and those for whom this is an absolute value (65 %), but even those who feel personal threat of the possibility of the adherence of Moldova to Romania (49 %). Thus 38 % of respondents consider that Moldova has already lost Transnistria region, or doesn't need this region at all.

It is indicative that the number of those who considers that Moldova can keep Transnistria region by means of EU and Romania, makes only 10 % that is essential less, as number of active supporters of unification with Romania (12 %), as a fortiori number of those who is ready to unification with Romania for the sake of reception of EU citizenship (24 %).

Thus, the calculations existing in some political circles including Russia about the fact that the reunification of Moldova with Transnistria will help to stop the growth of moods in favour of unification with Romania, appears erroneous if in the support of the unification project the argument of impossibility to join EU will be put forward otherwise.

Национально-культурная идентичность тесно связана с представлениями о необходимости сохранения государственного суверенитета. Такие представления в Молдове на массовом уровне пока являются господствующими, но проведенное нами исследование позволило выявить наличие определенных угроз, которые могут усиливаться в случае ухудшения экономической ситуации в стране.

В марте 2011 года АНО «ЦПТ «ПолитКонтакт» в тесном взаимодействии с нашими украинскими и молдавскими партнерами были проведены опрос общественного мнения и на его

основе – исследование по проблемам геополитического выбора Молдовы и отношения к этому выбору ее граждан. Опрос был проведен в городах и иных населенных пунктах (включая сельскую местность) Молдовы. Репрезентативной аудиторией являлись совершеннолетние граждане Молдовы, имеющие право голоса. Всего было опрошено 1500 респондентов в 10 населенных пунктах. В частности:

<i>Кишинев</i>	- 445 респондентов	<i>Бельцы</i>	- 200 респондентов
<i>Сороки</i>	- 145 респондентов	<i>Оргеев</i>	- 125 респондентов
<i>Хынчешты</i>	- 120 респондентов	<i>Унгены</i>	- 115 респондентов
<i>Единцы</i>	- 100 респондентов	<i>Комрат</i>	- 90 респондентов
<i>Кагул</i>	- 85 респондентов	<i>Каушаны</i>	- 75 респондентов

Участники опроса выбирались случайным образом. В анкете в отношении интервьюируемого была предусмотрена следующая дифференциация: возраст, пол, социальный статус, образование, язык преимущественного общения в семье.

Проведенное на основе результатов опроса социологическое исследование позволило получить интересные, на наш взгляд, данные.

Итак, прежде всего, стало ясно, что относительное большинство молдавского общества выступает против объединения Молдовы и Румынии и воспринимает подобное развитие событий как угрозу личным жизненным перспективам.

В целом по Молдове 49% опрошенных заявили, что их пугает перспектива объединения Молдавии с Румынией, наибольшее количество тех, кто выступает против подобного сценария 63% в г. Бельцы и в г. Единцы 65%. При этом число тех, кто выступает за объединение Молдовы с Румынией относительно невелико. 12% в целом по стране. Значительную часть общества они составляют только в городах Оргеев 27%, Кагул 20%, и Хынчешты 18%.

На наш взгляд, эти данные позволяют говорить о том, что опасения молдавского общества вызывает не наличие большого количества сторонников объединения Молдовы и Румынии, а действия нынешней политической элиты, часть которой выступает в поддержку подобного проекта.

Высокий уровень тревожности наблюдается не в столице, где люди обычно считают себя хорошо осведомленными о планах и намерениях власти, а в провинциальных центрах, в том числе в «северной столице» Молдовы и втором по величине г. Бельцы (63%). Наиболее низкий уровень тревожности наблюдается в аграрных регионах (Оргеев и Хынчешты – 33 и 34 % соответственно).

Это также свидетельствует о том, что наибольшую опасность чувствуют люди в крупных провинциальных центрах, в которых с одной стороны они вовлечены в социально-политический процесс, с другой – намного хуже представляют себе реальные внешнеполитические намерения власти.

Интересным видится вывод, что отсутствие тревожности в крупных городах сочетается не с ростом числа сторонников объединения с Румынией или числа тех, кто равнодушен к данной проблеме, а с увеличением числа тех, кто не верит в перспективу объединения Молдовы с Румынией.

Так в регионах с наименьшим уровнем тревожности больше всего тех, кто не верит в перспективу объединения. В Кишиневе – 44% тревожности и 30% - тех, кто не верит. В Сороках 46% - тревожность и 39% тех, кто в той или иной степени не верит. Несколько иная картина в аграрных регионах, где низкий уровень тревожности сочетается, как со значительным числом тех, кто не верит в перспективу объединения, так и с ростом числа активных сторонников объединения. В Кагуле 44 % тревожность, 18% - не верят, 20% сторонники. В Оргеев – 33 % тревожность, 25% - не верят, 27% сторонники. Хынчешты 34% тревожность, 21% не верят, 18% сторонников.

Следовательно, молдавское общество ощущает тревогу, но при этом поляризации взглядов, обычно сопровождающей подобное состояние, не произошло по всей стране, она идет пока в аграрных регионах. Это значит, что граждане Молдовы, проживающие в крупных городах, опасаются, что страна может быть поглощена Румынией без согласия на то молдавского общества.

Вместе с тем, в городах, где существует массовые настроения в пользу объединения, сопротивление данному настроению относительно невелико.

Помимо активных сторонников объединения с Румынией в Молдове находится относительно большое число тех, кто считает, что объединительный проект не повлияет на их личную жизнь. В целом по Молдове такой вариант ответа выбрали 11% из числа опрошенных. Наибольшее число участников опроса, давшие такого рода ответ в Хынчештах 26%, Огееве 13% и Кагуле 12%. Показательно, что во всех этих регионах число тех, кого пугает перспектива объединения Молдовы и Румынии ниже, чем в целом по стране, а число тех, кто выступает за объединение с Румынией – выше среднего.

Можно с уверенностью сказать, что рост числа равнодушных сопровождается увеличением сторонников объединения Молдавии с Румынией и снижением числа тех, кто активно выступает против него.

Характерно, что среди равнодушных значительную часть составляют граждане, не считающие молдавский язык своим родным языком. Среди тех, кто не является носителем молдавского языка, о своем равнодушии заявило 30%. А среди молдоязычных – всего 13%.

По всей видимости, это говорит о том, что при определенных обстоятельствах значительная часть тех, кто не говорит на молдавском языке, могут стать пассивными сторонниками объединительного проекта, если их удастся убедить в том, что их собственная жизнь никак не связана с судьбой молдавского государства.

Показательно, что наибольшее число равнодушных (14%) наблюдается среди категории 18-25 лет. При чем, рост числа равнодушных в этой возрастной категории идет как среди молдоязычных, так и говорящих на иных языках. Наибольшее число равнодушных (26%) проживают в Хынчештах, аграрном регионе с высокой степенью трудовой миграции. *А это говорит о том, что в случае ухудшения социально-экономической ситуации в стране и большей необходимости искать работу за рубежом, число равнодушных может вырасти и в иных регионах.* 26% - это в два с половиной раза выше, чем в среднем по стране. А наименьшее – 6% и 7% соответственно в г.г. Сороки и Бельцы, где пока еще сохранились относительно крупные промышленные предприятия.

На вопрос «Поддерживаете ли Вы идею о том, что дорога в Евросоюз для Молдовы лежит только через объединение с Румынией?» 18% опрошенных, в той или иной мере, поддержали идею объединения с Румынией **ради вхождения страны в ЕС.**

Отметим, что это почти в полтора раза больше, чем число тех, кто просто принципиально выступает за объединение Молдовы и Румынии. **Таким образом, идея европейской перспективы может продолжать быть эффективно использованной сторонниками объединительного проекта.**

Показательно, что число тех, кто считает, что объединение Румынией станет для Молдовы катастрофой – 36%, то есть существенно меньше числа тех, кто просто не хотел бы объединения Молдовы с Румынией (49%). Особенно низкое число тех, кто видит в объединении катастрофу в г.г. Кагул (26%) и Сороки (23%). Стоит отметить, что в Сороках молдаване составляют более 2/3 населения (68%), а в Кагуле всего лишь около половины (51%), но при этом **в Кагуле с 1999 года действует государственный университет, названный в честь румынского писателя Богдана Петреску Хаидеу и придерживающийся прорумынской ориентации (2150 студентов на 39,4 тысяч населения).**

Одновременно в Кагуле чрезвычайно высоко (30%) число тех, кто хотел бы присоединения к Румынии ради вступления Молдовы в ЕС. Выше только в регионах с явным преобладанием молдавского населения – в Сороках (46%) и Хынчештах (31%).

Интересен тот факт, что для Кишинева характерно, как относительно высокое число принципиальных противников объединения с Румынией (32%), так и число тех, кто готов поддержать объединение с Румынией ради членства Молдовы в ЕС (15%). Еще больше в Кишиневе тех, кто хотел бы получить гражданство ЕС, но считает, что Молдова может решить этот вопрос и без присоединения к Румынии (31% от числа опрошенных).

Что касается личных перспектив, то число тех, кто готов отказаться от персонального гражданства ЕС **лишь бы избежать присоединения Молдовы к Румынии (17%)** еще меньше тех,

кто не хотел бы этого по государственно-политическим соображениям (всего 38%). Эти 17%, т.е. фактически шестая часть молдавского общества, и *есть наиболее идейные и последовательные противники объединения Молдавии с Румынией, которые, скорее всего, не откажутся от своих взглядов под воздействием пропаганды, и не обменяют свою позицию на обещания экономической выгоды и свободы перемещения по Европе*. Кроме них 21% от опрошенных по стране на вопрос «Хотите ли Вы для себя и своих близких получить гражданство Евросоюза путем присоединения Молдовы к Румынии?» ответили: «Я против вступления Молдовы в ЕС». *Однако на основании данных опроса трудно судить о том, насколько активно эти люди будут выступать против объединительного проекта*. Отметим, что их число (21%) существенно меньше числа тех, кто готов допустить присоединение к Румынии ради получения персонального гражданства ЕС (24% в целом по Молдове). Особенно велико число тех, кто допускает присоединение к Румынии в обмен на европейское гражданство в Кагуле (40%) и Оргееве (41%). При этом в указанных городах незначительное число тех, кто готов поступиться европейским гражданством, лишь бы избежать присоединения Молдавии к Румынии (12% в Кагуле, 18% в Оргееве).

Интересно, что в Бельцах, втором по величине молдавском городе, где значительную часть населения составляют украинцы, число тех, кто выступает за присоединение к Румынии в обмен на европейское гражданство, составляет 15%, но при этом чрезвычайно велико число тех, кто хотел бы получить европейское гражданство без присоединения Молдовы к Румынии (39%). *Представляется, что если продолжать убеждать население Молдовы в том, что ее самостоятельное присоединение к ЕС невозможно, эти люди в значительном числе могут перейти к пассивной поддержке объединительного проекта*.

Важно, что людей, заявивших о своем желании получить гражданство ЕС, относительно много в Гагаузии (44%), что говорит о том, что нынешнее доминирование в гагаузском общественном сознании анти-румынских настроений, со временем может значительно трансформироваться.

В Кишиневе число тех, кто жестко высказывается против присоединения к Румынии, составляет 17%, что является относительно высоким показателем.

Хотелось бы подчеркнуть, что анализ результатов опроса, уверенно указывает на то, что идея экономической интеграции Молдовы с Россией и Украиной вопреки распространенному мнению *не противоречит взглядам в пользу присоединения страны к Румынии*. В среднем по стране в пользу экономической интеграции с Россией и Украиной высказывается 70%, при этом в Кагуле, где 40% опрошенных поддержали идею присоединения к Румынии ради гражданства ЕС, за экономическую интеграцию с Россией и Украиной высказываются 77% опрошенных.

Представляется, что стремление к экономической интеграции с Россией и Украиной во многом определяется прагматическими, а не идеологическими соображениями. Так, чрезвычайно велико число сторонников этой идеи в г. Сороки (83%), находящемся на границе с Украиной, а меньше всего в Хынчештах (58%), сельскохозяйственном регионе, пострадавшем от запрета на ввоз в Россию молдавского вина. Однако нельзя совершенно исключать идеологическую составляющую позиции в поддержку экономической интеграции с Россией и Украиной, поскольку наибольшее число сторонников этой идеи наблюдается в Гагаузии (86%).

Обнаружилось, что число принципиальных противников экономической интеграцией с Россией и Украиной в молдавском обществе относительно велико 18%. То есть оно примерно равно числу тех, кто готов отказаться от европейского гражданства, лишь бы избежать объединения с Румынией (17%). Число активных анти-российски и анти-румынски настроенных граждан примерно одинаково, но у первых есть некоторое преобладание в столице (19 против 17%), а анти-румынски настроенные граждане преобладают во втором по величине городе Молдовы Бельцах (14 против 12 %).

Показательно, что в Кагуле и Оргееве, где чрезвычайно велико число тех, кто хотел бы, помимо гражданства ЕС, объединить Молдову с Румынией, резко различается количество анти-российски настроенных граждан (всего лишь 14% в Кагуле, что меньше, чем в среднем по стране (18%), а в Оргееве – 24 %, что существенно больше среднего, и уступает количеству анти-российски настроенных граждан в Хынчештах (27%)). Это говорит о том, что анти-российские

настроения также во многом зависят от конкретной социально-экономической ситуации, а не готовностью граждан допустить объединения с Румынией. **Таким образом, идея экономического сотрудничества с Россией не может стать существенным препятствием для развития настроений в пользу присоединения Молдовы к Румынии.**

Как показывают данные социологического опроса, **таким препятствием может стать только идея государственного суверенитета Молдовы.** В целом по стране 74% респондента заявили, что они не согласятся с утратой государственного суверенитета даже в случае вхождения Молдовы в Евросоюз. Это значительно больше количества принципиальных противников объединения с Румынией и даже больше сторонников экономической интеграции с Россией и Украиной.

Показательно, что там, где велико число тех, кто готов допустить присоединение Молдовы к Румынии ради гражданства ЕС, число сторонников сохранения государственного суверенитета Молдовы существенно ниже среднего. 67% в Кагуле (40% высказываются за присоединение в обмен на европейское гражданство), 66% в Оргееве (41%) и 58% в Унгенах (25%). Следует заметить, что в Унгенах существует значительная болгарская диаспора, что и предопределило значительное число тех, кто равнодушен к идее государственного суверенитета Молдовы, но при этом также равнодушны и к идее присоединения к Румынии.

То, что государственный суверенитет для подавляющего большинства граждан Молдовы является безусловной ценностью, подтверждает резко отрицательная реакция на заявление президента Бээску о возможном вхождении Молдовы в состав румынского государства на правах присоединенной территории.

Это заявление вызвало отторжение почти у 2/3 общества (65%). Что намного больше числа принципиально анти-румынски настроенных граждан (17%). Число тех, кто согласен с этим утверждением, составляет 15%, что примерно совпадает с числом тех, кто готов поступиться государственным суверенитетом Молдовы (также 17%).

Таким образом, число отрицательно настроенных граждан по отношению к России и принципиальных сторонников объединения с Румынией полностью совпадает, как на общенациональном уровне, так и в большинстве регионов, за исключением Кагула, где число тех, кто принципиально поддерживает идею присоединения к Румынии (27%) в два раза выше, чем число носителей анти-российских настроений, **что может также объясняться наличием влиятельного учебного заведения про-румынской ориентации.**

В Кишиневе число **активных** сторонников объединения с Румынией составляет 17%, что совпадает с числом активных противников. Наименьшее раздражение заявление Бээску ощущается в Кагуле 54%, Хынчештах 54% и Оргееве – 53%. При этом число активных сторонников объединения с Румынией здесь выше, чем в среднем по стране (по 25% в Хынчештах и Оргееве).

Меньше всего активных сторонников объединения с Румынией в Гагаузии (1%), Бельцах (7%), Сороках (5%) и Каушанах (9%). При этом в этих же регионах чрезвычайно велико и **число сторонников государственного суверенитета Молдовы**: 86% в Гагаузии, 74% в Бельцах, 91% в Сороках и 81 в Каушанах. **Таким образом, есть прямая зависимость между числом сторонников государственного суверенитета и низким уровнем принципиальной поддержки идеи объединения с Румынией.**

Показательно, что число противников объединения с Румынией, как жестких, так и более мягких одинаково во всех **возрастных** категориях. **А соответственно на формирование подобных взглядов не влияет отношение к советскому прошлому.** То есть обращение к прошлому советскому опыту совместного проживания в рамках единого государства уже не увеличивает количества противников объединительного проекта и не уменьшает количество его сторонников.

Социологический опрос позволил также развеять миф о том, что идея присоединения Молдовы с Румынией находит сторонников благодаря культурной близости молдаван и румын, потому что сторонники объединения воспринимают молдаван и румын как единый народ.

Свою культурную связь с румынским народом в той или иной степени ощущают 29% опрошенных, что намного больше, как числа тех, кто допускает присоединения к Румынии в

обмен на гражданство ЕС (24%), так и числа принципиальных сторонников объединения Молдавии с Румынией (15-17% в зависимости от постановки вопроса). Однако тех, кто считает, что молдаване и румыны представляют собой единый народ, составляет всего лишь 1%, то есть, находится в зоне статистической погрешности.

Это прямо противоречит господствующим в Румынии взглядам. Как известно, не так давно в очередной раз в судебном порядке было отказано в регистрации общества молдаван Румынии, на том основании, что никакого молдавского народа, существующего отдельно от румынского народа, нет в природе. Между тем, показательно, что в рамках ЕС молдаванам выгодно ощущать свое культурное отличие от румын, поскольку им это позволяет избежать переноса на них предрассудков и негативных представлений, сформировавшихся в странах ЕС по отношению к этническим румынам. Позиционирование себя в качестве молдаванина при наличии румынского паспорта, обеспечивающего свободу перемещения по ЕС, значительно облегчает поиск работы.

Показательно, что число тех, кто не поддерживает объединение с Румынией по геополитическим соображениям (38%), или жестко выступает против него (32% - те, кто выбрал ответ: «хочу получить гражданство ЕС, но считаю, что Молдова может решить этот вопрос без присоединения к Румынии»), намного меньше числа тех, кто **не чувствует** никакой культурной связи с румынским народом (49%). **Таким образом, наличие или отсутствие ощущения культурной связи с румынским народом не является мотивом, заставляющим гражданина Молдовы активно поддерживать присоединение Молдовы к Румынии или жестко выступать против такого проекта.** Несомненно, совсем сбрасывать со счетов культурную мотивацию не следует, но, в то же время, имеются основания предположить, что она не является решающим при определении позиции по отношению к проекту объединения Молдовы с Румынией. **Гораздо важнее здесь отношение к государственному суверенитету и языку.**

Следует отметить важность «молдавской идентичности», прежде всего, в сфере языка. Число тех, кто считает себя румыноговорящими (19%) полностью совпадает с долей активных сторонников идеи присоединения к Румынии в молдавском обществе. При этом только 1% граждан Молдовы считают, что молдавский и румынский народ составляют одно целое, поиск румынской идентичности идет, прежде всего, в сфере языка. При этом число тех, кто считает, что говорит на молдавском, русском и украинском языках составляет 78%, что примерно соответствует числу тех, кто считает, что ни в коем случае нельзя поступаться государственным суверенитетом Молдовы (74%).

Таким образом, идея сохранения государственного суверенитета объединяет носителей всех языков (кроме румынского) и при определенных обстоятельствах может стать основой для мобилизации общества для сопротивления планам объединения Молдовы с Румынией.

Следует подчеркнуть, что среди тех, кто испытывает тревогу в связи с возможностью объединения Молдовы с Румынией, говорящих на молдавском языке составляет 36%.

Таким образом, значительная часть молдоязычного населения может являться, опять же при определенных обстоятельствах, активными противниками объединительного проекта. Важно, что среди молодых людей (18-25 лет) число тех, кто испытывает тревогу по поводу объединения Молдавии с Румынией, составляет 49%, что выше, чем в следующей возрастной категории (от 26 до 35 лет) – 46%. Вообще во всех возрастных категориях, число тех, кто опасается объединения Молдовы с Румынией, отличается незначительно.

Предпоследний блок. Показательно, что опасение утратить Приднестровье оказывает существенно меньшее влияние на общественное сознание Молдовы, чем опасения, связанные с потерей государственного суверенитета.

Опасность потери Приднестровья в случае присоединения к Румынии ощущают лишь 39% опрошенных. Это существенно меньше, не только числа тех, кто боится поступиться государственным суверенитетом Молдовы (74%) и тех, для кого он представляет безусловную ценность (65%), но даже и тех, кто ощущает личную угрозу в связи с возможностью присоединения Молдовы к Румынии (49%). При этом 38% опрошенных респондентов считают, что Молдова уже утратила приднестровский регион, либо вовсе не нуждается в нем.

Показательно, что число тех, кто считает, что Молдова при помощи ЕС и Румынии сможет удержать Приднестровье, составляет всего лишь 10 %, что существенно меньше, как числа

активных сторонников объединения с Румынией, так, и тем более, числа тех, кто готов на объединение с Румынией ради получения гражданства ЕС (24%).

Таким образом, существующие в некоторых политических кругах расчеты, в том числе и в России, на то, что воссоединение Молдовы с Приднестровьем поможет остановить рост настроений в пользу объединения с Румынией, может оказаться ошибочным, если в поддержку объединительного проекта будет выдвигаться аргумент невозможности присоединения к ЕС иным способом.

По нашему мнению, главным аргументом против объединения с Румынией все же является *защита государственного суверенитета Молдовы вне зависимости от развития экономической и политической ситуации в стране.* В отличие от идеи экономической интеграции с Россией и Украиной у идеи государственного суверенитета обнаруживается жесткая обратная корреляция с уровнем настроений в пользу объединения с Румынией в обмен на гражданство ЕС. *Это говорит о том, что не идея экономического сотрудничества с Россией и Украиной, а идея защиты государственного суверенитета Молдовы является главным препятствием на пути настроений в пользу присоединения к Румынии.*

Copyright©Andrei MEDVEDEV, 2011.

ASIGURAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTUL STUDIERII ENTITĂȚILOR STATALE CU CARACTER STATAL CONTESTAT

ȘARAFULINA Elena*

ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ ИССЛЕДОВАНИЙ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАНИЙ СО СПОРНЫМ ГОСУДАРСТВЕННЫМ СТАТУСОМ

События в Южной Осетии и Абхазии со всей очевидностью показали, что те из них, что происходят вокруг территориальных образований со спорным государственным статусом, порождают нестабильность, угрозу региональной и международной безопасности. Целью статьи является анализ всех мер, принимаемых государствами и международными организациями в целях защиты права на свободу и безопасность людей в регионах. Многочисленные нарушения прав человека в этих регионах были доведены до сведения международной общественности.

Эта проблема представляется более сложной, чем она является на самом деле, о чем свидетельствуют противоречия и разночтения в национальной и европейской правовых системах. Исходя из этого, назревает очевидная необходимость специального исследования, поскольку, когда данная проблема рассматривается в рамках правовой системы какого-либо государства, то не всегда это признается в рамках международного сообщества.

Необходимость анализа данной проблемы обуславливается тем, что в последнее время этой области исследований было уделено большое внимание, особенно в том, что касается проблем территориальных образований со спорным государственным статусом – применение политических, экономических, гуманитарных, социальных, этнических, геополитических, двойных стандартов. Вместе с тем, не было уделено должного внимания вопросам международного права.

Вопрос о примате международного публичного права должен приниматься в данном конкретном случае для того, чтобы решить правовые проблемы спорных территорий государств а также их отношения с другими государствами и международными организациями.

ENFORCEMENT OF HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF THE RESEARCH TERRITORIAL FORMATION WITH CONTROVERSIAL PUBLIC STATUS

On August 8, 2008, the Georgian attack on the South Ossetia territory and surrounding areas started that Russia's involvement was an act of providing assistance to defend its citizens. However, an act of aggression can be recognized by the U.N. Security Council only upon evaluation of all the circumstances surrounding a military incursion. Here appears the main aim of article to analyze the volume of measures applied by the International Organizations to protect the legal part of produced act. International law may deem the use of lawful force when it is justified by the principle of necessity, even if under other circumstances such actions would be considered illegal.

The findings suggest that both Georgian and Russian forces as well as South Ossetian militias committed serious human rights violation, including carrying out indiscriminate attack – which resulted in the death and injury of many civilians – and extensive lootings and damaging of property of ethic population in and around the zone of influences.

This review explores the debates surrounding these initiatives and the larger theoretical issues that rise about the relationship between international law and the human right expectation, out of politics of double standards, economical, social, ethnical problems.

*ȘARAFULINA Elena - Magistru în drept, doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept, Academia de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova); SHARAFULINA Elena - Master of law, PhD student, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova); ШАРАФУЛИНА Елена - Магистр права, аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

În prezent, organizații internaționale umanitare, societăți academice, prestigioase personalități științifice, numeroase asociații și organizații de profil dezbăt, în seminarii, mese rotunde, lucrări etc. problematica dreptului internațional în ideea de a degaja soluții destinate a adapta normele și principiile dreptului internațional la imperativele lumii contemporane. Problema pare a fi astăzi înțeleasă: dreptul internațional și drepturile internaționale ale omului nu pot exista separat²¹³. Dar, există două feluri de motive care explică independența aproape totală a dreptului internațional umanitar față de drepturile omului imediat după al doilea război mondial. Primele țin de geneza și de dezvoltarea ramurilor în discuție.

Dreptul războiului își are rădăcinile în Antichitate. S-a format mai ales cu ocazia războaielor duse de statele europene care se consolidau permanent, începând cu Evul Mediu. Este unul din domeniile cele mai vechi ale dreptului internațional public și ocupă un loc important în scrierile clasicilor acestei științe²¹⁴. Aspectul său internațional este subliniat și de aportul creștinismului, de regulile cavalerismului și ale lui *ius armorum*. Drepturile omului acționează în organizarea puterii statale față de individ. Ele sunt produsul teoriilor din Secolul Luminilor despre stat și și-au găsit firesc expresia în dreptul constituțional intern. Pentru Anglia, putem da ca exemplu Petition of Rights din 1628, Habeas Corpus Act Bill of Rights din Virginia, din 1776; pentru Franța Declaration des droits de l'homme et du citoyen din 1789.

Abia după al Doilea Război Mondial, ca răspuns la abuzurile comise de forțele Axei, au pătruns drepturile omului în dreptul internațional public. Sfârșitul anilor 40 marchează momentul în care drepturile omului se plasează pentru prima oară alături de ceea ce în vremea aceea se mai numea încă dreptul războiului. Problema relației lor reciproce în cadrul dreptului internațional nu se poate pune decât plecând de la acest moment. Dar, ramura drepturilor omului este prea tânără și prea puțin dezvoltată pentru a face obiectul analizelor ce presupun o sferă de aplicare mai așezată și o elaborare tehnică mai amănunțită.

Celelalte motive sunt de ordin instituțional. Cel mai important se referă la faptul că organele Națiunilor Unite hotărăsc să îndepărteze de lucrările lor orice considerație despre dreptul războiului. Ele estimează că, ocupându-se de această ramură a dreptului, ar risca să slăbească forța lui *ius contra bellum* enunțată de Cartă și ar deschide calea îndoielilor asupra capacității Organizației de a menține pacea. Astfel, în 1949, Comisia Națiunilor Unite pentru dreptul internațional elimină dreptul războiului din lista ei de materii susceptibile să facă obiectul unei codificări. Această atitudine nu poate fi înțeleasă decât în climatul existent după război. Ea a existat, de altfel, și în anii 30²¹⁵.

La aceasta se adaugă o anumită dihotomie între CICR și Națiunile Unite. Ea nu ține decât în parte de excluderea dreptului războiului de către ONU. Motivul cel mai profund ține de statutul de independență al CICR, motiv întărit de caracterul politic al Națiunilor Unite. Drepturile omului, percepute ca fiind de resortul Națiunilor Unite și al organismelor special create pentru promovarea și dezvoltarea lor, au fost, în felul acesta, îndepărtate de preocupările CICR, care continuă să lucreze doar în domeniul dreptului războiului. Instituționalul reacționează în fața normativului: Națiunile Unite, garante ale drepturilor războiului, nu dorește o apropiere de o organizație politică și față de drepturi ale omului care au încetat să o mai exprime. Rezultă o separare netă între cele două ramuri ale dreptului. Aici apare o nouă interdependență: pacea – și antonimul său, războiul – sunt interacțiuni, este logic, precum și motivat istoric, să credem că strategiile de pace încearcă să influențeze tocmai aceste raporturi. Teoretic, relația dintre pace și dreptul internațional este destul de limpede. Justiția internațională este forma supremă și cea mai pașnică de reglementare a conflictelor, aceasta întrunind principiul non-violenței cu cel al dreptății²¹⁶.

Justiția internațională domină așadar, și pe bună dreptate, partea opusă războiului din conținutul soluționării conflictelor internaționale. Ultimul exemplu de încălcare a prevederilor în domeniul dreptului umanitar internațional (Convenția de la Geneva) precum și a drepturilor omului a fost reprezentat de conflictul dintre Rusia și Georgia, conflict ce a debutat oficial în seara zilei de 7 august 2008. În urma celor cinci zile de conflict armat dintre forțele militare georgiene și cele rusești a rezultat un dezastru umanitar,

²¹³ Raluca Miga-Besteliu. *Drept Internațional. Introducere în Dreptul Internațional Public*. București: Editura ALL, 1998, p. 68.

²¹⁴ Augustin Fuerea. *Introducere în problematica dreptului internațional al drepturilor omului*. București: Editura Era, 2000, p. 123.

²¹⁵ Grigore Geamanu. *Drept Internațional Contemporan. Vol. I*. București: Editura Didactica și Pedagogică, 1975, p. 243.

²¹⁶ Roxana Munteanu. *Drept european – Evoluție – Instituții. Ordine juridică*. București: Editura Oscar Print, 1996, p. 45 - 49.

pe fondul unor acuzații reciproce de genocid și purificare etnică. Este necesar de subliniat faptul că bilanțul oficial al conflictului nu este unul unanim acceptat. Astfel oficialii ruși vorbesc de aproximativ 2000 de morți și răniți, majoritatea cetățeni ruși, georgienii contabilizează un număr aproximativ 92 morți, dintre care 40 de civili, iar Crucea Roșie Internațională estimează la aproximativ 40000 numărul refugiaților din zonele de conflict²¹⁷.

Punctul în care Federația Rusă, Georgia și organizațiile și organismele internaționale sunt de acord este acela privind încălcarea legislației internaționale cu privire la drepturile omului și a dreptului internațional umanitar. Reprezentanții Amnesty International, Human Rights Watch, Comisiei Europene și a altor organisme internaționale din domeniu, prezenți în zonele de conflict, au colectat informații ce indică încălcări grave ale legislației cu privire la drepturile omului și ale dreptului internațional umanitar, încălcări ce au fost comise de forțele georgiene, de cele rusești, precum și de formațiunile paramilitare ale Osetiei de Sud.

În timpul bombardării orașului Tskhinvali și a satelor din apropierea acestuia, în seara și noaptea zilei de 7 august, forțele armate georgiene nu au avut posibilitatea identificării și localizării exacte a obiectivelor militare și a celor civile. Ca rezultat s-a ivit că în orașele Tskhinvali și Khetagurovo au fost distruse numeroase obiective civile (locuințe) aflate în apropierea țințelor de interes militar, atacul soldându-se și cu numeroase victime civile (morți sau răniți). Conform reprezentaților Amnesty International ce au vizitat orașul Tskhinvali după încetarea ostilităților, un număr de aproximativ 100 de locuințe civile au fost distruse în timpul primului bombardament georgian, numărul persoanelor decedate pe fiecare dintre străzile bombardate variază de la două sau trei, până la aproape zece victime în zonele cele mai afectate. Lista victimelor putea fi mult mai lungă, dacă construcția specifică a locuințelor (construcția din beton armat a majorității caselor) nu ar fi permis civililor ascunși în subsoluri să scape relativ nevătămați.

Majoritatea victimelor par a fi persoane care locuiau în case de cărămidă, asupra cărora au căzut bombe și persoane surprinse în stradă de explozii și rămășițe ale rachetelor căzute. În timpul atacurilor desfășurate în perioada 8 – 12 august asupra orașelor din Georgia și a satelor cu populație majoritară georgiană din Osetia de Sud, forțele armate ruse nu au făcut o distincție clară între țințele militare și cele civile. Relevante pentru acest caz sunt atacurile aeriene asupra localităților Gori (12 august) și Karbi (9 august). În ambele cazuri forțele militare georgiene vizate de atacurile aeriene se aflau dislocate pe alte poziții decât cele ce au fost subiectul atacului aerian. În conformitate cu raportul reprezentanților Amnesty International, satele Osetiei de Sud cu populație majoritar georgiană au fost subiectul jafurilor și incendiilor. Conform unor martori oculari intervievați de către reprezentanții Amnesty International, când forțele ruse au intrat în sate, în acestea nu mai rămăseseră decât câteva zeci de locuitori, majoritatea fiind persoane în vârstă și persoane cu handicap, sau cei care nu au vrut să-și părăsească casele. Forțele militare ruse regulate ce au pătruns în aceste sate, au fost urmate de grupuri armate sau unități neregulate formate din sud-osetini și persoane din alte regiuni ale Federației Ruse ce au comis jafuri și incendieri de mare amploare.

Organizațiile umanitare internaționale consideră îngrijorător faptul că forțele militare ruse nu au reușit să ia măsuri eficiente pentru a proteja civilii și proprietatea acestora de astfel de abuzuri, în zonele aflate sub controlul lor. În cadrul documentelor și a comunicatelor emise de către organismele internaționale se vorbește de un dezastru umanitar. Situația catastrofală este susținută de declarația Înalțului Comisariat al ONU pentru Refugiați (ICNUR) din 18 septembrie, în care se subliniază faptul că aproximativ 163 000 de oameni au fost obligați să-și părăsească casele după începerea conflictului armat, dintre care 127 000 au fost strămutați pe teritoriul Georgiei și alți 36 000 în Federația Rusă²¹⁸.

Un fapt pozitiv subliniat în cadrul rapoartele reprezentanților organismelor internaționale este acela că de la încetarea ostilităților marea majoritate a sud-osetinelor care au fugit în Federația Rusă, s-au putut întoarce acasă, iar locuințele ce aparțin etnicilor osetini avariate în decursul conflictului, sunt în curs de reconstrucție. Din cele 127000 de persoane strămutate pe teritoriul Georgiei, doar aproximativ 68000 s-au putut întoarce acasă, alte aproximativ 5000 urmând a se întoarce până la sfârșitul anului 2008. Se

²¹⁷Tudor Draganu. Declarațiile de drepturi ale omului și repercusiunile lor în dreptul internațional public. București: Editura Lumina Lex, 1998, p. 78.

²¹⁸Хрусталеv И. Признать или не признавать? [on-line]: <http://www.intertrends.ru/fourteen/012.htm>. (vizitata la: 13.08.2010).

estimează că alte aproximativ 23 000 de persoane vor putea reveni pe parcursul anului 2009, pe măsură ce casele lor vor fi reparate. În ciuda acestui optimism general legat de revenirea rapidă la condițiile de viață și securitate de dinaintea izbucnirii conflictului, reprezentanții Amnesty International își exprimă îngrijorarea legată de obstacolele care împiedică întoarcerea în propriile proprietăți a zeci de mii de refugiați de etnie georgiană.

În timp ce întoarcerea voluntară a tuturor persoanelor strămutate la locurile originale de trai trebuie să rămână o prioritate, de asemenea, trebuie găsite soluții pe termen lung pentru cei cazați temporar în Gori, Tbilisi și în alte părți, pentru care întoarcerea acasă este încă imposibilă. Fiecare persoană strămutată intern are dreptul de a se întoarce la locul ei originar de reședință, în condiții de siguranță și demnitate²¹⁹. Fiecare persoană trebuie să ia voluntar această decizie, având la dispoziție alternative acceptabile de integrare sau reinstalare permanentă în alte părți ale țării. Protecția și respectarea drepturilor persoanelor strămutate intern, inclusiv a drepturilor economice și sociale, nu pot fi amânate până când întoarcerea va deveni posibilă din punct de vedere politic. Este responsabilitatea autorităților din Georgia să asigure respectarea drepturilor omului persoanelor strămutate, în cea mai mare măsură permisă de resursele disponibile și fără discriminare. În vederea limitării proporțiilor dezastrului umanitar, restabilirii ordinii publice și a securității tuturor persoanelor, organizațiile umanitare internaționale fac apel la autoritățile ruse și georgiene, precum și la administrația de facto a Osetiei de Sud, să garanteze, fără discriminare, siguranța tuturor persoanelor din zonele afectate de conflict. În conformitate cu prevederile tratatelor internaționale la care statul rus și cel georgian sunt parte, autoritățile din toate zonele afectate de conflict au obligația de a garanta accesul liber și complet celor care evaluează necesitatea asistenței umanitare și acordă astfel de asistență și să garanteze condițiile necesare unei întoarceri demne, voluntare, sigure și durabile a persoanelor strămutate²²⁰.

În acest scop Amnesty International, Human Rights Watch, UE etc., a trimis misiuni de monitorizare. Astfel Misiunea de Monitorizare a UE a trimis peste 300 de experți la oficiile din teren. Pe lângă monitorizarea implementării acordului de pace, mandatul misiunii includea monitorizarea situației privind drepturile omului, precum și concentrarea asupra supremației legii și asupra ordinii publice, ceea ce include securitatea întoarcerii refugiaților și persoanelor strămutate.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) dispune în prezent de 28 de observatori militari, care au ca obiectiv monitorizarea acțiunilor militare și orice violență în zonele adiacente Osetiei de Sud.

Informațiile colectate de reprezentanții și misiunile diferitelor organisme internaționale aflate în zonele de conflict în august 2008, cât și din alte surse, au indicat încălcări grave ale dreptului umanitar internațional și ale legislației cu privire la drepturile omului, comise de către toți participanții la conflict, atât în timpul conflictului, cât și după încheierea acestuia.

Concluziile raportului publicat de către Amnesty International îndeamnă toate părți implicate în conflict să asigure efectuarea unor investigații independente, imparțiale, minuțioase și prompte ale tuturor acuzațiilor de încălcări grave ale legislației internaționale cu privire la drepturile omului și ale dreptului umanitar internațional. Toate persoanele, care au furnizat informații în timpul investigației, au fost protejați de represalii.

Bibliografie:

1. Adrian Năstase. Drepturile omului, religie a sfârșitului de secol. București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1992.
2. Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase. Drept Internațional Contemporan. București: R.A. Monitorul Oficial. 1995.
3. Andrei Popescu, Ion Jinga. Organizații Europene și Euroatlantice. București: Editura Lumina Lex, 2001.
4. Andrei Popescu. Dreptul Internațional al Muncii. București: Holding Reporter, 1998.

²¹⁹ Малышева Д.Б. Стенограмма заседания круглого стола на тему «Национальные интересы России в Молдавии и Приднестровье». [on-line]: <http://www.religare.ru/print15156.htm>. (16.08.2010).

²²⁰ Luers W.H. Choosing engagement. Uniting the U.N. with the U.S. interests. In: Foreign Affairs. September/October 2000, Vol. 79, № 5; Goldstein J., Kahler M., Keohane R. Legalization and World Politics, International Organization. 2000, Vol. 54. № 3, p. 386 - 419.

5. Augustin Fuerea. Introducere în problematica dreptului internațional al drepturilor omului. București: Editura Era, 2000.
6. Barbu B. Berceanu. Cetățenia - Monografie juridica. București: Editura ALL, 1999.
7. Corina Leicu, Ioan Leicu. Instituțiile comunitare. București: Editura Lumina Lex, 1996.
8. Corina Leicu. Drept comunitar. București: Editura Lumina Lex, 1998.
9. Dumitru Mazilu. Drepturile Omului - Concept, exigente și realități contemporane. București: Editura Lumina Lex, 2000.
10. Dumitru Mazilu. Integrarea Europeana. Drept comunitar și Instituții europene. București: Editura Lumina Lex, 2001.
11. Dumitru Miron ... [et al.]. Economia Integrării Europene. București: Editura ASE, 2001.
12. Florian Coman, Nicolae Purda. Protecția juridică a drepturilor omului. București: Editura Era, 1999.
13. Grigore Geamănu. Drept Internațional Contemporan. Vol. I. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
14. Ion Diaconu. Drepturile omului în dreptul internațional contemporan. Manual. București: Editura Lumina Lex, 2001.
15. Ion Diaconu. Minoritățile - identitate, egalitate. București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998.
16. Ion Jinga, Andrei Popescu. Integrarea Europeana - Dicționar de termeni comunitari. București: Editura Lumina Lex, 2000.
17. Ion Jinga. Uniunea Europeana - realități și perspective. București: Editura Lumina Lex, 1999.
18. Ion P. Filipescu, Augustin Fuerea. Drept Instituțional Comunitar European. București: Editura Actami, 1999.
19. Ionel Cloșca, Ion Suceava. Tratat de drepturile omului. București: Editura Europa Nova, 1995.
20. Ionel Fecioru. Libertatea de circulație între deziderat și realitate. București: Editura Ministerului de Interne, 2000.
21. Irina Moroianu Zlatescu, Radu C. Demetrescu. Drept Instituțional European. București: Editura Olimp, 1999.
22. M. Constantinescu, I. ... [et al.]. Constituția României - comentată și adnotată. București, 1992.
23. Maria Bârsan. Integrarea economică europeană. Vol. I. Cluj-Napoca: Editura Carpatică, 1995.
24. Mircea Duțu. Dreptul internațional și comunitar al mediului. București: Editura Economica, 1995.
25. Octavian Manolache. Drept comunitar. Cele patru libertăți fundamentale. Politici comunitare. București: Editura ALL, 1999.
26. Octavian Manolache. Drept comunitar. Instituții comunitare. București: Editura ALL, 1999.
27. Octavian Manolache. Drept comunitar. Justiția comunitara. București: Editura ALL, 1999.
28. P. Bărbulescu I. ... [et al.]. Dicționar diplomatic. București: Editura Politica, 1979.
29. Raluca Miga-Besteliu. Drept Internațional. Introducere în Dreptul Internațional Public. București: Editura ALL, 1998.
30. Roxana Munteanu. Drept european - Evoluție - Instituții - Ordine juridică. București: Editura Oscar Print, 1996.
31. Thomas Buergenthal, Renate Weber. Dreptul Internațional al Drepturilor Omului. București: Editura All, 1996.
32. Tudor Drăganu. Declarațiile de drepturi ale omului și repercusiunile lor în dreptul internațional public. București: Editura Lumina Lex, 1998.
33. Victor Duculescu. Protecția juridică a drepturilor omului - mijloace interne și internaționale. București: Editura Lumina Lex, 1998.
34. Victor Duculescu. Protecția juridică a drepturilor omului. București: Editura Lumina Lex, 1994.
35. Viorel Marcu. Drept Instituțional Comunitar. București: Editura Lumina Lex, 2001.

TRIBUNA DISCUSSIONALĂ**THE TRANSNISTRIAN CONFLICT – THE PROSPECTS
OF ITS RESOLUTION. A VIEW FROM KISHINEV****BURIAN Alexander*****CONFLICTUL TRANSNISTREAN ȘI PERSPECTIVELE SOLUȚIONĂRII ACESTUIA:
O VIZIUNE DE LA CHIȘINĂU**

În viața modernă a Moldovei un rol important î-l joacă conflictul politic nesoluționat dintre guvernul central și conducerea zonelor de est a Nistrului. Această situație afectează întreaga gamă de probleme cotidiene: modelarea vieții economice și politice a țării, relațiile internaționale, relațiile economice externe etc.

În conflictul transnistrean într-o formă concentrată sunt prezente mai multe caracteristici tipice ale altor conflicte din fosta Uniune Sovietică (Nagorno-Karabah, georgiano-osetin, georgiano-abhaz), dar în același timp, în acest conflict, există caracteristici specifice care î-l diferențiază de alte conflicte în spațiul ex-sovietic. În special, acesta este caracterizat printr-o prezență și influența puternică a factorilor ideologici și politici. Un rol important în acest conflict este destinat componentelor geopolitice și geostrategice.

Este important de remarcat faptul că, în conflictul transnistrean este aproape absent, sau nu joacă cel mai important rol, componente etnice, religioase, demografice. De asemenea, nu există nici o paralelă istorică, care ar putea servi ca un precedent în dezvoltarea acestui conflict local, dat fiind faptul că de-a lungul veacurilor nu au fost înregistrate și nu au existat conflicte serioase în această regiune. Conflictul a izbucnit în legătură cu prăbușirea Uniunii Sovietice, și componentele principale ale acestui conflict sunt factorii politici, ideologici și geopolitici.

Este necesar de menționat și faptul, că la momentul în care Republica Moldova a făcut primii pași în formarea sa ca stat, ea a fost deosebit de sensibilă la influențele externe. Punctul de cotitură în relațiile Chișinău-Moscova se consideră data de 23 iunie 1990, atunci când Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația de Suveranitate. Indiferent de faptul că o declarație similară a fost adoptată un pic mai devreme de Federația Rusă, la Moscova, în sediul lui Gorbaciov, au concluzionat că Republica Moldova intenționează să se separe de la URSS, în scopul de a se uni imediat cu România. Pentru a preveni acest lucru, la 19 august la Comrat a fost proclamat „Republica Sovietică Socialistă Găgăuză în componența URSS”, iar la 2 septembrie, la Tiraspol - „Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană în cadrul URSS”.

Cu alte cuvinte, centrul federal, folosind specificul situației din Republica Moldova, a reușit să creeze două „ancore” menite să dețină Republica Moldova, ca parte a ”Uniunii Reînnoite”. Pe parcurs, după prăbușirea URSS, Kremlinul s-a transformat în centrul rus de putere, și a susținut în mod constant o politică de menținere a Republicii Moldova în orbita sa de influență.

În același timp, Republica Moldova a fost sub o atenție constantă și din partea Bucureștiului, unde iluziile privitor la o renaștere a „României Mari” s-au dezvoltat într-o progresie geometrică. Prin intermediul adepților săi din Frontul Popular și, în consecință, din structurile de putere ale Republicii Moldova, Bucureștiul susținut politicile rusofobe și moldavofobe, și a încercat să introducă în conștiința societății moldovenești ideea privitor la imposibilitatea de existența a Moldovei ca stat independent. Prin intermediul mass-media finanțate de la București ca un „fir roșu” a fost propagată ideea că Transnistria și Găgăuzia ar trebui să fie cedate, fiindcă alte căi de soluționare a conflictului nu există: ”Moscova nu va permite”.

* **BURIAN Alexandru** - Doctor habilitat în drept, profesor universitar, consultant științific principal, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei; Președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Chișinău, Republica Moldova); **BURIAN Alexander** - Doctor of law (International Law), full professor, Chief scientific adviser, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova, President of the Moldavian Association of International Law (Kishinev, Republic of Moldova); **БУРИАН Александр** - Доктор юридических наук, профессор, главный научный консультант Института истории, государства и права Академии наук Молдовы, президент Молдавской Ассоциации международного права (Кишинев, Республика Молдова).

Din punct de vedere al dreptului internațional conflictul transnistrean a început ca un conflict intern între autoritățile centrale ale RSS Moldovenești și autoritățile locale din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Pe parcursul anilor 1989 – 1992, indiferent de apariția unor incidente, conflictul rămâne intern, deoarece în el nu s-au implicat în mod direct alte state. Internaționalizarea conflictului a început doar în iunie 1992, după izbucnirea ostilităților și implicarea în conflict a unităților Armatei a 14-a ruse.

Perspectivile de soluționare a conflictului transnistrean depind de interacțiunea dintre un întreg complex de factori interni și externi. Întrucât această problemă este la periferia atenției „marilor actori”, este inutilă și periculoasă așteptarea până când „unghiul mare”, în cele din urmă, va ajunge la soluționarea ei. Potrivit opiniilor unor cercetători, principalul obstacol în soluționarea conflictului transnistrean este slăbiciunea democrației moldovenești cât și ideea statalității moldovenești în cadrul unui stat integru.

Motivul care au dus la apariția conflictului transnistrean demult au dispărut și sunt ireversibile. Până în prezent (2011) între populațiile de pe cele două maluri ale Nistrului, cu excepția unor grupuri marginale, nu există elemente de ură etnică sau religioasă. În același timp, populația de pe ambele maluri s-a obișnuit cu ideea de divizare a țării și această problemă este la periferia atenției societății.

Timp de mulți ani, în mod conștient, sunt impuse stereotipuri eronate privitor la conflictul transnistrean, în scopul neadmiterii soluționării lui. Formatul procesului de negocieri (5 +2) contrazice esența conflictului transnistrean și, respectiv, în cadrul acestui format este imposibil de soluționat acest conflict.

„Conflictul transnistrean” este un fenomen complex. Soluționării lui îi încurcă o varietate de factori - de la autoritarismul regimului politic din Transnistria și terminând cu interesele geopolitice ale altor țări.

Formula "soluționarea conflictului", înseamnă nu doar semnarea unui document, ci finalizarea proceselor de transformare a Republicii unite Moldova într-un stat democratic și viabil, perspectiva de existență a căruia nu va fi pusă la îndoială. Cu regret, această abordare a problemei nu este nici măcar luată în considerare în societatea moldovenească.

La moment nu este suficientă capacitatea internă de soluționare a conflictului și nu este favorabilă nici situația politică internațională.

Soluția problemei transnistrene nu ar trebui să fie asociată cu problema retragerii trupelor rusești din Transnistria. Acestea sunt probleme diferite, și dacă le vom separa, ar fi posibil de a găsi soluții.

ПРИДНЕСТРОВСКИЙ КОНФЛИКТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗРЕШЕНИЯ: ВЗГЛЯД ИЗ КИШИНЕВА

В жизни современной Молдавии важную роль играет неурегулированный политический конфликт между центральным правительством и руководством районов, расположенных к востоку от Днестра. Это обстоятельство накладывает отпечаток на целый комплекс проблем, определяющих экономическую и политическую жизнь страны, межнациональные отношения, внешние экономические и политические связи и др.

В приднестровском конфликте в сконцентрированном виде присутствуют некоторые черты, свойственные другим конфликтам на территории бывшего СССР (нагорно-карабахский, грузино-осетинский, грузино-абхазский), но вместе с тем, в этом конфликте имеются и специфические черты, отличающие его от других конфликтов на бывшем советском пространстве. В частности, для него характерно более сильное присутствие и воздействие идеологического и политического факторов. Не последнюю роль в этом конфликте играет и геополитический и геостратегический компоненты.

Важно отметить и тот факт, что в приднестровском конфликте практически отсутствуют, или же играют не самую важную роль, такие составляющие как этническая, религиозная, демографическая. Отсутствуют и какие-либо исторические параллели, которые могли бы служить местным прецедентом в развитии конфликта, так как на протяжении веков не было зафиксировано каких-либо серьезных конфликтных ситуаций в этом регионе. Конфликт разразился в связи с распадом Советского Союза, и главные составляющие в нем являются политическая, идеологическая и геополитическая основы.

В ситуации, когда Республика Молдова предпринимала первые шаги по своему становлению в качестве государства, она была особенно чувствительна к внешним воздействиям. Поворотным моментом в противостоянии Кишинев-Москва стало 23 июня 1990 года, когда Парламент Молдовы принял Декларацию о суверенитете. И хотя такую же декларацию немного ранее приняла Россия, в Москве, в штабе Горбачева, создалось мнение, что Республика Молдова намерена выйти из состава СССР, для того чтобы сразу после

этого объединиться с Румынией. Для предотвращения этого, 19 августа в Комрате было провозглашено создание «Гагаузской Советской Социалистической Республики в составе СССР», а 2 сентября, в Тирасполе – «Приднестровской Молдавской Советской Социалистической Республики в составе СССР».

Другими словами, союзный центр, используя специфику ситуации в Республике Молдова, сумел создать два «якоря» для удержания Республики Молдова в составе «обновленного Союза». В дальнейшем, Кремль, превратившийся из союзного в российский центр власти, последовательно проводил (и проводит) политику удержания Республики Молдова в орбите своего влияния.

Одновременно, Республика Молдова была под неусыпным вниманием и Бухареста, где иллюзии о возрождении «Великой Румынии» развивались в геометрической прогрессии. Через своих ставленников в Народном Фронте и, соответственно, в структурах власти Республики Молдова, Бухарест разжигал русофобию и молдавофобию, и пытался внедрить в сознание молдаван идею о невозможности существования Молдовы в качестве независимого государства. Красной нитью проходила через средства массовой информации финансируемые Бухарестом идея о том, что от Приднестровья и Гагаузии придется отказаться, так как решить конфликт не удастся – «Москва не даст».

С международно-правовой точки зрения приднестровский конфликт начался как внутренний конфликт между центральными властями Молдавской ССР и местными властями приднестровского региона Молдавии. На протяжении 1989 – 1992 гг., несмотря на происходившие инциденты, этот конфликт оставался внутренним, так как напрямую в нем не участвовали другие государства. Интернационализация конфликта началась лишь после начала военных действий и вовлечения в вооруженный конфликт действиях частей 14-й российской армии в июне 1992 года.

Перспективы разрешения Приднестровского конфликта зависят от взаимодействия целого комплекса внешних и внутренних факторов. Так как эта проблема находится на периферии внимания «больших игроков», бессмысленно и опасно ждать, когда «большие дяди», наконец, возьмутся за ее разрешение. По мнению некоторых исследователей, главным препятствием в разрешении Приднестровского конфликта является слабость молдавской демократии, идеи молдавской государственности в целом.

Причины, приведшие к возникновению Приднестровского конфликта, давно и необратимо исчезли. На сегодняшний день (2011) между населением обоих берегов Днестра, за исключением незначительных маргинальных групп, не существует какой-либо межэтнической или межрелигиозной вражды. В то же время, население обоих берегов свыклось с мыслью о расколе страны и эта проблема находится на периферии общественного внимания.

На протяжении уже многих лет осознанно навязываются ошибочные стереотипы восприятия Приднестровской проблемы, с тем чтобы не допустить ее разрешения. Формат переговорного процесса (5+2) противоречит сути Приднестровского конфликта и, соответственно, в его рамках разрешение конфликта недостижимо.

«Приднестровский конфликт» является комплексным феноменом. Его разрешению препятствует себя целый ряд факторов, - от авторитарности, существующего в Приднестровье политического режима и до геополитических интересов других стран.

Формула «разрешенный конфликт» означает не подписание какого-либо документа, а завершение процесса трансформации объединенной Республика Молдова в жизнеспособное правовое демократическое государство, перспектива существования которого не будет подвергаться сомнению. Однако, подобный подход к проблеме даже не рассматривается в молдавской обществу.

На сегодняшний момент не существует ни достаточного внутреннего потенциала для разрешения конфликта, ни достаточно благоприятной внешнеполитической обстановки.

Решение приднестровской проблемы нельзя связывать с проблемой вывода российских войск с территории Приднестровья. Это разные проблемы, и если отделить их, то можно было бы найти пути их решения.

The Origins of the Transnistrian Conflict

1.1. Historical Roots of the Conflict

The unresolved conflict between the central government and the leadership of the territories situated East of the Dnieper River plays an important role in the life of contemporary Moldova. This circumstance leaves an imprint on an entire complex of problems which determine economics and politics, international

relations, as well as external economic and political strategies of the country. The Transnistrian conflict shows, in concentrated form, some features which are also characteristic of other conflicts (such as the Nagorno Karabakh, the Georgian Ossetian or the Georgian-Abkhaz conflicts). Nevertheless, it has also distinct features which make it different from other conflicts in the post-Soviet area. This concerns the stronger presence of ideological and political factors. The geopolitical and geo-strategic components should also not be discounted.

On top of that, it is important to remember that such components as ethnicity, religion, or demography are absent in the Transnistrian conflict or they do not play an important role. There are also no historical parallels which could serve as a local precedent for conflict resolution, since no serious conflicts have been registered in the area since centuries. The conflict unfolded against the background of the collapse of the Soviet Union and it has political, ideological and geopolitical roots.

1.2. Right-bank Moldova

The origins of Moldavian statehood reach back to the XIV century, when the Moldavian Principality was established east of the Carpathian Mountains. It was a proto-statelike entity which acted as a buffer between the enlightened Europe and the barbarian world.²²¹

In the beginning, between 1352 and 1359, Moldova was under the sovereignty of the Hungarian kings, but beginning with the rule of Bogdan I, the Principality won two important attributes of statehood, namely sovereignty and independence. Although sovereignty and independence were concepts whose meaning differed somewhat from the present, their role in the political life of any state should not be overestimated. Nevertheless, between 1359 and 1538, when the Moldavian Principality was able to determine its own domestic and foreign policies, Moldavian statehood reached its climax. It was then that the possibility emerged to consolidate the evolving Moldavian society, to establish political, economic and military relations with its neighbors and most importantly, to define the state territory, whose borders were recognized by international law.

No less important were the inculcation of such terms as “Moldavian country” “Moldavian”, or “Moldavian language” into the minds of the Moldavians. This was helpful in the process of forming a Moldavian nation. These concepts took root during the XVth and XVIth centuries, not only in the XXth, under Stalinism, as this is insinuated by some contemporary homegrown politicians and historians.

The main geopolitical distinction of the Moldavian Principality at this time was that the Country of Moldova (Țara Moldovei) was (and still is) located on the fault line, or the boundary between three grand cultures (the Slav, Latin and Eastern), between three major religions (Orthodoxy, Catholicism and Islam), between three big nations (Slav, Latin and Turkic peoples), as well as three ideological tendencies (Panslavism, Pan-Turkism and Pan-Latinism). The exposed location of a frontier state and a frontier nation made the Moldavian Principality maneuver for centuries between the superpowers, the super-religions and the super-tendencies, trying to stay afloat and to preserve its sovereignty and its national identity.

Nevertheless, Moldova had to accept some conditions at specific times which guaranteed its existence. For example, Moldavians accepted Orthodoxy while preserving vulgarized Latin as their everyday language. They preserved their language and their religion in 1538, when they had to accept the sovereignty of the Ottoman Empire. For medieval Moldova, there was no other way to survive in this historical period.

This said, internal and external contradictions made it impossible for the leadership of the Moldavian Principality to choose a strategic partner in order to survive amidst the enduring conflicts of the superpowers with the help of a strong ally. With the benefit of hindsight, we can now realize and understand that it was hard for Moldova to resist the natural gravitation towards Austria, Hungary, the Polish-Lithuanian Principality and, accordingly towards Western Europe, because of the religious discords (Orthodoxy-Catholicism). At the

²²¹ Cf. Alexander Burian, *Moldovan Statehood and the year 1940 in the fate of the Moldovan nation: an international law assessment* (Александр Буриан. Молдавская государственность и 1940 год в судьбах молдавского народа: международно-правовая оценка.). [on-line]: <http://ava.md/projects/08885-moldavskaya-gosudarstvennost-i-1940-god-v-sud-bah-moldavskogo-naroda-mezhdunarodno-pravovaya-ocenka.html>. (visited on: 15.10.2011).

same time, it was impossible to overcome the natural gravitation towards the Russian Empire because of the discords of a cultural and linguistic ilk. There was a subconscious gravitation towards the Ottoman Empire from among the conservative strata of the population, particularly the boyars, who yearned for the peaceful times and the continuation of their personal well-being.

In the final analysis, the struggle between the superpowers in the VIII-XIX centuries led to the dismemberment of the Moldavian Principality into three parts: Northern Moldova (Bukovina) was conquered by the Austrian Empire in 1775, and Eastern Moldova (Bessarabia) by the Russian Empire in 1812. Western Moldova (Transpruthian Moldova) remained under the sovereignty of the Ottoman Empire until 1878.

The history of the three dismembered parts of Moldova continued within the boundaries of different states.

Thus, Northern Moldova (later Bukovina) was a part of the Austrian Empire between 1775 and 1867, between 1867 and 1918 of the Austro-Hungarian Empire, from 1918 until 1940 and 1941 till 1944 a part of the Kingdom of Rumania and 1940-1941 as well as between 1944 and 1991 a part of the Soviet Union. After 1991 until this day Northern Moldova (the Bukovina) has been a part of Ukraine.

Western Moldova which included Moldavian territories from the Carpathian Mountains as far as the Prut River and the Danube Lowlands continued to remain under the sovereignty of the Ottoman Empire after the second partition of Moldova in 1812. In 1859 it entered a personal union with Walachia (the other Danube principality) to form Moldo-Walachia which in 1861 became a real union and was called, as of 1862, Rumania. The Western part (beyond the Prut River) of Moldova is a part of Rumania still today.

Eastern Rumania (which later was called Bessarabia) became a part of the Russian Empire in 1812. In December 1917, immediately after the Russian October Revolution, Eastern Moldova proclaimed itself the Democratic Republic of Moldova, but was incapable to defend its sovereignty and independence, so that in 1918, it was united with Rumania.

As a result of the settlement achieved between the two governments Eastern Moldova (Bessarabia) was transferred to the Soviet Union on 28 June, 1940. On 2 August of the same year, Eastern Moldova was proclaimed the Moldavian Socialist Soviet Republic and became one among 16 Soviet Republics of the USSR. It included the former Autonomous Moldavian Socialist Soviet Republic which had belonged to Ukraine. At the same time, the territories north and South of Bessarabia (the Khotinsk region in the North and the Black Sea littoral as well as the Danube estuary in the South) was separated from Eastern Moldova and transferred to Ukraine.

Between 22 June, 1941 and August 1944 Rumanian and German troops which participated in the war against the USSR were on Moldavian territory. Between August 1944 and August 1991 was a part of the USSR as a Soviet Republic (a quasi-state entity within the Soviet Union).

On 27 August 1991 the Moldavian parliament proclaimed the country's independence which was quickly recognized by the international community; and the country became a fully-fledged subject of international law.

1.3. Left-bank Moldova

As of the second half of the 14th century the territory of today's Transnistria formed a part of the Lithuanian Grand Duchy, and accordingly, from 1569 of the Respospolita. The limits of the influence of the Russian Empire were pushed as far as the Dnieper River after the Russian-Turkish Agreement had been signed as a result of the war of 1787-1791, on 29 December 1791.

Between 1791 and 1917 Left-Bank Moldova was a part of the Russian Empire. After the establishment of the USSR today's left-bank *raions* of the Moldavian Republic were a part of Ukraine with the center at first in Balta (today Odessa region, Ukraine) and as of 1929 in Tiraspol'.²²² Some researchers hold that the establishment of the Autonomous Moldavian Republic was dictated by the wish of the Federal Center to solve

²²² The history of the Moldavian Republic. From the ancient times to the modern days, Kishinev 2002. (История Республики Молдова. С древнейших времён до наших дней / Ассоциация учёных Молдовы им. Н. Милеску-Спэтару).

the Bessarabia problem,²²³ although, in our opinion, such allegations are controversial, because at that time several ethnicity-based autonomous entities were established in the Soviet Union with no territorial conflicts involved.²²⁴

On 2 August, 1940, the Autonomous Moldavian SSR was included into the newly established Moldavian SSR. However, this concerned only those regions where the Moldavians had a majority. It is important to mention that the territory of contemporary Transnistria had never been a part of the Moldavian Principality. The decision of the authorities in Moscow was presumably motivated by the fact that the local population subscribed to Moldavian identity (according to 1926 census, 30% of the population²²⁵). On top of that, we can assume that this was an attempt to set off the transfer of the territories North and South of Bessarabia to Ukraine (the Khotinsk region in the North and the Black Sea littoral as well as the Danube estuary in the South).

During WWII, between 1941 and 1944, Transnistria was occupied by German-Rumanian troops and was a part of the Rumanian protectorate “Transnistria”. Between 1944 and 1991 the area on the left bank of the Dniester River belonged to the Moldavian SSR.

On 2 September 1990 the Transnistrian Moldavian Republic (TMR) was proclaimed as a new state on the left-bank territory of the Dniester. Nevertheless, the independence of the new state formation was not recognized by the Moldavian authorities and the international community.

2. Geopolitical realities and the genesis of the Transnistrian conflict

2.1. The perestroika and the beginning of the collapse of the USSR

As a consequence of the perestroika in the Soviet Union, the social activity of the population surged in the 1980s. National and ethnic issues became more acute. In the Soviet republics, public movements emerged which united representatives of the titular nations of these republics.

In the republics which had some tradition of nation building, for example the Baltic republics, the titular nation could organize and prioritize the idea to consolidate society and to win sovereignty and independence from the Union center. In other republics, for example in the Caucasus or in Central Asia, the problem of interethnic and religious discord came to the foreground which generated bloody conflicts.

Nevertheless, in all these republics the contours of independence appeared and independence from the center was identified with the idea to establish one’s own state formation.

In the Moldavian SSR the processes of perestroika acquired a distinct dynamic. The idea to be independent of the Union center which was advanced by Russia herself and the Baltic republics ran against the idea of reunification with Rumania which was pushed by a small group of literati and young activists. The situation was exacerbated by the fact that the population of the Moldavian SSR, against the backdrop of a tradition of statehood, was exposed to manipulation from self-proclaimed leaders who effectively realized the ideas of their foreign masters. The first signs of a substitution of national by nationalist slogans appeared during the perestroika. They referred not to the Moldavian, but to the Rumanian nation.

In contrast to the population in the Baltic states, the perspective of the demise of the USSR did not rally the Moldavians around the idea of Moldavian statehood, but split it into antagonist groups. Some wanted Moldavian statehood, some unification with Rumania, and some came out unconditionally for the preservation of Moldova as a part of the Soviet Union.

In the fall of 1988 there were several demonstrations where increasingly radical slogans were voiced: “Moldova-for the Moldavians” or “Trunk-Railway Station-Russia”

In response to this, demonstrations were held in Tiraspol’, where participants demanded to “speak a

²²³ Cf., for example Oazu Nantoi. Origins and perspectives of the resolution of the Transnistrian conflict (Oazu Nantoi. Истоки и перспективы разрешения Приднестровского конфликта.) [on-line]: <http://ava.md/034-komentarii/03681-istoki-i-perspektivi-razresheniya-pridnestrovskogo-konflikta.html>. (visited on: 12.06.2011).

²²⁴ [on-line]: http://cccp.narod.ru/work/book/hist_ssr1.html. (visited on: 10.05.2011).

²²⁵ Nationality and mother tongues of the USSR population, Moscow 1928 (Народность и родной язык населения СССР).

human language”

2.2. The language problem

On the Congress of the USSR Writers' Union in March 1988 a motion was introduced to extend official status to the languages of the titular nations of all Soviet Republics. Pursuant to this step, demands were advanced in Moldova to recognize the identity of the Moldavian and the Rumanian languages, to write the Moldavian language with the Latin script as well as to make it the state language of the Moldavian republic.

The discussions around the “language legislation” reflected the depth of the cleavage and the lack of shared understanding among the population of the Moldavian SSR. The population was split along linguistic lines into two communities which did not communicate with each other. An everyday, vulgar nationalism emerged. It took different forms in Kishinev, Tiraspol' or Komrat, but its essence was the same everywhere, namely a *homo sovieticus* mentality unfolding under the conditions of undeserved freedom. Some insisted that only Rumanian should obtain the status of a state language while others demanded equally adamantly that Russian should receive the same status.²²⁶

The publication of the draft law entitled “On the use of languages on the territory of the Moldavian SSR” in March 1989 was a defining moment in the genesis of the conflict. The project was promulgated on behalf of the Moldavian Writers' Union. It triggered a negative response among parts of the population which was not proficient in Moldavian. This led to the emergence of a public movement which came out for the introduction of two state languages, namely Russian and Moldavian.

On 11 August, 1989 the OSTK (United Council of Work Collectives) was established. The OSTK came out against the draft law which according to its leaders and sponsors was apt to lead to discrimination along national lines in the realization of the right to work. The OSTK began to stage strikes in enterprises in left-bank Moldova.

Despite the strikes, the Supreme Soviet of Moldova extended the status of state language to Moldavian on 31 August, 1989, triggering a new wave of strikes.

2.3. The People's Front and the idea of unification with Rumania

The weakening of the Union center, and the “sovereignizatsia” of the Soviet republics led to public debates concerning different scenarios for the future. In the Moldavian SSR two incompatible options were voiced with a lot of fracas, namely the unconditional preservation of Moldova as a part of the USSR and the unification with Rumania; i.e. people clung to the precedents which had been supplied by history. To be sure, there were suggestions to establish a Moldavian state, but they were voiced feebly and in a defensive mode, since they were confronted with the dilemma what should be done with Moldova beyond the Prut River, with the Bukovina and Southern Bessarabia. These territories had been parts of the mediaeval Moldova, but today belonged to Rumania and Ukraine.

In May, 1989, the Moldavian People's Front was established which united several nationalist organizations. The ideology of the people's front was based on the idea to create “Grand Rumania” which was to include the Moldavian SSR without Transnistria, but with the Bukovina and Southern Bessarabia. At this juncture, pipe dreams about an “exchange” of territories with Rumania and Ukraine as the only correct option for the future of Moldova obtained currency.

As a counterweight, the “Interdvizhenie” movement was established in Transnistria. As mentioned earlier, the OSTK was established in Tiraspol'. The OSTK began to hold strikes in the enterprises of left-bank Moldova which was predominantly inhabited by ethnic Russians and Ukrainians.

The further evolution of the political process in the Moldavian Republic demonstrated clearly that the number of those who supported unification with Rumania did not even match the minimal threshold set for elections, namely 4-6%. The People's Front itself which at the time promoted unification with Rumania did never participate in elections with such slogans. On the contrary, in order to survive in Moldavian politics, the

²²⁶ Oazu Nantoi, op. cit.

People's Front was forced to evolve from a "national liberation movement of Rumanians on occupied territory"(1990) to a Christian Democrat National Party (2000) with a banal program which showed no traces of unification with Rumania.²²⁷

Against the background of a society with a prevailing totalitarian mindset and the incapability to assess the situation critically, the response to the – however negligible – presence of partisans of the idea to unify Moldova with Rumania was totally inadequate. Given the lack of a dialogue between the supporters of different political positions, the public visibility of the partisans of unification triggered panic reactions.

Moscow also presented the events in Kishinev through the only Union TV channel at the time as steps toward the unification with Rumania. The situation was complicated by the fact that the Transnistrian population trusted this channel much more than the information disseminated by Kishinev TV.

Print media which were not controlled by the Communist Party and to all appearance financed by the intelligence services added fuel to the fire by terrifying the population with apocalyptic scenarios of the unification with Rumania. The Communist party of Moldova also exacerbated the situation: in order to strengthen their unstable positions, the Communists started to scare the population with the specter of unification.

The *angst* before a unification of the Moldavian Republic with Rumania after the 1918 model appeared in paranoid and eschatological forms, and became a mass psychosis, particularly after the fall of the Ceaucescu dictatorship in December 1989. What for some Moldavians was the liberation from the complex of national humiliation, became the harbingers of "the end of the world" for others. During the fall of the Ceaucescu regime Kishinev was awash with demonstrations carrying slogans demanding unification with Rumania, while the Russian-speaking population of the Moldavian SSR was paralyzed by fear.²²⁸

In the Transnistrian industrial centers the population reacted particularly touchily to similar ideas. The word "Rumanian" was used as a synonym for "fascist". Driven by fear, the population, and also a part of the Moldavians, was ready to participate in meaningless referenda every day. The people were gripped by a complex of a besieged fortress which was reflected in the slogan "My republic will protect me!" People were ready to resort to violence in order not to "awake in Rumania".²²⁹

2.4. Mistakes and the short-sightedness of the Kishinev authorities

As a part of the USSR, the Moldavian SSR had dysfunctional and purely decorative attributes of statehood and state power. Under this system, the government bodies were formed behind closed doors by party functionaries who decided who would be elected deputy of the Supreme Soviet or local councilor.

The perestroika which had been initiated by Mikhail Gorbachev introduced some correctives into the system of government bodies. The elections to the Supreme Soviet of the USSR at the beginning of 1989 marked the beginning of their implementation. The elections to the Supreme Soviet of the Moldavian SSR on 25 February-10 March 1990 were the continuation of the government reforms. For their realization, the entire territory of the Moldavian SSR was divided into 380 majoritarian election districts. Candidates were nominated not only by the Communist Party, but also by work collectives. The elections were competitive. In some districts there were 5,6, and sometimes 10 candidates. The Communist Party of Moldova suffered a crushing defeat, since it managed to bring only 10% of their candidates to the newly elected Supreme Soviet. But the People's Front could also mark no victory since it obtained only 28% of the seats. The basic mass of winning candidates had been nominated by work collectives which at this time were either collective farms or factories of the military-industrial complex.

The newly elected parliament (the Supreme Soviet of the Moldavian SSR) fell into fractions which exactly reflected the mindsets of the population. The people's Front, with 28% of deputies occupied the right

²²⁷ ibidem

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ N.B. Babilunga, B.G. Bomeshko. The Transnistrian conflict: historical, demographic and political aspects. Tiraspol'1998. (Бабилунга Н. В., Бомешко Б. Г. Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты).

wing in the parliament. They came out for Moldova's immediate exit from the USSR and for the *anschluss* to Rumania. The left wing was occupied by the Communist fraction and the representatives of work collectives from the military-industrial complex (not only from Transnistria, but also from Kishinev, Beltsa, Bender and Rybnitsa) who commanded 205 of the mandates. They advocated the preservation of the USSR and a „Socialism with a human face”. The parliamentary majority (the „swamp“) consisted of the agrarian fraction, mostly directors of collective and state farms, controlling about 45% of the mandates. This was the most unpredictable fraction, because its representatives came out for and against Moldova, for exiting the USSR and the preservation of collective farms. Balancing between the People's Front and the Communists, the agrarian deputies contributed greatly to the overall chaotic situation. About 7% of the mandates went to independent candidates, who were the only ones to come out for the independence of Moldova not only from Moscow, but also from Bucharest.

This said, it is absolutely important to remember that these elections took place on the entire territory of Moldova and under the active participation of the left-bank population. This means that in the Supreme Soviet the Transnistrian region was proportionally represented.

Nevertheless, the following mistakes of Kishinev were caused by a catastrophically low level of political culture which prevailed in society together with a totalitarian mindset. This includes

- 1 The incapability of the authorities to analyze the situation and to take rational and balanced decisions. The demonstration mentality prevailed in this period and many decisions were taken under the pressure of the mob.

- 2 The failure to understand the importance of sustaining the dialogue with both opposing fractions and the population. The principle of “who is not with us, is against us” implemented by the People's Front became the leading principle for the Moldavian authorities at the time.

- 3 The inability to provide alternative information for both the Russian-speaking and the Rumanian-speaking population. The mass media could manipulate mass consciousness without limits at that time: The Frontists advanced the idea of unionism in their media which were financed by the Rumanian intelligence services, the separatists depicted Moldova in dark brown colors in their media which were financed by the Russian secret service. This did not at all correspond to realities. The mendacious propaganda of both sides which was tolerated by the authorities, transformed the majority of the population into hostages who could not follow the meandering “big politics”.

- 4 The inability of the authorities to elaborate sustainable policies which would meet the interests of the majority population. The oscillations between the People's Front and the Kremlin positions, between left and right, and vice versa, prevented Moldova from defining its policy of independence. If the Moldavian leadership had announced that it tried to win independence from Moscow and from Bucharest and that any Moldavian citizen, regardless of ethnic background and religion would enjoy equal rights, the Transnistrian conflict could have been avoided.

- 5 The inclination to use violence without understanding for possible consequences. The Dubossary incident in the fall of 1990, the “march to Gagauzia” in the fall of the same year, the tragic events of 19 June in Bendery were a result of the fact that Russian and Rumanian intelligence services planned and organized provocations and the Moldavian leadership let it happen.

- 6 A part of the Moldavian leadership which had ties to the People's Front, looked at Transnistria as a territory, which “never had been Rumanian” and as an obstacle to the desired unification of the Moldavian Republic with Rumania.

These grave mistakes of the Moldavian leadership were cleverly used by the separatist leaders in Tiraspol' who had the objective to bring about a total rift with Kishinev. On top of that, the Tiraspol' authorities gladly resorted to subterfuge by asserting that the slogans of the People's Front and some statements of various politicians represented the position of the Moldavian leadership.²³⁰

²³⁰ Oazu Nantoi. Op. cit.

2.5. The conduct of the Tiraspol' authorities against the backdrop of the chaos in the Union.

Tiraspol' was in many ways an exception among the other cities in the Moldavian Republic. For example, the comparison to Beltsy shows that the domination by a Russian-speaking majority did not imply automatic resistance against Kishinev. Apart from the fact that Moldavians made up only 17% of the population, the general staff of the 14th army was located in Tiraspol'. The percentage of retired officers, who preferred to stay in their former service location, was also high in Tiraspol'.

In August, 1989 the OSTK (United Council of Work Collectives) which took the initiative from the local Party organization and whose rhetoric was extremely aggressive and xenophobic.

Some researchers hold that the opposition to Kishinev developed after such a hard-line scenario because Moscow deliberately used the Transnistrian population for its own aims. For one thing, the participation in the 1989 "language strikes" of factories belonging to the military-industrial complex is conspicuous. Considering the strict regime in these factories as well as their direct subordination under Moscow, many observers concluded already by 1989 that the order to participate in the strikes came directly from Moscow.²³¹ On top of that, the involvement of the 14th Army in the establishment of illegal military formations and their subsequent military opposition against the constitutional power could also not have happened without direct instructions from Moscow. It is hard not to agree with these conclusions, since the confrontation between Moscow and the Soviet republics at this time took the form of clandestine operations with the temptation to place one's "Trojan horses" on the "debauched territories".

All this permits the conclusion that the population of the industrial centers of Transnistria and the city of Tiraspol' in the first line, was an ideal subject for political manipulations directed against the Moldavian Republic. In the early stages of the conflict, the Transnistrian population as a whole became the vehicle for and the hostage of political speculators in the Kremlin. Consequently, the population became also a hostage of the local authoritarian regime and an international network of organized criminals who, under the involvement of corrupt politicians in Kishinev, Kiev and Moscow, turned Tiraspol' into a transfer site for contraband and a source for enrichment.²³²

2.6. The external factor and its role in the genesis and evolution of the Transnistrian conflict.

As the Moldavian Republic took the first steps to establish its statehood, it was particularly vulnerable to external influences. 23 June 1990 became a defining moment in the relations between Kishinev and Moscow, when the Parliament adopted the declaration of independence. Although Russia had issued an identical declaration some time earlier, Gorbachev's aides in Moscow concluded that Moldova would leave the Soviet Union in order to join Rumania immediately. To prevent such an outcome, the founding of the Gagauz Soviet Socialist Republic under USSR jurisdiction was proclaimed in Komrat, and on 2 September Tiraspol' witnessed the proclamation of the Transnistrian Moldavian Soviet Socialist Republic under USSR jurisdiction.

In other words, the Union center, by using the specific situation in Moldova was able to create two "anchors" to tie the Moldavian Republic to the "new Union". Subsequently, the Kremlin which transformed from a Union into a Russian power center, pursued (and still pursues) a policy of keeping Moldova in its sphere of influence.

Simultaneously, the Moldavian Republic was under the permanent observation of Bucharest, where the illusions about a "Great Rumania" reached a new climax. Bucharest triggered Russophobia and Moldavaphobia through its agents in the People's Front and in the government authorities. It tried to inculcate in the minds of Moldavians the idea about the impossibility of an independent Moldova. The bottom line which was spread over the media was the Rumanian-sponsored idea that it was necessary to renounce of Transnistria and Gagauzia, because the conflict could not be managed - "Russia will prevent this".

Another moment which has not been analyzed yet consists in the fact that the Moldavian leadership, in 1991, transferred to the Tiraspol' separatists thousands of tons in arms, because on the behest of Bucharest, it

²³¹ Ibidem.

²³² Ibidem.

renounced of the property of the former Soviet Army on the left-bank territory and claimed only the property and the arms which were located on the right bank of the Dniester River. This can only be explained by the aversion of the Rumanians to the idea of a unified Moldova (including Transnistria), because this was a threat to the existence of the Rumanian state.²³³ The People's Front leaders understood this, since Moldova could, as a counterclaim, demand the unification of the purely Moldavian territories, i.e. those parts of Moldova which are now within Rumania. Considering the lower status of the Moldavians among Rumanians, one can imagine that the idea of a "Great Rumania" could seriously threaten Rumania.

In 1992 the Moldavian leadership undertook numerous attempts at stabilizing the situation and at stopping the creeping violent confrontation. For example, the Parliament adopted several decrees (27 May, 16 and 18 June, 1992) which were directed at a peaceful resolution of the conflict.

Nevertheless, a distinct feature emerged in 1992: Soon after shooting had stopped and an armistice was concluded, "somebody" provoked a new armed confrontation. Taking the example of the Parliamentary Decrees of 16 and 18 June 1992, they were passed with the votes of the majority of the left-bank deputies and contained all the necessary provisions for ending the conflict. Nevertheless, a provocation was organized in Bendery immediately after their adoption, on 19 June. The Moldavian leaders stepped into this trap and engaged in a massive military confrontation.

From the logic of the events at this time one can conclude that a "third power" existed, namely foreign, both Russian and Rumanian intelligence services. These services used military formations outside of the control of Tiraspol' and Kishinev and deliberately drove the situation toward a massive military confrontation which provided a pretext to openly involve parts of the Russian Army as well as Cossack mercenaries on the side of Tiraspol' and on the side of Kishinev voluntary fighters from Moldova and other countries. This is exactly what happened in 1992. At least after some years the pages of the Russian "patriotic" newspapers were awash with the names of intelligence agents who boasted about their participation in the Transnistrian conflict.²³⁴ The same can be said about the Rumanian media.²³⁵

Against the backdrop of these factors, one can state that the Transnistrian conflict was unavoidable. Each influential center - Kishinev, Tiraspol' Moscow, Bucharest carry their own part of responsibility. Attempts to demonize only one side are tantamount to a complete lack of understanding or a heavily biased interpretation.

3. The internal conflict: The first phase of the Transnistrian conflict

3.1. The "parade of sovereignties" and the war of declarations

On 17 March 1991 the all-union referendum on the preservation of the USSR was held, but the Moldavian authorities prevented its execution on the territory of the Republic. Central republican commissions for the implementation of the referendum were therefore not formed and voting took place only in the army facilities. The execution of the referendum in Tiraspol' angered the Kishinev authorities. The situation aggravated after the coup d'état of the GKPC / State Committee of the State of Emergency/ on 19-21 August, 1991.

After the abortive coup a meeting was held in Kishinev, during which calls to a Moldavian exit from the Soviet Union were voiced. The presidium of the OSTK of Tiraspol' supported the putschists for their part by publishing the following declaration in the daily "Trudovoe Tiraspol'": "We support unconditionally the resolute measures of the State Committee of the State of Emergency of the USSR which executes the duties of the president of the country and the leadership of the USSR and is oriented towards preserving our great

²³³ Enache, Marian. Cimpoeșu, Dorin. Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993 – 1997). Iași: Editura POLIROM, 2000.

²³⁴ В цветущих акациях город... Бендеры: люди, события, факты. Бендеры: Полиграфист, 1999; Бабилунга Н. В., Бомешко Б. Г. Op. cit.

²³⁵ Iulian Chifu. Război diplomatic în Basarabia. București: Ed. Paideia, 1997.

homeland and the stabilization of the public political situation.”²³⁶

On 23 August the Communist Party of Moldova was disbanded. On 27 August, Moldova, after Russia and Ukraine, proclaims its independence, and 29 August the president of the Supreme Soviet of the Transnistrian Republic, Igor Smirnov, was arrested in Kiev by Kishinev intelligence agents. Stepan Mikhailovich Topal, the Gagauzian leader, was likewise arrested.

On 5 November, the name of the Transnistrian Moldavian Soviet Republic was changed to Transnistrian Republic. In 1 December the first referendum on the independence of the TR was held. In the referendum, 78% of the voters participated, of which 97.9% voted with “yes”.²³⁷

On 18 December Russia recognized the independence of Moldova in the boundaries of the administrative borders of the Moldavian SSR by 1 January, 1990, i.e. including the left-bank Dniester regions. On 21 December, Ukraine followed suit. On the same day, Snegur signed the agreement on the accession of Moldova to the CIS.

During the winter of 1991-1992 the relations between Kishinev and Tiraspol’ tightened. Several small-scale clashes happened, one of which provided a pretext for the start of large-scale military operations in spring, 1992.

3.2. The positions of the sides

Some researchers regard the 30th of August 1989 the defining moment of the Transnistrian conflict, when the Moldavian Supreme Soviet passed the Language Act which gave the Moldavian language the status of the state language.²³⁸ The introduction of a new name for the state, the Moldavian Republic, by the Supreme Soviet of the Moldavian SSR, exacerbated the situation much more. The weakening of the Union center’s position and the decay of the pillars of the multinational Soviet Union had a direct impact on the situation in Moldova.

On 23 June, 1990, the declaration of sovereignty of the Moldavian Republic was adopted. The reaction of the national minorities to these actions followed soon. On 2 September the Transnistrian Moldavian Socialist Soviet Republic was proclaimed. It is important to underline that in contrast to the Moldavian leaders, the Transnistrian leadership came out against the dismemberment of the Soviet Union.

On 4 November 1989 a conference of the deputies of the Tiraspol’ work collectives adopted a resolution which instructed the OSTK to study the possibility to carry through a referendum on the autonomy of Moldavian regions predominantly inhabited by Russians and Ukrainians. At the end of 1989 and the beginning of 1990 the referendum on the establishment of the Transnistrian Moldavian Socialist Soviet Republic was conducted. On 2 September 1990 the Transnistrian Moldavian Socialist Soviet Republic under USSR jurisdiction was proclaimed on the 2nd session of the Extraordinary Congress of deputies of all governmental levels in Transnistria. A short time before that Gagauzia had proclaimed its independence. Both entities were not recognized by the USSR leadership.²³⁹

3.3. Evaluation from the standpoint of international law

From the perspective of international law, the conflict began as internal conflict between the Moldavian central and the local Transnistrian authorities. During 1989-1992, regardless of a series of incidents, the conflict remained internal since no other states participated. The internationalization of the conflict began only after military operations had started and parts of the 14th Russian Army had become involved into the military conflict in June, 1992.

²³⁶The unrecognized republic. Documents, sketches, chronicle, Moscow 1997, p.97 (Непризнанная республика. Очерки. Документы. Хроника. М.: 1997 Т. 1. - С. 97. Непризнанная республика. Очерки. Документы. Хроника).

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ Cf., for example, Pryakhin V.F. Regional conflicts in the post-Soviet space. Moscow 2002, p. 217. (Пряхин В.Ф. Региональные конфликты на постсоветском пространстве).

²³⁹ Ibidem.

4. The armed conflict-the second phase of the Transnistrian conflict

4.1. *The formation of armed units on the left bank of the Dniester River*

After the fall of the USSR, when Moldova together with other republics, left the Union, the Transnistrians in Tiraspol' declared that they would separate from Moldova. They based their argument on the fact that the majority of the inhabitants of this territory were Russians and Ukrainians and that they had been "forced" into unification with Moldova in 1940.²⁴⁰ The Moldavian leadership looked at a territorial separation with a jaundiced eye and tried to re-establish the territorial integrity of the republic by force. War broke out. There were active military operations during spring, 1992.

This said, the question arises, from where the Transnistrians obtained their weapons and who armed them in the first place. A similarly important issue is the question, how and when the armed formations appeared in Transnistria, since Moldova herself had no armed forces at the time.

The chaotic situation and the insecurity during the decay of the USSR was bound to leave traces on the armed forces dislocated in Moldova. After the demise of the USSR, the officer corps had the options of either leaving to Russia or to stay in Moldova as officers in the national army. The officers in Transnistria were confronted with a particularly tough choice. The disappearance of a strict vertical chain of command on which the army was built siphoned the army into political resistance in one or the other form. On the right bank of the Dniester River the pullout of the Union troops was carried out in a more or less quiet and controlled form. In Transnistria, however, where the situation was much tenser, the army was drawn into the confrontation between Tiraspol' and Kishinev. Units of the former 14th army became a source of arms supply for the illegal armed formations whose only objective was armed resistance against Kishinev.

On top of that, it was obvious that the Union center used the army in the confrontation between Kishinev and the Kremlin. Similar "technologies" had already been tried in other conflict zones of the former Soviet Union. Already by 1990, at the time when the march of volunteers to the South took place, a large mass of fire arms belonging to the Bolgrad division was openly distributed among the population. If direct clashes had happened, a high number of victims and far-reaching political consequences would have been unavoidable.

In Transnistria, the dissolution of military units and their involvement in the establishment of the paramilitary TSO (Territorial Self-Defense) began against the backdrop of mass hysteria and psychosis in a barely camouflaged manner. Military personnel and weapons, etc. were delivered by army units.

Moreover, units of the former 14th army participated directly in the conflict. On 1 April 1992 a decree was passed and signed by Boris Yeltsin to the effect that all units of the former 14th army dislocated on the territory Moldova and not transferred under its jurisdiction, were declared Russian troops. Nevertheless, their direct subordination under the Kremlin predetermined their involvement in the armed conflict with the constitutional power of the Moldavian Republic.

4.2. *The provocation of 2 March, 1992 and the beginning of the armed conflict*

In the night of 1 March 1992 a car with militiamen from Dubossary was ambushed. As it turned out later, the policemen had been alerted falsely. Who exactly organized the ambushade is totally unknown. Different sources blame the Moldavian police²⁴¹ as well as the Transnistrian intelligence.²⁴² The commander of the Dubossary militia, Igor Sipchenko, died from his wounds. Guardsman P. Oleinik was wounded. The Transnistrian Cossacks and guardsmen, who suspected Moldavian police, surrounded the building of the Dubossary militia (which is under the jurisdiction of Kishinev and the *raion* department of which is working

²⁴⁰ This is a propaganda device used by the Transnistrian leaders as „argument“ for their separatist ambitions. The population of the left-bank raions of the Dniester consists of three roughly equal parts, namely Moldavians (35%), Ukrainians (39%) and Russians (28%).

²⁴¹ Bendery town in blossoming akacias: people, events, facts, Bendery 1999, p.304 (В цветущих акациях город... Бендеры: люди, события, факты).

²⁴² Бергман М. Вождь в чужой стае. [on-line]: <http://www.lindex.lenin.ru/Lindex4/Text/9220.htm>. Бергман М. Вождь в чужой стае. [on-line]: <http://www.lindex.lenin.ru/Lindex4/Text/9220.htm>. (visited on: 07.04.2011).

in parallel with the Transnistrian militia) and demanded that they surrender their weapons and leave the building. As soon as they climbed into the bus, a salvo from automatic weapons fired from the roof of the building ripped the square. In the ensuing exchange of fire, one Cossack died and another one was wounded, but the policemen were disarmed at the end. The guardsmen had to search the whole building, but the sniper was not found. The arrested policemen were transferred to the city council of Dubossary and after that to the remand center. After three days, they were exchanged for the former commander of the 14th army, Lieutenant General Yakovlev, who had been arrested on 16 March on the territory of Odessa region and who had been held in custody in Kishinev since then.²⁴³

On 2 March a special forces unit of the Moldavian Ministry of the Interior attacked a regiment of the 14th Russian army which was dislocated nearby the village of Kochiery.²⁴⁴ The officers and guardsmen who came to their help engaged in armed resistance. Residences with families of conscripts were blocked. According to Transnistrian sources, Russian officers and members of their families were taken hostage.²⁴⁵ In Moldavian sources, this fact is not mentioned. They were freed with the help of Cossacks. Forces under the jurisdiction of the Ministry of the interior dislocated in Kochiery and Dorotskoe began to shell Dubossary and Grigoriopol'.

On 1 April a Moldavian police unit accompanied by two BTR-70 armed personnel carriers occupied Bendery. The police tried to disarm the Transnistrian guardsmen. A bus with female workers from the weaving mill came under crossfire. Both sides registered casualties and wounded. One woman died and several civilians were wounded. Transnistria began to mobilize. Weapons were distributed to 14 thousand workers. The bridges over the Dniester near Kriulyan and Bychok village were blown up. The defense of the dam of the Dubossary power plant and the bridge at Rybnitsa was organized.

During March, 1992, active combat operations were reported only on the Dubossary section of the front and particularly on the crossing places, namely on the Poltavsk bridge, on the dam of the Dubossary hydro power station and along the line of direct confrontation of the guard and the Moldavian military units, which is the virtual border between Korzhevo and Dubossary stretching from the hydro power station to the voluntary sports association (DSO) facilities.

The active military operations were not welcomed by the majority of Moldavians. There were no social motives for hostility between Moldavians and Transnistrians. Moldavian police and army were reluctant to engage in combat. Although between March and April 1992 about 18 thousand reservists were drafted into the Moldavian army, many among the eligible population evaded the draft. Under public pressure, moderate forces began to prevail in the Moldavian parliament and on 18 June 1992 the parliament adopted a resolution about the peaceful resolution of the conflict and the establishment of a joint commission.

4.3 The Bendery incident and the entry of the 14th Russian army into the conflict

The battle for Bendery began on 19 June 1992 with the usual provocation. It is unknown from where the information about an alleged arrest of Moldavian policemen in Bendery reached the Moldavian Ministry of the Interior. Moldavian regulars and armor-plated vehicles of the Ministry were hastily dispatched to Bendery. At this moment, Mircha Snegur was the Moldavian president and the supreme commander, Alexander Moshanu was the chairman of the parliament, the premier was Valeri Murchavski, the Minister of defense I.G. Kostash and the minister of security Anatol Plugaru.²⁴⁶

A bloody combat began in Bendery. On 20 June, the Moldavian troops advanced to the Bendery bridge across the Dniester. The city executive committee which was defended by the Transnistrians came under attack. Kishinev tried to use its air force in order to blast the bridge, but the bombs hit residence areas in

²⁴³ Бергман М. Вождь в чужой стае. [on-line]: <http://www.lindex.lenin.ru/Lindex4/Text/9220.htm>. (visited on: 07.04.2011).

²⁴⁴ V. Stati. History of Moldova. Kishinev 2002, p.400. (Стати В. История Молдовы).

²⁴⁵ General news of the Supreme Soviet/Press Center of the inter-agency coordinating presidency council, Transnistrian Moldavian Republic, 2 March, 2007. (Общие новости Верховного Совета. В: Пресс центр межведомственного координационного совета при президенте ПМР).

²⁴⁶ History of the Moldavian Republic, op.cit., p. 401.

Parkany village. An explosion in the camp of the Russian regiment dislocated in the village killed 26 troops. At this time volunteers from the 14th army came to the help of the Transnistrians. Many among them had local families. Together with Cossacks, guardsmen and irregulars they broke through to Bendery and drove the Moldavian troops from most parts of the city.²⁴⁷

On 7 July authorized representatives of the Russian president arrived in the region. Major General S.F. Kitsak and brigadier P.S. Kryange signed the armistice agreement on the Limanskoe airport in the presence of the new commander of the 14th army lieutenant general A.I. Lebed' and high-ranking officers of the Transnistrian Moldavian Republic. The agreement was facilitated by the authorized representative of Russia, colonel general Semenov.

At this time, leftist groups began to demonstrate in Kishinev for the demission of the government and the dissolution of the parliament which had permitted a civil war. The premier (Valeri Muravski) and the minister of defense (Ion Kostash) resigned. An armistice agreement was reached and on 21 July the agreement "on the principles of the resolution of the armed conflict in the Transnistrian region of Moldova" was signed by Yeltsin and Snegur.

With the involvement of regular units of the 14th armies in the military operations the Transnistrian conflict transformed from an internal to an international conflict.

5. The negotiation process and attempts at localizing the conflict

5.1. The agreement on the principles of peaceful resolution of the armed conflict in the Transnistrian region of the Moldavian Republic

On 21 July 1992 the Russian-Moldavian agreement on the principles of peaceful resolution of the armed conflict in the Transnistrian region of the Moldavian Republic was concluded. In accordance with the agreement, a Russian peacekeeping contingent was introduced in the conflict zone comprising 6 battalions to monitor the execution of the armistice conditions and the compliance with legality and the legal order. On top of that, one peace keeping battalion each was dispatched by Moldova and Transnistria.

It is imperative to underline that the peace keeping forces contributed to stability and peace in the zone of conflict and that the situation has been kept under control regardless of minor incidents.

5.2. The memorandum on the principles for the normalization of relations between the Moldavian Republic and Transnistria

The memorandum on the principles for the normalization of relations between the Moldavian Republic and Transnistria which was signed on 8 May, 1997 in Moscow ushered in the five-sided format for the negotiation process. The 1997 Memorandum defined the Moldavian Republic and Transnistria as "sides" to the conflict and provided that the resolution of the conflict was to be achieved on the basis of "decision agreed between the sides".

The OSCE mission, Russia and Ukraine were accorded the status of mediators in the negotiation process. Additionally, Russia and Ukraine obtained the status of "guaranteeing countries" for the agreements defined in the Memorandum and those to be concluded in the negotiation process. Besides, the 1997 Memorandum defined the concept of the "common" state as a formula for conflict resolution. Anyway, the analysis of concrete provisions of the Memorandum permits the only possible conclusion that the content of the Memorandum as well as the formula of a "common" state have a confederation between the Moldavian Republic and Transnistria in mind.

One has to mention that more than 10 years after the 1997 Memorandum was signed, not a single agreement was reached within the framework of the five-sided format of the negotiation process which could be counted as progress toward the unification of the country.²⁴⁸

²⁴⁷ N.V. Babilunga, B.G. Bomesko, op.cit. p. 53. Бабилунга Н. В., Бомешко Б. Г. Op. cit., p. 52.

²⁴⁸ Oazu Nantoi, Op. cit.

5.3. *The Istanbul summit*

The 1999 OSCE summit in Istanbul occupies a special place in the problem of the Transnistrian conflict. For one thing, the Adapted Conventional Armed Forces in Europe treaty (CFE) was signed in its framework. This agreement provided for limitations in reference to 5 types of arms (tanks, battle helicopters, aircraft, armed cars and artillery exceeding a caliber of 100mm.)

According to the CFE treaty Russia obliged itself to withdraw from Transnistria or to annihilate weapons belonging to these five categories. The preamble of the treaty provides for the obligation of the sides not to dislocate their troops on the territory of other countries without their consent.

On top of that, Russia obliged itself in Istanbul to pull out all its troops from Transnistria. It is necessary to state that while Russia withdrew or annihilated all weapons under the CFE treaty until 2003, the problem of the full pullout of Russian troops provokes a confrontation between Russia and a majority of signatories of the CFE treaty. After that, the OSCE has factually exhausted its capacities as an active participant of the negotiation process. Apart from that the last summits of the foreign ministers of the OSCE countries predictably wound up in a dead end whenever the issue of a resolution on Moldova came up.

There is also the opinion that Russia refused to liquidate its military presence in the Eastern region of the Moldavian Republic only in order to prevent the ratification of the CFE treaty by the NATO member states. The fact is that Yeltsin's Russia signed the adapted CFE treaty at a time when it was weak and ready for concessions. Today, under Putin's rule, Russia feels to be baselessly bound by the limitations of the CFE. The decree issued by Vladimir Putin of 14 July 2007 concerning the suspension of Russia's participation in the CFE speaks for this assumption.

5.4. *The Kozak Memorandum*

After both ideas for the resolution of the conflict, namely the establishment of a federation (July 2002) and of an "asymmetric federation" (February 2003) had failed, the most remarkable event in this process was linked to the so called "Kozak Memorandum" which was scheduled to be signed on 25 November, 2003. This document was a result of the direct dialogue between Vladimir Voronin and Vladimir Putin, as well as the outcome of intensive shuttle diplomacy entertained by the special envoy of the Russian president, Dmitrii Kozak.

The interesting feature of the Kozak Memorandum is the fact that it reflects the Russian view of conflict resolution to the Kremlin's liking. The document provided for the transformation of Moldova into a pseudo-state with a deliberately weak central administration and guaranteed Russian military presence up to 2020.

5.5. *The Ukrainian plan*

In 2005 the Ukrainian president produced a new plan for the regulation of the conflict. In the beginning, the plan was supported by both sides to the negotiation process.

The so-called "Yushchenko Plan" provided for international monitoring of the elections to the Transnistrian Supreme Soviet in December 2005. It had the objective to form a legitimate government which could then conduct effective negotiations.

The basic points of the plan were made public on the GUAM summit in Kishinev (22 April 2005). They were entitled "Through Democracy to Conflict Regulation" and contained 7 steps:

1. Ukraine proposes to the Tiraspol' administration to engage in democracy building, the development of civil society and to guarantee fundamental human rights and freedoms;
2. Ukraine proposes to conduct elections to the local parliament as the representative organ of the Transnistrian region of the Moldavian Republic;
3. Ukraine proposes that the EU, Russia, the US and the Council of Europe monitor these elections;
4. Ukraine supports the participation of the EU and the US in the negotiation process on the regulation of the Transnistrian conflict
5. Ukraine proposes to exchange the peace keeping contingent in Transnistria for an international force which consists of military personnel and civil observers under the auspices of the OSCE;

6. Ukraine proposes to conduct a monitoring of Transnistrian arms industries by international organizations;

Ukraine is ready to receive international observers under the auspices of the OSCE on its territory in order to control the Transnistrian section of the Moldavian-Ukrainian border and proposes the participation of Transnistrian representatives in this mission.

On 16 May 2005 the “Yushchenko Plan” was officially presented in Vinnitsa. The Ukrainian document defined the Moldavian Republic as the only subject of international law, and the Transnistrian region was accorded the right to entertain “external contacts” in the fields of economy, science and technology as well as humanitarian affairs.

The document contained a clause that laid down the right of Transnistria to leave the Moldavian Republic in case of a merger with another state (of course, this concerned Rumania) or in the event of its loss of its property as a subject of international law. Transnistria’s decision to leave the Moldavian Republic was to be taken on the basis of a regional referendum.

According to the Ukrainian plan, Transnistria was to have a constitution in compliance with the basic law of the Moldavian republic. It would have the right to have its own symbols (flag, coat-of-arms and hymn) which was to be used alongside with the symbolic of the Moldavian Republic. Transnistria would have 3 official languages, namely Moldavia (with the Latin script), Russian and Ukrainian.

The plan also provided for an agreement between the Moldavian Republic, Russia, Ukraine and the OSCE to be elaborated by Kishinev, Tiraspol’ together with the Russian Federation, Ukraine, the OSCE and the EU and concerning the guarantees for the compliance with the Law of the Moldavian Republic on the special status of the Transnistrian region. After the entry of this law into force in October/November 2005, Ukraine proposed the holding of elections to the Tiraspol’ legislative body which were to be monitored by the representatives of the international community.

The EU supported the Ukrainian initiative and maintained that Transnistria was a significant resource of contraband goods. According to data provided by the Independent Center for Journalism, around 90% of the goods which passed the Moldavian customs and were headed for Transnistria during the year 1998, were indeed contraband.²⁴⁹

6. The contemporary situation of the “peace process”

6.1. Joined peace keeping forces and their role in providing security in the conflict zone

At this point, security in the zone of conflict is provided by the joint peace keeping forces of Russia, Moldova, the Transnistrian Moldavian Republic and military observers from Ukraine. The peace keeping forces are directed by the Joint Control Commission, the management organ of the peace keeping operation.

6.2. The positions of the sides

Since 1992, i.e. already since 18 years, negotiations on conflict regulation have been held, in which Russia, Ukraine and the OSCE participate as mediators. Certain positive results have been achieved, such as the end of military operations and the introduction of guarantees against their renewal, daily life of people on both sides of the line of confrontation has become normal to a certain extent and economic contacts are in place. Moldova and Transnistria have agreed to their actions will be guided by the principle of territorial integrity of Moldova as a unitary subject of international law within the borders of the Moldavian SSR on 1 January 1990, to refrain from unilateral actions and the use of violence.

Nevertheless, the conflict is still far from a final resolution. The basic problem is the legal status of Transnistria. The formula “joint state” which was allegedly coined by the then Russian foreign minister E.M. Primakov, was immediately interpreted differently by both sides. Tiraspol’ reads it as a confederation, a union of two sovereign subjects of international law on an equal footing. Apart from this, the Transnistrian Moldavian Republic is ready to delegate to Kishinev only a few powers which it deems necessary, for

²⁴⁹ [on-line]: www.iatp.md/transnistria. (visited on: 07.04.2011).

example in the fields of defense, infrastructure, economic legislation, while the common currency, separate budgets, citizenship, etc. are to be maintained. In contrast to this reading, Kishinev holds that the common state implies a unitary state and agrees only to extend a limited autonomy to Transnistria.

The success of the parties in the negotiation process is largely determined by international factors. The Transnistrian conflict is one of the most internationalized conflicts in the post-Soviet space. The Transnistrian Moldavian Republic declared repeatedly that it needs guarantees from Russian and Ukraine. For its part, Moldova has to take the position of the EU into consideration.

6.3. The „5+2“ Formula: Pluses and Minuses

The signing of the Memorandum concerning the normalization of relations between the Moldavian Republic and Transnistria on 8 May 1997 in Moscow ushered in the formalization of the five-sided format of the negotiation process. The Memorandum defined the Moldavian Republic and Transnistria as “sides” to the conflict and provided that the resolution of the conflict be reached through “agreed solutions” between the sides.

The OSCE mission, Russia and Ukraine obtained the status of mediators in the negotiation process. Moreover, Russia and Ukraine obtained the status of “guarantor countries” for the agreements defined in the Memorandum and for those to be realized later in the negotiation process.

In fall, 2005, the five-sided permanent consultation for political issues (Moldova, Transnistria, OSCE, Russia, Ukraine) was extended to the 5+2 format by including the US and the EU.

Nevertheless, during more than 10 years after the signing of the 1997 Memorandum, the five-sided format generated not a single agreement which could be counted as progress toward the country’s unification. According to some researchers, the five-sided format was invented by its authors as a gin trap for Moldova in order to prevent progress in the resolution of the conflict. This is what we have been observing until this day.²⁵⁰

6.4. The constitutional crisis in Moldova and the prospects for conflict resolution

Between 2009 and 2011 Moldova was hit by a constitutional crisis, when because of imperfect legislation, and the confrontation between government and opposition it turned out to be impossible to elect the head of state, the president for a period of one and a half years.

Against this backdrop, the prospects of a regulation of the Transnistrian conflict have become even gloomier, because it is indeed not clear who is to talk with whom, what the guarantees are and which positions the participants in the 5+2 format take.

Nevertheless, the sides show interest in each other, although this goes not without rebukes and commentaries. In 2010, the Moldavian prime minister Filat met Smirnov two times. At the time, their encounters were dubbed “football diplomacy”. At the beginning of 2011, Igor Smirnov invited Vladimir Filat to Transnistria for an official visit.

The “official” character of the visit triggered a scandal, despite an earlier declaration by Filat that the coming visit to Tiraspol’ would be unofficial. “I will have an official meeting with Smirnov, as soon as we will have an exactly defined agenda for negotiations in the 5+2 format” the head of government commented in a televised interview.²⁵¹

It was leaked that apart from the date and the location of the meeting, the invitation also mentioned issues for discussion. As Smirnov pointed out, “this concerns the dispatch and the transport of goods and the abolition of limitations concerning customs tariffs”. He maintains that he is ready for the renewal of official negotiations with Kishinev, but that the time has not come yet.²⁵²

²⁵⁰ Oazu Nantoi, op.cit.

²⁵¹ [on-line]: <http://www.eneews.md/news/view/10742/>. (visited on: 07.04.2011).

²⁵² New region-Kishinev. / «Новый Регион – Кишинев». [on-line]: <http://mkspmr.idknet.com/content/blogcategory/18/212/>. (visited on: 07.04.2011).

6.5. *The Transnistrian conflict and Moldova's energy security*

Apart from political and economic effects, the Transnistrian conflict also touches upon the energy security of the Moldavian Republic.²⁵³

In the system of coordinates of the world energy system the Moldavian Republic which is dependent on the import of energy carriers represents the group of international actors with a lacking energy base. In the cluster of basic issues the underdeveloped energy infrastructure stands out as a major problem. It is illustrated by the permanently failing power stations and lines. The two major stations are the Moldavian State Power Station (2.5 mln KW, one of the largest in the region²⁵⁴) and the Dubossary power station (48000 KW). Earlier the Moldavian State Power Station provided the energy for the whole of Moldova and additionally delivered power to several Rumanian and Bulgarian regions. Now Moldova has to import $\frac{3}{4}$ of its electrical power and the costs for energy carriers consume more than one third of the country's GNP.²⁵⁵

This situation is exacerbated by the fact that more than 80% of the generation of electrical power is concentrated on the left bank of the Dniester River and is thus not controlled by the government. This includes a compressor station for 3 major gas pipelines which deliver Russian gas to the Balkan countries. As a matter of fact this is 85% of its production. Moldova's dependency on the import of energy resources reaches 98%. This significant dependency relates to natural gas, oil products and side products, coal, as well as electrical power.

On 23 December 2008 the Kuchuransk Thermo-electrical Station as a subsidiary of the Russian company INTER RAO EC signed a contract with the joint stock company Energokom concerning the delivery of electrical power to Moldova between 1 January 2009 and 31 March 2010. The volume of energy defined in the contract (250 mln KW) covers the entire power need of the Moldavian Republic. This means that the Moldavian Republic cancels the delivery of electrical power from Ukraine. In March 2010 the contract was extended to 2010- 2011.

The cancellation of energy deliveries from Ukraine means that Moldova became dependent on supply from Transnistria. In the context of the "gas war" at the beginning of 2009, the Kuchurgansk power station remained with the gas supplies necessary for the generation of electricity. In order to continue the generation of electrical power the power station was forced to resort to fuel oil and coal reserves. Yet, when Ukraine put a ban on the export of fuel oil against the background of its conflict with GASPROM, the operation of the Kuchurgansk power station was in jeopardy.²⁵⁶

7. Possible scenarios and prospects of conflict regulation

The prospects for the resolution of the Transnistrian conflict depend on the interplay of a whole range of external and internal factors. Since the issue is on the periphery of the "big players'" attention, it makes no sense to wait until the "big daddies" finally proceed to resolve the conflict. According to some researchers, the

²⁵³Cf. For example, M.O. Teryshe, Problems of regional and national security in the post-Soviet space – Moldavian Republic. Scientific and educational center for the cooperation with the CIS and Baltic states, Saratov State University (Тэрышэ М.О. Проблемы региональной и национальной безопасности на постсоветском пространстве – Р. Молдова. Научно-образовательный центр сотрудничества со странами СНГ и Балтии Саратовского государственного университета им.Н.Г.Чернышевского. [on-line]: http://www.cis-center.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=258:-----&catid=26&Itemid=100003. (visited on: 13.03.2011); Kindibaliuc Oleana. Harmonization of energy legislation of the Republic of Moldova with the legislation of EU on this topic – basis of state security (Киндыбалиук Оляна. Гармонизация энергетического законодательства Республики Молдова с законодательством ЕС - основа обеспечения безопасности страны) // «Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale», № 1, 2011, p. 113-132).

²⁵⁴With the signing of the agreement, Moldavia was confronted with the Kuchurgansk power station. The power station which is a part of the unified energy system of the Republic and Ukraine, stopped its deliveries to the right bank of the Dniester in November 2005 after its management had demanded higher energy prices from Moldova.

²⁵⁵For materials on environmental and security problems in Kishinev-Kiev-Minsk cf. Analysis of problems and the interrelation between the environment and security in Eastern Europe: Belarus/Moldova/Ukraine, ENVSEC, 2006, p. 42 («Анализ проблем и взаимосвязей окружающей среды и безопасности в Восточной Европе: Беларусь-Молдова-Украина»).

²⁵⁶Mihailescu Vergiliu. Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul aderării la Comunitatea Energetică. Chișinău: "Bons Offices", 2010. 64 p.

main obstacle in this process is the weakness of Moldavian democracy and the idea of Moldavian statehood as such.²⁵⁷

Apart from that, many analysts realize that the uniqueness of this conflict lies primarily in the fact that “it is not a conflict between nations or ethnic groups. It emerged along entirely different lines. The conventional view describes it as a confrontation between a Russian-speaking region and a nationalist Moldova. Yet, the border between the Transnistrian Moldavian Republic and Moldova is no linguistic boundary between Russian and Moldavian speakers. One third of the Transnistrian population are ethnic Moldavians, and they are not outnumbered by Russian speakers. A large minority of Russian speakers (according to various estimates between one fourth and one third of all citizens) lives in Moldova and are not at all a Transnistrian “fifth column”. Moldavian Russians and Russian speakers do not feel loyalty toward Transnistria and many among them do not even sympathize with it as is demonstrated by opinion polls. The Transnistrian Moldavians present themselves as stout supporters of Transnistria as the other two thirds of the population (Russians and Ukrainians). All three languages, Moldavian (Rumanian), Russian and Ukrainian are state languages.”²⁵⁸

Since the beginning of the Transnistrian problem a plethora of propositions were made in the public debate as well as in documents produced in the framework of the negotiation process concerning the “special legal status” or federal and con-federal models.

Nevertheless, no attempts at assessing the sustainability of a united state according to the specific unification models were made on the official level.

7.1. The unitary basis of conflict regulation

According to some researchers the only option to escape from the Transnistrian blind alley is the resolution of the conflict on the basis of the present Moldavian constitution which proclaims the Moldavian Republic a unitary state. They hold that it is imperative to reach such an internal organization of the common state which will wind up to the formation and consolidation of a Moldavian civic nation in the not-to-far future. On top of that, the formula of a unified country has to prevent the possibility of a relapse into separatism as a result of external provocation.²⁵⁹

From this vantage point they advance to claim that the optimal formula for the resolution of the Transnistrian conflict must not at all provide for a separate entity (subject of the federation, autonomy, region) “Transnistria”. They cite the administrative-territorial entity Gagauzia as an example.²⁶⁰

According to them, a united Moldova should be divided along geographic and economic criteria into 5-7z regions (while preserving Gagauzia’s autonomy). Transnistria would be divided among them. For the transition period, language policy should be handled by each settlement. Such a model appears radical or provocative, but it does not contradict at all the principle of safeguarding the rights of individuals in a decentralized state with advanced local self-government.²⁶¹

One is bound to recognize the logic of such attempts at conflict resolution. Nevertheless, the Transnistrian side is not even enter the debate on such propositions which in our opinion renders the idea of a unitary Moldavian state doubtful.

²⁵⁷ Oazu Nantoi. Op. cit.

²⁵⁸ What is the root of the Transnistrian conflict? In: *Novy region* 2, 3 March 2007 (В чем причины и суть приднестровского конфликта? [on-line]: <http://www.nr2.ru/pmr/107536.html>. (visited on: 07.04.2011).

²⁵⁹ Oazu Nantoi. Op. cit.

²⁶⁰ The Law on the special legal status of the Autonomous Territorial Entity was passed 23 December 1994. Nevertheless, the law led to the self-isolation of Gagauzia, and there is neither cooperation nor trust between the local and central administrations.

²⁶¹ The Black Sea Trust for Regional Cooperation Institute for Public Policy. General view on the transnistrian problem, 14 April 2009 (Обобщенная точка зрения на проблему Приднестровья. [on-line]: http://www.pmr21.info/text.php?cat=59&name=obobschennaja_tochka_zrenija_na_pridnestrovskuju_problemu&arch=archive. (visited on: 07.04.2011).

7.2. The con-federal basis of conflict regulation

The 1997 Memorandum has laid down the concept of “common state” as a formula for conflict resolution. The analysis of concrete provisions of the Memorandum leads to the only possible conclusion that the content of the Memorandum as well as the formula “common state” had con-federal relations between the Moldavian Republic and Transnistria in mind.

Tiraspol’ interprets the concept as a confederation, namely a union of two sovereign subjects of international law. Apart from that, Transnistria is ready to delegate only a few powers to Kishinev which it regards necessary; for example in the fields of defense, infrastructure, or economic legislation, while insisting on the preservation of a separate currency, budget and citizenship, etc.

In contrast, Kishinev holds that a common state means „unitary state” and is ready to concede only limited autonomous powers to Transnistria.

This said, one has to state that the idea of a con-federalized Moldova has absolutely no chance for realization given the different views of the sides in this issue.

7.3. The federal basis of conflict resolution

Our analysis leads to the conclusion that the federal basis for conflict resolution remains the only viable option. To be sure, this presupposes the satisfaction of the claims advanced by Kishinev and Tiraspol’.

It is understood that the Kozak Memorandum must not be the point of departure for the federalization of Moldova, since even its mere mention elicits political hypersensitivity on both banks of the Dniester.

The model of already existing federations (Germany, Austria, Russia) or that of unitary states with a highly developed territorial autonomy (Spain) should be the basis for a federalization of Moldova.

Transnistria and Gagauzia could become autonomous entities under the jurisdiction of the Moldavian Republic, thus uniting the classical attributes of an empowered center and autonomous entities such as unitary foreign politics, currency army and budget. Apart from that, the autonomous entities should obtain full powers in such issues as the adoption of local budgets, culture, education and prioritizing external economic relations, etc.

In a unified united Moldova there would be one state language, namely Moldavian (Rumanian), and Russian would remain the language of inter-ethnic communication. In Transnistria, Moldavian, Russian and Ukrainian would remain the state languages, and in Gagauzia Russian and Gagauzian. These provisions have to be laid down in the Moldavian constitution. The right of the autonomous entities to leave the Moldavian Republic in case of the loss of independence of the latter and in case of its merger with another state has to be granted by the constitution as well. The decision to opt out of Moldova has to be taken through a referendum. Each of the autonomous entities can have its own constitution which has to comply with the constitution of the Moldavian Republic. In terms of administration, Moldavia has to be divided into districts. In order to safeguard the participation of the autonomous entities in the work of government bodies it is necessary to reorganize the parliament into a two-chamber organ (House of deputies and Senate). Elections to the House of Deputies must be held in majoritarian districts whose number corresponds to the number of deputies (101) organized on the entire Moldavian territory with a roughly equal number of voters; and elections to the Senate should be held in majoritarian districts whose number corresponds to that of the administrative districts (about 50).

7.4. Civilized “divorce”

This leaves us with yet another option to resolve the Transnistrian conflict, namely the civilized separation along the lines of the Czechoslovak precedent which led to the division into the Czech and the Slovak Republics.

However unacceptable this option may seem, it is wholly logical, because the Moldavian Republic cannot be in a suspended status forever, cast into an unresolved conflict which is an obstacle to its development. Alas, the level of the political culture displayed by the ruling class and the opposition indicates that the hope for such a solution is baseless.

Conclusions

- The causes which led to the break out of the Transnistrian conflict have disappeared a long time ago and for good. If one disregards insignificant marginal groups, there is no interethnic or inter-religious hatred between the population on both banks of the Dniester at this point (2011). At the same time, the population on both banks has become used to the partition of the country and this problem is at the periphery of public attention.

- For long years, misleading stereotypes about the Transnistrian conflict have been deliberately spread in order to prevent its resolution. The 5+2 format of the negotiation process contradicts the essence of the Transnistrian conflict and consequently, a resolution may not be reached in its framework.

- The “Transnistrian conflict” is a complex phenomenon. A whole range of factors prevents its resolution, from the authoritarianism of the Transnistrian regime to the geopolitical interests of third countries.

- Under the conditions of lacking external interest to resolve the conflict, the main obstacle is the weakness of Moldavian democracy, the corruption and incompetence of the Moldavian political elite.

- A resolution of the Transnistrian conflict cannot be reached in the framework of the traditional approaches and the present negotiation process. It is equally meaningless to search for a formula for a “special legal status” which would automatically lead to the unification of the country.

- The formula “resolved conflict” does not imply the signing of some document, but the realization of the transformation of a reunited Moldavian Republic into a viable democratic state which raises no doubts about its sustainability. Nevertheless, such an approach to the problem is not even considered by the Moldavian public.

- By virtue of the fact that the original causes of the conflict have disappeared, the artificial procrastination of its resolution adds only to the mass of aborted opportunities for the population on both banks of the Dniester. The feeling that one is in a dead end and the insecurity of one’s own future leads to mass emigration from Transnistria.

- At this point, there is no sufficient internal capacity for conflict resolution, nor a favorable external political situation.

- The resolution of the Transnistrian problem must not be linked to the pullout of Russian troops from Transnistrian territory. These are separate problems and if they are tackled separately, a resolution may be found.²⁶²

Bibliography:

1. Burian Alexander, *Moldovan Statehood and the year 1940 in the fate of the Moldovan nation: an international law assessment* (Александр Буриан. Молдавская государственность и 1940 год в судьбах молдавского народа: международно-правовая оценка.) [on-line]: <http://ava.md/projects/08885-moldavskaya-gosudarstvennost-i-1940-god-y-sud-bah-moldavskogo-naroda-mezhdunarodno-pravovaya-ocenka.html>. (visited on: 15.10.2011).
2. Babilunga N.B., Bomeshko B.G., *The Transnistrian conflict: historical, demographic and political aspects*, Tiraspol’ 1998 (Бабилунга Н. В., Бомешко Б. Г. Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты. Тирасполь, 1998.).
3. *Bendery town in blossoming akacias: people, events, facts*, Bendery 1999 (В цветущих акациях город... Бендеры: люди, события, факты. Бендеры, 1999.).
4. Chifu Iulian. *Război diplomatic în Basarabia*. - București, Ed. Paideia, 1997.

²⁶² Oazu Nantoi. Op. cit.; A new Region-Kishinev («Новый Регион – Кишинев». [on-line]: <http://mkspmridknet.com/content/blogcategory/18/212/>. (visited on: 07.04.2011). The negotiation process between Moldova and Transnistria may restart this year (Переговорный процесс между Молдовой и Приднестровьем в этом году может возобновиться. [on-line]: <http://tv-pmr.com/news.php?id=3016>. (visited on: 07.04.2011). [on-line]: <http://www.zatulin.ru/institute/sbornik/009/00.shtml>. (visited on:). (Materials of the report of the Analytic Group of the Institute for the CIS Countries/Материалы доклада Аналитической группы Института стран СНГ)

5. Enache Marian. Cimpoeșu, Dorin. Misiune diplomatică în Republica Moldova (1993 – 1997). Iași: Editura POLIROM, 2000.
6. Kindibaliuc Oleana. Harmonization of energy legislation of the Republic of Moldova with the legislation of EU on this topic – basis of state security (Киндыбалуку Оляна. Гармонизация энергетического законодательства Республики Молдова с законодательством ЕС - основа обеспечения безопасности страны) // «Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale», № 1, 2011, p. 113-132).
7. Mihailescu Vergiliu. Securitatea energetică a Republicii Moldova în contextul aderării la Comunitatea Energetică. Chișinău: "Bons Offices", 2010. 64 .
8. Nantoy Oazu. Origins and perspectives of the resolution of the Transnistrian conflict (Oazu Nantoi. Истоки и перспективы разрешения Приднестровского конфликта.) [on-line]: <http://ava.md/034-kommentarii/03681-istoki-i-perspektivi-razresheniya-pridnestrovskogo-konflikta.html>. (visited on: 12.06.2011).
9. Nationality and mother tongues of the USSR population, Moscow, 1928. (Народность и родной язык населения СССР. Москва, 1928).
10. The unrecognized republic. Documents, sketches, chronicle, Moscow 1997, p. 97. (Непризнанная республика. Очерки. Документы. Хроника. М.: 1997).
11. Pryakhin, V.F. Regional conflicts in the post-Soviet space, Moscow 2002, p. 217. (Пряхин В.Ф. Региональные конфликты на постсоветском пространстве).
12. Stati V. History of Moldova. Kishinev 2002. (Стати В. История Молдовы. Кишинев, 2002.).
13. Teryshe M.O. Problems of regional and national security in the post-Soviet space – Moldavian Republic. Scientific and educational center for the cooperation with the CIS and Baltic states, Saratov State University (Тэръщэ М.О. Проблемы региональной и национальной безопасности на постсоветском пространстве – Р. Молдова. Научно-образовательный центр сотрудничества со странами СНГ и Балтии Саратовского государственного университета им.Н.Г.Чернышевского. [on-line]: http://www.cis-center.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=258:-----&catid=26&Itemid=100003. (visited on: 13.03.2011).
14. The history of the Moldavian Republic. From the ancient times to the modern days, Kishinev 2002 (История Республики Молдова. С древнейших времён до наших дней / Ассоциация учёных Молдовы им. Н. Милеску-Спэтару, Кишинев, 2002.).
15. The Black Sea Trust for Regional Cooperation Institute for Public Policy. General view on the transnistrian problem, 14 April 2009 (Обобщенная точка зрения на проблему Приднестровья. [on-line]: http://www.pmr21.info/text.php?cat=59&name=obobschennaja_tochka_zrenija_na_pridnestrovskuju_problemu&arch=archive). (visited on: 07.04.2011).

APPROACHES TO THE CONFLICT SETTLEMENT IN THE TRANSNISTRIAN DISPUTE

LAVRIC Aurelian*

ABORDĂRI ALE SOLUȚIONĂRII CONFLICTULUI ÎN DISPUTA TRANSNISTREANĂ

În articol sunt prezentate cele patru căi posibile ale evoluției conflictului nistrean. Sunt analizate planul Ucrainei (Iușcenko) și planul Rusiei (Kozak), arătându-se manipulările folosite de autori în aceste documente. În articol se menționează că în cazul RM nu există nici un temei pentru adoptarea sistemului federal sau confederal de organizare și construcție a statului. Din păcare, în loc să propună proiecte de statut a regiunii nistrene în componența RM, autorii planurilor analizate propun moduri de organizare (sisteme politice) a RM.

În opinia autorului, formatul 5+2 al negocierilor este ineficient deoarece Rusia este prezentă în el nu ca parte în conflict (așa cum a fost recunoscută printr-o hotărâre din 2004 a Curții pentru Apărarea Drepturilor Omului de la Strasbourg, în Dosarul Ilașcu), ci ca mediator.

Originea conflictului din 1992 poate fi găsită în trasarea, în 1940, a graniței ucraineano-moldovenești, în urma căreia teritoriul care de secole au aparținut Moldovei au fost trecute de conducerea de la Moscova Ucrainei, iar Moldova în schimb a primit o fâșie de pe malul stâng al Nistrului, care a aparținut Ucrainei. Întrucât în regiunea nistreană a RM de pe malul stâng al Nistrului există zone populate compact de ucraineni, iar în nordul și sudul Basarabiei (actualmente în Ucraina) există zone cu localități populate de moldoveni, autorul propune, printre alte scenarii, un schimb de teritorii sau o corectare a graniței între Moldova și Ucraina, care ar putea să elimine definitiv de pe harta Europei conflictul din estul țării noastre.

Implicarea armatei regulate ruse și a unor forțe paramilitare rusești în războiul din 1992 din zona estică a Moldovei demonstrează că a fost vorba de un conflict teritorial ruso-moldovenesc. Cauzele izbucnirii conflictului sunt simple: pentru a menține o parte a RM sub ocupația sa, autoritățile de la Moscova au purces la uzurparea puterii în zona nistreană a țării. Astfel, trupe de kazaci din Rusia au atacat sediile comisariatelor de poliție din regiune. În acest fel, conflictul a început și așa-zisa republică moldovenească nistreană (Nistria) a fost recunoscută ca parte în conflict. Autorul propune ca regiunea în cauză să fie denumită "Nistria" și nu "Transnistria", deoarece ea cuprinde cea mai mare parte a teritoriului moldovenesc din stânga Nistrului – așa-zisa Transnistrie (fără 6 sate) și câteva localități de pe malul drept al Nistrului – Cisnistria sau Basarabia: orașul Bender și 5 sate.

Cu regret, mass-media naționale și internaționale au prezentat opiniei publice o viziune conform căreia este vorba de un regim separatist în Moldova de est. În opinia autorului, nu este vorba de o mișcare separatistă, ci de un regim de ocupație rusească, bazată pe prezența Armatei a 14 rusești și a unei administrații formată din cetățeni ruși, originari din Rusia (nici un localnic moldovean nu face parte din așa-zisul guvern de la Tirsapol). Singurul acord care este respectat de părțile în conflict este cel din iulie 1992, semnat la Moscova de președinții Elțin și Snegur, care a pus capăt războiului între Rusia și Moldova, prin înstrăinarea (scoaterea de sub jurisdicția Chișinăului) părții estice a țării și stabilirea unei granițe între Moldova rămasă liberă și zona de ocupație rusească.

ПОДХОДЫ К УРЕГУЛИРОВАНИЮ КОНФЛИКТА В ПРИДНЕСТРОВСКОМ СПОРЕ

В статье представлены четыре возможных путей развития приднестровского конфликта. Проанализированы план Украины (2005, Ющенко) и план России (2003, Козак). Автор указывает на манипуляции, использованные в этих документах. По мнению автора, в условиях Республики Молдова нет оснований для принятия федеративной или конфедеративной систем государственного устройства и

*LAVRIC Aurelian - Doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova); LAVRIC Aurelian - Ph.D. in History, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova); ЛАВРИК Аурелиан - Кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).

государственного строительства. К сожалению, вместо того чтобы предлагать проекты статуса приднестровского региона в составе Республики Молдова, авторы этих планов предлагают пути и модели государственного строительства (политической системы) Республики Молдова.

По мнению автора, формат переговоров 5+2 неэффективен, поскольку Россия в нём присутствует не как сторона в конфликте (каковой она была признана решением Страсбургского Европейского Суда по защите Прав Человека, 2004-го года, дело Илие Илаику), а как посредник и «гарант».

Корень приднестровского конфликта, по мнению автора – в установлении в 1940 году молдавско – украинской границы, вследствие чего территории, которые веками были частью Молдавии вошли в состав Украины, а Молдавия взамен получила полосу на левом берегу Днестра, которая принадлежала до тех пор Украине. Поскольку в приднестровском регионе (левобережье) Республики Молдова существуют зоны компактно населённые украинцами, которые естественно ориентируются на Украину (русскоязычное население также ориентируется больше за Одесскую область), а на севере и юге Бессарабии (сейчас в Украине – Одесская и Черновицкая области) есть зоны компактного проживания молдаван, автор предлагает, среди прочих сценариев, провести обмен территориями между Украиной и Республикой Молдова, что позволит навсегда решить приднестровский конфликт и таким образом с карты Европы исчезнет замороженный конфликт, который является угрозой для всей европейской безопасности.

Вовлечение российской регулярной армии и российских пара-военных сил в войне 1992 года в восточной части Республики Молдова показывает, что речь шла о территориальном российском – молдавском конфликте. Причины возникновения конфликта просты: для того чтобы удержать под оккупацией часть территории Республики Молдова, российские власти приступили к узурпации власти в приднестровском регионе страны. Военные формирования российских казаков атаковали полицейские участки в регионе (как в левобережье – город Дубэсарь, так и на правом берегу – в городе Бендер). Таким образом, конфликт начался, а так называемая приднестровская молдавская республика (Приднестровье) была признана стороной в конфликте и с тех пор по настоящее время лидеры в Тирасполе добиваются признания образования как «независимое государство», которое, однако, хочет войти в состав Российской Федерации.

К сожалению, национальные и международные средства массовой информации представили общественному мнению видение, согласно которому речь идёт о сепаратистском режиме в восточной части Республики Молдова. По мнению автора, там не идёт речь о сепаратистском движении, а о сохранении российского оккупационного режима, основанном на присутствии 14 российской регулярной армии (которой подчиняется армия Приднестровья) и администрации сформированной из российских граждан, приезжих из России (ни один местный молдаван не является членом, так называемого правительства в Тирасполе). Единственное соглашение, соблюдаемое сторонами в конфликте – соглашение, подписанное в июле 1992 года в Москве президентами Российской Федерации Борисом Николаевичем Ельциным и Республики Молдова Мирчей Ивановичем Снегуром, которое положило конец войне между Россией и Молдовой, путём отделения (вывода из под юрисдикции властей Кишинёва) восточной части страны и установления границы между оставшейся независимой и свободной частью Республики Молдова (западная её часть) и российской оккупационной зоной (восточная часть страны). На самом деле, Республика Молдова является сепаратистским образованием, которое, однако, отделилось не со всей своей территорией от Российской Федерации – правопреемницы СССР.

The frozen conflict in the Transnistrian region of the Republic of Moldova (RM) is an impediment to the country's development on all levels. The existence within the formal borders of the Republic of Moldova of a region controlled by authorities not recognized at the international level* is a cause, along with others (unlike the case of Cyprus)**, which makes the European integration of the country to be challenged. Currently we are in an impasse: the authorities from Chisinau want to keep the uncontrolled region, on both banks, within the Moldovan unitary state (by granting a large autonomy), but the regime from Tiraspol want the region to be recognized its independence for eventual unification with Russia. This way Russian citizens, born in Russia and settled in Moldova, want to deprive Moldova, from a part of its territory under the pretext that they formed a Nistrian Moldovan (sic!) republic (NMR, in Moldovan

* Although Chisinau Government is negotiating with those authorities in informal 5+2 format and so, indirectly, it recognizes their legitimacy.

** Economic inefficiency, high level of corruption etc. Although Chisinau Government is negotiating with those authorities in informal 5+2 format and so, indirectly, it recognizes their legitimacy.

language they call it Republica Moldoveneasca Nistreana), in the eastern part of the RM, where the official language is Russian. They believe they are entitled to that plot of County, keeping the local population, mostly rural, as hostages. In the attempt to justify their actions, the ideologists from Tiraspol have developed a myth that is claimed by the Autonomous Soviet Socialist Moldovan Republic (ASSMR), created in October 12, 1924 in Ukraine, on the left bank of the Dniester River²⁶³. Obviously, those who were at the origins of NMR had no connection to ASSMR. In fact, Soviet Socialist Moldovan Republic (SSMR) created in 1940, after Soviet occupation of Bessarabia, and respectively RM, became independent at August 27, 1991, after the collapse of USSR, is the legal successor of the ASSMR, thus if Igor Smirnov (the so called president of NMR, native of Khabarovsk, came in Moldova in 1987) and Vladimir Antiufeev (Security Minister of NMR, native of Novosibirsk, came in Moldova in 1991) have kept in mind the idea of “Moldovan republic”, they would have not fight fiercely against RM. In the spirit of Stalinist approach, they have resorted to manipulation: to conceal the maintenance of Moscow occupational regime in the eastern part of RM, they have declared they constituted a so-called Moldovan republic, a successor of ASSMR, but where the Moldovan language is not used by the administrative authorities and in the public life, and no Moldovan is member of the “state” administration^{***}. The present propagandists from Tiraspol are not shy to plead the cases of Kosovo, Abkhazia, South Ossetia, South Sudan, as a precedent for recognizing the independence of the self-proclaimed NMR. They pretend they do not understand enormous difference between the cases listed and the case of the eastern part of RM. The above-mentioned cases may no way constitute precedents for the leaders from the Tiraspol, as in the eastern part of RM it is a case of the remnant of the Russian occupation. The leaders from the Tiraspol can not be called “separatists” (as was the case in Kosovo, West Timor, and South Sudan) because from the Soviet period and until the present the eastern territory of RM has been and is under Russian occupation (even now having Russian troops in the territory). In fact, the *separatists* are the locals, for example, the Corjova villagers, district of Dubasari, on the left bank of the Dniester, who beginning with the local elections of June 3, 2007 and until the present are not allowed to organize voting stations and conduct general local elections and parliamentary elections in their village, they are created impediments in their economic activity (including the farmers from the villages of Doroțcaia, Pîrîta, etc.) by the administration of the occupational regime and by the militia which is an instrument of the regime. If the examples of Kosovo and South Sudan can constitute a precedent, then it is for the local natives, who want to be freed from the Russian occupation (the army, militia and Russian occupational administration).

I believe, in International Relations and especially in security and conflict management researches the innovation capacity is indispensable in identifying viable solutions for the existent conflicts. In the situation created in the eastern part of RM there are several mentioned possibilities on conflict evolution:

1. Perpetuating the current situation, when the self-proclaimed NMR is not recognized at the international level by any state, but continues to exist de facto, independent from the Republic of Moldova.
2. The self-proclaimed NMR could be recognized by some states (see the precedents of Abkhazia and South Ossetia, recognized by the Russian Federation and other three states; Turkish Republic in the North Cyprus, recognized by Turkey, and Taiwan, recognized by 23 sovereign states²⁶⁴).
3. Federalization of RM, signing an agreement on the stationing of Russian troops in the Nistran region, as a guarantee required by Russia and Russian citizens in Tiraspol for “observance of the rights” of the Russian speakers from the eastern region of RM.
4. RM accepts the border established in July 1992 by Russia and Moldova presidents B. Eltsin and M. Snegur, join NATO and EU. Republic of Moldova does not recognize NMR.

So far, several conflict settlement plans were proposed. In 13 February 2004 OSCE offered some ideas of how to solve the conflict. It was the common proposals of the three mediators: Russia, Ukraine and OSCE. The basis of the proposals was the principle of federalism (several federation Constituent

²⁶³ Lavric A. Conflictul din estul Republicii Moldova: cum s-au produs uzurparea și înstrăinarea. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. 2008, VI (1), p. 73 - 84. /Lavric A. The conflict in the eastern part of the Republic of Moldova: how the usurpation and estrangement had occurred. In: International Studies. Views from Moldova. 2008, VI (1), p. 73 -84.

^{***} That „Government” has as members no Moldovan ethnic natives of the area, but mostly Russian ethnic citizens, originating from Russian Federation.

²⁶⁴ [on-line]: http://en.wikipedia.org/wiki/Diplomatic_history_of_Taiwan. (visited on: 14.10.2011).

entities), which the government from Chisinau disagree. The mediators also proposed the formation of some structures of a federal state (as for example, the bicameral legislative), symbols of the federal state (agreed by all the Constituent entities of the federation) and other. Ukraine and Russia have developed these ideas and elaborated their own plans of solving the conflict.

Ukraine plan²⁶⁵. One of these is the Nistriian conflict settlement plan proposed by the Ukrainian President, Viktor Yushchenko in 2005. It intends “to indentify the main objectives, principles and stages of the Nistriian conflict settlement in order to enforce the rule of law and fundamental freedoms, respecting the territorial integrity within the internationally recognized boundaries and the state sovereignty of RM”. Under the “Objectives”, the plan aims to reintegrate RM based on the territorial and state power integrity, on a democratic political system, preserving the constitutional regime of RM and to determine a special legal status of Nistria as an integral part of RM. The plan provides for “**ensuring the right of the population of Nistria to self-determination only if the Republic of Moldova losses its sovereignty and independence**”. As the authors of the document do not specify how RM can lose its sovereignty and independence, we may ask how, in case of on aggression from another state aiming to occupy and subjugate Moldova, a part of its population (Russian speakers – immigrants from the eastern region of the country) could evade the occupation and subjugation. We can assume that the Ukrainian authors became the victims of the myth regarding the unification of Moldova and Romania – the scenario undisputed by the Moldovan and Romanian governmental groups – in which case, presumably, Moldova would lose its statehood. But the unification can take place in different ways: it is possible Romania to join Moldova, and this way Romania can lose its statehood. Therefore, the provision of the Ukrainian Plan is meaningless. And if Romania, Ukraine or another state wants to join Moldova, it would be the cap of the globe the Russian citizen Smirnov and others like him to decide if they agree, and if not – to use the right of self-determination. It is necessary the Ukrainian authors to understand who, what group of people, has the right to self-determination. If the population of the eastern region of RM (the majority formed of Russian immigrants and Russian speakers) has the right to self-determination, why they do not self-determine now, as soon as possible, without waiting the moment when Moldova will be occupied by another state or anther state will join Moldova. And if the Russian citizens who came from Russia and live in Tiraspol or Ribnitsa have no right to self-determination within the RM (of course they have this right at the place they were born in: Khabarovsk, Novosibirsk, etc.), they will not have this right either in case Moldova joins another state or EU, or another state becomes a component part of Moldova. The formulation of the Ukrainian plan shows the interest of Kiev the state RM to continue to exist, no union with Romania to take place, for if it occurs, the new state could claim for its historical territories – Hertza district, northern Bukovina, northern and southern Bessarabia – which by a criminal decision of the authorities from Moscow in 1940 entered into the borders of the SSR of Ukraine.

Among the **principles** of the Ukrainian plan we can find: “to establish the status of Nistria exclusively by peaceful means” (as if it is possible in some other way), “under the Constitution of the RM, introducing legislative initiatives by the representative bodies of the Republic of Moldova and the Nistriian region, which will find the support of the whole civil society from Moldova and will observe all the principles of *democracy, integrity and security* of the common state Republic of Moldova within the boundaries of the SSR of Moldova of January 1, 1990”. The Ukrainian authors mention the principles of: *territorial integrity, indestructibility and inviolability of state borders, respect for human rights and fundamental freedoms, and the right of people for self-determination* (sic?). It is not clear what do they mean by “the right of people for self-determination” in case of the Moldovan people, who already used this right when it seceded from the USSR, created its own state and became the member of UNO, being recognized by all the world states. Among the principles, the Ukrainian authors mention some issues that could rather be part of the actions/stages of regulation: holding of transparent and democratic early elections in the Supreme Soviet of Nistria under the international control, based on the legal conditions of the state Nistria, determined by the Law of the RM, that will constitute a part of *its recognition by the RM as a legal representative body of the Nistriian region of the RM*; the legal form of Nistria as a region with a special status within the RM is to take shape in **three stages**, which will constitute a transition period to

²⁶⁵ [on-line]: <http://www.stefanwolff.com/projects/official-documents-and-proposals>. (visited on: 14.10.2011).

the final regulation. Drafting of such laws is the first stage performed by the Parliament of the RM, and then by a democratically elected parliamentary commission formed of the plenipotentiary members of the RM Parliament and of Nistria Supreme Soviet. The parties shall refrain from unilateral actions that may create obstacles on the way of peaceful settlement of the Nistrin conflict and shall observe the agreements reached previously, set in the above-mentioned plan.

Exposing the **three stages** of the plan, the authors show that the **first stage** is the legal establishment of basic provisions of the Nistrin status within the RM. It is about a law on the status of the Nistrin region that shall establish the statute of the region and confirm the agreements reached previously. Moreover, on July 22, 2005, the Parliament from Chisinau passed the “Law on basic provisions of the legal status of localities from the left bank of the Dniester”, but it has no value for the rulers from Tiraspol. As to Ukrainians, the only subject of international law is the RM. Nistria within the RM shall be a special administrative territorial unity under the form of a “republic” (?). Nistria would pass and use its own supreme law (Constitution), which after passing the RM law on the special status of the Nistrin region, would correspond to the Constitution of the RM. Nistria would have its own symbols (flag, emblem, anthem), used together with the symbols of the RM. The official language of Nistria would be Moldovan, Ukrainian and Russian. All the Nistrin population would be guaranteed the right to use their mother tongue, the creation of conditions for its learning and development. Nistria would take part in the realization of foreign policy of the RM on the issues concerning its interests, in a manner agreed upon by the parties. Nistria would have the right to establish and maintain external economic, technical, scientific, humanitarian relations in a manner determined by the laws of the RM.

A confusing element in the Ukrainian plan is the paragraph from the “Objectives” chapter, which aims, in addition to the definitive elimination of all the consequences of the conflict, the creation of a multi-layered **system of international and domestic guarantees**, detailed by the authors in the first stage of the plan implementation. The law of the RM on basic provisions of the Nistrin region’s status provides a **system of guarantees** to be adopted, which, inter alia, would include the following provisions: 1) Nistria has the right to secede the RM in case of a decision to join another state and (or) in case the RM loses its status of international law subject; 2) the secession of Nistria from the RM is performed under international monitoring based on the decisions adopted at a referendum in Nistria by most of the people registered there. The referendum shall be determined in accordance with the legislation in force, only if there is a reason for such secession. As the elections in the Supreme Soviet from Tiraspol, the referendum takes place under the guidance of the EU, OSCE, the Council of Europe, the USA, Russia, Ukraine and other democratic states.

The **second stage** shall include the distribution of powers and prerogatives between the central state institutions and governing authorities from Nistria, the passing by the newly elected Supreme Soviet of Nistria of the RM law on the Nistrin region’s legal status. The Supreme Soviet of Nistria delegates authorized deputies to be part of the RM Parliamentary Commission, which prepares a draft law on the legal status of the region. The document, taking into consideration the stipulations of the law of the RM on basic provisions of Nistria status, contains regulations on distribution of competences among the central governing authorities and Nistria governing authorities. The mediators from Russia, Ukraine and OSCE, the representatives of the USA and EU, Council of Europe shall offer assistance in drafting the law, if the parties call for it. The Parliament of the RM shall pass the respective law. In order to implement the law on the special legal status of Nistria, the Supreme Soviet shall adopt this law.

The **third stage** provides the total resolution of the Nistrin problem, legal insurance of the special status of Nistria within the RM. The parties elaborate at the same time, together with the future guarantors – Russia, Ukraine, OSCE, with the participation of the USA and EU the “**Agreement between the RM, Russia, Ukraine, OSCE on guarantees of compliance with the Law on the Special Legal Status of Nistria**”. As if, according to the Ukrainians, only Chisinau, which is aggressive, could cause problems. The authors forget or they do not know that on March 2, 1992 the bloodiest confrontations started in the conflict zone (town of Bender, in Cisnistria or Bessarabia) as a result of the attack of the paramilitary forces of Russian Kazaks and mercenaries on the Police Station of Bender. In any country in the world, when the police station is attacked by a gang, the whole system comes to rescue the colleagues – be it a democratic state, or a totalitarian state as the USSR was. The Ukrainian authors do not write what should

happen if a gang attacks again the Police Station of the Ministry of Internal Affairs of the RM in Bender (which resisted and is still there, but whose activity is blocked by the occupation regime, that formed its own militia), or in other locality of free Moldova.

After the Parliament of the RM adopted the Agreement, the law on the Special Legal Status of Nistria shall come into force. The Supreme Soviet of Nistria adopts the Constitution. There is created a **Conciliation Committee**, comprised of two representatives of Moldova and Nistria, one representative of Ukraine, Russia and OSCE, having the task of settling all disputes arising from the implementation and/or interpretation of the provisions of the Law on the Status of Nistria. The USA and EU representatives may take part in the working activity of the Committee. The period of acting of the Committee is determined by a common agreement of the parties. The Ukrainian authors state in the conclusion of the Plan that in case if one of the parties fails to observe the provisions, Ukraine, Russia and OSCE reserves the right, following the rules and principles governing the international law, to take appropriate measures (?). As far as we know, the rules and principles governing the international law regulate the non-interference of a state/s in the affairs of another state. The international community can intervene when there is flagrant violation of human rights, when a state government violates the rights of the population or of a part of the population. As we know, the government from Chisinau has never violated the local people's rights in the Nistrin region, simply because beginning with 1944 the region has been and is now under Moscow occupation. On the contrary, hundreds of Moldovans take refuges from this region because of repressions and threats of the occupation regime. The Moldovan state institutions – Police, Information and Security Service and others – which had their offices in the eastern part of the RM and which were threatened or – those which did not give up and did not surrender without a fight – were attacked, and their employees, who remained loyal to the government from Chisinau – were expelled from their homes and villages. On the contrary, armed gangs (with the arms of the Russian 14-th Army stationed in the region) of the Tiraspol regime in 1992 attacked the institutions subordinated to Chisinau (for example, police stations in the region), triggering a massacre, and to rescue their colleagues groups of policemen were sent to Bender, they were also virulently attacked. Thus, Tiraspol leaders, appointed by Moscow, have reached their goal: after the outbreak of the conflict, they were recognized as *party in conflict* and gained the legitimacy. This way, Tiraspol is now party to the 5+2 informal negotiations format. I consider that Ukraine aimed to promote its interests in the region. And these interests do not mean a definitive settlement of the conflict.

Russia plan²⁶⁶. Another plan of “the unification of Moldova and Nistria” was proposed in 2003 by the Russian Federation. It is also called “Kozak plan” because it was developed with the participation of Dmitry Kozak, special representative of the Russian President Vladimir Putin. The plan is contained in a “Memorandum on the basic principles of “the united state’s political system”, which was initialed by the President of the RM Vladimir Voronin and by the “President of NMR” I. Smirnov. After being initialed, the President Voronin condemned the document, which was not signed, saying that the initialed text differed from that to be signed, to wit, the text was modified without the agreement of the Moldovan party. D. Kozak rejected the accusations. The text prepared by Russia provides that “**the parties**” – **Republic of Moldova** and **Nistria**, understating the responsibility for the unification of the country, insurance of civic peace and plenary democratic development, shall agree that the final settlement of the Nistrin conflict have to be performed by way of “transforming the RM political system” for the purpose of building an independent, democratic, common state, based on federalist *principles*, determined within the boundaries of the SSR of Moldova in January 1, 1990. Achieving practical mechanisms of conflict settlement is possible on the basis of common development, preliminary discussion by the whole population and adoption of the Constitution of the unified state – the **Federal Republic of Moldova (FRM)**.

The Constitution of the unified state shall contain the following basic *principles* of the political system: FRM is a *democratic state of law, sovereign, federal*, based on the principle of *territorial unity*, on common principles of *state power formation*, on a *common defense space (in the period of transition)*, *customs, currency*. The Federation policy is aimed at creating of the conditions that could assure a dignified life and free development. The bearer of sovereignty and the sole source of state power in the Federation are the people. The people exercise their authority directly and through the state bodies and

²⁶⁶ [on-line]: <http://www.stefanwolff.com/projects/official-documents-and-proposals>. (visited on: 14.10.2011).

local public administration. The human being, his rights and freedoms constitute the supreme values in the Federation. Recognition, observance and protection of the rights and the freedoms of the human being and of the citizen are the duties of the Federation and its Constituent entity. Each citizen is guaranteed the legal defense of his rights and freedoms. The decision and actions (or inactions) of state and municipal bodies, public associations and officials can be challenged in the courts of justice. Everyone is entitled, in accordance with the international agreements of one of the party representing the Federation, to appeal to international courts for human rights if all the means of domestic law have been exhausted. Throughout the Federation the political diversity and political freedoms shall be assured and guaranteed, including the right to form political parties. All forms of ownership, private, state, etc., are to be recognized and protected in equal measure.

The document states that the “**Federation is a neutral demilitarized state**”. The conditions and manner of dissolution of military forces, the social guarantees, etc. of the military men of the RM and Nistria are determined by federal organic law. Until the full demilitarization of the Federation, the armed forces are formed and act upon the *territorial principle of military units’ completion* and can not be used to ensure the rule of law and societal security within the Federation. The commandment of military forces of the Federation is performed by a federal body authorized by the executive power. The maximum number of law enforcement bodies, of state and societal security is determined by federal organic law. On the territory of the Federation is recognized and guaranteed the freedom of movement of people, goods and capital. The Constitution of the Federation, the ordinary law on the common scope of the Federation and Federation Constituent entity, as well as other acts of the federal bodies of state power, adopted to meet the Constitution and the federal laws, acts directly throughout the Federation and are mandatory for execution by all the public authorities, local public administration bodies, legal entities and individuals.

Paragraph 3.8 of the Memorandum provides that: “The Nistran Moldovan Republic is a Constituent entity of Federation, **a state unit** [!] in the composition of the Federation, forms the state legislative body (Supreme Soviet of NMR), executive body (the President of NMR and the Government of NMR) and other judiciary, has its own Constitution and laws, state property, own budget and tax system, own state symbols and other **state** attributes of its state [! **emphasized by A.L.**]”. By this provision, Russia forces Moldova to recognize “NMR” as a state. It is not clear how could the President Voronin sign the document having such provisions. But that’s not all. According to Russian authors, “the autonomous territorial unit “Gagauzia” is also a “Constituent entity of Federation, forms its own bodies of the legislative, executive and judicial powers, has its own Basic Law and legislation, state property, own budget and tax system, own symbols and other attributes of its autonomy”. I do not understand why in a memorandum on resolving the conflict in the Nistran region of the RM, where the parties are the RM and Nistria, the Russian authors involve the southern part of the country, where the relations between Chisinau and Gagauz minority have been regulated. It is a crass manipulation: the signatory parties are “the RM and Nistria”, however according to the Russian memorandum there is one more Constituent entity of Federation. Although, the Russian representatives write about “the autonomy status”, in fact by this memorandum, the recognition of a Gagauz state would have occurred, the territorial unit in the southern part of the country would have been a “Constituent entity” with rights equal to those of Nistria, which, as seen, would be recognized as a state – Constituent entity of the Federation.

The Russian authors also write that “Outside the territories of the Federation Constituent entities [besides Nistria and Gagauz autonomy] all the privileges of the legislative, executive and judicial powers of Federation Constituent entity’s competence, are exercised directly by the Federal President, Federal Parliament and Government and by the federal courts, and in the cases determined by law – by local public administration”. We understand by this provision that, in the opinion of the memorandum’s authors, it is about an “*asymmetric federation*”. To wit, there would be a federal territory and the territories of two Federation Constituent entities: Gagauz autonomous territorial unit and NMR (Nistria).

“The legal constitutional status and *the boundaries of Federation Constituent entity can not be changed without their consent*”, reads the memorandum. If the Moldovan police had to withdraw in July 1992 from the village of Corjova, as a result of the Memorandum signed by the Presidents of the two parties in conflict, Yeltsin and Snegur, without taking into account the will of the people, and they wanted and want to be part of the Republic of Moldova and not of NMR, it is not clear why the present situation

should become established if in 1992 an injustice (a crime) was committed. The Russian authors mentioned at the beginning of the memorandum that one of the principles the new state FRM is to function is that of democracy. So, people should be guaranteed the right to decide their destiny.

According to Russian authors, the Federation would be a subject of international law and of regional organizations; the condition to become such member is to be subject of international law. The international obligations of the RM, undertaken before the entry into force of the Federation Constitution, are recognized and executed by the Federation in full. The Federation established international relations with other states and organizations and concludes international agreements and treaties. The Federation ratified international treaties and agreements and generally accepted principles of international law take precedence over Federation laws. The international treaties under the Federation competence have to be ratified by ordinary federal laws. The international treaties under mutual competence of both the Federation and the Constituent entity of Federation (hereinafter, *under mutual competence*) have to be ratified by federal organic laws. During the negotiations on concluding an international treaty, which reached the mutual competence, the federal Government conducts preliminary consultations with the public authorities of Federation Constituent entities in order to take account of the opinion of the Federation Constituent entity and ensure the participation in negotiations of the authorized representatives of Federation Constituent entity in accordance with the rules established by a federal organic law. Federation Constituent entity can be members of global international and regional organizations, the membership of which does not request being subject of international law, to maintain international relations, to conclude international treaties which fall within the competence of Federation Constituent entity and to fund representatives in other states, which do not have the status of diplomatic and consular institutions.

A controversial provision is that according to which: **“The Federation Constituent entity have the right to secede the Federation only in case if decisions on joining of the Federation to another state are adopted and (or) in case Federation losses its sovereignty”** (emphasized by A.L.). It is not clear in what case the state could lose its sovereignty. Actually, this happened after the occupation of the territory of Moldova by the Tsarist and Communist Russia. It's worth mentioning that the Constitution of the Russian Federation does not provide about the right of the Constituent entity of federation – autonomous republics to secede from the RF, and the Chechen Republic has paid a high price for such attempt, the national liberation movement being crushed in blood. However, Russian strategists consider that Moldova should be a different case of federal state in which they admit in the future the scenario of disintegration. However, one is the situation of the Chechen people, indigenous in their Republic and who are under Russian military occupation, and other is the situation of ethnic Russians or Russian Speakers from Tiraspol and Ribnitsa who, as immigrants, are not entitled to self-determination. Russian authors, however, make an exception for their compatriots settled in the eastern region of Moldova. They state that “secession of the Constituent entity from the Federation shall be performed upon the decisions rendered in a referendum of the Federation Constituent entity by a majority of votes registered on the territory of Federation Constituent entity”. The referendum shall be established by the legislative body of the Federation Constituent entity state power, if there is a reason for secession. The organizational and “material and technical” support of the referendum is carried out by public authorities and local public administration bodies of Federation Constituent entity.

Federation Constitution establishes the **Federation competence, mutual competence**, as well as the **competence of the Federation Constituent entity. Federation Competence** aims: federal state property and its management; foreign exchange regulation, the issue of money; transport by rail, air and river; foreign policy, foreign trade and international treaties of the Federation, issues of war and peace; Federation citizenship, immigration and emigration issues; determining the rules of *production* (sic? It was mentioned above the State to be a demilitarized one), *sale* and *purchase* (?) of weapons and ammunition (presumably, the Russian authors want to legalize the current production of arms in the Nistriian region), production of harmful substances, of drugs and regulation on using them; determining the status and protection of state borders, of the Federation airspace, the regime of border areas; conflict of laws; meteorology, geodesy, cartography, standards, gauges, metric system and time calculation; federal statistic and accounting evidence; federal state decorations and honorary titles.

Mutual competence aims: Regulating human rights and freedoms, rights of national minorities; Customs Regulation, the Federal Central Bank activity; energy systems, transport via pipelines (Russia wants to have, via NMR, levers of control over gas pipelines that pass through the RM towards the Balkans, *note A.L.*), communications; Judiciary System, organization and activity of law enforcement authorities, criminal and criminal-procedural law, amnesty and reprieve, administrative criminal law; Civil Law, Labor Law, Civil Procedure Law and the Arbitration Procedure Law; the legal regulation of private property, the general principles of organization and activity of notaries; Possession, use and disposal of County, deposits, water resources and other natural resources; Separation of public property into Federal property and Federation Constituent entity property; the Federal budget, federal taxes, collections and other compulsory payments, state regulation of prices for goods and services, antitrust regulation; Environmental protection and ecological security, protection of unique natural areas, historic and cultural monuments of federal significance; Common principles of education and social protection; Issues on fighting catastrophes, natural disasters, epidemics, liquidation of consequences; Common principles of foreign trade activity of the citizens and legal entities; Law on elections.

Federation Constituent entities Competence aims: Regulation of foreign economic activity of public authorities of Federation Constituent entities at the expense of their own, also of foreign economic activity of citizens and organizations within the powers established by federal organic laws; Establishing the system of state power bodies of Federation Constituent entities; Administrative law on regulation of activity of Federation Constituent entities state power bodies, Local self-governance issues, establishment and insuring the right guarantees to local self-governance; Family and housing law; Issues on health; the Bar organization and work; state property of Federation Constituent entities and its management; Adoption and implementation of Federation Constituent entities budgets, control of Federation Constituent entities budget implementation; Culture and art, protection of historical and cultural monuments of a regional importance, physical culture and sport; Issues of urban construction and architecture; State Decorations and Honorary Titles of Federation Constituent entities; Issues concerning additional measures of social protection for citizens residing within the Federation Constituent entities, out of the Federation Constituent entities budgets; Other matters that do not fall within the competence of the Federation and mutual competence. The memorandum also provides vertical and horizontal relations, including the determination of competences on all the levels of public power branches on mentioned matters, subsidies for the Constituent entities and modality (method) of calculation of such subsidies.

Federal **legislative body** of the public authority is the federal Parliament, which consists of two chambers - the Senate and House of Representatives. The Senate consists of 26 senators, elected for 5 years, 4 of them are elected by the People's Assembly of the Autonomous Territorial Unit of Gagauzia, 9 – by the Supreme Soviet of NMR, 13 – by the House of Representatives of the Federal Parliament. The House of Representatives consists of 71 deputies, elected for four years in accordance with federal organic law on the basis of universal, equal and direct vote and by secret vote, in a single district pursuant to the proportional electoral system. Federal organic laws are adopted by the House of Representatives by a simple majority, are approved by the Senate by a simple majority and have to be promulgated by the Federal President. In case the organic law is not approved by the federal Senate, the law is considered rejected. Federal ordinary laws are adopted by the House of Representatives by a simple majority, are approved by the Senate by a simple majority and have to be promulgated by the Federal President. The Senate's veto on federal ordinary laws and the federal President's veto on federal organic laws are outrun by the House of Representatives via repeated voting of the law by qualified majority (not less than 2/3 of votes). Amendments to the Constitution of the Federation are introduced by federal constitutional laws that are adopted by the House of Representatives by a majority of not less than 2/3 of votes, are approved by the Senate by a majority of not less than 4/5 of votes. In case a federal constitutional law is not approved by the Senate, the law is considered rejected.

The Head of State is the **Federal President**, elected for five years in accordance with federal organic law. The **executive power** within the Federation is exercised by the Federal Government. The Head of Federal Government and composition of Federal Government are approved by the Senate at the proposal of the Federal President. The Head of the Federal Government has his deputies, two of whom are appointed by the Federal President at the proposal of the Head of Federal Government and with the

consent of the authorized bodies of public authorities of Federation Constituent entities. The offices of the chiefs and deputy chiefs of federal authorities of executive power are filled by proportional representation principle of Federation Constituent entities. The manner of ensuring the representativeness in federal authorities of executive power is determined by ordinary and (or) organic federal laws. The chiefs appointed and dismissed by the federal executive power and other staff of federal territorial authority of federal executive bodies, that carry out executive and administrative powers in Federation Constituent entities within the competence of the Federation, also of mutual competence, are appointed and dismissed with the consent of the competent public authorities and officers of Federation Constituent entities.

For the realization of civil, administrative and criminal justice in the Federation in accordance with federal organic law, there are formed the Supreme Federal Court, appeals courts and courts of first instance. For the realization of constitutional justice the Constitutional Court is formed. Federal Supreme Court is the higher court of appeal and (or) cassation on civil, administrative and criminal actions. The Supreme Court consists of the Senate. Federal Constitutional Court consists of 11 judges, 6 of which are appointed by the House of Representatives, 1 – by the People's Assembly of the Autonomous Territorial Unit of Gagauzia, 4 – by the Supreme Soviet of the NMR. The composition of the Constitutional Court is approved by the Senate. The judges of the first instance and of the Court of Appeal of the Federation Constituent entities are appointed in accordance with an order determined by the laws of federation Constituent entities.

According to the Russian authors federal organic laws should be passed by 2015 by the Senate by a majority of $\frac{3}{4}$ of the votes. “The mandate of the senator in the first two terms is *imperative*”. This provision is inconsistent with liberal European democracy, which provides for the persons elected a representative mandate.

Regarding the use of languages in the NMR, the memorandum states in paragraph 15: “The status and order of using Moldovan and Russian languages on the territory of the Federation are determined by the Federation Constitution and by a federal organic law. Meanwhile, the Federation Constitution shall contain the following principles: in all public authorities and local public administration the documents shall be drawn up in Moldovan and Russian languages; each is entitled to receive official information from public authorities and local public administration, as well as from the officials, at his free choice, in Moldovan or Russian languages; the constitutions of Federation Constituent entities, along with the Moldovan and Russian languages, can establish other official and (or) state languages of Federation Constituent entities on the territories of the Federation (to note that this principle is respected currently in Gagauz autonomy, where the authorities use Russian language and can use Gagauz language, *remark A.L.*); Federation guarantees to all the citizens on its territory the right to preserve their mother tongue, creating conditions for its learning and development”.

The enunciation which, as to the Russian authors, should raise awareness and mobilize Chisinau to adopt the memorandum was that according to which: “From the day of approval of this Memorandum are not allowed on the territories of the Parties any restrictions on the activities of political and public associations, release of mass media recorded by the competent authorities of the Parties, *circulation of the public authorities representatives and citizens*. The agitation on the issue of participation in the referendum, also on issues related to the referendum is carried out without any restrictions under the legislation of the Parties”. The problem of free circulation of the citizens is a stringent one, because the occupation regime has imposed a border within the RM, separating families, whose members when visiting each other, have to pass customs controls and their identity acts have to be checked by office workers and border guards of the Russian occupation regime.

According to paragraph 17 “The parties approached the Russian Federation, Ukraine, OSCE and EU with the proposal on providing *political and economic guarantees to ensure compliance with the requirements of this Memorandum of reunification and territorial integrity of the FRM*”. For this purpose, observers can be placed within the territory of the Parties. The Parties also approached Russian Federation, Ukraine and the OSCE with the proposal on the granting of such guarantees, that in case of breach of the present Memorandum’s conditions by one of the Parties, the Russian Federation, Ukraine and OSCE shall ensure the fulfillment of its provisions towards the other Party (including towards other international organizations and other foreign countries), and shall take steps to restore the regime of its execution by all

the parties to this Memorandum. However, most alarming is the provision of paragraph 18: **“The Parties approach the Russian Federation with the proposal to be offered security guarantees, of the conditions for reunification and territorial integrity of the FRM under this Memorandum. To this end, receiving the consent of the Russian Federation, until the appointment of a referendum on adopting the Constitution, the FRM signs and ratifies an Agreement with the Russian Federation on deploying on the territory of the future Federation in the period of transition until the full demilitarization of the state, but no later than 2020, of forces of stabilization and peace of the Russian Federation of not more than 2,000 people without heavy military equipment and heavy weapons** (emphasized by A.L.). The agreement shall enter into force simultaneously with the adoption of the Federation Constitution. In the event of default under this paragraph, this Memorandum shall lose its validity”. Paragraph 19 states that “After the entry into force of the Agreement mentioned in paragraph 18 of this Memorandum, it can be joined by EU, OSCE and Ukraine as guarantors, under the conditions agreed by the parties to the Agreement”. Thus, Russia has excluded EU, OSCE and Ukraine from the participation in the most important phase of the conflict settlement process: providing guarantees.

We may conclude that the goal of the entire text of the memorandum was the institutionalization of the presence of Russian military occupation forces in the eastern region of Moldova and recognition by the RM, as states, of the NMR and the Gagauz autonomy. Chisinau has not fallen into this trap, but Russia had a vehement response: raising gas prices, embargo to wine and other Moldovan agricultural products. Unfortunately, instead of proposing a statute of the Nistrian region in the composition of the RM, Russian mediators (as the Ukrainians or the OSCE) propose an organization mode (a political system) of the RM.

Regarding the idea of federalization of the RM, an interesting approach is proposed by the researcher Oleg Serebrian. He believes that “in case if, in the process of negotiation, it is concluded that indeed the only plausible solution to the country reunification is its federalization”, he is in favor of “a federation with more constituent entities which would have as a model the Austria Federation”²⁶⁷. Serebrian believes that “the only plausible scheme is to create a federation that would include 11 federal counties and a federal territory (municipality)”, which would mean to return to the country's administrative-territorial division in counties and to increase the authorities of the administrative-territorial units. In other words, a real devolution of local authority, in full compliance with the spirit of building Europe”²⁶⁸. Those 11 lands would be the 11 counties that were abolished by the communist government (2001-2009): Upper Bessarabia Land (Edinet), Soroca Land, Balti Land, Orhei Land, Codri Land (Ungheni), Middle Bessarabia Land (Chisinau county, but without Chisinau municipality), the Dniester Land (Dubasari county - mostly on the left bank, also town of Bender and communes Proteagailonca, Gisca, Chitcani, Cremenciug on the right bank – actually the territory of the NMR), Upper Bugeac Land (Tighina county, without the town of Bender), Lapusna County (Hancești) Lower Bugeac Land (Gagauz Yeri and district of Taraclia) and Lower Bessarabia Land (Cahul). Chisinau would not be a federal constituent entity, but a federal territory, having in some of the cases equal rights with federal lands. Every federal land would have its statute, flag, emblem, anthem, official languages, legislative authority (Land Council) and executive authority ruled by the land governor and formed of Land Departments (Health, Culture, Justice, etc.). “If the Nistrian party insists Moldova to become a federal state, and it is constituted as a constituent entity of this federation, I do not see why they would necessarily want the federation to be organized of 3 rather than 11 constituent entities, since nor the borders neither the status of the Nistrian region suffer any change”²⁶⁹. A multipolar federation has more chances of success than one with a hegemonic constituent entity (SFR Yugoslavia, Austria-Hungary, and the USSR). The success of such federations as the Austrian, Swiss or German was achieved due to the fact that federation entities are compatible as population, area and economic capacity, considers Serebrian. Among his other proposals I would mention the idea of accepting by Chisinau, after the adoption of Nistria special status, of the guarantees required by Tiraspol – “to accept a limited Russian military contingent because they have great confidence in Russia, and on the other hand, so that we could trust the status is to be respected, to accept a

²⁶⁷ Serebrian Oleg. *Politică și geopolitică [Politics and Geopolitics]*. Chisinau: Cartier Printing, 2004, p. 154.

²⁶⁸ *Ibidem*, p.157.

²⁶⁹ *Ibidem*, p. 159.

NATO contingent. I believe that NATO could send a peacekeeping contingent, to ensure the observance of the statute. NATO and Russian troops are already present in similar missions in Kosovo and Bosnia²⁷⁰ (Serebrian O. 1996, 151). Unfortunately, due to lack of Chisinau Government interest in the proposals of the researchers from Moldova (Government never requires the opinion of the International Relations Departments of higher education institutions), these proposals were not subjected to the discussion of the negotiators in 5 +2 format.

In another research, Oleg Serebrian after mentioning that “Chisinau failed to structure a plan of action in this matter”²⁷¹ (Serebrian O. 1999, 94), proposed “to establish a border to isolate the separatist area* from the rest of the country, without recognizing its independence”²⁷² (Serebrian O. 1999, 95). The author sees as one of theoretical scenario, “giving up the Nistrian region to Ukraine turning back to the old border on the Dniester”²⁷³ (Serebrian O. 1999, 109)*. Another scenario, according to Serebrian, would be the “recognition of independence” of the NMR²⁷⁴ (Serebrian O. 1999, 111) scenario that the author rejects, because as a result of granting independence to Tiraspol “only Moscow is to win”.

Former Interior Minister and then Defense Minister of the RM in the early ‘90s, the General Ion Costas, analyzing the situation related to the conflict, also sees two possible scenarios for resolution. Mentioning that the Government from Chisinau can not propose anything constructive regarding the Nistrian region, as well as regarding the Gagauz autonomy, which manifests separatist tendencies²⁷⁵ (Costas I. 1999, 546) the General examines, as a first scenario, the amicably exchange of territories between Moldova and Ukraine: “Nistria [in Russian: Pridnestrovie], so desired by Kiev, could pass under its jurisdiction, the borders would be on the Dniester, and the southern Bessarabia and the northern Bukovina could be returned to us in exchange of Nistria”²⁷⁶ (Costas I. 1999, 541). The author does not believe, however, that such an exchange is possible because of the geostrategic importance of the Danube Delta for any state, especially for Ukraine. The second scenario, more real, according to Ion Costas, is “the achievement of a consensus, as a result of joining the efforts of the EU and the U.S., which may influence Kiev and Chisinau in order to ensure order on the border between Moldova and Ukraine. Then Nistria would cease to be a haven for smugglers, a source of illicit income for lobbyists of the self-proclaimed republic”²⁷⁷ (Costas I. 1999, 542). These are just some examples of how some authors see the resolution of the frozen conflict on the Dniester.

In all these scenarios the deficiency consists in the fact that the authors do not range from the interests of the population of the Nistrian region, but range from the desire to assure a boundary convenient for governments and armies of Moldova and Ukraine. I think the conflict researches, in addition to identifying its *causes* and *essence*, in addition to finding some *precedents* in the international practice, they should use some other optics. An innovation in this context would be the development and study of ethnic map of the region to identify the population’s interests in the area. Ethnic composition shows that in 1940 there were attached to the Moldavian SSR regions from the left bank of the Dniester, where ethnic Ukrainians live in compact settlements. The General Ion Costas reports that on August 25,

²⁷⁰ Ibidem, p. 151.

²⁷¹ Serebrian. Oleg. Despre geopolitică [On geopolitics]. Chisinau: Cartier Printing, 2009, p. 94.

* I would like to mention that the term “separatist region” is very doubtful given that the regime is led by natives of the Russian Federation, citizens of Russia (for example, the President Igor Smirnov is from Khabarovsk; we can not see this in case of Abkhazia, South Ossetia or Cyprus Turkish Republic) and Russian troops are dislocated in the area. The Russian ethnics can not be called “separatists”, as they were born and came from Russia in Moldova, they have Russian citizenship and they want this part of Moldovan territory to secede from Moldovan state. As well as the six million of ethnic Turks from Germany, if triggering violent actions against the German state to divest a part of its territory, they will never be called separatists. At the same time, ethnic Kurds from their historical territory, currently within the Turkish state borders, and that want to be independent, are unquestionably separatists.

**In his book Politică și geopolitică [Politics and Geopolitics], p. 152, the researcher mentions: „I would admit the giving up of some territories, but in exchange of something”.

²⁷² Ibidem, p. 95.

²⁷³ Ibidem, p. 109.

²⁷⁴ Ibidem, p.111.

²⁷⁵ Costas Ion. Dni zatmeniiia. Hronika neobiavlennoi voyny. Chisinau: Universul printing, 2010. 546 p.

²⁷⁶ Ibidem, p. 541.

²⁷⁷ Ibidem, p. 542.

1991 in Tiraspol was proclaimed the independence of NMR, and Igor Smirnov went to Kiev, with the approach on requiring NMR to be accepted within the Ukrainian state²⁷⁸ (Costas I. 1999, 266). Of course, the situation has changed greatly since then. Today the Russian citizen Igor Smirnov certainly would prefer the self-proclaimed NMR to belong to Russia and not to Ukraine. However, I think if in the negotiations with the participation of Ukraine, EU, US and Russia is accepted the possibility of repairing the crime committed in the fall of 1940 against Moldovan and Ukrainian people, when by a decision of the Presidium of Supreme Soviet of the USSR on drawing the border between the Ukrainian SSR and Moldavian SSR was not taken into account the ethnic composition of population in the areas that were changed by the occupation regime from Moscow, there could be found a viable solution.

The origin of the conflict (or war, how the General Ion Costas, the former minister of Internal Affairs from that period prefers calling it) from 1990 to 1992 is within the border marked in 1940, as a result of which the southern and northern Bessarabia (also Hertsa district, and North Bukovina Moldo-Romanian villages from the districts Storojinets and Adincata/Hliboka - that for centuries belonged to the Principality of Moldova) were granted by the leadership from Moscow to Ukraine, and Moldova in return was given a strip on the left bank of the Dniester. It is true that on the territory, across the Dniester, have been and are more villages inhabited by Moldovans, but after the exchange of territories, in composition of the SSMR entered also localities inhabited by Ukrainian population, as beyond the Moldovan - Ukrainian border, on the left bank of Dniester, remained Moldovan villages: Handrabura, Dolinskoe (Valea Hotsului), Tocileva etc.. A correction of borders at this stage, between Ukraine and the Republic of Moldova, after which most of the localities populated by Moldovans over the Dniester (the so-called NMR) would return under the jurisdiction of Chisinau, and those inhabited by Ukrainians, as well as the localities where ethnic Russians are numerous, but which are oriented (geographically and economically turned) mostly to Odessa (as the town of Tiraspol) would be returned to Ukraine, and in exchange of this territory, Ukraine would return the *area with exactly the same size of land* with localities inhabited by population identifying themselves as Moldovans (the district Noua Sulița) or Romanians (districts of Herța, Adincata and Storojineț) would be a sustainable solution. Following the implementation of this idea, there would disappear the state of uncertainty and tension of the Gagauz autonomy, whose leaders have declared repeatedly that they expect the federalization of the RM and acceptance of the autonomous territorial unit as an entity in the new Moldovan state formula.

There are several precedents in the history of international law, which allow us to say that this scenario is feasible. Besides the recent exchange (1999) of territories between the RM and Ukraine (Giurgiulesti - Palanca), there are cases known after the World War I, when Romania exchanged territories with Czechoslovakia (in the Maramureș region) and with the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (in the Banat region).

Regarding the establishment of the Romanian-Czechoslovak border, "on April 1, 1920 by approaches sent to the Ministry of Foreign Affairs and to the Ministry of War, Czechoslovakia's representative in Romania renewed on behalf of the government the request for evacuation of Romanian troops from the northern territory of the Tisza, informing at the same time Romania about the availability of the Czechoslovak Ministry of Foreign Affairs to negotiate with the Romanian State the border rectification that would be established by a Czechoslovak-Romanian Joint Committee. Therefore, the Czechoslovak Legation in Romania was informed on April 18, 1920 by the Romanian government's decision to withdraw the troops, the Minister Cernak being asked to communicate the name of the Czechoslovak military delegate responsibility to regulate with the Great Romanian General Headquarters the issues relating to withdrawal of Romanian troops. This way entered into force the provisions of the Peace Treaty with Austria providing that the Ruthenians autonomous territory of Sub Carpathian area to be incorporated into Czechoslovakia, Romania consented to provisions that by signing it. On the other hand, there was emphasize the availability of the Romanian state to start negotiations with the Czechoslovak state aimed at obtaining a better borders for Romania, interested to integrate the territories from the south of the Tisza in the process of unification of the entire national territory, the fact which under the respective geographical conditions required the obtaining of access ways to the territories. By

²⁷⁸ Ibidem, p. 266.

signing the Treaty of Trianon (June 4, 1920) it was reconfirmed on the international level the appurtenance of Maramureș from the north of the Tisza to Czechoslovakia^{279cc}.

During the World War I, Serbia and Romania (created in 1859 through the unification between Moldova and Wallachia) have agreed to share the historical Banat, in the event of victory over Germany and Austria-Hungary, on the principle of one third for Serbia and two thirds of Romania (with exchange of minorities between the two countries). The border that cut Banat in two parts was drawn at the end of 1918 by an international commission chaired by French geographer Emmanuel de Martonne and confirmed by the Treaty of Trianon in 1920, leaving a small part of Banat to Hungary (near the city of Szeged), one third to the Kingdom of Yugoslavia and two thirds to Romania. On November 24, 1923, Romania and Serbia signed at Belgrade a protocol for a *rectification of the border*. Romania gave to Yugoslavia villages Meda (Međa, Párdány) Modos (Jaša Tomic) Surian (Surján) Captalan (Busenje) Crivobara (Markovićevo) and Gaiu Mare (Veliki Gaj, Nagy Gaj), while the Kingdom of Yugoslavia gave to Romania the villages Beba Veche (Stara Beba, Óbéba) Cherestur (Krstur, Pusztakeresztúr) Ciortea (Csorda) and Iam (Jam) and the city Jimbolia (Žombolj, Zsombolya). The effective rectification took place on April 10, 1924²⁸⁰.

It is worth mentioning that now there are more cases of regions populated by ethnic minorities, where the solution of sharing territories can not be applied. For example, South Tyrol region, with Austrian-German population, located in Italy, can not be returned to Austria because the country can not offer in exchange a region of the same area, populated by Italians, in Austria. Aland Islands inhabited by Swedes in Finland, can not be exchanged with an area of the same size, populated by Finns, in Sweden.

So in conclusion we can say that:

1. *A fair exchange of territories between Ukraine and Moldova* – for repair, even partial, of the crime committed by the Moscow occupation in 1940 against Moldovan and Ukrainian people – is in the spirit of European international practice and can lead to the final settlement of the conflict in the Nistrrian region of the RM. Also,

2. *It is necessary to recognize internationally the status of Russian occupation area of Nistria*, as after World War II Germany was divided into four occupation areas recognized internationally: American, British, French and Russian. The four areas were abolished by the withdrawal of administration and military forces of the four victorious states in the World War II. Nistrrian region of Moldova is a remnant of the military occupation of Russia, established in 1940, respectively 1944, where Moscow maintains military troops and a regime of occupation (an administration, border control authorities, which has been imposed arbitrarily, with the free part of Moldova. There arrive new and new people from Russia, to work in these institutions, as the local population is unable to cope with a large number of border posts, customs, immigration service employees, militsia men, military men, security service employees, etc.). Also, students of Russian schools which train specialists for special services in that country perform their practice in the Russian occupation area from the territory of the RM.

3. *On its European path RM should not depend on the unsolved Nistrrian conflict*. The Eastern real border should be secured in such way not to challenge the RM adherence to the EU.

Whatever we call the regime from Tiraspol – occupation or (neo) colonial – the fact is that Russia should participate in negotiations as a part of the conflict and not as a mediator – as it is today. Because of the confusion regarding the essence and the protagonists of the conflict, it was possible the admission of negotiations format that does not match the reality on the field, and which impedes the conflict resolution. Of course, the negotiations are necessary to find a solution. But the 5+2 format (Moldova and Nistria – parties to the conflict, Russia, Ukraine and OSCE - mediators, EU and U.S. - observers) do not correspond to reality on the field. Since it is part of the conflict, recognized by a decision of European Court for Human Rights Defending, Russia can not be a mediator and the more it can not be a guarantor of the conflict resolution.

²⁷⁹ [on-line]: <http://www.viseudesus.ro/maramuresul-istoric/36-maramures/50-cumsaunit>. (visited on: 10.06. 2011).

²⁸⁰ [on-line]: http://ro.wikipedia.org/wiki/Frontiera_%C3%AEntre_Rom%C3%A2nia_%C8%99i_Serbia. (visited on: 10.06. 2011).

Bibliography:

1. Lavric A. Conflictul din estul Republicii Moldova: cum s-au produs uzurparea și înstrăinarea. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova. VI (1). [The conflict in the eastern part of the Republic of Moldova: how the usurpation and estrangement had occurred. In: International Studies. Views from Moldova. 2008, VI (1). Chisinau, p. 73 - 84.
2. Serebrian Oleg. Politică și geopolitică. [Politics and Geopolitics]. Chisinau: Cartier, 2004.
3. Serebrian Oleg. Despre geopolitică. [On geopolitics]. Chisinau: Cartier, 2009.
4. Costăș Ion. Dni zatmeniia. Hronika neobiavlennoi voiny [Days of an eclipse. A chronicle of an undeclared war]. Chisinau: Universul, 2010.

Copyright©Aurelian LAVRIC, 2011

ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ КУРС УКРАИНЫ И МОЛДОВЫ: ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ КОНСТРУКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

*КРУГЛАШОВ Анатолий**

VECTORUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ A UCRAINEI ȘI REPUBLICII MOLDOVA: PROBLEME ȘI POSIBILITĂȚI DE INTERACȚIUNE CONSTRUCTIVĂ

Printre țările post-sovietice, amune Republica Moldova și Ucraina au multe similitudini, atât referitor la dezvoltarea socio-politică, cât și privitor la prioritățile politicii externe. Interesele fundamentale comune a celor două țări vecine se manifestă în angajamentul lor, declarat în mod repetat, pentru integrarea europeană ca o strategie de dezvoltare națională. După venirea la putere a președintelui Ianukovici Kievul a refuzat să urmeze politicile sale anterioare de integrare euro-atlantică, declarând scopul său în domeniul politicii de securitate - non-alinierea. Această poziție este promovată și la Chișinău, moldovenii fiind dornici de a găsi o posibilitate reală pentru punerea în aplicare a necesităților de securitate ale Republicii Moldova între NATO și OOS, fără a intra într-una din aceste uniuni.

Continuând cercetările în scopul identificării similitudinilor în dezvoltarea și politicile promovate de cele două țări, trebuie remarcat faptul că Ucraina și Republica Moldova urmând calea integrării europene s-au confruntat cu o serie de probleme similare, ale căror soluții nu au fost încă găsite. În consecință, cele două state și în primul rând conducerea lor ar trebui să depună eforturi considerabile pentru a elimina multe obstacole în interiorul țărilor sale, cât și probleme de politică externă, în scopul de a pune în aplicare cu succes prioritățile politicii externe.

Printre problemele similare, care trebuie să fie rezolvate și în Ucraina și în Moldova, pot fi specificate problemele similare economice și sociale, nivelul nesatisfăcător de nereformare a structurilor puterii statale în conformitate cu modelele europene, eficiența scăzută a administrației publice, nivelul ridicat al corupției. Aceste fenomene, care generează, respectiv, o semnificativă valoare socială și polarizarea societății, conflicte dure în rândul elitelor politice, care conduc la un nivel mai scăzut de încredere a cetățenilor în instituțiile guvernamentale și reprezentanții acestora. Nu contribuie pozitiv cursului de integrare europeană și probleme ce vizează politica externă a acestor state, slăbiciunea lor în fața amenințărilor la adresa statalității atât a Ucrainei, cât și a Moldovei, care provin grație unor provocări geopolitice și regionale, variind de la nesiguranță și dependența de sursele energetice și de influența prea puternică exercitată de actorii externi în economie, sistemul politic și în domeniul informațional din cele două țări.

THE EUROPEAN INTEGRATION COURSE OF UKRAINE AND MOLDOVA: PROBLEMS AND POSSIBILITIES OF CONSTRUCTIVE INTERACTION

Among all states of post-Soviet space, namely Moldova and Ukraine have many similarities, both in socio-political development, and choice of foreign policy priorities. The fundamental common interests of the two neighbouring countries are manifested in their repeatedly stated commitment to European integration as a national development strategy. After coming to power of the President of Ukraine V. Yanukovich Kiev has refused to its policy on Euro-Atlantic integration declared earlier by proclamation of the non-alignment as a key purpose in security policy sphere. Kishinev holds a similar position and tries to find its own niche in the field of realization of security needs of the Republic Moldova between NATO and CSTO without adherence to any of these alliances.

* *KRUGLAȘOV Anatolii* - Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională "Iurie Fedkovic" din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina); *KRUGLASHOV Anatolii* - Doctor of Political Sciences, full professor, Chernivtsi National University "Yuri Fedkovych" (Chernivtsi, Ukraine); *КРУГЛАШОВ Анатолий* - доктор политических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).

Continuing to identify well-founded similarities in the development and policies of our states, it should be noted that Ukraine and Moldova being on the way to European integration have faced a number of similar problems solutions of which they have not yet found. Thereafter, these states and the authority of these states should make considerable efforts to eliminate numerous obstacles inside the states; in order to realize successfully all the foreign policy priorities it is necessary to take efforts of foreign policy character.

Among the similar problems that need to be resolved both in Ukraine and Moldova it is necessary to identify following: similar economic and social problems, an unreformed state system according with European model, a low efficiency of activity of the system of government, a high level of corruption. Thereafter, these phenomena generate considerable social and valuable polarization of societies, rigid conflicts in the environment of political elite and lead to a high level of mistrust of citizens to government institutes and their representatives. Moreover these phenomena don't contribute to a success European integration course and resolution of foreign policy problems, but only force the weakness of our state in the face of threats to our statehood that starting from some geopolitical and regional calls, beginning from energy vulnerability and finishing with too considerable influence of external actors on economy, political system and information field of both states.

Введение

Среди стран постсоветского пространства, именно Молдова и Украина обладают рядом черт сходства, как своего социально-политического развития, так и выбора внешнеполитических приоритетов. Принципиальная общность интересов двух соседних стран проявляется в их неоднократно заявляемой приверженности курсу на европейскую интеграцию как национальную стратегию развития. После прихода к власти Президента Украины В. Януковича Киев отказался от декларируемой им ранее политики евроатлантической интеграции, провозгласив своей целью, в сфере политики безопасности, внеблоковость. Подобную позицию занимает и Кишинев, стремящийся найти собственную нишу для реализации потребностей в безопасности Республики Молдова между НАТО и ОДКБ, не вступая ни в один из этих союзов²⁸¹.

Продолжая обоснованное выявление сходства в развитии и проводимой политике наших двух стран, нужно отметить, что Украина и Молдова на пути к европейской интеграции столкнулись с рядом подобных проблем, решения которых ими еще не найдено. Соответственно, двум государствам и их руководству необходимо прилагать значительные усилия, чтобы устранить многочисленные препятствия внутри, - и внешнеполитического характера, чтобы успешно реализовать избранные ими внешнеполитические приоритеты.

Среди схожих проблем, требующих своего разрешения в Украине и Молдове можно выделить подобные экономические и социальные проблемы, нереструктурированность их государственного устройства в соответствии с европейскими образцами, низкую эффективность деятельности системы государственного управления, высокий уровень коррупции. Эти явления, порождают, соответственно, значительную социальную и ценностную поляризацию обществ, жесткие конфликты в среде политических элит и приводят к высокому уровню недоверия граждан к институтам власти и их представителям. Не способствует успеху евроинтеграционного курса и внешнеполитические проблемы этих государств, их слабость перед лицом угроз самой государственности Украины и Молдовы, исходящие из ряда геополитических и региональных вызовов, начиная от энергетической уязвимости и заканчивая слишком значительным влиянием внешних акторов на экономику, политическую систему и информационное поле обеих стран.

Казалось бы, при такой очевидной нестабильности политических систем, общих колебаниях во внутривнутриполитическом и внешнеполитическом курсе, две соседние страны, отличающиеся значительной исторической и культурной близостью, должны бы стремиться к наиболее тесному взаимодействию и сотрудничеству для решения возникших в ходе становления их государственности общих проблем. Нельзя утверждать, что этого не происходит. Но на фоне предпринимавшихся усилий заметна как невысокая их результативность, так и слабость координации усилий в сфере внешней политики официального Киева и Кишинева, их несистемность и неэффективность.

²⁸¹ Cobotari S., Xenofontov V. The Foreign Policy of the Republic of Moldova in the contest of International Relations. In: Postmodern Openings. March, Year 2011, No 5, Vol. 5, p. 142 – 143.

Отмечая дефицит научной литературы, посвященной затронутой поднятой в данном докладе проблематике, рассмотрим ряд вопросов, касающихся осуществления евроинтеграционного курса Украины и Молдовы в сравнении.

I. Выбор Европы: позиции элит и ожидания обществ

Европейская интеграция является официальным государственным курсом Украины и Молдовы, зафиксированным в соответствующих нормативно-правовых актах этих государств, по крайней мере, с конца 1990-х годов²⁸². Такая принципиальная позиция как их европейский выбор обусловлен рядом причин. Прежде всего, пониманием того, что существующие перспективы постсоветской интеграции несут большие риски для судеб самой государственности обеих стран, и они не могут рассчитывать получить от них те выгоды, которые, напротив, способна принести им политика европейской интеграции и, самое главное, ее успешное осуществление – вступление в ЕС. В успехе данного курса заинтересована большая часть политической, экономической и, в преобладающей части, интеллектуальной элиты двух стран. Конечно, предпочтения и ожидания от реализации евроинтеграционного курса этих элитарных групп существенно различаются, как в масштабах отдельно взятых стран, так и в сравнении их друг с другом. Но в целом, консолидирующий потенциал европейской идеи, позитивные возможности вхождения в Объединенную Европу очевиден в случае как Украины, так и Молдовы.

Преобладающее большинство граждан Молдовы и Украины, не принадлежащее к элитарным слоям данных стран, также позитивно воспринимают идею европейской интеграции своих стран²⁸³. Для них ЕС является преимущественно воплощением экономического развития, образцом социального благополучия, высокого уровня политической стабильности и безопасности²⁸⁴. В разной мере, но для значительной части граждан Украины и, наверное, в еще большей степени – РМ, Евросоюз уже выступает основой их собственного благополучия. Идет ли речь о его удельном весе в формировании национальных рынков двух стран или об еще более осязаемом его присутствии в быту многих украинских и молдавских семей. Последнее происходит из-за ориентированной на его рынок труда легальной и, увы, нелегальной в значительной степени трудовой миграции.

Эти и многие другие факторы формируют основу общественной поддержки европейскому выбору двух стран, закладывают фундамент гражданской консолидации молдавского и украинского обществ, побуждают их к развитию на пути формирования зрелых политических наций.

Вместе тем, не следует недооценивать те трудности и противоречия, которые существуют в восприятии европейской интеграции и поддержке ее перспектив в общественном мнении и ожиданиях граждан двух стран²⁸⁵. Это, прежде всего, поверхностное, фрагментарное и нередко далекое от реалий знание о Европе, интеграционных процессах в ней, роли и месте в них ЕС, его институтов и политик. Оба государства и их правительства, не смотря на разную партийную принадлежность власть предержащих и прочее, не преуспели в формировании соответствующей своим декларациям о европейском выборе системно разработанной и последовательно осуществляемой информационной, образовательной и просветительской политике. Предпринимаемые же на самом деле усилия носят, к сожалению, ограниченный по масштабам своего влияния характер, не финансируются даже в планируемом объеме и потому имеют

²⁸² Мошняга В. Республіка Молдова – Європейський Союз: еволюція та основні етапи відносин. В: Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Збірник наукових праць. Чернівці: Букрек, 2009. Т. III, с. 208 – 209, Бурдяк В.І. Успіхи та поразки України на шляху до Євросоюзу. В: Панорама політичних студій: Науковий вісник РДГУ. Рівне, 2011. Випуск 5 – 6, с 16 - 17.

²⁸³ Niemann Arne and Tessa de Weker (2010). Normative power Europe? EU relations with Moldova. In: European Integration Online Papers (EIoP), Vol.14, Article 14. [on-line]: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2010-014a.htm>. (accessed at:10.10.2011).

²⁸⁴ Круглашов А. Україна – ЄС: труднощі діалогу. В: Політологічні та соціологічні студії: Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Інтеграційні процеси сучасності. Чернівці: Прут, 2006. Т. IV, с. 303.

²⁸⁵ Chirila V. Moldova's first year within the framework the EaP: perceptions, achievements, and the challenges ahead. Friedrich Ebert Stiftung, Spring – Summer, 2010, p. 23.

незначительный общественно-политический эффект. Незнание порождает информационные и мировоззренческие лакуны, которые заполняются стереотипами, мифами, массивным информационным давлением внутренних и внешних оппонентов европейской интеграции, поддерживаемыми значительными инвестициями в медийное пространство обеих стран со стороны России, а в случае с Молдовой, еще и Румынии. Нынешнее руководство в Кремле претендует и активно пытается играть роль «собирающего» постсоветского пространства, неустанно выдвигая и продвигая проекты экономических, политических и прочих московоцентричных объединений. При этом в последние годы не остаются без внимания даже такую наиболее сокровенную сферу духовного бытия граждан как религиозных чувства и воззрения постсоветских стран посредством пропаганды концепции «Русского мира» со стороны высших иерархов РПЦ. Примечательна не только откровенная политическая заданность такой пропаганды, но и ее все более отчетливая антиевропейская риторика.

Многие общественные организации, институты гражданского общества обеих стран проявляют возрастающую заинтересованность в успешном развитии процессов европейской интеграции Украины и Молдовы. Новые возможности из участия в процессах евроинтеграции представляются возможностями программы Восточное партнерство²⁸⁶. Но, по сравнению с государственно-бюрократическими структурами, они не располагают достаточными финансовыми, кадровыми и медийными возможностями, чтобы перекрыть своим проевропейским влиянием действия противоположных сил.

При видимом консенсусе элит, их отношение к перспективам европейской интеграции весьма серьезно отличается, как в Молдове, так и Украине²⁸⁷. Оно варьируется от энтузиастической поддержки до формально-риторической, декларативной позиции по отношению к европейским перспективам соответствующих стран. Кроме того, часть элит обеих стран демонстрируют и откровенный скепсис по отношению к европейской перспективе своих стран, периодически предлагая согражданам эрзац-проекты будущего. Среди них, в частности, с завидным постоянством возобновляется пропаганда «особого пути», то ли в виде спасительной последовательной внеблоковости, а то и в радужных тонах описываемой модели построения некоей восточноевропейской Швейцарии. Последнее предложение выглядит особенно трогательно на месте сегодняшних, таких далеких от швейцарского благополучия Украины и Молдовы. Свою, и немалую роль, играют не только образовательные, генерационные, этнические, конфессиональные факторы, но и региональные особенности обеих стран. В этой связи, в частности, трудно обосновано рассуждать о том, каковым на самом деле является отношение к возможностям европейской интеграции Молдовы со стороны современных элит и рядовых граждан Приднестровья. А это весьма важный вопрос, как для осуществления евроинтеграционного курса Кишинева, так и перспектив разрешения Приднестровского конфликта через его европеизацию²⁸⁸. В Украине региональные особенности восприятие европейской перспективы страны как общенациональной ценности более точно измеряется в ходе разнообразных социологических опросов, которые довольно четко демонстрируют отличия Западной и Восточной, Северной и Южной частей страны по отношению к ЕС и возможному вступлению в него Украины. Но в этом случае, данные различия представляются мне все же не решающими и не препятствующими формированию дальнейшего общенационального, гражданского согласия в Украине, о чем пока преждевременно вести речь в территориальных рамках РМ.

II. Диалог с ЕС: результаты и перспективы дальнейшего развития

²⁸⁶ Jos Boonstra, Natalia Shapovalova. The EU's Eastern Partnership: one year backwards. In: Working Paper / Documento de trabajo. 99. May 2010, p. 18.

²⁸⁷ Детальнее, см. напр.: Lupu M.R. External democracy promotion in Ukraine and Moldova: the impact of the European Union. In: DIIS Working Paper, 2010:21. [on-line]: <http://www.diis.dk>. (accessed at: 02. 10.2011).

²⁸⁸ Круглашов А. Петрова І. Чи допоможуть європейські ліки хронічній кризі Придністров'я? В: Політика і час. 2006, № 4, с. 44 – 57.

Вряд ли имеет смысл, в современных условиях, спорить, какая из рассматриваемых стран ближе продвинулась к осуществлению поставленных перед собою целей и задач в рамках заявленного ими евроинтеграционного курса. Но вполне понятно, что на самом обобщенном уровне успех данной политики зависит от двух определяющих составляющих. Во-первых, это - проведения системных (во многом - уже запоздалых) реформ, которые приведут Молдову и Украину к выполнению Копенгагенских критериев. И, во-вторых, формирования позитивного восприятия в ЕС в целом и его странах-членах Украины и Молдовы как стран, заслуживающих стать кандидатами, а потом и полноценными участниками ЕС.

В обоих случаях страны ведут определенный диалог с ЕС, как с его основными институтами, так и странами-членами. Динамически развивается экономическое сотрудничество Молдовы и Украины с ЕС, возрастает ориентация их рынков и производителей на рынок ЕС. Усиливается присутствие капиталов и, в еще большей степени, товаров, производимых в ЕС на внутренних рынках обеих стран. Инвестиционные и, что еще более важно, инновационные и модернизационные ожидания в Киеве и Кишиневе также обосновано, ориентированы, прежде всего, на Объединенную Европу.

Формально ЕС, в лице своих высших представителей и руководящих институций не спешит с официальным признанием европейских перспектив двух стран, за исключением неоднократно высказанной в пользу Украины и Молдовы позиции Европарламента²⁸⁹. Политика ЕС в отношении Украины и Молдовы, тем не менее, претерпела и продолжает претерпевать важные изменения: от состояния растерянности после распада СССР и непонимания процессов, происходящих на постсоветском пространстве до поисков стандартизированных, если не унифицированных формул взаимоотношений с новыми независимыми государствами, в том числе, Украиной и Молдовой. Далее она эволюционирует до все более четко прослеживаемой их дифференциации. Начиная с ведения все более активного политического диалога в рамках политики соседства, ее дополнения инструментарием соседства, а потом и посредством инициирования нового внешнеполитического проекта – Восточного партнерства²⁹⁰. В политических рамках последнего именно Молдова и Украина ведет наиболее интенсивный политический диалог с ЕС, приближаясь к получению того основного формата «вознаграждения», который ЕС способен на данном этапе предложить постсоветским странам – к заключению Соглашения о Зоне свободной торговли, Договора о политической ассоциации²⁹¹. Перспективы парафирования эти документов, так и тем более временные рамки их ратификации остаются открытыми и вопросом будущего, как и возможность перехода обеих стран к безвизовому режиму.

Однако сам ход подготовки, возможности ратификации данных документов остаются пока что открытыми и политически уязвимыми²⁹². Более того, настойчиво требуемая Кишиневом и Киевом «европейская перспектива» в Договоре об ассоциации пока что не воспринимается с необходимым пониманием политиками ряда ведущих государств-членов ЕС в качестве сильного для ЕС обязательства, пусть даже определяемого на отдаленное для наших двух стран будущее. Последнее обстоятельство почти в равной мере отражает внутренние проблемы Украины и Молдовы, хорошо известные их европейским партнерам по переговорам и политическому диалогу со стороны ЕС. Оно же соответствует существующему уровню внимания ЕС к этим двум странам, находящимся в современной диспозиции приоритетов внешней политики ЕС далеко не почетных первых местах. И это та реальность, с которой нужно уметь работать первым лицам, правительствам и гражданским активистам двух стран. Причем работать

²⁸⁹ Деменко О. Європейський Союз після Лісабонської Угоди. В: Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Випуск 19, с. 399.

²⁹⁰ Сакович В. «Восточное партнерство» в контексте Европейской политики соседства. В: Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, nr. 1, p. 100 – 104.

²⁹¹ Shaffer Sebastian. Still all quiet on the Eastern front? The European Union's Eastern Partnership a year after the Prague summit. С.А.Perspectives, N 2. June 2010, [on-line]: <http://www.cap-lmu.edu>. (accessed at 01.10.2011).

²⁹² Яворська Г.М. Сучасні зміни в зовнішній та безпековій політиці ЄС: наслідки для України. В: Стратегічні пріоритети. 2011, № 2 (19), с. 166.

как по линии двухстороннего диалога с ЕС, так и по линии регионального и двухстороннего сотрудничества РМ и Украины, в том числе в формате Восточного партнерства. Пока же как эти последние задачи и возможности даже не обозначены надлежащим образом в Кишиневе и Киеве.

III. Двустороннее сотрудничество: потенциал и препятствия в его реализации

Важнейшим условием успешного взаимодействия Украины и Молдовы на международной арене вообще и в направлении евроинтеграции в частности, является развитие из взаимовыгодного двустороннего сотрудничества и регионального партнерства. Первостепенной необходимостью для достижения такого уровня взаимоотношений является ясное понимание государственным элитами двух стран своих национальных интересов, выявление их совпадений и отличий. Это ставит вопрос о качественном научно-аналитическом обеспечении дипломатических и политических отношений обеих стран. Но, похоже, им в этом отношении нечем похвастать. Внимательное изучение публикаций в научной периодике последних лет, в том числе в изданиях, специализирующихся в вопросах внешней политики, приводит меня к выводу о крайне скудости литературы, специально посвященной двусторонним отношениям Молдовы и Украины. Необходимо отметить массовое преобладание научных и экспертных публикаций по вопросам регионального сотрудничества вообще, где специфика украинско-молдавских отношений по-сути тонет в более широких проблемах и вопросах, привлекающих основное внимание исследователей из наших и других стран. Поэтому, отмечая крайнюю недостаточность аналитической и научно-практической составляющей взаимодействия политических и академических сообществ наших стран в вопросах двустороннего, регионального сотрудничества и проводимой ими европейской политики, необходимо продумывать и продвигать инициативы по изменению данного противоестественного состояния.

Среди вопросов, предоставляющих приоритетный интерес для исследователей и политиков, принимающих соответствующие решения, на первый план выдвигаются перспективы дальнейшего сотрудничества Украины и Молдовы в вопросах укрепления их национальной безопасности. Прежде всего, в разрешении Приднестровского конфликта, работы над преодолением односторонней энергетической зависимости, формирование благоприятного инвестиционного и инновационного климата в обеих странах. Своего внимания требуют и другие вопросы, решение которых имеет целью противодействовать усилению факторов, направленных на эрозию государственности соседних стран, создания препятствий развитию в них демократического процесса, повышению уровня благосостояния граждан.

Особое значение для укрепления доверия и партнерства между Молдовой и Украиной имеет поиск выхода из тупика, возникшего и все еще длящегося в процессе решения Приднестровского кризиса. Очевидно, что ключи к его решению находятся в центрах, расположенных в значительном отдалении от конфликтного региона, но это тем более делает и Кишинев и Киев еще более заинтересованными в самом тесном, доверительном сотрудничестве в поисках решения этого замороженного конфликта²⁹³. Пока же он продолжает негативно воздействовать на политику и социально-экономическое развитие не только Молдовы, но и, в определенной степени, Украины. Не меньшее значение имеет и более тесная координация между двумя странами по вопросам защиты национально-культурных прав и интересов национальных меньшинств на территории двух государств, вместе с усилиями по формированию современных украинской и молдавской политических наций. В этой связи странам необходимо выработать общие подходы к практике нелегального, с точки зрения их законодательного поля, предоставления гражданства Румынии жителям двух стран.

Болезненной и масштабной для наших государств является проблема массовой трудовой миграции и эмиграции²⁹⁴, подрывающая их демографические и трудовые ресурсы, наносящая серьезный ущерб кадровому и интеллектуальному потенциалу двух обществ.

²⁹³ Петрова І. Придністровський конфлікт – загроза національній безпеці України. В: Політологічні та соціологічні студії: Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Проблеми національної безпеки: регіональні та глобальні аспекти. Чернівці: Букрек, 2008. Т. УІ, с. 291 – 292.

²⁹⁴ Юськів Б. Глобалізація і трудова міграція в Європі. Рівне: Видавець О.М. Зень, 2009, с. 340.

Выводы

Выбор Украины и Молдовы в пользу европейской интеграции и укрепления государственного суверенитета предполагает необходимость все более тесного и разностороннего сотрудничества двух стран, взаимодействия их политического руководства, центральных и региональных элит, институтов гражданского общества. Тем не менее, невзирая на все имеющиеся и существенные стимулы к более тесному взаимодействию как на двухстороннем, региональном, так и общеевропейском уровне, достигнутые результаты сотрудничества пока не отвечают их потенциалу. В частности, это подтверждается низкой интенсивностью контактов между руководством Украины, высокими правительственными чиновниками, которые не сопоставимы с уровнем и качеством подобных отношений по линии, например, украинско-российских или украинско-польских взаимоотношений.

Помимо недостаточного уровня сотрудничества между правительствами, региональными и местными властями двух стран, недостаточным является и взаимодействие между экспертными сообществами, образовательными и культурными учреждениями Молдовы и Украины.

Будучи не наделенными должной административно-политической субъектностью и соответствующими финансовыми возможностями, не проявляют продуктивной активности, как местная исполнительная власть, так и органы местного самоуправления в развитии трансграничного, еврорегионального сотрудничества. Оно отличается вялым характером диалога, характеризуется отсутствием заметных социально-экономических результатов, слабой информационной обеспеченностью, не вовлеченностью в его развитие рядовых граждан и представляющих их интересы общественных организаций. Это касается как Еврорегиона «Верхний Прут», так и Нижний Дунай». Пока остаются без заметных практических результатов попытки создания третьего еврорегиона при участии Молдовы и Украины, с привлечением к его развитию властей и других субъектов Приднестровья. Между тем, успех усилий Киева и Кишинева по реализации европейской перспективы во многом зависит не только от их умения наладить соответствующие их европейским ожиданиям отношения с Брюсселем, но и другими акторами в ЕС, представляющими его страны-члены. И как осуществление внутренних реформ, так и формирование позитивного восприятия двух стран в ЕС как потенциальных государств-кандидатов на вхождение в Евросоюз, долгосрочные интересы двух стран требуют от них пересмотра во многом реактивной и все еще инерционной политики взаимоотношений между Украиной и Молдовой.

Бібліографія:

1. Деменко О. Європейський Союз після Лісабонської Угоди. В: Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ, 2010. Випуск 19, с. 399.
2. Детальнее, см.напр.: Lupu M.R. External democracy promotion in Ukraine and Moldova: the impact of the European Union. DIIS Working Paper, 2010:21. [on-line]: <http://www.diis.dk>. (accessed at: 02.10.2011).
3. Петрова І. Придністровський конфлікт – загроза національній безпеці України. В: Політологічні та соціологічні студії: Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Проблеми національної безпеки: регіональні та глобальні аспекти. Чернівці: Букрек, 2008. Т. УІ, с. 291 – 292.
4. Круглашов А. Петрова І. Чи допоможуть європейські ліки хронічній кризі Придністров'я?. В: Політика і час. 2006, № 4, с. 44 – 57.
5. Круглашов А. Україна – ЄС: труднощі діалогу. В: Політологічні та соціологічні студії: Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Інтеграційні процеси сучасності. –Чернівці: Прут, 2006. Т. ІУ, с. 303.
6. Мошняга В. Республіка Молдова – Європейський Союз: еволюція та основні етапи відносин. В: Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Збірник наукових праць. Чернівці: Букрек, 2009. Т. ІІІ, с. 208 – 209.
7. Бурдяк В.І. Успіхи та поразки України на шляху до Євросоюзу. В: Панорама політичних студій: Науковий вісник РДГУ. Рівне, 2011. Випуск 5 – 6, с. 16 - 17.
8. Сакович В. «Восточное партнерство» в контексте Европейской политики соседства. В: Revista Moldovenească de drept internațional și relații internaționale. 2009, nr. 1, с. 100 – 104.
9. Юськів Б. Глобалізація і трудова міграція в Європі. – Рівне: Видавець О.М. Зень, 2009. – С. 340.

10. Яворська Г.М. Сучасні зміни в зовнішній та безпековій політиці ЄС: наслідки для України. В: Стратегічні пріоритети. 2011, № 2 (19), с. 166.
11. Chirila V. Moldova's first year within the framework the EaP: perceptions, achievements, and the challenges ahead. Friedrich Ebert Stiftung, Spring – Summer, 2010, p. 23.
12. Cobotari S., Xenofontov V. (2011). The Foreign Policy of the Republic of Moldova in the contest of International Relations. In: Postmodern Openings. March 2011, No 5, Vol.5, p. 142 – 143.
13. Jos Boonstra, Natalia Shapovalova. The EU's Eastern Partnership: one year backwards. In: Working Paper / Documento de trabajo. 99. May 2010, p. 18.
14. Niemann, Arne and Tessa de Weker. Normative power Europe? EU relations with Moldova. In: European Integration Online Papers (EIoP), Vol.14, Article 14. [on-line]: <http://eiop.or.at/eiop/texte/2010-014a.htm>. (accessed at: 1. 10.2011).
15. Shaffer Sebastian. Still all quiet on the Eastern front? The European Union's Eastern Partnership a year after the Prague summit. C.A.Perspectives, N 2. June 2010. [on-line]: <http://www.cap-lmu.edu>. (accessed at: 01. 10.2011).

Copyright©Anatolii KRUGLASHOV, 2011.

МОЛДАВСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИЙ ВЫБОР МОЛДОВЫ

ТРУШИН Юри^{*}

IDENTITATEA MOLDOVENEASCĂ ȘI VECTORUL POLITICII EXTERNE A MOLDOVEI

Criza de identitate a Moldovei, reînviată la sfârșitul anilor 80-IES a secolului XX, presiunile fără precedent efectuate pe parcursul ultimului deceniu asupra identității etnice a moldovenilor, califică această problema ca una din cele mai actuale în scopul determinării pur științifice a esenței identității moldovenești. Din această perspectivă, această conferință este foarte utilă și binevenită, atât din punctul de vedere al cercetărilor teoretice cât și practice.

La etapa actuală, când la Chișinău a survenit o schimbare a elitelor, cea mai importantă sarcină pentru Rusia – este de conștientiza și a înțelege noile oportunități și noile riscuri care apar în perioada actuală de tranziție cu care se confruntă Republica Moldova.

Problema-cheie pentru însăși Republica Moldova este, după cum sa observat deja, identitatea. Țara se află în zona de inter-influență a Uniunii Europene, României și Rusiei, din punct de vedere istoric a fost dependentă de mulți dintre vecinii săi mai puternici și mai bogați, și evident, nu poate evita legătura strânsă a intereselor sale de "jocurile de identitate". Discuțiile cu privire la viitorul european al Republicii Moldova, în pofida faptului că ele pot avea perspective vulnerabile din punct de vedere practic, sunt importante mai ales ca un mijloc de auto-identitate a moldovenilor, care au declarat angajamentul lor față de valorile democratice.

În ultimii ani, aproape toate țările din Europa de Est se confruntă cu procesul de renaștere națională. Din ce în ce mai impulsiv și emoțional aceste procese, din anumite motive, încep să se transforme în orgii de naționalism, extremism, manifestări de ură și hărțuire etnică.

Există mai mulți indici care confirmă, că problemele naționale în următorii ani ar putea fi o cheie în viața politică a Republicii Moldova.

MOLDOVAN IDENTITY AND FOREIGN POLICY CHOICE OF MOLDOVA

The crisis of the Moldovan identity reanimated in the late eighties of XX century, that unprecedented pressure to which the ethnic consciousness of Moldovans is exposed last decades, gives a special urgency to identification of especially scientific issue about the essence of the Moldovan identity. From this point of view the given scientific conference is rather timely and useful both in theoretical, and practical level.

Today, when a change of elite took place in Kishinev, the pivotal problem for Russia is to understand the new prospects, new risks that arise in current transitional period which Moldova is facing.

The identity is a key problem of Moldova. The country lying in zone of cross influence of the European Union, Romania and Russia, and historically being in dependence of many strong and rich neighbours, can't avoid a close binding of its interests with the "identity games". Discussions about the European future of Moldova in spite of the fact that they can have weak prospects from the practical point of view are important mainly as a way of self-identification of Moldovans, their declared adherence to democratic values.

Recent years in almost all Eastern European countries are experiencing rapid development process of national revival. Becoming increasingly impulsive and emotional nature, they are a number of reasons begin to pour in orgy of extreme nationalism and outspoken extremism, hatred manifestation of ethnic, regional revival of harassment.

There are many indications that the national issues in the next few years may be a key in the political life of Moldova.

** TRUȘIN Iurii - Doctor în istorie, "Rossotrudnicestvo" (Moscova, Federația Rusă); TRUȘIN Yuri - Ph.D. in History, "Rossotrudnycestvo" (Moscow, Russian Federation); ТРУШИН Юри^{*} - Кандидат исторических наук, «Россотрудничество» (Москва, Российская Федерация).*

Кризис Молдавской идентичности, реанимированный в конце 80-х годов XX столетия, то беспрецедентное давление, которому подвергается последние десятилетия этническое самосознание молдаван, придаёт особую актуальность выяснению сугубо научного вопроса о сути молдавской идентичности. С этой точки зрения данная научная конференция весьма своевременна и полезна как в теоретическом, так и в практическом плане.

Сегодня, когда в Кишинёве произошла смена элит, важнейшая задача для России – понять новые перспективы, новые риски, которые возникают в нынешний переходный период, который переживает Молдавия.

Ключевая проблема для самой Молдавии касается, как уже отмечалось, идентичности. Страна, лежащая в зоне перекрёстного влияния Евросоюза, Румынии и России, и исторически находившаяся в зависимости от многих своих более сильных и богатых соседей, не может избежать тесной привязки своих интересов к «играм идентичности». Дискуссии о европейском будущем Молдавии, несмотря на то, что они могут иметь слабые перспективы с практической точки зрения, важны преимущественно как способ самоидентификации молдаван, их декларируемой приверженности демократическим ценностям.

Анализируя внешнеполитическую Программу правительства Молдовы и сверяясь с практическими шагами по её реализации, нельзя не отметить расхождение между словами и делами. Так, несмотря на то, что в программных документах правительство подтвердило цель «построения стратегического партнёрства с Россией», на последней встрече мининдел в Москве (январь с.г.) Ю. Лянкэ назвал Россию «важным партнёром, отношения с которым будут строиться на основе прагматизма и взаимовыгоды».

От предметного обсуждения российских предложений по основным международным проблемам, предложений поддержать инициативы по насущным вопросам мировой политики молдавская сторона предпочитает уходить.

Руководство Молдавии продолжает декларировать своё намерение оставаться в рядах СНГ и одновременно выступает за «синхронизацию общеправовых стандартов и сближение ценностей Запада и Востока». На деле молдавское руководство ведёт линию на минимизацию реального участия страны в СНГ, ограничиваясь преимущественно вопросами развития экономического взаимодействия. Соответственно к исполнению согласованных в рамках Содружества решений, Молдавия относится сдержанно, проявляет настороженность к предложениям о корреляции внешних политических шагов на международной арене.

Члены Альянса «За европейскую интеграцию» принимают наставления западных партнёров о целесообразности радикальной активизации отношений с Румынией, закрывая глаза на исходящую от этой страны угрозу молдавской идентичности и суверенитету.

В последнее время серьёзно усиливается румынская экспансия на молдавском направлении – идёт массовое принятие населения Молдавии в румынское гражданство, широкое предоставление стипендий для получения образования в Румынии, пропаганда, направленная на внедрение в общественное сознание идей «воссоединения разделённого народа». Заключаются секретные договоры о сотрудничестве между силовыми структурами и национальными банками двух стран, открываются парламентские бюро румынских секторов в Молдавии, румынские советники участвуют в работе молдавских органов власти, большинство министров и депутатов имеют румынское гражданство. Из обихода правительственных учреждений фактически исчезло закреплённое в Конституции понятие «молдавский язык».

В рамках усилившейся в последние годы так называемой «исторической агрессии», направленной, в частности, на подрыв престижа нашей страны как победителя нацизма, Бухарест реабилитировал прислужника Гитлера маршала Антонеску, объявив его народным героем. Некоторые молдавские политики вслед за своими румынскими кураторами тоже поспешили заявить о невинности маршала в военных преступлениях на территории Молдовы во время войны.

Украинские аналитики называют Молдавию «горячей точкой» российской и украинской дипломатии. По их мнению, активизация усилий Бухареста по возвращению Молдовы в лоно

румьнского государства может повлечь за собой серьезные геополитические изменения у границ Украины.

Идея «Великой Румынии» востребована румынским обществом, и политическое, культурное, экономическое влияние Румынии в Молдавии, по оценке Киева, будет только возрастать. «Молдавизму» румынские политики вынесли окончательный приговор, который обжалованию не подлежит. В украинском экспертном сообществе бытует мнение, что это и для России, и для Украины несёт колоссальную угрозу национальной безопасности: потеря Молдавии, по их прогнозам, открывает дорогу чужеземному вмешательству с западного направления.

Последние годы практически во всех восточноевропейских странах отмечены бурным развитием процессов национального возрождения. Приобретая всё более импульсивно-эмоциональный характер, они в силу ряда обстоятельств начинают выливаться в разгул крайнего национализма и откровенного экстремизма, проявлению вражды на этнической почве, оживлению территориальных домогательств.

Многое указывает на то, что национальная проблематика в течение ближайших лет может стать одной из ключевых во внутривнутриполитической жизни Молдавии.

Затухание накала национально-этнических конфликтов в Восточной Европе в ближайшем будущем едва ли возможно. Заполнение вакуума, образовавшегося в результате раздела прежних структур власти, сдерживающих эскалацию этнической розни, потребует длительного времени.

Постоянной основой для всё новых коллизий, в том числе и на национальной почве, будет продолжающееся здесь ухудшение социально-экономического положения масс (за чертой бедности в Молдавии на сегодняшний день, по подсчётам экспертов ООН, находятся 83% населения страны). Кроме того, мощный заряд национальной нетерпимости привнесла в развитие своих стран и сама оппозиция, которая пришла к власти или рвётся к ней под националистическими лозунгами.

(Выступление на международной научной конференции «Гражданская идентичность и европейская интеграция как факторы развития молдавской государственности», организованной Ассоциацией историков и политологов „Pro-Moldova”, информационно-аналитическим порталом ava.md, Центром стратегического анализа и прогноза «EST – VEST» Республики Молдова, Ассоциацией внешней политики и международного сотрудничества Республики Молдова, проходившей в Кишинёве 5-6 октября 2011 г.).

Copyright©Yuri TRUȘHIN, 2011.

BIBLIOTECA SPECIALIZATĂ**European Journal of International Law****Table of Contents***Volume 22 Issue 3 August 2011***Editorial**

Editorial: The Birth of Israel and Palestine – The Ifs of History, Then and Now; Junior Faculty Forum for International Law; The Last Page and Roaming Charges; Eric Stein RIP; In this Issue

Eur J Int Law (2011) 22(3): 621-625 doi:10.1093/ejil/chr070

Articles

Rafael Domingo

Gaius, Vattel, and the New Global Law Paradigm

Eur J Int Law (2011) 22(3): 627-647 doi:10.1093/ejil/chr050

Monique Chemillier-Gendreau

Contribution of the Reims School to the Debate on the Critical Analysis of International Law:

Assessment and Limits

Eur J Int Law (2011) 22(3): 649-661 doi:10.1093/ejil/chr058

Solomon T. Ebovrah

Towards a Positive Application of Complementarity in the African Human Rights System: Issues of

Functions and Relations

Eur J Int Law (2011) 22(3): 663-688 doi:10.1093/ejil/chr049

Juan A. Marchetti and

Petros C. Mavroidis

The Genesis of the GATS (General Agreement on Trade in Services)

Eur J Int Law (2011) 22(3): 689-721 doi:10.1093/ejil/chr051

The European Tradition in International Law: Walther Schücking

Christian J. Tams

The European Tradition in International Law: Walther Schücking

Eur J Int Law (2011) 22(3): 723-724 doi:10.1093/ejil/chr066

Christian J. Tams

Re-Introducing Walther Schücking

Eur J Int Law (2011) 22(3): 725-739 doi:10.1093/ejil/chr054

Frank Bodendiek

Walther Schücking and the Idea of ‘International Organization’

Eur J Int Law (2011) 22(3): 741-754 doi:10.1093/ejil/chr053

Mónica García-Salmones

Walther Schücking and the Pacifist Traditions of International Law

Eur J Int Law (2011) 22(3): 755-782 doi:10.1093/ejil/chr055

Ole Spiermann

Professor Walther Schücking at the Permanent Court of International Justice

Eur J Int Law (2011) 22(3): 783-799 doi:10.1093/ejil/chr056

Jost Delbrück

Law's Frontier – Walther Schücking and the Quest for the Lex Ferenda

Eur J Int Law (2011) 22(3): 801-808 doi:10.1093/ejil/chr057

Roaming Charges: Moments of Dignity: Polish Youth on Warsaw's Pilsudski Square

Eur J Int Law (2011) 22(3): 809-812 doi:10.1093/ejil/chr069

Critical Review of International Governance

Ronagh McQuigg

How Effective is the United Nations Committee Against Torture?

Eur J Int Law (2011) 22(3): 813-828 doi:10.1093/ejil/chr048

Critical Review of International Governance and Jurisprudence

Stefano Piedimonte Bodini

Fighting Maritime Piracy under the European Convention on Human Rights

Eur J Int Law (2011) 22(3): 829-848 doi:10.1093/ejil/chr052

EJIL: Debate!

Alexander Orakhelashvili

Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts: A Reply to Dapo Akande and Sangeeta Shah

Eur J Int Law (2011) 22(3): 849-855 doi:10.1093/ejil/chr065

Dapo Akande and

Sangeeta Shah

Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts: A Rejoinder to Alexander Orakhelashvili

Eur J Int Law (2011) 22(3): 857-861 doi:10.1093/ejil/chr067

Review Essay

Reut Yael Paz

Between the 'Public' and the 'Private'

Eur J Int Law (2011) 22(3): 863-873 doi:10.1093/ejil/chr061

Literature Review Essay

Stephan W. Schill

W(h)ither Fragmentation? On the Literature and Sociology of International Investment Law

Eur J Int Law (2011) 22(3): 875-908 doi:10.1093/ejil/chr062

Book Reviews

Ebrahim Afsah

Simon Chesterman and Angelina Fisher (eds.). Private Security, Public Order. The Outsourcing of Public Services and its Limits

Eur J Int Law (2011) 22(3): 909-912 doi:10.1093/ejil/chr059

Dr. Kalliopi Chainoglou

Bruce D. Jones, Shepard Forman, and Richard Gowan (eds). Cooperating for Peace and Security, Evolving Institutions and Arrangements in a Context of Changing US Security Policy

Eur J Int Law (2011) 22(3): 912-917 doi:10.1093/ejil/chr060

Dr Andreas Kulick

Stephan W. Schill (ed.). International Investment Law and Comparative Public Law

Eur J Int Law (2011) 22(3): 917-925 doi:10.1093/ejil/chr063

Fernando Losada Fraga

Frank S. Benyon. Direct Investment, National Champions and EU Treaty Freedoms. From Maastricht to Lisbon

Eur J Int Law (2011) 22(3): 925-927 doi:10.1093/ejil/chr064

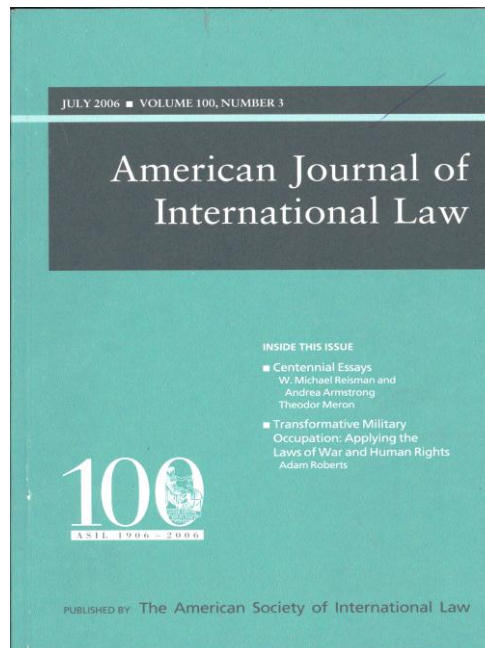
The Last Page

Eric Stein

The Poplars of East and West

Eur J Int Law (2011) 22(3): 928-929 doi:10.1093/ejil/chr068

AMERICAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW

VOL. 105 July 2011 NO. 3 CONTENTS PAGE

Exchange Rate Misalignment and International Law

Claus D. Zimmermann 423

Efforts to control exchange rate manipulation through international law face substantial barriers. Disregarding problems of proof, the relevant IMF standards are legally ineffective; WTO actions based on illegal export subsidies would have a weak legal foundation; potential U.S. legislation, if enacted, would likely violate the WTO Agreement; and the uncertain interface of the WTO and IMF would compromise any WTO claim based on maintaining an undervalued real exchange rate. Ongoing problems concerning exchange rate manipulation will be solved, if at all, through political cooperation, not international law.

Current Developments

The 2010 Judicial Activity of the International Court of Justice *Jacob Katz Cogan* 477

China's FTAs: Legal Characteristics and Implications *Guiguo Wang* 493

A Historic Breakthrough on the Crime of Aggression *Stefan Barriga and Leena Grover* 517

International Decisions

Edited by David J. Bederman

Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo) (Eirik Bjorge) 534

International Court of Justice judgment on diplomatic protection in cases of expulsion, detention, and expropriation

Situation in the Republic of Kenya (Charles Chernor Jalloh) 540

International Criminal Court pretrial chamber decision on the standard for the prosecutor to initiate investigations under the Rome Statute

Sempra Energy International v. Argentine Republic (Bart M. J. Szewczyk) 547

International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) annulment panel decision on necessity as defense to a claim under a bilateral investment treaty

Compani'a de Aguas del Aconquija S.A. & Vivendi Universal S.A. v. Argentine Republic (Susan L. Karamanian) 553

ICSID annulment panel decision on conflicts of interest of arbitrators

Western European Union v. Siedler; General Secretariat of the ACP Group v. Lutchmaya; General Secretariat of the ACP Group v. B.D. (Jan Wouters, Cedric Ryngaert, and Pierre Schmitt) 560

Belgian Supreme Court decisions on the immunities of international institutions in labor and employment matters

Contemporary Practice of the United States Relating to International Law

Edited by John R. Crook 568

United States Joins in Strong Measures Against Libya, Including UN-Sanctioned Use of Force 569

U.S. Military Actions in Libya Raise Questions of Domestic Legal Authority; House Resolution Rebukes President for Noncompliance with War Powers Resolution 574

D.C. Circuit Finds Foreign Sovereign Immunities Act Does Not Preclude Contempt Sanctions on Foreign State for Noncompliance with Discovery Orders 578

United States and Other Arctic Nations Conclude First International Agreement Under Arctic Council Auspices 580

U.S. Justice Department and Securities and Exchange Commission Intensify Anti-bribery Enforcement 582

U.S. Open Skies Agreements Number More Than One Hundred 586

United States Eases Controls on Travel and Transfers to Cuba to Facilitate Human Contacts 588

Senior State Department Official Describes Shift in U.S. Policy Regarding Economic, Social, and Cultural Rights 590

State Department Hails U.S. Accomplishments in UN Human Rights Council; United States to Seek Election to Another Council Term 592

U.S. Administration Urges Senate Approval of Protocol II to the Geneva Conventions; United States Views Norms of Article 75 of Protocol I as Legally Binding 594

Military Commission Proceedings Resume; Capital Charges Against Abd al-Rahim al-Nashiri 596

New Executive Order Prescribes Standard for Indefinite Detentions, Mandates Periodic Reviews of Individual Cases 598

Federal Jury Finds Alleged Anti-Castro Terrorist Not Guilty of Perjury Charges 601

U.S. Special Operations Personnel Raid Compound in Pakistan, Kill Osama bin Laden 602

Department of State Legal Adviser Discusses International Law Basis for U.S. Military Operations in Libya 605

Brief Notes 607

Recent Books on International Law

Edited by Richard B. Bilder

Book Reviews

Brown, Chester. *A Common Law of International Adjudication* (Joan E. Donoghue) 612

Bederman, David J. *Globalization and International Law* (Steve Charnovitz) 616

Zacklin, Ralph. *The United Nations Secretariat and the Use of Force in a Unipolar World: Power v. Principle* (Frederic L. Kirgis) 619

Conze, Eckart, Norbert Frei, Peter Hayes, and Moshe Zimmermann. *Das Amt und die Vergangenheit: Deutsche Diplomaten im Dritten Reich und in der Bundesrepublik* (Detlev F. Vagts) 622

Kattan, Victor. *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict, 1891–1949* (Geoffrey R. Watson) 625

Buss, Doris, and Ambreena Manji (eds.). *International Law: Modern Feminist Approaches* (Berta Esperanza Herná ndez-Truyol) 631

Guilfoyle, Douglas. *Shipping Interdiction and the Law of the Sea* (James Kraska) 638

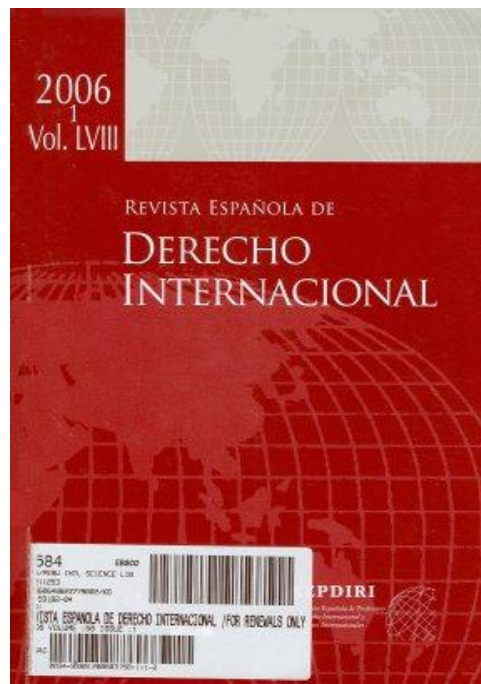
Briefer Notice

Buergenthal, Thomas, and Daniel Thu`rer. *Menschenrechte: Ideale, Instrumente, Institutionen* (Gerald L. Neuman) 643

Books Received 643

International Legal Materials. Contents, Vol. L, No. 3 648

Revista Española de Derecho Internacional (REDI)

El origen de la Revista se remonta a 1948 y su titularidad corresponde a la Asociación. Su periodicidad es semestral. Cada volumen está formado por dos números. La Revista se rige por las Directrices generales de la REDI y normas sobre su composición y funciones de sus órganos de dirección, aprobadas por la Asamblea de la Asociación celebrada en Palma de Mallorca en 1997. Sus órganos de dirección son: el/la Directora/a, nombrado por un período de cuatro años por la Junta Directiva de la Asociación de entre los miembros del Consejo de Redacción y a propuesta del mismo; el Consejo de Redacción, integrado por nueve miembros elegidos por la Asamblea de la Asociación por un período de cuatro años y renovables por mitades; el/la Secretario/a, nombrado por un período de cuatro años por el Consejo de Redacción a propuesta del/la Directora/a y el Consejo Asesor, compuesto por doce catedráticos elegidos por la Asamblea de la Asociación con un mandato de seis años. La Revista cuenta también con un equipo de Redactores, nombrado por el Consejo de Redacción.

Año 2011

Vol. 63, Número 1.

Dedicado a: La Opinión consultiva de la Corte Internacional de Justicia de 22 de julio de 2010 sobre la conformidad con el Derecho internacional de la declaración unilateral de independencia de Kosovo

Estudios

La posición del Reino de España en el procedimiento consultivo: una aproximación general

Concepción Escobar Hernández

págs. 11-27

Los principios de soberanía e integridad territorial y de autodeterminación de los pueblos en la Opinión consultiva sobre Kosovo: una oportunidad perdida

Carlos Bartolomé Jiménez Piernas

págs. 29-54

Tu quoque, Corte?. La banalización de los poderes del Consejo de Seguridad en la Opinión consultiva sobre la conformidad con el Derecho internacional de la declaración unilateral de independencia relativa a Kosovo

Paz Andrés Sáenz de Santa María

págs. 55-78

La relevancia (o no) de la administración internacional de Kosovo en la Opinión consultiva de la Corte Internacional de Justicia de 22 de julio de 2010: perplejidades de un lector

Jorge Cardona Llorens

págs. 79-100

Kosovo y Unión Europea: una secesión planificada

Araceli Mangas Martín

págs. 101-123

El discreto ejercicio de la función consultiva de la Corte Internacional de Justicia en el asunto Kosovo

Carlos Espósito

págs. 125-147

Documentación

Opinión consultiva de 22 de julio de 2010, versión española contenida en el documento A/64/881, de 26 de julio de 2010

págs. 149-197

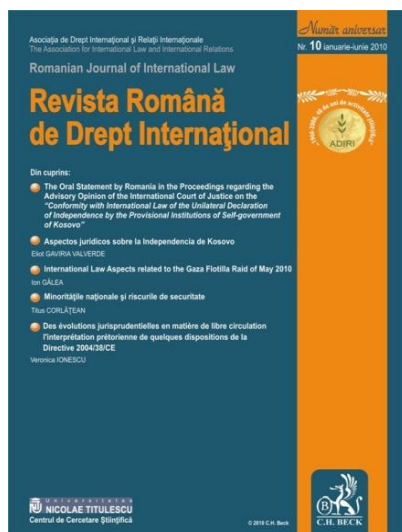
Written statement of the Kingdom of Spain, April 2009

págs. 199-254

Intervention orale de l'Espagne, à l'Audience publique tenue le mardi 8 décembre 2009, à 10 heures, au Palais de Paix, sous la présidence de M. Owada, président

págs. 255-272

Revista Română de Drept Internațional

Nr.10/2010

Acest număr al **Revistei Române de Drept Internațional** (ianuarie-iunie 2010) este un număr special, având în vedere faptul că publicația a ajuns la al 10-lea număr din 2003, când a fost publicat primul număr (pilot), respectiv din 2006, când revista si-a început apariția bianuala.

În rubrica **Evenimente relevante** este publicat textul pledoariilor orale, prezentate de echipa României în fața judecătorilor CIJ în procedurile privitoare la Avizul Consultativ al Curții Internaționale de Justiție privind „Conformitatea cu dreptul internațional a declarației unilaterale de independență a Instituțiilor Provizorii de Autogovernare din Kosovo”.

Pe aceeași temă, în rubrica **Articole**, este publicat un articol semnat de Eliot Gaviria Valverde, consulul Ambasadei Peru la București.

În aceeași secțiune, este publicat un articol semnat de Ion Galea privind aspectele de drept internațional în cazul incidentului flotei umanitare din Gaza din mai 2010.

În rubrica **Comentarii** este publicată o prezentare a rezultatelor recent încheiatei Conferințe de Revizuire a Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale din mai-iunie 2010, relevanta mai ales pentru adoptarea larg disputatei definiții a crimei de agresiune (Raluca Țigău).

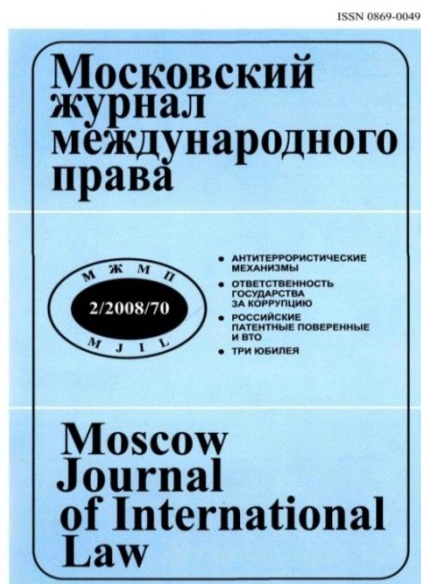
Rubrica *Studii si comentarii* conține o prezentare a recentei Hotărâri a Curții Internaționale de Justiție în cazul Fabrici de celuloză pe râul Uruguay (Argentina c. Uruguay) (Liviu Dumitru), a noilor evoluții în cazul Procurorul c. Thomas Lubanga Dyilo la Curtea Penală Internațională (Elena-Mirela Pascaru), un comentariu al evoluțiilor recente ale Curții Europene a Drepturilor Omului în cazurile românești (Ioana Cristea, Catrinel Brumar), o foarte actuala analiză a jurisprudenței Curții Europene de Justiție în materia liberei circulații (Veronica Ionescu) și, nu în ultimul rând, o cuprinzătoare prezentare a lui Titus Corlătean privind evoluția mecanismului de control de la Strasbourg și reforma introdusă de Protocoalele 11 și 14 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Rubrica *Restitutio* publică un fragment din studiul celebru din octombrie 1925 al lui Vespasian V. Pella, părintele fondator al conceptului de Curte Penală Internațională și al dreptului internațional penal – „Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului?”.

Rubrica *Recenzii* conține o prezentare a volumului „Actualități în domeniul dreptului fluviilor internaționale”, coordonat de Bogdan Aurescu și profesorul Alain Pellet (Paris, Ed. Pedone, 2010, 308 pagini). Acest remarcabil volum, care prezintă cele mai recente tendințe în dreptul internațional fluvial.

În rubrica *Contributia doctorandului*, este publicată o lucrare a lui Titus Corlătean privind relația dintre regimul aplicabil minorităților naționale și riscurile de securitate pe care le poate implica.

МОСКОВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА

Издание «Московского журнала международного права» началось еще в 1991 г. и на сегодня он является авторитетным ежеквартальным научно-теоретическим и информационно-практическим изданием, одним из ведущих в российской науке международного права и международного частного права.

Московский (а первоначально – «советский») журнал международного права создавался как открытая трибуна для различных, подчас прямо противоположных точек зрения на современное международное право.

На его страницах постоянно публикуются статьи известных российских и иностранных специалистов, докторов и кандидатов наук. За 15 лет существования русскоязычного издания на страницах журнала были опубликованы статьи более 700 авторов из России, стран СНГ, Канады, США, Греции, Вьетнама, Афганистана, Лаоса, Сан-Томе и Принсипи, Франции, Швеции, Финляндии, Швейцарии, Индии, Германии, Великобритании и других стран.

Спектр рассматриваемых вопросов всегда был максимально широким и включает в себя вопросы теории международного права, правовые проблемы международной безопасности, вопросы международного гуманитарного права, космического права, воздушного права, дипломатического и консульского права, международного морского права, права международных договоров, соотношения международного и национального права.

№3, 2010

Права человека

Барциц И.Н. Становление института гражданства Республики Абхазия как нового субъекта международного права

Igor N. Bartsits Development of the Institution of Citizenship of the Republic of Abkhazia as a New Subject of International Law

Гарипов Р.Ш. Право коренных народов на самоопределение

Ruslan S. Garipov Self-Determination Right of Indigenous Peoples

Цимбривский Т.С. Проблема реализации принципа равноправия и самоопределения народов и верховенство права в международных отношениях

Taras S. Tsymbriivskyy Topical Issues of Realization of the Principle of Self-determination of Peoples and Supremacy of Law in International Relations

Вопросы истории

Вылегжанин А.Н., Игнатенко Г.В., Скуратова А.Ю. Юридические итоги великой победы над фашистской Германией и современные попытки их искажения

N. Vylegzhanin, Gennadiy V. Ignatenko, Alexandra U. Skuratova Contemporary Attempts to Distort the legal Results of the Great Victory over Nazi Germany

Международное частное и гражданское право

Соколова Н.В. Проблемы разрешения споров, связанных с трастами

Natalia V. Sokolova Problems of Settlement of Disputes related to Trusts

Международное и внутригосударственное право

Галихайдаров Е.В. Правоспособность юридических лиц Китайской Народной Республики и Российской Федерации: сравнительно-правовой анализ

Evgeny V. Galikhaydarov Legal Capacity of Legal Entities of the People's Republic of China and the Russian Federation: a Comparative Legal Analysis

Литвинюк О.Н. Личные, политические, экономические и социальные права и свободы граждан Швейцарии

Olga N. Litvinyuk Switzerland Citizens' Personal, Political, Economic and Social Rights and Freedoms

Избранные дела международной частноправовой практики Коллегии адвокатов «Монастырский, Зюба, Степанов & Партнеры»

Монастырский Ю.Э. Непризнание иностранных судебных актов об отмене арбитражных решений

Yuri E. Monastyrsky Non-Recognition of Foreign Judgments Vacating Arbitral Awards

Голоса молодых

Аносов М.А. Правовое регулирование договоров торгового (коммерческого) посредничества в праве ЕС

Mikhail A. Anosov Legal Regulation of Commercial Intermediary Agreements under the EU Law

Коссе А.А. Место международного транспортного права в системе международного права

Andrey A. Kosse The Place of the International Transport Law in the International Law System

Пилюгина Н.С. Условия заключения брака в законодательстве Российской Федерации и Королевства Испании

Natalia S. Pilyugina Marriage Conditions under Spanish and Russian law

Чабаева И. С. Понятие принципов международного экономического права

Indira S. Chabaeva Concept of Principles of International Economic Law

Книжная полка

Остроумов А.А. Рецензия на монографию Ю.С. Ромашева «Международное правоохранительное право»

Aleksandr A. Ostroumov Review of the monograph by Yu.S. Romashev "International Law Enforcement Law"

NOUĂȚI ȘTIINȚIFICE**CONDIȚIILE DE PREZENTARE A MANUSCRISELOR
PENTRU PUBLICARE ÎN “REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE
DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE”**

Revista teoretico-științifică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” acceptă pentru publicare articole în limbile moldovenească (română), rusă, engleză, spaniolă, franceză (la discreția autorului), care conțin rezultate inedite ale cercetărilor efectuate și care sunt ajustate la „Cerințele privind conținutul manuscriselor articolelor”.

În revistă vor fi publicate doar articolele cu conținut original și inedit. Materialele publicate anterior în alte reviste nu se acceptă, indiferent de formatul lor, atât tradițional, cât și electronic.

Articolul prezentat pentru publicare trebuie să conțină rezultatele unei cercetări științifice individuale efectuată de autor (autori) sau cu ajutorul autorului. Inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului trebuie să derive din conținutul articolului (trebuie clar să rezulte).

Colegiul de redacție al revistei roagă insistent autorii să se ghideze în procesul pregătirii articolelor pentru publicare de regulile inserate mai jos. Recomandările propuse vor servi drept suport pentru ajustarea conținutului la cerințele privind publicarea articolelor în revista respectivă:

1. Manuscrisul, care urmează a fi publicat, trebuie să fie însoțit de o scrisoare de motivare.
2. Manuscrisul se prezintă în două exemplare, împreună cu o copie (variantă în format electronic Win Word).
3. Numărul autorilor să nu depășească 2 persoane.
4. Manuscrisele sunt publicate gratis. Atenționăm, că pentru autori nu este prevăzut onorariu.
5. Autorul poartă răspunderea deplină pentru conținutul articolului și publicarea sa. În cazul încălcării dreptului de autor sau a eticii științifice general-acceptate, redacția revistei nu poartă răspundere.
6. Ordinea cu privire la publicarea materialelor în revistă stipulează procedura obligatorie de recenzare. În calitate de recenzent poate fi, cel puțin, un specialist care deține grad științific în domeniul ce corespunde direcției de cercetare a articolului. Publicarea articolului poate fi refuzată în baza următoarelor obiecții: necorespunderea conținutului articolului la tematica revistei, lipsa de concordanță a materialului cu cerințele prevăzute; recenzia negativă la materialul prezentat; încălcarea de către autor a legislației în vigoare cu privire la drepturile de autor și drepturile conexe.
7. Datele despre autor se plasează pe o pagină aparte (variantă în format electronic): Numele, Prenumele, Patronimicul, titlul științific și gradul științifico-didactic, locul de muncă (culese în limba în care a fost prezentat articolul pentru a fi expuse în rubrica/secțiunea „Date despre autori”); adresa poștală completă, numerele telefoanelor de la serviciu și domiciliu, e-mail-ul (adresa electronică) cele expuse sunt necesare redacției pentru relații cu autorii și nu se vor publica. Lista cu numele autorilor manuscriselor se inseră mai jos de titlul articolului peste un alineat și se aliniază pe dreapta paginii. După indicarea numelor autorului/autorilor, mai jos, în următorul rând, se inseră gradul științific cu *font cursiv*.

Regulile cu privire la redactarea manuscriselor:

1) Volumul recomandat pentru manuscris – ≈ o coală de autor (40 000 semne sau 16-20 pagini de text). Textul se culege cu respectarea intervalului 1,5 în editorul de texte Word/Windows cu extensia DOC. Garnitura de font – Times New Roman, mărimea - 12 în textul de bază, pentru trimiteri – mărimea 10. Mărimea caracterelor pentru titlul articolului – 16, garnitura de font – Times New Roman. Titlul articolului se inseră pe centrul paginii și se culege cu majuscule, iar subtitlurile și numele autorilor se evidențiază cu **bold**.

2) Formatul paginii – A4. Câmpul paginii: pe stânga și dreapta – 2,5 cm, de sus și jos – 3 cm. Alineatele vor începe de la distanța de un Tab (1,27 cm) față de setarea din stânga paginii.

3) Numerotarea trimiterilor se inseră la sfârșitul fiecărei pagini. Numele și inițialele autorilor, denumirea articolului, revistei, volumului, paginii, anul ediției trebuie indicate în fiecare trimitere. Numele

și inițialele autorilor se culeg cu font obișnuit, iar denumirea lucrării – cu *font cursiv*. Abrevierile și prescurtările trebuie să fie descifrate la prima utilizare în textul articolului.

4) Fiecare articol trebuie să includă adnotare, introducere (actualitatea problemei, scopul cercetării), cuprins (metodele și rezultatele cercetării, tratarea și examinarea lor), încheiere (concluzii).

5) Adnotarea la fiecare articol necesită a fi prezentată în trei limbi: moldovenească (română), rusă și engleză. Ea trebuie să fie adresată unui auditoriu destul de larg și, în același timp, să reflecte esența studiului.

6) Sursele bibliografice utilizate trebuie indicate sub formă de listă comună la sfârșitul articolului. Lista bibliografică se plasează în ordine alfabetică cu indicarea numelor primilor autori. Trimiterile la lucrările indicate în lista bibliografică se efectuează și se cer în mod obligatoriu. Nu se permite indicarea trimiterilor la lucrările care încă nu au fost publicate. Sursele necesită a fi enumerate în mod consecvent, în conformitate cu utilizarea lor în text.

7) Manuscrisul trebuie să fie însoțit de 2 recenzii (în original), semnate de un doctor habilitat sau doctor pentru autorii care nu au titlu științific, în caz contrar, articolul nu va fi publicat.

8) Redactarea manuscriselor se efectuează în conformitate cu planul de editare. După procedura de redactare, redactorul tehnic expediază autorului manuscrisul pentru a introduce corectările. În procesul redactării tehnice se elaborează machetul original al publicației/revistei. Varianta finală a machetării originale se verifică și ajustează de autor.

9) Manuscrisele redactate cu încălcarea cerințelor despre publicare nu se acceptă, nu se recenzează și nu se restituie autorilor.

10) Articolele se expediază prin poștă (nu prin poșta rapidă) pe adresa redacției: str. 31 August 1989, nr. 82, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD 2012 sau la următoarele adrese electronice: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com; buriana@km.ru. Tema: pentru Domnul profesor Alexandru Burian. Relații la telefon: + 373 22 23 44 17, Fax: + 373 22 23 44 17

CONDITIONS AND REQUIREMENTS FOR PUBLICATION MATERIALS AND THEIR DESIGN SUBMITTED TO THE “MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS”

The scientific-theoretical journal «Moldavian Journal of International Law and International Relations» welcomes to public original research papers in Moldavian (Romanian), Russian, English, Spanish, French (for author's choice) languages, containing the results of original researches issued according to the «Conditions and requirements for publication materials».

Merely original articles are published. Published materials (both in traditional and electronic editions), also the materials presented for the publication in other journals, are not accepted for the publication.

Article presented for publication should describe the results of separate scientific research carried out by the corresponding author (authors) or with author participation. Scientific novelty of work and own author's contribution should be clearly visible from article content.

Journal editorial board members ask authors, preparing articles for publication being guided by the rules resulted more low. Underwritten recommendations will help you to prepare the manuscript for publication in the given journal:

1. The Manuscript submitted to the publication, should be accompanied by a cover letter.
2. The Manuscript is represented in duplicate together with its electronic copy (program editor WinWord).
3. The number of authors is limit of two.
4. Manuscripts are published free of charge. The fees are not paid.
5. The author bears complete and sole responsibility for article content and for the fact of its publication. In case involving infringement copyrights or standard norms of journal scientific ethics by the author, edition does not bear any responsibility.
6. The article reviewing is obligatory. The reviewer can be, at least, one expert having scientific degree in the field of corresponding article. Reasons in refusing article publication are following: discrepancy of represented material specific to journal's subject; discrepancy of represented material to the requirements presented in materials represented for publication; the negative review of represented material; non-observance by corresponding author norms of the current legislation about the copyright and adjacent rights.
7. Author's data (in electronic version) are placed on the separate page of the manuscript, including: author(s) last name(s), first name(s) and patronymic(s) (middle) name(s) (no abbreviations), scientific degree and academic status, name of the company/organization of his/their employment, strongly typed in language of the article (for the publication in section “Data of authors”); the postal and E-mail address(es), phone and fax numbers (namely for Journal editorial board members in order to communicate with author(s); they are not published in the Journal). The list of authors' surnames of the manuscript is put after the title of the article (one line of space) and is levelled at the right hand edge of the text. The author's scientific degree is included (meaning to be printed in italics) below the list of authors' surnames.

Manuscript formatting rules:

- 1) The maximum manuscript length is no more than one typographical units (40 thousand signs, or 16-20 pages of the text). All line spacing should be 1, 5 MS Word (.doc) text editor. **Font set** – Times New Roman a font 12 pts of the body text, 10 pts for footnotes. Title should be 16 pts/ Times New Roman. Article title is aligned and typed in uppercase letters (capitals). Subtitles and surnames of authors are typed using bold.

2) The volume should be published on A4-size stock. The left and right margins should be 2.5 cm, with top and bottom margins at 3 cm. Paragraphs should begin with indented line, available space is normally 1,27 cm.

3) Raised footnote numbers should be placed after the last work of the passage. Surname(s) and author(s) initials, the title of the article, journal, volume, pages, and year should be given to each footnote. The initials and surnames of authors are printed by a font in the usual italics, the name of work in the italics. The abridgments and abbreviations should be deciphered by the first their mentioning (occurrence) in the text of the article.

4) Each article should include an abstract, introduction (reflecting the research problem, main scopes), the basic part (methods and results of research, their discussion), and the conclusion (inferences).

5) The abstract to each article should be presented in three languages: Moldavian (Romanian), Russian and English. It should be aimed at a wide range of readers and, at the same time, precisely reflect article essence.

6) The References used in article, should be presented in general list at the end of the article. The literature list is given in the alphabetic order on surnames of original authors. References to the mentioned literature in the article are obligatory. References to the non-published works are not supposed. References in the text should be numbered consecutively in the order they appear in the text.

7) The Manuscripts should be accompanied by two reviews (**originals**), reviewed by Doctor or the PhD candidate of science for the authors who do not have scientific degree; otherwise, they will not be published.

8) Manuscripts editing is carried out according to the edition plan. After editing, the author receives the manuscript for entering corrections from the literary editor. In the course of technical editing the edition dummy is created. The author verifies the definitive variant of dummy.

9) The Manuscripts formatting with infringement of requirements, are not accepted for publication, are not reviewed and are not sent back to authors.

10) Articles should be sent by **post letter** (not custom-made) to the address: MD-2012, Republic of Moldova, Chisinau, nr. 82, 31 August 1989 str., or via e-mail: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com; buriana@km.ru.

By including following **letter subject**: for Alexander Dmitrievich Burian.

Phone: (+37322) 23-44-17; Fax: (+37322) 23-44-17.

УСЛОВИЯ ОПУБЛИКОВАНИЯ И ТРЕБОВАНИЯ К ПРЕДОСТАВЛЯЕМЫМ МАТЕРИАЛАМ В «МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ»

Научно-теоретический журнал «Молдавский журнал Международного права и международных отношений» принимает к публикации статьи на молдавском (румынском), русском, английском, испанском, французском (по выбору автора) языках, содержащие результаты оригинальных исследований, оформленные в соответствии с «Требованиями к оформлению рукописей статей».

Публикации в журнале подлежат только оригинальные статьи. Опубликованные материалы (ровно как в традиционных, так и в электронных изданиях), а также материалы, представленные для публикации в другие журналы, к публикации не принимаются.

Представляемая для публикации статья должна описывать результаты самостоятельного научного исследования, проведенного автором (авторами) или с участием автора. Научная новизна работы и собственный авторский вклад должны быть ясно видны из содержания статьи.

Редколлегия журнала просит авторов при подготовке статей к публикации руководствоваться приведенными ниже правилами. Нижеизложенные рекомендации помогут Вам подготовить рукопись к публикации в данном журнале:

1. Рукопись, направляемую на публикацию, необходимо сопроводить пояснительным письмом.

2. Рукопись представляется в двух экземплярах вместе с ее электронной копией (программный редактор WinWord).

3. Число авторов статьи не должно быть более двух человек.

4. Рукописи публикуются бесплатно. Авторский гонорар не выплачивается.

5. Автор статьи несёт всю полноту ответственности за содержание статьи и за сам факт ее публикации. В случае нарушения автором авторских прав или общепринятых норм научной этики редакция журнала не несет никакой ответственности.

6. Порядок публикации в журнале предусматривает обязательное рецензирование. В качестве рецензента может выступать, как минимум, один специалист, имеющий ученую степень по специальности соответствующей статьи. Основаниями к отказу в опубликовании статьи могут служить: несоответствие представляемого материала тематике журнала; несоответствие представляемого материала требованиям, предъявляемым к представляемым к опубликованию материалам; отрицательная рецензия на представляемый материал; несоблюдение автором материала действующего законодательства об авторском праве и смежных правах.

7. На отдельной странице (в электронном варианте) приводятся сведения об авторе: Ф.И.О. автора (авторов) полностью, ученая степень и ученое звание, место работы, набранные на языке статьи (для публикации в разделе «Сведения об авторах»); полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, E-mail (для связи редакции с авторами, не публикуются). Перечень фамилий авторов рукописи ставится после заголовка (через пробел) и выравнивается по правому краю. После перечня фамилий авторов в следующей строке *курсивом* указывается научная степень.

Правила оформления рукописей:

1) Рекомендуемый объем рукописи – не более одного авторского листа (40 тыс. знаков, или 16-20 страниц текста). Текст статьи набирается через 1,5 интервала в текстовом редакторе Word для Windows с расширением DOC. **Гарнитура** шрифта – Times New Roman шрифт 12 в основном тексте, для сносок - 10 шрифт. Шрифт заголовка 16 Times New Roman. Заголовок статьи

центрируется и набирается строчными (заглавными) буквами. Подзаголовки и фамилии авторов - жирный.

2) Формат листа: А 4. Поля страниц: слева, справа - по 2,5 см, сверху и снизу - 3 см. Абзацы разделяются красной строкой, отступ - 1,27 см.

3) Нумерация сносок постраничная, сквозная. Фамилии и инициалы авторов, название статьи, журнала, тома, страниц, года должны быть даны к каждой сноске. Фамилии и инициалы авторов набираются обычным шрифтом, название работы курсивом. Сокращения и аббревиатуры должны расшифровываться по месту первого упоминания (вхождения) в тексте статьи.

4) Каждая статья должна включать аннотацию, введение (состояние проблемы, задачи исследования), основную часть (методы и результаты исследования, их обсуждение), заключение (выводы).

5) Аннотация к каждой статье должна быть представлена на трех языках: молдавском (румынском), русском и английском. Она должна быть рассчитана на самый широкий круг читателей и, вместе с тем, точно отражать существо статьи.

6) Литературные источники, использованные в статье, должны быть представлены общим списком в конце. Список литературы дается в алфавитном порядке по фамилиям первых авторов. Ссылки на упомянутую литературу в тексте обязательны. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нумерация источников идет в последовательности упоминания в тексте.

7) Рукописи должны сопровождаться 2-мя рецензиями (**подлинниками**), доктора или кандидата наук для авторов, не имеющих ученой степени, в противном случае, они не будут опубликованы.

8) Редактирование рукописей осуществляется в соответствии с планом издания. После редактирования автор получает от литературного редактора рукопись для внесения исправлений. В процессе технического редактирования создается оригинал-макет издания. Окончательный вариант оригинал-макета выверяется автором.

9) Рукописи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются, не рецензируются и не возвращаются авторам.

10) Статьи направляются **по почте** (не заказной) на адрес: МД 2012, Республика Молдова, Кишинев, ул. 31 августа 1989 года, № 82 или по электронной почте: alexandruburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com; buriana@km.ru. **В теме письма:** для Буриана Александра Дмитриевича. Телефон: (+37322) 23-44-17; Fax: (+37322) 23-44-17.

DATE DESPRE AUTORI:

- **BURIAN Alexandru.** Doctor habilitat în drept, profesor universitar, consultant științific principal, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei; președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **CHINDÎBALIUC Oleana.** Magistru în relații internaționale, doctorand, cercetător științific, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova).
- **ENACHE Marian.** Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar, Doctor în drept (București, România).
- **GRIBINCEA Lilia.** Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **GURIN Corina.** Doctor în drept, Universitatea de Studii Europene din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **LAVRIC Aurelian.** Doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **MEDVEDEV Andrei.** Director executiv al Centrului de Tehnologii Politice "PolitKontakt" (Moscova, Federația Rusă).
- **KRUGLAȘOV Anatolii.** Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea Națională "Iurie Fedikovici" din Cernăuți (Cernăuți, Ucraina).
- **PINTESCU Florin.** Doctor în istorie, conferențiar universitar. Universitatea „Ștefan cel Mare” (Suceava, România).
- **PÎRLOG Vitalie.** Doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept, Academia de Științe a Moldovei, președinte al Alianței pentru Justiție și Drepturile Omului (Chișinău, Republica Moldova).
- **RUSU Valentina.** Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **SÂRCU Diana.** Doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău, Republica Moldova).
- **ȘARAFULINA Elena.** Magistru în drept, doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept, Academia de Științe a Moldovei (Chișinău, Republica Moldova).
- **TRUȘIN Iurii.** Doctor în istorie, "Rossotrudnicestvo" (Moscova, Federația Rusă).

DATES OF AUTHORS:

- **BURIAN Alexander.** Doctor of law (International Law), full professor, Chief scientific adviser, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova, president of the Moldavian Association of International Law (Kishinev, Republic of Moldova).
- **ENACHE Marian.** Extraordinary and Plenipotentiary Ambassador (Ret.), Ph.D. in Law (Bucharest, Romania).
- **GRIBINCEA Lilia.** Ph.D. in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova).
- **GURIN Corina.** Ph.D. in Law, European University of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova).
- **KINDIBALYK Olyana.** Master of international relations, PhD student, scientific researcher, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova).
- **KRUGLAȘOV Anatolii.** Doctor of Political Sciences, full professor, Chernivtsi National University „Yuri Fedkovych” (Chernivtsi, Ukraine).
- **LAVRIC Aurelian.** Ph.D. in History, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova).
- **MEDVEDEV Andrei.** Executive Director of Center of Political Technologies ”PolitKontakt” (Moscow, Russian Federation).
- **PINTESCU Florin.** Ph.D. in History, Associate Professor, The University „Shtefan cel Mare” (Suceava, Romania).
- **PIRLOG Vitalie.** PhD student, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova, president of the Moldavian Association of Justice and Human Rights (Kishinev, Republic of Moldova).
- **RUSU Valentina.** Graduate student, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova).
- **SARCU Diana.** Ph.D. in Law, Associate Professor, The Moldova State University (Kishinev, Republic of Moldova).
- **SHARAFULINA Elena.** Master of law, PhD student, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, Republic of Moldova).
- **TRUȘHIN Yuri.** Ph.D. in History, ”Rossotrudnycestvo” (Moscow, Russian Federation).

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

- **БУРИАН Александр.** Доктор юридических наук, профессор, главный научный консультант Института истории, государства и права Академии наук Молдовы, президент Молдавской Ассоциации международного права (Кишинев, Республика Молдова).
- **ГРИБИНЧА Лилия.** Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).
- **ГУРИНА Корина.** Кандидат юридических наук, Европейский университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).
- **ЕНАКЕ Мариан.** Чрезвычайный и полномочный посол (в отставке), доктор права (Бухарест, Румыния).
- **КИНДЫБАЛЮК Оляна.** Магистр международных отношений, научный сотрудник, аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).
- **КРУГЛАШОВ Анатолий.** Доктор политических наук, профессор, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (Черновцы, Украина).
- **ЛАВРИК Аурелиан.** Кандидат исторических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).
- **МЕДВЕДЕВ Андрей.** Исполнительный директор АНО «Центр политических технологий «ПолитКонтакт» (Москва, Российская Федерация).
- **ПИНТЕСКУ Флорин.** Кандидат исторических наук, доцент, Сучавский университет им. Штефана чел Маре (Сучеава, Румыния).
- **ПЫРЛОГ Виталие.** Аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы, президент Молдавской Ассоциации Юстиции и Прав Человека (Кишинев, Республика Молдова).
- **РУСУ Валентина.** Магистрант, юридический факультет, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).
- **СЫРКУ Диана.** Кандидат юридических наук, доцент, Молдавский государственный университет (Кишинев, Республика Молдова).
- **ТРУШИН Юрий.** Кандидат исторических наук, «Россотрудничество» (Москва, Российская Федерация).
- **ШАРАФУЛИНА Елена.** Магистр права, аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale a fost lansată în anul 2006 ca proiecție a unui forum ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a dreptului internațional și a relațiilor internaționale. Într-o perioadă relativ scurtă, grație revistei, arta dezbaterilor axate pe diverse probleme științifico-practice, purtate pe paginile sale, a cunoscut o ascensiune substanțială. De asemenea, publicația a reușit să creeze și să dezvolte un profil propriu, să devină mai bogată și variată, abordând o arie tematică științifico-analitică complexă.

Aceste calificative reflectă un grad înalt de profesionalism și erudiție, diferite abordări inovatoare în elucidarea temelor dificile, prin care atrage atenția practicienilor cu experiență, precum și a tinerilor cercetători.

Actualmente, publicația este o revistă de concept despre diferite domenii ale dreptului internațional, ultimul devenind un centru de atracție pentru forțele de creație, care a obținut recunoașterea publicului și a creat un colectiv larg de autori. Unul din avantajele importante ale revistei îl constituie faptul că oferă tinerilor cercetători oportunitatea de a se manifesta. Doctoranzii și magiștrii, care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme, își pot face publice opiniile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul relațiilor internaționale contemporane și al dreptului internațional.

Publicația conține articole ale specialiștilor de vază din republică și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepți ai diferitelor viziuni, care tratează și se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. Spectrul problemelor examinate a devenit extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul dreptului internațional și a relațiilor internaționale.

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

The publication of the “Moldavian Journal of International Law and International Relations” was launched in 2006 as an open forum for different, sometimes diametrically opposite points of view on the current state of international law and international relations. In a relatively short period of his life the journal raised an art of scientific and practical discussions to a higher altitude developed its profile, become richer and more varied, designed scientific-analytical subject. In this connection, it differs from high professionalism, erudition, new approaches to disclosing the difficult themes. Consequently, journal attracts both skilled experts, and young researchers.

Today it is a conceptual journal about various fields of international law, which became the centre of attraction of creative forces and managed to find its readers, forming around a wide group of authors. One of the important advantages of the publication is that it provides an opportunity for young authors’ as – post-graduate students and master’s students, yet not possessing a wide experience of researching, but willing to assert themselves, express their views on topical issues about contemporary international relations and international law.

The journal contains articles of known Moldavian and foreign experts, doctors and candidates of sciences – advocates of different views, who actively illuminate the processes occurring in the political, economic and social life. Spectrum of the issues was as broad as possible. Particular attention is given to coverage of theoretical and practical issues of international law and international relations.

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Издание «Молдавского журнала международного права и международных отношений» стартовало в 2006 г. как открытая трибуна для различных, подчас диаметрально противоположных точек зрения на современное состояние международного права и международных отношений. За относительно короткий срок своей жизни журнал поднял на большую высоту искусство научно-практических дискуссий, выработал свой профиль, стал более насыщенным и разнообразным, оформил научно-аналитическую тематику, в связи с чем, и отличается высоким профессионализмом, эрудицией, инновационными подходами к раскрытию сложных тем, чем привлекает к себе как опытных практиков, так и молодых исследователей.

Сегодня это концептуальный журнал о самых различных сферах международного права, который стал центром притяжения творческих сил и сумел найти своего читателя, сформировав вокруг себя широкий авторский коллектив. Одним из важных достоинств издания является то, что он предоставляет возможность молодым авторам – аспирантам и магистрантам, пока не обладающим большим опытом исследовательской работы, но желающих заявить о себе, высказать свою точку зрения по актуальным вопросам современных международных отношений и международного права.

На страницах нашего журнала публикуются статьи известных молдавских и иностранных специалистов, докторов и кандидатов наук – сторонников разных взглядов, которые активно освещают процессы, происходящие в политической, экономической и социальной жизни страны. Спектр рассматриваемых проблем стал максимально широким. Особое внимание уделяется освещению теоретических и практических вопросов международного права и международных отношений.

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova**

Asociați:

**Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova și
Asociația pentru Politică Externă și Cooperare Internațională din Republica Moldova**

**Acreditată prin Hotărârea CSSDT al AȘM și C.N.A.A.
în calitate de publicație științifică de profil la specialitățile:
12.00.10 – drept internațional public (*profilul drept*)
și 23.00.04 – teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale (*profilul științe politice*)**

ISSN 1857-1999

Indexul: RM 32028

Apare de 4 ori pe an

Nr. 3 (21), 2011

© „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, 2011.

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

Bun de tipar 25.10.2011.

Format A4

Coli de tipar 17,65. Coli editoriale 17,70.

Tipar Riso. Hârtie offset. Garnitura Times New Roman

Comanda _____ . Tirajul 200 ex.

*Centrul Editorial-Poligrafic al USM
MD 2009, Chișinău, str. A. Mateevici, 60*

